Rodica Ojog-Braşoveanu

LETOPISEŢUL DE ARGINT

-roman istoric – ciclul Andronic-

1981

Cartea întâi

IADUL ALB

Capitolul I

GHEENA ANATOLIEI

Omătul iscat încă din zori gătise în borangic târgul Stambulului. Stăruiau doar prin țesătura deasă cioturile de lună ştirbă cocoțate în vârful moscheelor şi minaretelor tuciurii de la Suleymanie şi Aïa-Sofia.

Ceasurile înserării şi urgia vremii în care drept-credincioşii desluşeau cu spaimă mânia lui Alah – când se mai pomenise oare pe malurile Bosforului asemenea prăpăstenie în moțul lui

Rodica Ojog-Braşoveanu

LETOPISEŢUL DE ARGINT

-roman istoric – ciclul Andronic-

1981

Cartea întâi

IADUL ALB

Capitolul I

GHEENA ANATOLIEI

Omătul iscat încă din zori gătise în borangic târgul Stambulului. Stăruiau doar prin ţesătura deasă cioturile de lună ştirbă cocoţate în vârful moscheelor şi minaretelor tuciurii de la Suleymanie şi Aïa-Sofia.

Ceasurile înserării şi urgia vremii în care drept-credincioşii desluşeau cu spaimă mânia lui Alah – când se mai pomenise oare pe malurile Bosforului asemenea prăpăstenie în moţul lui cărindar{1}? – deşertaseră uliţele şi

doar urmă de câine fără stăpân întina ici-colo catifeliul zăpezii.

În ghimirlii nătânge ori seraiuri cuprinse, musulmanii înălţaseră de aproape un ceas cea din urmă rugăciune a zilei, eclul-sahur, către Alah şi destoinicul său învăţăcel Mahomed, şi-acum ocroteau somn harnic sub lăicere din blană de capră ori mioară. Flacără de lumânare răsufla la puţine geamuri. Aici, slujitorii Profetului îşi alungau amorţeala năduşind să desluşească învăţăturile Coranului ori dimpotrivă, muieri răpuse de trândăvia haremului îşi ispiteau somnul cu alunele de opiu, încălzindu-şi picioarele sub tandur{2}.

Liniştea şi bezna – dormea pământul – le răpunea o singură mahala a târgului şi anume Pera, unde sălăşluiau conacele evropenilor îngăduiţi între hotarele împărăţiei.

După cum vesteau ferestrele luminate miez de zi, petrecere cumplită născocise Kir Ioan Kamaterou, armatorul grec, căci cuvenit era a da în a şaptea zi a lui ghenar slavă Sfântului Ioan. Zaiafet zdruncina şi cămările contelui rus Orlov şi fără a face cotul uliţei, chiar în coasta palatului marchizului Férriol – trimisul Bourbonului la Poartă – conac cenuşiu cu două caturi şi felinare arăbeşti aprinse zvoneau iarăşi sindrofie. Doar că aceasta se desluşea a fi de alt soi.

Înălţimea sa Sir Ralph Tracy, duce de Windsor, îşi deznoda baierele pungii de două ori în an. De ziua reginei, Ann cea din stirpea Stuarţilor al cărei văr şi dregător pe lângă sultanul Mustafa se afla, şi-n ajun de Sân Petru când dumnealui, ducele de Windsor, se gătea de călătorie spre Englitera unde i se îngăduia în fiece vară răspas şi tihnă până la sleirea frunzei verzi. Altfel, se mulţumea cu *soaréle* cumpătate şi fără zurgălăi. Aceasta era şi pricina pentru care la porţile domniei sale se înfăţişau mai cu seamă bărbi cărunte ori bine argintuite, mânate de ţeluri anume, pungi grele cu taleri sau şoşoteală politicească, şi nu taifet sterp.

Dacă ar fi fost să judeci după macatul de omăt poposit pe coviltirile caleştilor rânduite de-o parte şi de alta a porţilor, oaspeţii nu apucaseră să închine de două ori în cinstea lui Sir Ralph. De altfel, merindea măruntă nu prea îndemna la deşertatul cupelor, iar vinul toscan subţirel şi fără aromă de soi făcea nod în gâtlejele deprinse cu văpaia masticii de Chios şi a vutcilor din Pireu.

De Windsor nu lua seama însă la asemenea nimicuri şi tot asemenea Lady Abigail, muierea domniei sale. Răsărită, slăbie şi ţeapănă plop, cerceta oaspeţii cu privire clătită de gânduri, pipăindu-şi la răstimpuri colanul greu de adamante. Părea soră geamănă ducelui, croiţi parcă într-o sâmbătă. În privirea lui Sir Ralph desluşeai doar pâcla zărilor îndepărtate ale domniei sale, se ţinea drept suliţă, iar pe veşmântul şoriciu singuri bumbii scumpi de perle zvoneau despre nemăsuratele avuţii ale neamului Windsor.

Întâmpinându-l aiurea, pe drumurile împărăţiilor de pildă, l-ai fi socotit zaraf cu cheag ori dascăl nu prea deprins cu lumea, la una sau alta din şcoliţele Evropei de mijloc.

Despre mintea bogată şi ochiul pătrunzăreţ al ducelui, puţini aveau ştiinţă: Bourbonul, bineînţeles, care-şi copilărise verile în castelul Windsorilor din Highland, stolnicul Cantacuzino, ducele de Kent, văr de mâna dreaptă cu Sir Ralph, şi regina Ann. Nici într-un chip însă neguţătorul olandez învestmântat în brocart purpuriu, nici leahul Radowicze frumos arhanghel, nici domnul de Férriol cam zălud şi cu straie fluturânde, veşnic parcă izbăvit chiar în acea clipă din casă cuprinsă de flacără, şi nici măcar grecoteiul cu chip de nevăstuică, cel mai cuprins cămătar al Perei.

La asemenea dedesupturi chibzuia cu zâmbet şters şi grijind a păstra bunacuviinţă logofătul de taină al măriei sale Vodă Brâncoveanu, Radu Andronic. Rezemat de un secretăraş păcuriu din lemn scump de santal stropit cu cioburi de fildeş, asemeni întregii lemnării din cămară,

boierul muchelef şi arătos citea în căutătura gazdelor cârcotă şi mustrare, uimire în cea a oaspeţilor.

Vestit în întreg Bucureştiul pentru înfăţişarea şi straiele cu cheltuială ale domniei sale, muşteriu de seamă al cupeţilor cuprinşi din Uliţa Mare precum Fărâmiţă şi Neculai Vântu, Radu Andronic se înveşmântase în acea seară de iarnă colilie cu osebită luare-aminte. Gustul logofătului pentru straiul alb biruise încă o dată şi sub mantia uşoară se desluşeau bernevecii leşeşti din catifea ninsă, contăş de brocart argintiu şi botfori din piele moale de ren. Horbota scumpă de Bruxelles se învolbura spumă în jurul chipului smead, lăsa în priveală doar jumătate din degetele puternice pe care străluceau două ghiuluri rare, o perlă cât boaba de fasole şi un adamant pe potrivă. Şi tot în mărgăritare şi adamante era bătut jungherul persienesc spânzurat în zgărdiţă de aur de-a lungul piciorului.

„E neîngăduit de chipeş!“ îşi zise Lady Abigail.

Ochii lungăreţi, sclipind mereu parcă a râs, zvârleau lumină şi ştiau stârni cu neasemuită ştiinţă văpaie în inima muierilor. Gura, săbuită de ursitoare cu sânge fierbinte, dezvăluia în zâmbet dinţii albi şi strălucitori, toţi deopotrivă precum boabele în păstăi. Nasul, dăltuit cu meşteşug, abia arcuit spre vârf, desluşea stirpea de soi a logofătului, iar printre şuviţele de păr întunecat, pe tâmpla stângă se târa semn vechi de spadă tătărească. Căci boierul nu purta perucă asemeni celorlalţi oaspeţi, pricină pentru care Lady Abigail cercă dintâi ciudă, apoi se domoli socotind-o cu tainică şi răutăcioasă mulţumire dovadă de proastă creştere.

La o urmă, poate că valahul nu avea te miri ce seminţie, mult un herb calic dăruit de principele Brancovan pentru temeiuri de slujbă. Aceeaşi judecată o stârneau de altfel şi umerii puternici, mijlocul mlădiu de cadână. Trup de vântură-lume, de pehlivan care pentru câteva *pence* saltă poveri în iarmaroace ori stârneşte la luptă cu vicleşug nătângii din mulţimea de gură-cască.

Cât despre straie, regina Ann, fie-i numele binecuvântat, pentru asemenea dezmăţ, dovedind doar trufie păgână şi proastă pildă, de mult l-ar fi surghiunit spre îndreptare şi umilinţă în Turnul Londrei. Pe toate acestea, logofătul le desluşea nu în ochii spălaţi ai muierii, ci în buzele sărace pe care ducesa opintea parcă să le înghită, în zbuciumul nărilor de ceară şi în merele pădureţe căţărate pe pomeţi. Doar că boierul păşise pragul dregătorului englez nu spre a-i smulge zâmbet, îngăduinţă ori taină politicească. Poverile ce apăsau Valahia îşi găseau dezlegare în alte cotloane, iar de oaspeţii grămădiţi acum în cămara cu ziduri pâclii îi păsa şi mai puţin.

Veste însă că sora leahului Radowicze, contesa Xana, ar fi poposit de puţine zile la Stambul înflăcărase întreaga Peră. Zvonul despre frumuseţea contesei mistuise hotarele Evropei, iar bătrânii binecuvântaţi de Domnul Cristos care apucaseră s-o zărească voroveau că asemenea minune nu se iscă odată la un veac ori două, ci la zece. Îi slăveau în cuvinte multe chipul de zână şi vraja surâsului, boiul ghizdav şi pasul lunecos, pletele dalbe şi privirea îngerească. Dar cât şi-ar fi opintit mintea cercetând după vorbe de ecomion[{3}], tot nu le nimereau pe măsura Xanei. Chipul lui Radowicze, se spunea, amintea pe departe cel al soră-si, dar ia încearcă să-ţi înfăţişezi muiere cu musteaţă bălană, bărbiţă retezată colan la rădăcina grumazului şi obraz dogorât de soare şi crivăţ!

Cu vreun an în urmă, tot hăimănind, în slujba Brâncoveanului, drumurile cele fără de capăt ale Evropei, Radu Andronic văzuse în dugheana cu ifos a unui meşter din Viana chipul contesei zugrăvit pe o rondea de email cu chenăraş de rubine. Minunându-se, prepuise la acea vreme că pricina desăvârşirii stă în măiestria neamţului care, ca orice neguţător priceput, adaugă chinoroz şi strălucire calpă mărfii. Iar prilejul de-a se încredinţa îl aflase acum cu două zile înainte de a se întoarce în Valahia. O iscoadă plătită de la cancelaria frâncă îi şoptise numele oaspeţilor

ducelui de Windsor şi Radu Andronic, scornind pricină de bun rămas, îi poposise vânteş la porţi. Când Radowicze, înfăţişând cuvenita iertăciune, ceruse îngăduinţă pentru contesă căci prea gingaşă fiind şi nedeprinsă cu drum lung şi anevoios zace în iatacul dumneaei, logofătul îşi ciuntise musteaţa de ciudă. Iacă-l priponit la soareaua ducelui – aferim zaiafet! — ba silit a o mai îndura măcar un ceas spre a nu necinsti din cale-afară ighemoniconul.

Zâmbind fără credinţă şi trăgând uşurel către uşi, socotea că pentru a ajunge la conacul armatorului grec, unde petrecerile sunt cu adevărat de soi, n-avea decât a tăia uliţa de-a curmezişul. Uimire mare, să rezeme zidul, îl ţintui locului.

— Ioniţă!

Noul oaspete nu-l luă în seamă, zugrăvind închinăciune lui Sir Ralph după canon osmanlâu. Îşi purtă mâna la inimă apoi la frunte, dovedind astfel ducelui că i se socoate slugă nemernică şi nu uită a îngâna *aleicum*, după cum se cuvine drept-credinciosului a da bineţe ghiaurului.

Buimac de atâta ştiinţă păgânească, boier Andronic izbucni în râs. Neluând în seamă căutătura dispreţuitoare a ducesei de Windsor, ieşi în întâmpinarea boierului. Se ştiau de prunci, jucaseră dimpreună oarba, şi inelele, şi lăţişorul în conacul Andronicilor din Sfinţii Apostoli ori la casele bătrânului Fărcăşan de pe Podul Mogoşoaiei, undiseră în apele Bucureştioarei şi tot dimpreună îşi smintiseră tărtăcuţele în şcoliţa abatelui Girardin din Saint-Cloud. Doar porunca Brâncoveanului, care-l mâna pe logofăt în toate patru vânturile, îi despărţea. Grijeau însă dumnealor să adauge prieteşugului spor cu dobândă înzecită în răgazul îngăduit de slujbă.

Despre zaiafeturile născocite de Ioniţă Fărcăşan clevetea un târg, de la căftăniţi şi divăniţi până la neguţătorii şi târgoveţii de rând, clămpăneau babele prin biserici şi milogii de pe Podul Calicilor[{4}]. Nu se afla în Bucureşti boier mai bezmetic dar şi la fel de îndrăgit ca Fărcăşan.

Jupânesele şopoteau în taina iatacelor despre isprăvile dumnealui, grijind să nu le-audă pruncii şi tot în taină râdeau, ba chiar şi Vodă se veselea uneori cu zâmbet doselnic. Din vreme în vreme, pentru faptă din cale afară de zănatică, îl surghiunea la mănăstirea Vlădeni. De-o pildă, când sculase un Bucureşti trăgând clopotele bisericii Stelari în miez de noapte, spre a câştiga rămăşag prins cu alţi tovarăşi de petrecere, ori când poftind miel haiducesc, stârnise foc anevoie de răpus la mânăstirea Cozieni. Dar pătărania din cimitirul Scaune? Ori de la scălduşca Doamnei?

Un bun avea şi turcul, socotise dintotdeauna Brâncoveanca, şi anume băile născocite pentru târgoveţi de soi şi prostime. Răpune-ţi vrăjmaşul, spun moşnegii, nu însă şi deprinderile lui cele înţelepte. Luând aminte, ridicase Maria Doamna cu sârg şi cheltuială în Uliţa Brezoiului aşezământ spre scalda jupâneselor din târg. Întru început, hudubaia, bolovănită cu piatră de codru şi chenăruită de ocniţe papistaşe care zvârleau fum şi abur precum nările tuflite ale zimbrului mânios, stârnise vâlvă mare desfundând mahalalele. Târgoveţi, gură-cască, n-am ce face şi uliţarnici se înfăţişau din zori hlizindu-se la jupânesele ce pofteau să-şi primenească trupul în vănuţele de marmură. Şi iaca aşa, îmboldit de satană şi prepuind veselia ce avea s-o stârnească isprava, boier Ioniţă se înfăţişase la scăldătoare în strai măsluit de muiere. Se preumblase un ceas prin săliţele ciotcă de muierlâc holbându-se cu băgare de seamă şi ţinând răboj straşnic ispitelor, spre istorisire cu de-amănuntul tovarăşilor dumnealui. Numai astfel Bucureştii aveau a doua zi ştiinţă de negul cât măslina răsărit pe şezutul bănesei Brăiloiu, de sânul cât un dovleac din cei măşcaţi şi nu pe potriva celuilalt al vornicesei Golescu, de mijlocul fraged să-l cetluieşti într-un cercel al Leurdencei celei tinere. Neobrăzarea isprăvii stârnise sfădălia şi urgia Doamnei, Vodă silit fiind să-i poruncească osândă aprigă: gârbaciul şi temniţa Snagovului.

Găman şi cuprins în pântece la fel ca şi părintele domniei sale, boier Zaharia, mereu văietându-se de foame, Ioniţă Fărcăşan oploşea la conac sumedenie de slugi, din care mai mult de jumătate roboteau la cuhnii. Doar găinăriţe avea opt, iar pe mai marele bucătarilor, un neamţ cules în ducatul Bavariei, îl plătea cu o sută de taleri, simbrie după care ar fi tânjit şi pisarii încărunţiţi în harţaloage de la Cancelaria domnească.

Şi iar adevărat este că nu se afla sărman să plece nemiluit de la curţile Fărcăşenilor şi, într-ascuns de ştiinţa Brâncoveanului, purta ajutor vârtos boierilor caliciţi prin hrisov domnesc. La uşi de biserică ar fi cerşetorit milosârdie Vişa Albeasca armăşoaia, fără argintul îndreptat de Ioniţă prin slujitori de credinţă, lingură goală ar fi dus la gură medelnicerul Ruse, şi Bălăceasca, nepota agăi, şi Florescu, şi Limbă dulce, şi Neagu vornicelul…

Ioniţă fusese surghiunit cea din urmă oară la Vlădeni, căci gămanul izbutise a-i bezmetici şi pe bieţii călugări ai Snagovului. Veştile ştiriceau că petrecerile curgeau dâmboviţă, monahii uitindu-şi cu totul sfintele datorinţi, ba dănţuind după taraf adus de Fărcăşan *raţa şi corăbiereasca*, cu poalele anterielor aninate în brâu.

Logofătul Andronic îl ştia deci pe găman la Vlădeni, veghiat straşnic spre a nu nelegiui sfântul lăcaş, cu osândă care seca abia la Duminica Tomei. Mirarea logofătului dobândea mai cu seamă spor căci nu putea prepui ce vânt îl mânase pe Ioniţă în casele anahoretului englez. Fărcăşanul nu-şi bătea capul cu împărăţiile, nu fugărise niciodată după slujbă domnească şi nu-şi frământase tărtăcuţa în douăzeci şi cinci de ani împliniţi acum, în gustar[{5}], decât chibzuind cum şi în ce tovărăşii avea să petreacă deseară, şi de bună seamă în zori, pe rouă nescuturată, căci Ioniţă se afla grijuliu şi nu lepăda întâmplării ziua de mâine.

Prinzându-l de umerii încotoşmănaţi în caftan căptuşit cu samur, Radu Andronic întrebă cu mirare şi bucurie:

— Ce caţi, bre Ioniţă, în împărăţia turcului?!

Fărcăşanul rostogoli căutătură holbată cercând cu zâmbet încurcat a se desprinde din strânsoarea boierului.

— Nu pricep, *effendi*! bălmăji în otomană bine deprinsă. Dacă domnia ta ar grăi mai desluşit…

— Mai desluşit decât româneşte? Ţi-i a hârjoană, Ioniţă, şi te ţii de mucalitlâcuri. Pe mine însă nu mă făţărniceşti. Zi mai bine cum l-ai amăgit pe Brâncoveanu spre a te slobozi înainte de soroc şi ce dor te mână în păgânime.

Cum pântecosul tot într-o încurcală o ţinea, ba începuse chiar a-şi bate palmele peste piept, semn că nu descâlceşte chinezăria străinului, musulmanul deprins fiind a grăi mai mult cu mâinile, ducele de Windsor se vârî muscă.

— Domnia sa, baş-buzucul Galimet Surme, n-a avut cinstea să te cunoască, logofete.

Radu Andronic îl cântări cu privire subţiată, picat la rându-i de uimire.

— Baş-buzucul?!

Desluşindu-şi numele în gura ducelui, ori prefăcându-se într-astfel, grăşceanul îşi sticli dinţii dând din cap a încuviinţare. Sir Ralph apăsă cu buzele pungite de dispreţ:

— Baş-buzucul Galimet Surme, dregător de seamă al Luminăţiei Sale Sultanul Mustafa al doilea.

După care prinzând uşurel cotul turcului, îl mână spre Lady Abigail.

Radu Andronic, uluit, rămase o clipă stană, cercetându-le spinările.

— Har Domnului că te-ai îndurat, logofete, căci începuseră a-mi clănţăni oasele. Chibzuiam că geruială mai aprigă ca în Chipriana nu se află de-ai colinda hotarul pământului.

— Multe chibzuieşti despre Chipriana, Machidoane, i-o curmă boierul fără urmă de zâmbet.

Zărindu-i fruntea încreţită şi simţindu-l împovărat de gânduri, slujitorul conteni a-şi freca braţele. Era bărbat ca la treizeci de ani, subţirel şi iutac, îmbrăcat în strai leşesc.

Dacă-l cercetai din spate, fără cojoacă, ci doar în hăinuţa săbuită la poruncealã, l-ai fi încurcat lesne cu vreun băietan mai răsărit. La chip semăna a zăvod de soi căci avea faţa prelungă şi ascuţită, nări mai zbuciumate ca frunza, ochi cu căutătură şoltică, înfipţi la rădăcina nasului.

De felul dumnealui, se afla gospodar în Chipriana, aşezare cuprinsă de pe malurile Milcovului. Într-o vreme, când călugării din Berca poftind la moşioara obştei smulseseră Brâncoveanului hrisov de danie, boier Costache, părintele logofătului, fusese reazăm de nădejde plugarilor urgisiţi. El aflase şi înfăţişase Măriei Sale hrisoavele chiprinaşilor întărite cu peceţi vechi, dumnealui cu limbă dulce şi îndărăpnică răbdare destrămase urzeala monahilor poftalnici.

Dragul, datorinţa, dar şi tainic dor de haimanalâc cu primejdie rostuit de la cine ştie ce străbun, îl mânaseră pe Ilie Machidon în slujba logofătului. Ce-i drept, mai boscorodea dumneaei Smărăndiţa, frumuseţe cu căutătură verde, vestită în Ţara Vrancei, când Ilie îşi gătea boscârţele de călătorie. Rămânea muiere singură cu gospodărie îmbelşugată şi şase plozi în bătaia dorului pentru ca Machidon să cutreiere fluieră-vânt zările, după coada prepeliţei. Cârtea mai cu seamă din pricina babelor a căror cleveteală nu-i picura miere: când dragul de muiere osteneşte, nu mai scoţi şaua de pe cal. Drumul cu pulbere ţi-i bătătură…

La o urmă însă, Smărăndiţa tot se îndura căci Ilie ştia a îmbina ca nimeni altul vorba dulcişoară cu hurmuzul şi maramele de borangic chindisite la târg, grijea să-i vestească gând de călătorie doar cu un ceas înainte de a-şi bucşi straiţa, şi dacă chibzuiai bine, nu-i prea mare mâhniciune să te simţi oleacă de vreme stăpână după poftă pe întreaga târlă.

— De-amu, ce facem logofete? întrebă plugarul scuturându-şi sumanul de zăpadă. Îl aşteptăm pe boier Ioniţă? Adăugi cu tâlc: N-am fi singuri…

Mereu îngândurat, Radu Ăndroiiic se înfăşură strâns în mantia albă. Viscolul zgâlţâia minaretele mlădii, se înverşuna asupra cioturilor de lună opintind să le smulgă.

— Nu-i Ioniţă, rosti de astă dată încredinţat boierul.

Ilie Machidon prinse a zâmbări.

— Nici plozii nu mi-i cunosc dintr-o mie ca pe cuconu' Fărcăşan. Domnia ta însă, bag de seamă, oftează după şagă.

— Nu-i Ioniţă, Machidoane, nici poftă de şagă ci doar asemănare satanicească. I-am încurcat şi eu, şi nu pe întunecime, ci la flacără de lumânare.

— Atunci nu mai avem a ne bate capul la ce i-o fi ţinând urma turcul. Ne urnim?

Radu Andronic îl cercetă cu luare-aminte.

— Care turc?!

— Iacă, puiul cela de zdrahon cât turla bisericii Sfântului Vasile. Stâlpeşte umbra conacului de peste drum, neclintit, una cu zidul.

Logofătul îşi ascuţi căutătura. I se păru a desluşi umeri zdraveni şi o cuşmă turtită pe căpăţâna lunguiaţă.

Zvon de glasuri la porţile ducelui de Windsor îi cotiră luarea-aminte. Baş-buzucul Galimet Surme cobora anevoie treptele luminate de fanarul unei slugi. Spre mirarea boierului, nu-i ieşiră în întâmpinare caleaşcă, ori slujitor cu bidiviu înşeuat, ci o luă caliceşte la picior pe uliţele Perei..

— Ciudat! şopti Radu Andronic. N-am pomenit şalvaragiu chivernisit fără rădvan şi încă pe vreme mânioasă.

Slujitorul săltă din umeri cu nepăsare.

— Tot asemenea a venit… Ce ţi-am spus, logofete? Uite namila!

Se desprinsese de zid şi păşea hotărât pe călcâiele lui Surme. Era novac, cu un cap mai răsărit decât boier Andronic, în straie groase de nimereală, însoţite parcă fără judecată. Bernevecii pe picior erau leşeşti, peste caftanul de lână purta cojocel scurt de oaie, precum negustorii arvaniţi, ciubotele le simţeai moi, din piele muscălească, cuşma îţi purta gândul la tarabele gabrovenilor.

— Straie bunişoare, rostuite cu prădăciune din meleag în meleag, râse Ilie Machidon. La pomană, oamenii nu se milostivesc deeât cu trenţe… La noi, în Chipriana…

Viscolul îi reteză vorba şi slujitorul chibzui că boierul avea să afle cu alt prilej ce se petrecuse în satul dumnealui. Şi nu mare lucru, la o adică! Ia, de câşlegile celelalte Gheorghiţă, văcarul satului, îşi prăpădise cuşma în apele mânioase ale Milcovului. Goblizanul opintise cât opintise s-o pescuiască, apoi lehămeţit de trudă zadarnică s-a închinat cu nădejde:

— De-amu, să fie de sufletul lu’ tataia!

Rosturi străine şi firea cercetătoare a logofătului îi mânară în uliţă afanisită, cu lumină săracă. Novacul grăbise pasul, se ţinea de turc tras în lanţ, fără a cerceta în jur ori în urmă.

— Vrea să-l doboare, şopti Radu Andronic şi începu să alerge.

O citea în încrâncenarea trupului, în umerii ce se încovoiaseră dintr-odată pisiceşte, în braţul drept înţepenit spre a-şi aduna vlaga. Rânjetul unui stilet de argint fulgeră noaptea, adeverind închipuirea logofătului. Novacul, simţindu-şi mâna cetluită pe neaşteptate, întoarse peste umăr privire înfricoşată.

— Supus! suflă Radu Andronic ţinându-i cleşte încheietura.

Nesupărat, baş-buzucul îşi urmă drumul până în cotul uliţei, apoi pieri în negura de argint fără a prepui fărâmă de clipă că primejdie de moarte îl pândise.

* * *

Ceainăriei celeia din Pera, înfiptă într-o vâlcea la zece stânjeni de Biserica Kumaliotissa, i se dusese buhul. Dintâi că bostangiii[{6}] nu-i păşeau pragul, căci se temeau de blestemul Profetului – nu-i e de nici un folos drept-

credinciosului şi mai cu seamă nu îi e îngăduit a pătrunde în lăcaş cu icoane, cruce înfiptă în părete şi candelă – apoi, vişinelul de Plovdiv, udăturica valahă şi rachiul sârbesc nu-şi aflau păreche în toată glia Islamului.

Aici se aflau acum dinaintea basamacului turnat în ceşti de ceai, ţucsuiala{7} fiind osândită aprig în împărăţia otomană, dumnealui boier Radu Andronic, Machidon slujitorul şi străinul priponit în umbra uliţei. Lumina lipsită de vlagă sălăşluia în cămară.

Logofătul cercetă îndelung chipul cumaşului. Creştinul îşi dovedea pe de-antregul bărbăţia. Fruntea lată stăpânea obrazul, nasul încârligat îl desluşea tare de virtute, brazde croite de bici trădau viaţă trudnică pe lângă stăpân neîndurat. Vru să-şi tălmăcească gândul dar veneticul i-o luă înainte. Din felul cum vorovea, căci mâhniciunea îi vopsise chipul şi glasul, Radu Andronic ghici gând şi ţel vechi neîmplinite. Novacul întrebă cu tristeţe:

— De ce te-ai pus de-a curmezişul, logofete?

Ilie Machidon holbă căutătură mirată spre Radu Andronic. Boierul, deprins a fi bidiviu breaz în târgul Bucureştilor dar nu aici în Stambul, nu-şi ascunse uimirea.

— Mă cunoşti?

Zdrahonul puse ceaşca pe mescioară. Îl simţeai posac şi ostenit.

— Te cunosc. Eşti dregătorul Brâncoveanului. Un Beograd a zvonit cât te înfăţişezi de chipeş şi muchelef. Clătină din cap: Asemenea făpturi nu-s ursite slujbelor de taină. Iscoada bună îi ceea pe care n-o vezi, chiar de-ai întâmpinat-o de nouă ori într-o singură zi.

Spusele novacului aminteau de anume apoftegme{8} ale lui boier Costache: motanul cu clopoţei nu prinde şoareci, privighetoarea o cunoşti după viers, sărmanul pe păşit, călugărul după ceasurile de rugăciune…

Neluându-şi în seamă slujitorul care da din cap a deplină încuviinţare, logofătul râse înveselit.

— O singură zi am petrecut în Beograd şi anume în castelul craiului Alexandru de Sarda. Nu-i greu de ghicit ce hram porţi.

— Nici nu-l tăinuiesc, logofete, căci politichia Brâncoveanului, cel mai puternic şi iscusit principe al Balcanilor, îi surată geamănă ţelului sârbesc. Îndeplinesc slujbă asemeni domniei tale pe lângă craiul de Sarda.

— El ţi-a poruncit să-l dobori pe Surme?

Sârbul ocoli răspuns drept. Cu ochii rătăciţi pe ferăstruicile ceainăriei dinaintea cărora se cerneau repeguş fluturi albi de nea, novacul începu a grăi domol, cu obidă stăpânită, ca cela ce ştie că sorţii nu i te poţi pune împotrivă, iar întâmplarea, cât de măruntă, a fost de mult statornicită. Că de-i vezi ori nu miezul, ea va hotărî într-un anume fel, şi niciodată într-altul, cărarea pe care păşeşti.

— Mă cheamă Mirko, logofete, şi mă trag din stirpea Vladomirilor.

— Vladomir?! întrebă cu uimire boierul.

În Serbia, Vladomirii erau socotiţi cel mai de seamă neam întrecând în vechime şi herb de soi Buzeştii, Calomfireştii şi chiar Cantacuzinii Valahiei.

Citind neîncredere pe chipul logofătului, novacul surâse cu amărăciune.

— N-am cum să te încredinţez. Înainte de a mă osândi, turcii mi-au luat tot. Galbeni, ghiul, peceţi. Iar cei ce mă cunosc fie se află în Serbia, fie au rămas în iadul de unde, cu voia Ziditorului, am izbutit să mă slobod.

Mirko zugrăvi cruce adâncă, mormăind câteva cuvinte de mulţămită în graiul deprins la poalele mumă-si.

— Din care anume iad te-ai mântuit? întrebă boierul.

Chipul sârbului păru să se înnoade, flacără neagră ţâşni din ochii verzi, iar Ilie Machidon îşi zise că aprig pârjol mistuia cugetul bietului creştin.

— A auzit oare domnia ta despre Iadul Alb?

Boierul clătină din cap, căutând ţintă spre urmele ce-i pecetluiau obrazul. Erau semne vechi, subţiri ca aţa, altele

desluşeau, sub sângele abia uscat, sfichiuială de gârbaci nouă.

— Tot trupul mi-e însemnat, logofete, cu răni adânci să ascunzi oul. Chipul mi l-au dezmierdat doară, adăugi cu râs otrăvit.

Radu Andronic oftă şi trase din luleaua stinsă. Îi ştia pe osmanlâi cumaşi şi aprigi la osândă – cine călcase odată pe la Şapte Turnuri ieşea scuturat şi cu ciubotele înainte – iar despre cele îndurate de vieţaşii catargelor împărăteşti, să nu visezi noaptea! De Iadul Alb n-auzise însă niciodată şi, slavă Celui Veşnic, măcinase destule încălţări în împărăţia turcului!

— Aşa-i zic osândiţii de la ocna de sare din Munţii Anatoliei, desluşi Mirko, Iadul Alb şi nu pot prepui cum cel negru ar fi mai neînduplecat.

— Cum a ajuns domnia ta acolo?

— Am fost cap de zavistie acum trei ani, când s-au fost răzvrătit creştiniii din Tetovo. Mai toţi osândiţii din ocnă trag ponosul pentru asemenea pricini.

— Îs mulţi?

— Zece mii.

De uimire, boierul sparse luleaua între dinţi. Căută holbat spre sârb, apoi îşi cercetă slujitorul prepuind că n-a auzit bine.

— Zece mii, logofete, iar moldovenii şi valahii n-au mult până a împlini jumătatea. Ceilalţi, suflare amestecată: bulgari, sârbi, greci, arvaniţi.

— Îi peste putinţă, cugetă Radu Andronic. Zece mii de suflete nu pier aşa, peste noapte, fără a lăsa dâră. Şi iarăşi, asemenea temniţă n-o poţi ascunde în clapca giubelei. Zvon cât de firatic şi tot ar fi răzbătut.

Sârbul şurâse cu tristeţe. Mai ceru îngăduinţa unei ceşti de basamac, apoi îşi pironi privirea în ochii boierului.

— Ai să-mi faci îndată încredinţare, logofete. Zvonul n-a spart zidurile temniţei căci osândiţii sunt vieţaşi, iar gâzii n-au învoire să părăsească meleagul. Turcii au dovedit

dintotdeauna că ştiu păstra taină. Multe ţi-a fost dat să auzi despre urzelile cancelariei marelui muftiu ori tăiniciile din haremul de la Humaiun-Serai?

Ilie Machidon strecură căutătură scurtă spre logofăt. Aşa cum îşi cunoştea stăpânul, s-ar fi prins pe o sută de taleri că n-o să aibe parte de dumicat liniştit până n-o desluşi cu ochii ce se petrece în gheena Anatoliei. Două se ţineau umbră de pulpana boierului: muierile şi primejdia. Iar dacă nu-l cercetau ele, le cerceta Radu Andronic într-adins, cu torţe şi fanar în miez de zi.

— Mai află domnia ta, îşi urmă novacul vorba, că şi arcănitul e cu politichie. Unii au fost întemniţaţi pe faţă, acolo unde turcul simte sământa de zavistie sau are ţel de bani, alţii doselnic şi cu şiretlic, doar pe prepuieli şi temeiuri diavoleşti asupra cărora se păstrează taină straşnică. Că priponeala s-a fost săvârşit pe faţă ori ba, neamurile n-au ştiinţă niciodată încotro a fost îndreptat păcătosul. De-o pildă, l-am cunoscut în ocna Anatoliei pe postelnicul Ionică Dumşa. L-au răpit trei iscoade otomane în noaptea de Sfântul Vasile…

Boier Andronic ascuţi urechea. Îşi amintea ce zaveră cuprinsese Curtea Domnească când dumneaei, postelniceasa, îl vestise pe Vodă în a patra ori a cincea zi de ghenar că Dumşa pierise fără urmă. Spaima era mare căci postelnicul se afla dregător de seamă al Măriei Sale, mâna dreaptă a stolnicului Cantacuzino în urzelile Cancelariei Negre. Saragele, străji, delii şi iscoade răscoliseră palmă cu palmă Bucureştii, vârând spaima în târgoveţi. Bieţii oameni nu pricepeau pricina pentru care slujitori domneşti, tinicheluiţi. din creştet până-n tălpi, dau buzna în conacele ori ghimirliile lor scormonindu-le pivniţele şi bodroanţele bucşite sub crivaturi.

— Dar de vornicelul Manole Filipache auzit-ai, logofete? Aceluia i-au gâtuit muierea şi au pus foc caselor spre a zădărnici orice urmă şi a semăna prepuială că boier Filipache a închis ochii mistuit de bobotaie. Până a se

dumiri străjerul cocoţat în turnul târgului asupra pârjolului, păgânii pieriseră. Iar acum, vornicelul taie sare în munţii Anatoliei… Mai vrei pilde? Ţi-oi vorbi atunci de logofătul Balotă, de pârcălabul Traşcă al Vasluiului, de Negru Negulescu din Craiova.

Boier Radu Andronic, amuţit, îşi prinse bărbia în palme. I se dezlegau acum, în ceainăria calică din Pera, taine care zbuciumaseră aprig cancelariile Moldovei şi Valahiei.

— Da, şopti pe gânduri, mai rămâne să-mi desluşeşti pentru care pricină umblai să smulgi potcoavele lui Surme.

Aţintind chipul sârbului, Ilie Machidon simţi din nou rece în spinare. Se făcuse vânăt, măselele scrâşniră, ar fi fărâmat lesne între fălci bulgăre de cremene.

— El îi gâdele cel mare de la Iadul Alb. Nicicând Dumnezeu ori Şeitan{9} n-au iscat fiară mai ticăloasă, pumnac care să stâlcească trupul şi cugetele oamenilor cu atâta poftă, ştiinţă şi har. Pentru a-l răpune pe Galimet Surme m-am făcut scăpat, logofete, iar domnia ta m-ai împiedicat, când un întins de braţ mă despărţea de ţel.

— Vom găsi poate mijloc să îndreptăm greşeala, spuse Radu Andronic.

Ochii domniei sale părăsiseră ceainăria din Pera, scotoceau acum anume cotloane din târgul Bucureştilor. Gând îndrăzneţ, tulbure încă, mijea în mintea boierului. Asemănarea fără cusur a bezmeticului de Ioniţă cu baş-buzucul – frate geamăn să-i fi fost şi făptura tot nu i-ar fi fost tipărită aidoma – i se părea acum semn de sus, trâmbiţă ce chema la mântuirea zdrobiţilor de soartă din munţii Anatoliei.

În vreme ce Mirko, stârnit de Ilie Machidon care dovedea nesecată sete de cunoaştere asupra ticăloşiilor lui Galimet Surme, istorisea cu mărunţeală, logofătul îşi făcea socoata că n-avea îngăduinţa a purcede la faptă necugetată.

Scaunul Brâncoveanului scârţâia şubred în acele zile. Împunşi din amândouă coastele de Leopold al nemţilor şi de muscali, osmanlâii se dovedeau necruţători, punând dintâi

preţ pe supunere şi al doilea, pe pungile cu galbeni. Şi în asemenea vreme cu prilej, orice lucrare a logofătului, ştiut şi răsştiut dregător al Cancelariei Valahe, lesne cădea în cârca Măriei Sale Vodă Constantin.

Boierul luă hotărâre chibzuită. În aceeaşi noapte avea să se pornească spre Valahia. Trei zile, şi răpunând şase telegari, îi erau de ajuns spre a se înfăţişa Brâncoveanului. Dacă povaţa şi porunca Măriei Sale vor fi pe potriva gândului stârnit de istorisirea lui Mirko, în alte trei zile va bate din nou la porţile Stambulului. De astă dată însă, dimpreună cu Ioniţă Fărcăşan.

La Radu Andronic, cugetul păşea într-o sâmbătă cu ciubota. Prinse braţul sârbului, pândind din ochi la ureche de iscoadă.

— Ascultă, jupan Mirko! Îngăduie-l pe Surme încă o săptămână. Am râvnă ce nu ţi-o pot împărtăşi. Dacă se împlineşte, secăm ocna Anatoliei de osândiţi. Iar dacă după şapte zile numărate nu mă înfăţişez la ceas de asfinţit în astă ceainărie, eşti slobod a-l răpune pe turc după poftă. Chibzuieşte bine! În locul unui gâde, lesne se născocesc peste noapte alţi şapte. Dacă vrerea însă mi-e răsplătită, slobozim zece mii de creştini.

Buzele cele cârtitoare ale lui Ilie Machidon tresăltară a zâmbet.

— Ehe, logofete! Văzut-ai vulpe să-şi aştepte ucigania la loc şi ceas dinainte rânduit? În şapte zile, şi călcătura de urs piere măcinată de colb…

Sârbul întări cu luare-aminte chipul lui Radu Andronic. Aşteptându-i rodul chibzuielii, Machidon îşi zise cu mulţămire că oricum prinsoarea a câştigat-o. Stăpânu-său, cu poruncă ori ba, tot îşi va vârî firicelul de musteaţă în ocna Anatoliei. De-amu nu-i rămânea lui Ilie decât a-şi trece cei o sută de taleri lipsă dintr-o clapcă a contăşului în cealaltă, şi să chiuie de câştig fără speteală.

Mirko dădu pe gât picurişul de basamac rămas în ceaşcă şi astupă cu palma grea, de făurar, mâna boierului.

— Te aştept, logofete.

Capitolul II

VODĂ BRÂNCOVEANU ISPITEŞTE URSITA

Pe potriva obiceiului, stolnicul Constantin Cantacuzino, unchiul şi dintâiul sfetnic al Domnului, stâlpea ungherul cel mai neguros al cămării. Trecuse de jumătatea sutei, dar trupu-i rămăsese vânjos ca în anii cei călătoriţi ai tinereţii, mai putea încăleca din goană bidiviu năpraznic de Persia; ochiul întunecat, precum adamantele negre, dobândise agerime. La vârstă crudă, îşi opintise căutătura dinapoia sticlelor nemţeşti, ori ştiut este că asemenea beteşug – de prăsilă în neamul Cantacuzinilor – îi îndreaptă tâmpla căruntă şi creţurile frunţii. Credincios rămăsese straiului pâcliu din catifea de Flandra, puterii doselnice fără trâmbiţi şi flamuri – nu o dată îl îmbiase Vodă la caftan mai înzorzonat decât cel stolnicesc – şi urzelilor dintre zidurile Cancelariei Negre. Temută şi preţuită în întreaga Evropă, italienii şi francii o numeau Cabinetul Negru, iar Leopold, ţarul Petru şi însuşi trufaşul Ludovic de Bourbon i-ar fi cumpărat tainele cu avuţii grele să blagosloveşti o ţară de la divăniţi, până la ultimul milog.

Tot pe potriva unui obicei vechi, când Vodă sfătuia cu vreun dregător ori altul, stolnicul nu-i ţinea în priveală chipul. Aşezat în unghere, îi aţintea spinarea, de parcă aceasta i-ar fi răstălmăcit mai bine ţel prepuit, totdeauna ascuns, şi cuvânt.

Boier Radu Andronic, deprins cu tipicul Cantacuzinului, socotea că a dibuit miezul năravului. Când simţi căutătura pironită în ceafă, gândul începe a ţi se foi nelaîndemână, luarea-aminte îmbucătăţită se risipeşte căci ai a înfrunta şi pe cel ce-ţi stă stană dinainte. Iată machiaverlâc viclean pe care nu orice cuget, cât de hârşit în ticăloşii, ştie a-l ocoli.

De la cincispreze ani slujitor domnesc, ucenicind in Cancelaria Neagră şi pe moşia lui Vodă din Cotroceni şi agonisind învăţătură de soi trebuincioasă trupului şi minţii de iscoadă, logofătul se deprinsese a nu lua în seamă căutătura stolnicului. Grăind răspicat, dăduse rost asupra împlinirii slujbei la Stambul, apoi, cu îngăduinţa Măriei Sale, istorisi cele ştiricite de sârbul Mirko despre Iadul Alb.

Zâmbetul părăsi cu picurişul chipul vlăguit al Domnului. Se aflau în săliţa cea mică de lângă spătăria cu stele, iar caftanul de brocart al Brâncoveanului se desluşea parcă zugrăvit cu penelul muiat, în aur pe zidurile înveşmântate în atlas. Nu se înfăţişa prea arătos Vodă cu ochii bulbuşaţi, nas lunguieţ şi obrajii supţi, muşcaţi de barbă castanie. Tot astfel boiul era lipsit de vlagă, pe mâinile subţiratice citeai ca în ceaslov harta vinelor cerneluite. Poate de aceea dovedea grijă mare straielor cu cheltuială, cei mai de seamă sumănari, zăbunari, işlicari şi cusătorese ale Evropei îl aveau muşteriu, giuvaeruri născocite de meşteri vestiţi ai Vianei şi Veneţiei poposeau în răcliţe de ivoriu şi abanos la Curtea Domnească. Patima pentru nestemate avea herb la fel de vechi ca şi Măria Sa, căci oricât ai fi cercetat de departe în neamul Brâncovenilor, toţi dovediseră nesaţ diamanticalelor şi asemenea avea să se întâmple şi cu strănepoţii. Chiar şi în iatacul Doamnei Marica, Vodă Constantin se înfăţişa năpădit de podoabe, iar ghiulul din degetul cel mic, un smarald tăiat fagure, nu-l lepăda nici în vis.

Mirarea se zugrăvea pe obrazul Măriei Sale într-un chip ciudat. Ochii bulbuşaţi nu sporeau, ba dimpotrivă,

năpăstuiţi de pleoapele grele, ajungeau mărgeluţe strălucitoare, cât bobul de cafea.

— Cinci mii de moldovalahi?! Îi peste putinţă, logofete!

— Sârbul n-a minţit, Doamne, rosti cu hotărâre Radu Andronic. Şi chiar de m-a cercat umbră de îndoială, au spulberat-o numele osândiţilor. Postelnicul Dumşa, vornicelul Filipache, Balotă, Traşcă şi Negulescu, îs doar câteva pilde, iar acest Mirko avea desaga plină să stai să-l asculţi nouă zile înşirate.

— Şi-i faci încredinţare?

— Deplină, Măria Ta! Poposit în Bucureşti, am pogorât la casele armăşelului Creţu. Muierea dumnealui, jupâneasa Miliţa, e din neamul Vladomirilor, şi mi-a adeverit că Mirko, văr de mâna stângă, a fost osândit acum trei ani, fiind căpetenie de răzmeriţă la Tetovo.

Vodă îşi răsuci capul spre ungherul stăpânit de umbră, căutând ochii Cantacuzinului.

— Ce spui, stolnice?

Glasul sfetnicului răsună adânc în cămara azurie. Ori de câte ori îl auzea, dinaintea logofătului răsărea clopotul de bronz al Bisericii de Jurământ.

— Iată o istorie, Doamne, pe care eu nu lepăd o singură arămioară.

Vodă tresări şi-l cercetă cu luare-aminte.

— Desluşeşte, stolnice.

— Dintâi nu fac încredinţare acestui sârb! Măria Ta, sunt iscoadă bătrână şi am învăţat a deosebi între ştire de soi şi plăsmuială de clevetici. Zvon despre asemenea temniţă ar fi străpuns o Evropă până la Carol al Suediei. Şi mă mai cuprinde mirarea de ce oare turcul ţine asemenea vrăjmaşi cetluiţi şi nu-i răpune după cum îi e firea şi deprinderea, de când s-a zămislit Islamul.

— Dacă Mirko a băsnit, îi lesne de făcut dovadă, spuse Radu Andronic. De ajuns o drumeţie în Munţii Anatoliei.

Cantacuzinul săltă din umeri a dispreţ.

— Chiar adeverindu-se spusele acestui vântură-lume, cum slobozi zece mii de creştini? Unde-i ascunzi? Chibzuieşte logofete, că întreg târgul Atenei numără zece mii de târgoveţi. Te încumeţi domnia ta să strecori nebăgat în seamă, pe sub musteaţa turcului, atâta sodom de omenire?

Radu Andronic oftă cu privirea în pământ.

— S-or descurca fiecare, după vlagă şi noroace. De-ajuns mi-e să fărâm lăcata temniţei.

— Cum? Paza, din spusele sârbului, îi straşnică şi primenită la trei ceasuri.

Logofătul cercă să străpungă negura cotlonului. Citi doar oţel, sticlit de ochi, dinţi ascuţiţi si bumbi argintaţi.

— Aceasta-i pricina pentru care boier Ioniţă Fărcăşan îmi e de trebuinţă. Asemănarea cu Surme îi diavolească, Doamne, adăugi, răsucindu-se spre Vodă. Şi mumă-sa, biată jupânească Safta, i-ar încurca, neştiind să aleagă între turc şi fecior. Am chibzuit, dară ca boier Ioniţă să-i poarte veşmintele şi hramul, un număr de ceasuri.

De când îl cunoştea pe Cantacuzin, acum îl auzi Radu Andronic râzând întâia oară. Ba şi Vodă îşi îngădui zâmbet firav.

— Netrebnicul acela? bubui glasul stolnicului, cel mai ticălos boier din târg, căpetenie în urzeală de mare taină? Eşti crud încă, logofete, acuma mă încredinţez, căci altfel n-ai fi cutezat să te înfăţişezi dinaintea Măriei Sale cu asemenea năzuiri necugetate.

La atâta capeşă împotrivire nu se aşteptase Radu Andronic. În cele trei zile cât gonise de la Stambul spre Bucureşti, prepuise că n-avea decât a-i istorisi lui Vodă pătărania, pentru ca acesţa să-i poruncească vânteş slobozenia nemerniciţilor. Rosti îndesat, tot cu nasul in pământ:

— Mă pun zălog pentru boier Ioniţă. Îi bezmetic şi năuc la zaiafeturi şi veselii, dar când îl zgâlţâi, se dezmeticeşte.

Simţind că Vodă şovăie, Cantacuzinul apăsă:

— Doamne! Îmi sângerează inima gândind la cazna postelnicului Dumşa, şi a voinicelului Filipache, şi a lui Traşcă, şi Balotă şi câţi or mai fi – dacă sunt – dar chibzuieşte frântură de clipă! Nici n-ajunge în turcime blestematul de Fărcăşan şi după întâia cupă de vinars, deşartă întreaga desagă. Nu-i mişelit boier Ioniţă, dar e fălos şi cu minte de prunc, cu gândul tot la petrecere, prilej de râs şi năzbâtie.

— Te pui zălog… rosti Vodă şi nici Cantacuzinul, nici Radu Andronic nu pricepură de întreabă ori încearcă.

Logofătul făcu încredinţare, împletindu-şi mâinile peste piept şi supunându-se într-un genunchi.

— Mă pun, Măria Ta.

Stolnicul se smulse din pâcla cotlonului. Reteză hotărât cămara şi se propti dinaintea lui Vodă.

— Asemenea faptă, Doamne, cât de tainic ar fi săvârşită, lesne va fi însemnată de osmalâi, la răbojul Măriei Tale. Eşti cel mai de seamă principe al Balcanilor, despre isprăvile Cancelariei Negre, spre nenorocul Valahiei şi al nostru, au început a istorisi în stihuri până şi pehlivanii din bâlciuri. Otomanii aruncă iuteş cârpa de mazil, dar şi mai iuteş scurtează căpăţânile. Cel Veşnic l-a dăruit din belşug pe Radu Andronic – logofăt, nu zic, l-a miluit însă şi cu cusur neasemuit: de-l zăreşti o dată, nu-l uiţi…

Vodă Constantin începu a măsura cămara, osândit de gânduri. Într-o vreme, îşi săltă privirea dinaintea icoanei ce ştăpânea încăperea.

— Ne aflăm dinaintea sfintelor sărbători ale Naşterii. Pentru curăţenia cugetului şi pentru a mă simţi fără pricină la sfânta împărtăşanie, îndatorat sunt să opintesc întru slobozirea creştinilor din Munţii Anatoliei. Cu dreptate ai vorbit, stolnice, cârtelile domniei tale n-au pricină ci prea îndreptăţite sunt. Cugetul şi simţirea însă mă împing către faptă nechibzuită în judecata semenilor dar prea plăcută sfinţilor părinţi.

Radu Andronic îşi săltă privirea din şirazul albăstrui. Ochii îi erau aninaţi de buzele Domnului.

— Vei purcede, logofete, la slobozirea celor zece mii de creştini, cetluiţi în păgânime, aşa precum ai râvnit. Şi spre a nu zăbovi, pecete pun acum pe hrisov de iertăciune pentru dumnealui, boier Ioniţă Fărcăşan, surghiunit din porunca noastră la mânăstirea Vlădeni. Te va urma şi răspunzător eşti cu viaţa pentru orice greşeală ce prinos ne va aduce. Părintele Atotputernic să vă binecuvânteze, căci amarnic ispitim ursita.

Închină cruce adâncă. În sfeşnicul cel mare din dreapta Domnului Isus, flacăra lumânării hohoti o clipă zbuciumând limbi de foc, apoi se stinse.

* * *

Târgovăţ fără somn, sau zăbovit la te miri ce petrecere în vreo crâşmă din Târgul Cucului[{10}] de ajuns de treaz spre a mai putea cugeta, s-ar fi mirat cu osebire în acea noapte de cărindar preumblându-se dinaintea Curţilor Domneşti[{11}] îndeobşte, când ornicul cu un singur ac al Palatului Brâncovenesc bătea ceasurile zece ale înserării, ferestrele amuţeau vestind odihna Domnului. Veghea stolnicului din fiece noapte se datora unui beteşug dobândit în tinereţi când căzând de pe bidiviu îndrăcit, dobândise vătămătură grea la căpăţână. Dar Cancelaria Neagră, unde Cantacuzinul ţinea de urât nesomnului, fiind lipsită de geamlâncuri spre desăvârşită taină şi ocrotire, nu glăsuia nimic bucureşteanului noptatec.

Iacă de ce s-ar fi mirat orice mărginean, zărind la al doilea cântat al cocoşilor flacără de sfeşnic în iatacul Doamnei Marica, al lui Vodă, ba şi în cămările spătarului Mihai.

Acest spătar Mihai se afla fratele stolnicului, bărbat în crucea vârstei şi singurul din neam îngăduit de către domnia sa. Răsştiute erau în întreaga Valahie gâlceava şi ocările Cantacuzinilor când, dăruindu-şi suspinul, Doamna Ilinca, prin Zapisca din urmă[{12}], îl oblăduise pe Şerban Vodă împotriva celorlalţi fraţi. Odată zavistia semănată în nemeşug, spătarul Mihai rămăsese alăturea cu stolnicul. Şi tot alăturea se aflase – zvoneau boierii cunoscători într-ale dedesubturilor politiceşti – când Şerban se călătorise spre cea lume, după anume băutură vicleană îndulcită de fraţii domniei sale, Constantin şi Mihai.

Spătarul căta la Constantin, precum schimnicul spre icoana Prea Curatei, făcând deplină încredinţare judecăţii şi învăţăturii domniei sale. Iar boier Constantin îl ocrotea de frate şi slujitor credincios.

Sfătuiau acum, la ceas întârziat al nopţii, şi lui Mihai – smuls dintâiului somn – îi trebuise oleacă de vreme până a se dezmetici.

— Pricepi? şopotea dumnealui, stolnicul. În temniţa Anatoliei se află Ionică Dumşa. Odată slobod, va răsufla tot ce ştie despre moartea lui Şerban.

Spătarul, făptură chipeşă într-altfel, dar cu bărbie moale, lipsită de încredinţare, tremura în cămeşoi lung de noapte chindisit în chiliile măicuţelor de la Tămâioara. Îşi aruncă pe umeri un contăşel din blană de veveriţă, rostind cu buzele împletite de ciudă:

— Ţi-am zis la vremea potrivită să-l răpui, bădiţă… Mărturisenia primejdioasă se cere retezată de mlădiţă tânără. De ce l-ai îngăduit?

— Mi-au luat-o păgânii înainte, scrâşni stolnicul. Aminteşte-ţi seara aceea de Ghenar când ne-a vestit Ilie, iscoada din Podul Calicilor, că pe postelnic l-au fost răpit cu mare taină turcii…

Spătarul dădu din cap, lăsând a se înţelege că el unul ar fi purces mânat de altă grabă. Sorbi din cupa cu apă îndulcită, grijită de slugi pe gheridonul veneţian.

— Ce anume pofteşti să săvârşesc, bădiţă?

— Dintâi, rosti rar şi apăsat frăţâne-său, să pricepi că păşim dimpreună, pe aceeaşi cărare. Dacă la urechile lui Vodă ajunge voroava postelnicului căpăţânile noastre, retezate, vor muşca acelaşi tain de ţărână. De-al doilea, încinge-te iuteş şi nu-ţi îngădui răsuflet până la Vlădeni, spre a o lua dinainte logofătului Radu Andronic. Gu orice preţ, vei împiedica prilej de întâmpinare între el şi boier Ioniţă.

— Pofteşti, dară, să-l răpesc pe Fărcăşan?

Stolnicul rânji. Puteai să-i numeri măselele până la cea din urmă.

— Nu, Mihai. Să-l răpui.

* * *

Peste un ceas, fără a-şi îngădui măcar a da bineţe caselor părinteşti din Uliţa Sfinţilor Apostoli, unde cucoana Irina şi boier Costache trudeau în cel de al doilea somn, Radu Andronic şi Machidon slujitorul părăseau Bucureştii.

Spre a răpune din drum – logofătul îşi făcea socoată a se închina dinaintea Vlădenilor cam pe la nămiezi, gonind fireşte pe deşelate – alesese scurtătura, şi anume Calea Ruşilor de Pădure.

Boier Andronic călărea adunat peste coama tărpanului, stând puţintel strâmb în şa, ca într-o lene, după năravul Andronicilor. Măselele încleştate, fruntea neguroasă şi sărăcia de voroavă dovedeau slujitorului că pe cugetul logofătului apasă grija cea mare. Din vreme în vreme, cerceta aţintit cerul, temând pesemne urgie vicleană care să-i întemniţeze în te miri ce cătun, ori mai rău, în pustietate de drumuri.

Viforniţa se înteţise după miezul nopţii, un crivăţ neînduplecat mânia omătul, îl sălta în cozi şerpuitoare de

balaure ce urcau vânteş, înfuiorându-se dimprejurul copacilor.

Popas pentru schimbatul bidiviilor şi răgaz de o cupă de vin îşi îngăduiră abia în zori, şi anume la crâşma din Moara Neagră, moşie de zestre a cucoanei Irina. Uscându-şi musteaţa în maramă de borangic, logofătul cercetă chipul zbârcit de vânt al slujitorului.

— Ce caţi aici, împărate? Întrebă mirat, de parcă atuncea l-ar fi zărit dintâi, Gândeam că la ăst ceas goneşti fără răsuflet spre Smărăndiţa.

— De, logofete, suspină plugarul. Tot astfel am prepuit şi eu când am văzut că încălecăm fără prilej de hodină. Mi-am zis că ne urnim către Chipriana, căci domnia ta, căznit de milosârdie şi grijă pentru biata vieţişoară a slugii, pofteşti a mă întovărăşi. Vorba celuia, bogatul se scarpină şi calicul crede că se caută să-i dea de pomană.

— Aşa, mormăi logofătul fără luare-aminte la spusele slujitorului. Gata caii ceia, jupâne?

Hangiul, doborât de somn, opintea de colo-colo, încurcându-se în picioare.

— Am dat poruncă, boierule! Nu numeri domnia ta până la o sută şi încaleci… Urmă, spre a ciopârţi povara aşteptării: Năpraznică vreme, şi după cum se arată, te găteşti de drum anevoios. Nu pofteşti oare domnia ta o ploscuţă cu basamac fiert? Îi leac fără poticneală geruielii şi tovarăş de nădejde la călătorie îndelungată.

— Poftesc caii, jupâne! tună Radu Andronic.

Hangiul dădu iute din cap şi ieşi de-a-ndăratelea. Logofătul se uită la slujitor cu zâmbet muşcat de nerăbdare.

— Şi zi aşa, Machidoane, prepuiai că scăpărăm potcoavele către Chipriana.

Plugarul îşi plecă privirea, surâzând cu smerenie de călugăr coţcar:

— După cum a prepuit şi naşu-meu, Sâsâitu, când şi-a lepădat sufletul, că la altă pomană nu s-a învrednicit în

şaptezeci de primăveri. Gândea că popa îl duce de mână la nuntă.

Chibzuise să-şi veselească stăpânul, dar gândurile acestuia fugăreau alte meleaguri.

— Ce năpastă-ţi adumbreşte cugetul, logofete?

Radu Andronic, tresărind ca omul apăsat pe vătămătură, clipi mărunţel.

— Cantacuzinul s-a pus de-a curmezişul.

— Iaca belea! Porunca-i de la Vodă, am priceput.

— Nu-i lesne să te îndârjeşti împotriva stolnicului. Are minte de mamon[{13}], cuget de teleleică, vlagă de paladin şi viclenie de nouă vulpi.

— Dreptu-i, oftă Ilie Machidon, bufniţa nu cloceşte privighetori. Nu pricep însă încotro se îndreaptă spaima domniei tale.

Logofătul rosti întunecat:

— La viaţa Fărcăşanului.

* * *

Când soarele, perdeluit de omăt, se înnodă în răscrucile cerului, poposiră dumnealor logofătul Andronic şi Ilie Machidon la mânăstirea Vlădeni. Zăpada tot căzând, izbutise să înghită lăcaşul, abia de se mai pricepeau stâlpişorii ticluiţi în piatră, crucea, iar de jur împrejur, mărgeluşe păcurii, ferăstruicile de la chiliile schimnicilor. În stejarii cei bătrâni, de pe vremea lui Vodă Mircea, se ghemuiseră ciori zgribulite, amuţite de viforniţă, şi doar fuioraşe de fum, topite în văzduhul îngheţat, dovedeau viaţă silnică în pustietatea Vlădenilor.

La o sută de paşi, boier Andronic şi sluga dumnealui descălecară. Slujitorului zvon ciudat i se înfipse în urechi. Cercetă holbat spre boier.

— Auzi, logofete?

— Aud!

— Voroveai de aprig surghiun… Pesemne că alboarea mi-a luat minţile, dar ceea ce-mi desluşeşte mie auzul nu-i nici utrenie, nici vecernie, nici liturghie.

— Nu-s, Machidoane, adeveri cu zâmbet boierul.

— Aduc a sârba spartă şi a brâuleţ.

— Aduc, Ilie, şi pricina nu-i alboarea, ci nebuneala cu molimă a cuconului Ioniţă. Încredinţat mi-s acum că l-am aflat şi nu ne-a fost de zadar drumeţia.

Slujitorul săltă în ciubote, apoi, după pilda stăpânului, în şaua căluţului tătăresc. Boierul începu a râde încetişor.

— Aferim, Doamne, că nu-s de faţă la asemenea nelegiuială Vodă şi stolnicul! Teamă mi-e că Sarsailă şi cetele de viteji ale domniei sale i-au biruit pe oştenii lui Christos de la Vlădeni. Mă tot minunam cum de Ioniţă tace mâlc, nu înghesuie spre Curte olăcari cu jalbă de slobozenie…

— De, suspină Ilie Machidon, a izbutit şi Vodă cu boier Fărcăşan, cum a izbutit cela de opintea să facă borţi în apă.

Armăsarii croiau drum anevoios în nămeţii înalţi cât să le rezeme pântecele. Nările suflecate le rânjeau dinţii, slobozeau aburi înghiţiţi hulpav de văzduhul sticlos.

— Aista-i omăt stătut şi nerânit de o săptămână, logofete, chibzui Machidon preumblându-şi căutătura peste ograda lăcaşului.

Pustietatea părea desăvârşită; de n-ar fi fost zvonul muzicilor tot mai stăruitor, ai fi zis că zăpada a stârpit şi călugări, şi orătănii, şi zăvozi, năzuind acum la zidurile mânăstirii.

Intrară nesupăraţi pe porţile lăsate vraişte şi mânaţi de struna unei cobze, însoţite cu credinţă de glasuri răzleţe, arse de vinars, descălecară dinaintea arhondaricului.

— Au dat-o pe *corăbiereasc*ă, râse Ilie Machidon.

Logofătul cercetă uşile cetluite şi începu a zdrobi veriga de fier izbind-o în matcă.

Cei dinlăuntru surziseră pesemne, vinarsul astupându-le urechile, nu luau în seamă zbuciumul boierului. Mai zgâlţâi

Radu Andronic clanţa grea, mai izbi cu pumnii, în cele din urmă se opri mânios, măsurând porţile cioplite în lemn aprig de meşterii lui Pârvu Ciungu. Machidon zâmbări:

— Gândeşti să le dobori cu umărul, logofete?

În clipa aceea, dintr-o ocniţă a cerdacului, se iviră nas vânăt măşcat cât barabula, şi doi ochi mici, de găină, măcinând uimire fără seamăn.

— Hei, jupân Pară! îl îmboldi înciudat logofătul. Nu zăbovi, ci deznoadă odată porţile aceste!

Creştinul, târgovăţ cu stare din Mahalaua Scorţarului şi tovarăş credincios întru petrecere şi blăstămăţii Fărcăşanului, nu-şi potrivea vorbele de tulburat ce se afla.

— Boier Andronic! Îndată… Iaca, îndată… Phii!… Bucuroasă zi…

Se aştepta ce-i drept logofătul la prăpădenie mare, dar ce-l întâmpină dinlăuntru nu-şi avea suratã. Dintâi, o oaste de monahi răpuşi prin unghere horăiau cu ulcica de holercă la ureche, răsturnată pe pântece ori la buze, după cum îi biruise şumeneala[{14}]. Vreo şase, mai vârtoşi, asupreau duşumelele în ciubote dănţuind o *daradaică* înfricoşată. Lăutarii, cinci balaoacheşi vestiţi în mahalaua Vergului, smulgeau din strune cu degete înţepenite. Ochii le luceau de osteneală mare, cămeşuicile fudule cu arnici de argint le atârnau trenţe netrebnice pe trupurile asudate. Fuseseră cu siguranţă aduşi în taină şi cu cheltuială nesăbuită de Ioniţă, chibzui logofătul. Şi-şi mai zise dumnealui, boier Andronic, zălogindu-şi râsul, că sminteala gămanului îi fără leac. Să ajungi a face din Vlădeni vestiţi într-o Valahie pentru sfinţenie, canon smerit şi calea împărătească fără prilej de greşeală a slujitorilor săi, lăcaş diavolesc şi crâşmă deşuchiată, iacă faptă ce va împovăra greu umerii Fărcăşanului la judecata cea dreaptă! Pricină de neagră amărăciune, fără îndoială, la care Ioniţă făgăduise a cugeta peste cei ani, când o rezema în toiag barbă ninsă.

Căpeteniile benchetului se aflau bun înţeles tovarăşii dintotdeauna ai Fărcăşanului. După jupân Ionică Pară,

dumnealui Ghiţă Păun, dascăl la biserica Dintr-o Zi şi crăişor în şase mahalale, Iordache Cuculeţ, al treilea pisar la curtea bănesei Duma, cercetat de Ioniţă la orice zaiafet pentru glas de aur şi har fără seamăn în deşertarea cupelor de rachiu bulgăresc învârtoşat cu ardei iute. Nu lipsea fireşte jupân Niţă, cu neguţătorie în Vergu, nici Pantelimon Raţă, cojocarul din Uliţa Mare.

Când dădură ochi cu logofătul, zvâcniră în chiote de bucurie şi izbândă. Pe Cuculeţ îl biruiră lacrimile. Pantelimon Raţă i se anină de grumaji.

— Dumnezeu te-a îndrumat încoace, boier Andronic, rosti cu limbă împovărată de şapte ocale. N-ai ştiinţă cât ţi-am purtat dorul.

Boierul se desprinse clătinând capul a mustrare.

— Pantelimoane, Pantelimoane! Aţi răpus sfânta mânăstire. În câte zile aţi izbutit asemenea nelegiuire?

— Ne-am străduit oleacă, da’ cine a stat să numere?! sughiţă creştinul. Am poposit aici pe frunză ruginie şi acum văd c-au dat merii în floare. Iacă livada, logofete, zici că s-a gătit mireasă!

— Aşa-i, Pantelimoane! Ai deşertat numai de aseară vreo trei poloboace, dar vederea ţi-i nevătămată.

Beat cuc, jupân Raţă rânji fericit.

— Mulţumesc lui Dumnezeu, logofete, n-am a mă plânge. Ochii mă slujesc cu credinţă. Altele m-au lăsat…

Ilie Machidon prinse a râde încetişor. Asta-i tot ce se alesese din osânda Brâncoveanului! Vorba celuia, dă cu oul ca să crape boul… N-aveai unde păşi din pricina ulcelelor fărâmate, a ciozvârtelor de berbece şi godac risipite în tot locul, o pâine călugărească cât roata de bihuncă înota în lăcovişte de tămâioasă şi prăştină.

Ghiţă Păun, cuprins de vlagă nouă, smulse o cobză şi începu a viersui fără să-şi scumpească glasul:

— *Spune-mi dalbă copiliţă/Cu rumena ta guriţă/Eşti nevastă, ori eşti fată/Ori zână din cer picată?*

Boier Andronic îşi sticli dinţii sub musteaţa subţire.

— Mi-e că de ţi-oi spune/Cheful ţi-oi răpune… Lasă cobza, ciocârlane. Ia’n ascultaţi încoa! Unde vi-e tartorul, conul Ioniţă?

Chefliii, şfichiuiţi de vorba aspră a logofătului, îl cercetară cu şovăială. Un călugăr mormăi încleiat prin somn:

— Te birui eu, satană!… Aşteaptă numai să dibui tămâia.

— Poate tămâioasa, părinţele, se hlizi Ghiţă Păun. Iacă acum am aflat că trudesc a-l birui pe Nichipercea de când am deprins a păşi.

— Unde-i boier Fărcăşan? tună Radu Andronic. Care-i mai treaz între voi?

— Eu, se clătină jupân Pară din Vergului.. N-am închis ochiul de alaltăieri… Ăştilalţi toţi, şi ciocârliile, au mai aţipit. Cuconul Ioniţă s-a pornit către Braşov. I-a smuls inima din piept, aceea… cum îi zice? Îi nume ciudat, parcă alcătuit din ţăndări.

Radu Andronic simţi sudoare rece pe tâmplă. Chibzui însă să nu tulbure destăinuirea şi-l cercetă cu blândeţe:

— Cată de-ţi aminteşte, jupâne.

Ionică Pară dădu din mână cerând îngăduinţă şi răbdare. Ochii mititei scormoneau, aţintit spre vârful nasului vânăt.

— Ceea, a lui Vodă Şerban…

— Domniţa Casandra?

Jupân Pară tresări, izbindu-şi palmele de cracii bernevecilor.

— Ai dibuit-o, logofete! Chiar aşa o cheamă. Tare-l mai chinuia dorul pe boier Ioniţă. S-a pârpălit Domnia sa la jăratec mocnit săptămâni în şir, dar răsalaltăieri, în zori l-a prididit aleanul. Şi-a luat punga, ploscuţa şi dus a fost.

— Eşti încredinţat, jupâne, că acestea s-au petrecut de trei zile şi nu ieri, ori acum săptămâna?

— Încredinţat. Vezi domnia ta, adăugă cu ciudă netrebnicul, eu prăpădesc în zadar taleri buni pe ţucsuială nătângă. Cu cât beau, cu atât mă deştept.

— Amărăluţă viaţă! suspină Machidon.

Ionică Pară se hlizi bucuros.

— Aşa-i? Pesemne domnia ta îndură acelaşi beteşug, de-l pricepe atât de lesne. De-o pildă, muierea mea jupâneasa Ilinoaia din mahalaua Oţetarilor, m-o lepădat căci…

— Rămas bun, jupân Pară, i-o retează Radu Andronic. Mi-oi istorisi la alt răspas pricina pentru care dumneaei, Ilinoaia, s-a scuturat de asemenea mândreţe de bărbat… Hai, Machidoane!

Se răsuci în călcâie, chibzuind să încalece vânteş. Ionică Pară se împletici în poalele anteriului.

— Zornic mai eşti, logofete! N-ai răbdare cât baba măsele. Nici bidiviul celălalt, spătarul Mihai, n-a dovedit mai mult cumpăt. Vorba ceea, măcar o cupă de vinars.

Logofătul se opri pălit în moalele căpăţânei.

— Spătarul Mihai?!

— Chiar domnia lui. Drept însă, n-am trudit a-l înfrâna în ăste locuri.

— Când s-a înfăţişat?

— Acum un ceas. Şi tot aşa, cu zor mare după cu conul Ioniţă.

— Ciudat… Nu-i urmă de bidiviu ori pas omenesc, pe toată întinsoarea.

— Spătaru-i ştiutor de meleag, desluşi Ionică Pară. A poposit şi s-a dus prin poarta cea mititică a mânăstirii, care dă în vâlcea. Cată pe geamlâcul cela şi i-oi ceti călcătura.

Mai întrebă boier Andronic cu zădărnicie:

— Tot spre Braşov l-ai îndrumat?

— Tot. Babaca, Dumnezeu odihnească-l, jupân Dumitrache Pară din Broşteni{15} avea vorbă tare înţeleaptă: vrăjmaşului care se duce, fă-i pod de argint.

* * *

Opintind să scape din omătul mânăstirii, Ilie Machidon râse domol:

— Păşim pe pod de argint, logofete.

Boier Radu Andronic n-avea ureche la giumbuşlucuri. Cuvintele îi pârâiră între măsele.

— Nicicând n-am cercat asemenea teamă, Ilie.

Slujitorului îi amorţi râsul.

— Te cunosc de prunc, logofete. Nicicând nu ţi-a fost teama tovarăş.

Boierul întoarse capul. Surâsul, sclipiciul din căutătură secaseră. Avea privire de moşneag.

— Nicicând sorţii nu m-au împotrivit stolnicului. Pricep târzior povaţa moşnegilor: prietenii, dar mai cu seamă vrăjmaşii, să ţi-i alegi.

Capitolul III

CANTACUZINEASCA

Aflată în pârgul anilor la acea vreme, Doamna Maria, muierea lui Şerban Vodă Cantacuzino, se înfăţişa scundacă şi slăbie, cu chip de icoană veche şi căutătură sleită de doruri. Părul cărunţit şi-l purta ca-n tinereţile dumneaei, în zulufi bine încleiaţi cu sacâz dimprejurul frunţii şi tâmplelor, doar că de la moartea Măriei Sale, petrecută în leat 1688, nu mai lepăda barişul de horbotă cernită.

Neîndurată viaţă şi aceea a Doamnei Maria! Dintâi n-avea să priceapă în veci cum de sorţii o hotărâseră pe ea, fata clucerului Gheţea ot Nicopole, soaţă lui Şerban, mlădiţă din neamul cel falnic şi cu herb vechi de la Bizanţ al Cantacuzinilor. Cu avuţie nu se fălea, cu frumuseţe, fără a fi slută, şi mai puţin. Era plăpândă, cânepie în cosiţă, ochii de cicoare tot într-o leşie stăruiau. Bărbatul o speriase de la bun început şi iacă de ce nu chiuise la nuntă – pe dinlăuntru, aşa cum se cuvine miresei – împreună cu tată-său şi fraţii dumneaei.

Alăturea de zgripţorul cela înalt cât turnul Vlădicăi şi cu trup de bate-munţii-în-capete, se simţise mereu zdreanţă netrebnică. O băga în răcori căutătura păcurie, pârjolitoare nu se deprinsese niciodată cu glasul de fiară. „Tigru mânios“, şopteau boierii când întorcea spinarea, iar pe Rada, al patrulea prunc, o născuse în şapte luni din

sperietura pricinuită de răcnet bezmetic, iscat din prilej mărunt.

Teamă, dar şi ruşine destulă îndurase Doamna Maria. Şi-acum îi împungea inima dragostea aceea lipsită de cumpăt stârnită de Anastasia Ducăi Vodă. Moldoveanca îi făcea farmece, asta de bună seamă căci deşi muieratic, niciodată înainte ori după, nu se dovedise Şerban atât de nesăbuit şi nepăsător la ighemonicon. Altfel, îmbinată pereche, fiind Anastasia mlădioasă, cu râs zurgălău de porţelan şi căutătura tăciunoasă.

Ea, Doamna Maria, ca şi Duca Arvanitul cel cornorat, n-au avut decât a pleca în ţărână frunţile mânjite şi a se face surzi la râsul unei Moldove şi Valahii. Ba şi turcimea a avut la ce se veseli, când Şerban, cercetat în tot Stambulul de ceauşi spre a fi surghiunit la Crit, aceştia l-au dibuit în podul caselor Anastasiei.

Să fi stat numai să-ţi istoricească Doamna Maria caznele dintr-o viaţă! Ajuns domn, Şerban n-a prăpădit prilej spre a-şi dovedi nemila. Cela spânzurat, celălalt scurtat, cestuilalt pustiită casa! N-a scutit-o nici pe biata mumă-sa Ilinca. Nesătul de avuţie, i-a schimbat diata cea aşternută „în toată firea, cu limba nescrântită, în minţile cele mai bune pe care le-a avut din tinereţe până la bătrâneţe“, făcând nouă împărţeală moşiilor şi odoarelor, după poftă. Ba l-a silit şi pe duhovnicul mumă-si, ieromonahul Ştefan, a jurui strâmb, spre a face încredinţare neadevărurilor din zapisca ticluită.

Fapta aceasta stârnise multă sfădălie şi batjocură între boieri, pizmă, şi învrăjbire, şi ură nestinsă între fraţi. Cuvântul postelnicului Buhuş din acele zile de zaveră şi patimi s-a dovedit proorocesc: „Viclenind diata mumă-si, Vodă Şerban şi-a pecetluit-o pe-a lui însuşi.“

În leat 1688, Cantacuzinul îşi prăpădi potcoavele, otrăvit de fraţii domniei sale stolnicul Constantin şi spătarul Mihai.

Plânsese Doamna Maria lacrimi cât poama, nu după bărbat, ci pentru odraslele rămase de izbelişte. Se străduise o vreme să-l ridice în scaun pe fecioru-său, încă

nevârstnic, Gheorghe, dar înfrântă de stolnicul Cantacuzino, îşi luase pruncii, tărăbuţele şi jalea şi după o vreme petrecută la moşia Drăgăneşti, se statornicise la Braşov.

Deşi trecuseră unsprezece ani de când Brâncoveanu, stâlpit de unchiu-său, stolnicul, păstorea Valahia, Doamna Maria tot trăgea nădejde în dreptatea Celui Veşnic. Căci pe drept cuvânt, cugeta dumneaei, pe scaunul Ţării Româneşti şi la coroana Bizanţului se cuvenea a fi înălţat Gheorghe.

Astfel îşi călătorea zilele Maria Cantacuzinească, azi femeie vârstnică şi cercată de bolişte, între năzuinţele hrănite de iscoade implântate la Stambul şi în Valahia, grijă mare pentru căpătuiala odraslelor, şi cărţile lui Leopold de a cărui oblăduire împărătească se bucura. Chiar deunăzi primise scrisorea dovedind osebită grijă din partea înălţimii sale: „Luminată prinţesă şi a noastră iubită…“ Aşa începea Leopold toate misivele.

Pergamentul îl depusese alături de celelalte in scripeţelul talienesc din iatacul dumneaei. Împăratul o povăţuia să fie cu mare luare-aminte căci principele Brancovan, vrăjmaş neînduplecat ei şi Cantemireştilor, va urzi în toate patru zările spre a împiedica nuntă între domniţa Casandra şi Dimitrie.

La fel chibzuia şi Doamna Maria în după-amiaza cea neguroasă de ghenar, dezmierdând cu degete pripelnice boabele de fildeş ale mătăniilor. Şedea, grămăjuie firavă de oase înveşmântată cu rochie de taftă neagră, în jilţul florentin cu spetează înaltă şi căta tulburată spre fiică-sa, Casandra.

După Smaranda, soaţa lui Grigoraşcu Băleanu, chemată de îngerul lui Dumnezeu în dimineaţă cernită de florar, Casandra venea cea mai frumoasă între odrasle. Iacă acum, jucând la harpa dintre fereşti muzică nemţească, i se desluşeau toate însuşirile. Boiul neasemuit de mlădiu ţâşnea lujer gingaş dintre faldurile de atlas roşu, mâinile prelungi – mâinile jupânesei Ilinca – dezmierdau coardele

cu mişcări vrăjite care-ţi purtau gândul la grumajii catifelii da lebădă. Desăvârşită îi era pieliţa obrazului, floare de magnolie, şi când domniţa, luând ceva din fierbinţeala părintelui, se împătimea, o rumeneală uşoară îi învolbura chipul îndoindu-i farmecul. Şi ochii alunii, de ciută, se învăpăiau atunci, colţurile buzelor rubinii zvâcneau. Blândă şi miloasă altfel, să nu i te fi pus împotrivă! Pe cât de gingaşă îi era făptura, pe atâta cugetul se dovedea de neînduplecat.

Da, era mai chipeşă Smaranda, dar odihneasc-o Domnul, judecata i se urnea tare căznit. Te minunai însă câte cuprindea tărtăcuţa, argint viu, a Casandrei! Se ceruse şcolită pe potriva lui frate-său, Gheorghe, neajungându-i ghergheful, muzicile şi picurişul de gospodăreală ce se cade unei muieri de neam. Domniţa Casandra grăia latinească, grecească, nemţească şi franceză. Îi plăcea să încâlcească cifrărie, şi să descâlcească pasul stelelor pe cer, călărea ca nohaii, şi în taină la rugăciunea Doamnei Maria spre a nu stârni te miri ce vorbea – deprindea de la un bătrân paladin neamţ mânuitul spadei.

De cum o zărise, moldoveanul Dimitrie îi căzuse în mreje, pălit cu leuca, şi-n opt luni cât se măcinaseră de atunci, la fiece nouă zile poposea la curţile dumneaei olăcar purces tocmai din Stambul, unde cărturarul se afla zălog domniei lui frate-său, cu răvăşel aromit pentru domniţă.

Doamna Maria surâdea ostenit. Jinduise fiică-si prinţ neamţ ori rus, neam puternic care să-l rezeme pe Gheorghe. Zadarnic însă ai fi cercat s-o urneşti pe Casandra când se poticnea în vreo poftă. Capeşă catâr, vijelioasă şi roinică, nu se lăsa înduplecată nici de rugăciune, nici de lacrimă, nici de urgiseală. Maria Doamna se împăcase dară cu gândul, Cantemir trăgându-se totuşi din neam bunişor, deşi îndoielnic, fecior şi frate de domn, cu învăţătură şi har de slovă vestită în toată Evropa.

Dar vezi tot nu-i de ajuns pentru a stârpi dihonia; vrăjmaşul, luând un chip ori altul, dă târcoale caselor din

Uliţa Ceasornicarilor. Iar în vremea din urmă, parcă mai într-adins! Spuie cine ce-o vrea, dar polobocul cela de slănină ce-şi zice boier Ioniţă Fărcăşan îi cu siguranţă unealtă a Brâncoveanului, nu-i venit în Braşov să cerceteze luna şi luceferii.

— Grăieşti singură, măicuţă? clopoţi în liniştea cămării glasul Casandrei.

Abia atunci îşi luă seama Maria Cantacuzino. Se închină de ducă-se pe pustii, şi rosti cu oftătură adâncă:

— Prea mulţi oaspeţi ne încearcă porţile în ultima vreme. Chibzuiesc…

Domniţa, căutând pe fereastră, rămase cu degetele aninate în strunele harpei şi izbucni în râs.

— Nu mai chibzui, măicuţă! Vorbeai de oaspeţi… Iacă încă doi! Până o dezbumba porţile ticăitul cela de Gavrilă, numai bine ai vreme să-ţi îndrepţi barişul.

Doamna Maria se ridică cu spaimă din jilţ.

— Cine-s?

— Vornicul Purice dimpreună cu boier în strai alb, stând strâmb în şa.

Cantacuzineasca îşi îngădui suspin uşurat, petrecându-şi palma peste fruntea boţită de gânduri. Vornicul Vasile Purice se afla prietenul de nădejde al lui Dimitrie. Dacă nu vestea, măcar solul nu era primejdios.

Logofătul Radu Andronic pătrunse în cămară cu zâmbetul cela pe care doar muierile ştiu a-l preţui. Fecioarele ameţesc, fluturând din gene cu spaima aripei de rândunea, cele coapte îl tem – ginerele bun are gheb şi căutătură crucişă – vârstenele îl cercetează cu dulceaţă şi suspin pentru colbul auriu al zilelor călătorite.

O tresărire a umerilor desluşi mirarea domniţei. Maria Doamna însăşi, tulburată, îl răsplăti pe boier cu surâs uitat pe cele câmpii însorite ale Nicopolelui.

Vornicul Purice îşi făcu închinăciunile cuvenite. Era bărbat ca la douăzeci şi cinci de ani, nu prea răsărit, gras-scripcă şi cu frunte de timpuriu pleşuvă. Chemau luarea-

aminte buzele sângerii, care despicau rană în barba păcurie. Începu a desluşi hramul logofătului, căci şcoliseră dimpreună printre străini şi nu odată se întâmpinaseră pe drumurile împărăţiilor după cum se întâmplase şi acum, vornicul îndeplinind pe lângă Vodă Antioh al Moldovei slujbă asemănătoare cu cea a lui Radu Andronic.

Când pomeni însă numele Brâncoveanului, Cantacuzineasca înţepeni cu jungher înfipt între coaste. Spaima, dar mai ales bobotaia mâniei îi arseră căutătura şi şopocăi, uitând de ighemonicon:

— Brâncoveanu! Nevăstuica aceea nesătulă nu ne dă pace. Ne-a tâlhărit scaunul, de-amu vrea a ne lua şi răsuflarea. Tot târgul Braşovului îi împânzit de iscoadele lui. Fărcăşanu şi…

— Mamă! strigă domniţa Casandra cereând ruşinată a curma năvala cuvintelor ghiorlăneşti.

Boier Andronic, cu mâhniciune nefăţărită, zugrăvită pe chip, se lăsă într-un genunche dinaintea bătrânei.

— Îngăduie a-ţi vorbi, doamnă. Jur dinaintea lui Dumnezeu că nu cu ţel tainic ori năpastă poposesc la casele Domniei tale. De-ar fi fost într-altfel, într-altfel mă înfăţişam, alegând potecă lăturalnică şi hram mincinos. Mai juruiesc că Vodă Constantin nu are ştiinţă că mă aflu la Braşov, că aici, în astă clipă, vă sărut dreapta, şi mă închin vouă cu slavă nedeşartă.

Dinaintea Cantacuzinoaiei totul se hâţâna roşu, îşi prăpădise măsura.

— Hm! Hoţul priceput dintâi se închină şi-apoi doar fură.

Radu Andronic păli sub ocară. Se ridică încet, zălogindu-şi privirea în pământ. Doar umerii, ce-i zvâcneau sub mantia de hermelină, trădau tulburarea. Vornicul Purice, amuţit, se făcuse şi mai mititel, gheboşându-se în caftanul căptuşit cu samur.

— Cer iertăciune, rosti liniştit boier Andronic şi îngăduie, doamnă, a-ţi ura sorţi de sănătate şi bucurie.

Domniţa Casandra, învăpăiată, sări în forfotă de fuste zmeurii şi anină braţul boierului.

— Ba dimpotrivă, logofete, cuvenit e a-ţi cerşetori noi iertare căci amarnic am ruşinat canoanele ospeţiei. Fac deplină încredinţare cuvintelor Domniei tale şi consimţeşte rogu-te a te socoti prieten.

Clipă de stânjeneală căzni cămara. Doamna Maria îşi rodea ciuda scăpărând mătăniile – aceasta era Casandra, tată-său toată, nestăpânită şi mereu de-a curmezişul –, Radu Andronic cetluit de domniţă se poticnise la jumătate de drum. Vornicul Purice dobândi oleacă de glas şi cuteză pas înainte.

— Nu-l năpăstui pe logofăt, doamnă! Mă pun chezaş cinstei Domniei sale şi dovadă aduc mărturisind pe faţă şi fără umbră de şovăială slujba ce mi-a încredinţat-o beizadea Dimitrie. În taină şi mai cu seamă fără ştiinţa Brâncoveanului, am solie s-o smulg Braşovului pe domniţa Casandra şi s-o întovărăşesc până în cetatea Ieşilor unde Cantemireştii se gătesc de nuntă. Şi tot asemenea, fără pic de vicleşug, Domnia sa mi-a încredinţat ce ţel îl mână în ăst meleag. Nu-l teme, doamnă, şi iarăşi fără pricină, nu-l oropsi.

Surâsul Casandrei avea vraja aromei de sulcină din duminica Sânzienelor.

— Te văd posăcit, logofete, iar aceasta nu mi-i pe plac. Adevărat, în ultima vreme ne-au cercetat mulţi slujitori de-ai Brâncoveanului şi măicuţa îi prepuielnică. Chibzuieşte şi Domnia ta! Dintâi, boier Ioniţă Fărcăşan…

— Ioniţă nu-i în slujba Măriei Sale, spuse Radu Andronic. A fugit nechibzuit din surghiunul Vlădenilor, doborât de dorul după anume domniţă.

Surâs şăgalnic borti obrajii Casandrei.

— Ai văzut, măicuţă? Bucăliul cela nu-i urzitor ci doar boţ de inimă învăpăiată, iar muzicilor viersuite în fiece seară sub cafas{16} nu li se cuveneau leşia şi lăturile cuhniilor noastre.

— Cumpăneşte-ţi vorbele, Casandră, mormăi bătrâna.

Domniţa râse înveselită şi îşi zvârli capul pe spate. Adamantele din urechi, doi bumbi cât bobul de afină, străfulgerară. În ochi îi sclipea flăcăruie şireată, părea o copiliţă pusă pe joacă şi şotii. Lăsându-şi căpşorul pe un umăr, zâmbi cu dulceaţă

— Mă socoţi chipeşă, logofete?

Vornicul Purice se holbă capiu, Doamna Maria tresări. Asemenea întrebare nu se cuvine a o pune decât oglinzii şi atunci încredinţată că păreţii sunt surzi.

Căutătura boierului se îmblânzi, sub mustaţa trasă din penel se desluşiră dinţii albi, mascaţi. Întâmpinase Radu Andronic muieri şi mai frumoase, dar Casandra avea vrajă rară, oaste de draci în trupul firav, şi acel „vină după mine“ care îngenunchează cugetele şi inimile.

— Tare chipeşă, domniţă.

Casandra izbi mulţumită din palme.

— Aferim! Am desluşit pricina pentru care după Ioniţă Fărcăşan, adulmecă împrejurimile şi dumnealui, Mihai Cantacuzino. Nici aista nu-i în slujba Brâncoveanului aşa-i, logofete?

Râdea cu toată făptura şi, petrecându-şi braţul sub al boierului, îl sili a se preumbla prin odaie. Chipul lui Radu Andronic se întunecă. Stâlpi văzduhul privind cu luare aminte spre domniţă.

— Spătarul îi în Braşov?

— Îi.

Prepuielile cele neguroase ale logofătului se adeveriseră Spătarul nu răsufla decât la porunca stolnicului, iar acesta lesne de priceput, nu-l trimisese pe frate-său la Braşov să taie frunză la câini.

— S-a înfăţişat domniilor voastre?

— Ei iacă, aceasta încă n-a cutezat-o, râse verde Doamna Maria.

Casandra desluşi cu acelaşi glas vesel:

— Dă târcoale şi spre a-mi sta în preajmă a tocmit casele de peste drum.

Logofătul zvârli căutătură prin fereastra perdeluită cu muselină. Zări o hudubaie nemţească cu porţi înalte şi geamuri oarbe.

— Aveţi ştiinţă unde a tras Fărcăşanul?

Domniţa cercetă dintr-o parte spre bătrână.

— Ce zici, măicuţă, îi spunem?

Maria Doamna săltă din umeri cu nepăsare mohorâtă. Licurici şturlubatici jucau în ochii Casandrei.

— Îţi voi desluşi taină mare, logofete. Spre a domoli avântul bucăliului, căci ajunsesem de poveste în Braşov şi prea din cale-afară ne stânjenea, am ispitit hangiul cu zece arginţi pentru a-i slobozi anume pulbere în bucate. Neguţătorul şi-a împlinit cu cinste slujba. Sunt zece ceasuri de când boier Ioniţă, urgisit de nevoile pântecelui, păzeşte iatacul şi tot zece ceasuri de când, har Domnului, avem oleacă de tihnă.

Deşi apăsat de grijă mare, boier Andronic începu să râdă.

— Izbutită scorneală!

Zâmbi şi domnia sa, vornicul Purice, numai Doamna Maria rămase ţeapănă, cu buzele pungite.

— Aibi bunătatea, domniţă, urmă logofătul, şi încredinţează-mi numele acelui han unde l-ai priponit pe Ioniţă.

— Se cheamă *Roibul năzdrăvan* şi se află la o sută de paşi număraţi dinapoia Bisericii Săseşti. Dar unde te pripeşti, logofete? întrebă oleacă înciudată văzându-l că-şi încopciază bumbii. N-am apucat încă a-ţi ura bun ajuns şi domnia ta ne părăseşti.

— Ci dezmeticeşte-te Casandră! o certă oţărâtă Maria Doamna. Nu porunceşti tu pricinile logofătului.

Radu Andronic surâse ostenit. Cantacuzineasca numai că nu-l împingea de umeri, îi citeai pe buze cuvânt de îmbrânceală „lipseşti din faţa mea!“.

— N-am izbutit a te îndupleca, doamnă, că ţel deschis m-a mânat în aceste case şi cazną fără seamăn mă încearcă. Înainte de a mă închina de rămas bun, spre a aduce pace în cugetul domniei tale îţi voi împărtăşi că spătarul Mihai după Fărcăşan cercetează, şi eu tot asemenea. Te vei încredinţa iuteş, căci îi voi îmboldi pe alte cărări. Şi mai adăugesc că necazul de a mă fi socotit iscoadă netrebnică nu înnegurează bucuria acestui ceas petrecut în tovărăşia domniilor voastre.

Casandra, otânjind ighemoniconul, zvârli o caţaveică de lupoaie pe spinare şi-l petrecu în curte.

— Dimitrie mi-a vorovit adesea despre domnia ta, logofete, căindu-se că eşti slujitor Brâncoveanului şi nu la Curtea Moldovei. Chibzuiam pe atunci că le înfloreşte după năravul stihuitorilor.

— Şi acum? zâmbi Radu Andronic cum ştia dumnealui că-i stă mai bine.

Domniţa râse.

— I-oi spune că de-aci înainte îi voi face deplină încredinţare în toate celea. Şi dacă te petreci prin Ieşi nu ne ocoli casele, logofete…

* * *

Rândaşul Mariei Doamna îi înfăţişă armăsarul şi logofătul, încălecând zornic, o ţinu într-o întinsoare până la *Roibul năzdrăvan*. Poruncise slujitorului, spre a nu prăpădi vremea, să colinde singur hanurile târgului cercetând după Fărcăşan, urmând să se întâmpine după două ceasuri în creştetul Uliţei Făurarilor.

Peste Braşov înţepenise noapte albă, omătul sclipea la flacăra fanarelor înfipte în ziduri. Ici-colo, lumină roşietică la fereşti dezvăluia foc harnic în sobe, după tipicul papistăşesc. Ornicul de la Turnul Postăvarilor ştirici târgoveţilor zece ceasuri.

Boier Andronic ajunse la rateş fără prilej de zăbavă. Zdruncină clopotul de aramă şi înainte ca hangiul să se urnească din prag, îşi zări slujitorul. Se afla la mescioară scundacă de lemn afumat, bând vin fiert şi îndulcit cu tovarăş, al cărui chip ascuns în palme nu se lăsa cetit.

— Bine ai venit, logofete, rosti Ilie Machidon. Tocmai chibzuiam să-ţi ies în întâmpinare. Cat zadarnic să-l ogoiesc pe creştinul ista. Poate-i izbuti Domnia ta.

Auzindu-i cuvintele, urgisitul sări în picioare.

— Boier Andronic! Dumnezeu te-a adus… Pe stăpânu-meu îl răpune vrăjmaşul.

Plângea de-şi deznoda sufletul, aţa lacrimilor reteza chipul grăşcean.

— Ia-o pe îndelete, Chirică, şi istoriseşte cum s-a petrecut.

— Eu am zis încă de la Vlădeni: cucoane Ioniţă, las-o păcatelor pe Casandra ceea… Dintâi, află Vodă că i-ai batjocorit porunca. Mai apoi îi drum aprig, vreme mânioasă şi numai neted şi moale nu ne-o fi. Domniţa-i făgăduită…

— Acestea le ştiu, i-o curmă logofătul fremătând armăsar nărăvaş. V-am păşit pe urme şi-apoi îl cunosc îndeajuns pe stăpânu-tău, pentru a prepui la ce-l taie capul, după ce-a deşertat vreme de patru luni câte patru poloboace de vin pe zi.

Chirică îl cercetă cu mirare înlăcrămată. Era acelaşi soi cu Ioniţă, fiind tot pântecos, scurt în picioare şi harnic tare la băutură.

— Doar câte două poloboace, logofete…

— De ajuns şi două. Ce s-a petrecut aici?

— Dintru început, a tocmit toate muzicile din târg.

— Şi aceasta o ştiu. Mai ştiu că a zăcut azi cu jale în pântece, ostenind între crivat şi umblătoare. După aceea!

Pe Chirică îl năpădi un nou val de lacrimi.

— Ş-a înfăţişat dumnealui spătarul Mihai, nu l-ar mai îndura postul Crăciunului! Cuconu’ Ioniţă zăcea galben şi leşinat. Nici n-a apucat bietul să se salte în perini, şi

Cantacuzinul l-a doborât cu măciucă lepădată în moalele capului. Pân’ să mă dezmeticesc, 1-a înhăţat cu de-a sila şi l-a dus în rădvan închis.

— Câtă vreme s-a măcinat de-atunci?

— Două ceasuri, logofete, huruie ornicele nemţilor în tot ungherul, şi nu încape păcăleală. Zic să nu mai zăbovim, căci spătarul părea din cale-afară de zorit.

— Încotro s-au îndreptat?

— Spre hotar. Aşa l-am auzit poruncindu-i surugiului.

— Bun, făcu boierul, azvârlind câţiva zimţi pe mescioară. Către Valahia, dară…

Ilie Machidon oftă şi-şi potrivi cuşma peste urechi.

— Plâng bidiviilor ceia de milă.

— Ba-l plâng pe bezmeticul de Ioniţă, rosti uscat Radu Andronic. Îl hăituieşte primejdie de moarte.

Chirică, sârguind să mântuiască ultima înghiţitură din bărdacă, nu-i auzi cuvintele. Ilie Machidon îi cercetă făptura gogonată ce se fălea pe picioare de răţişoară. Începu să râdă.

— Ia mărturiseşte, jupân Chirică, ce-a păzit Domnia ta când l-ai văzut pe Cantacuzin dobojindu-ţi stăpânul?

Sluga Fărcăşamilui se holbă. Apoi îşi săltă spre nouri guşa de clapon. Se hlizi ca din creasta Ceahlăului.

— Iaca ce se cheamă să te afli plugar din Chipriana şi să nu cunoşti ighemoniconul de la curţile cele mari! I-am cuvântat, încredinţat fii, cu cele mai alese vorbe. Îşi semeţi glasul poftorind cu buzele ţuguiate de parapon: „Slăvite spătare, nu se cuvine a-l asupri pe cuconu’ Ioniţă, dumnealui aflându-se neprihănit, albă mieluşea…“

— Ai opintit, nu şagă, rânji chiprinaşul. Făcu spătarul – poc! – cu măciuca dar şi Domnia ta – fliş! – cu biciuşca…

Îl găsiră pe boier Andronic în ograda hanului călare strâmb, gata să dea pinteni telegarilor.

— Într-un ceas trebuie ajuns rădvanul spătarului. Pe boier Ioniţă îl va îngădui până la hotar, spre a nu avea bucluc cu nemţii. După aceea…

Făcu semnul crucii şi îşi înfipse ciubotele în pântecul armăsarului. Roibul se încrâncenă pe două picioare, muşcând văzduhul cu nechezat înfricoşător, apoi sări săgeată zăplazul hanului,

Ilie Machidon şi Chirică îl urmară pe porţile larg deschise.

* * *

De fel, boier Ioniţă Fărcăşan nu era nătâng. Atâta doar că după cum s-a mai spus în ăst hronic, domnia sa nu-şi bătea capul cu împărăţiile, nu trudea după slujbe năzuroase şi înălţare, nu tânjea să fie poftitul lui Vodă în cele zile luminate ale sfinţilor Paşti, ale binecuvântaţilor împăraţi Constantin şi Elena, ori de Crăciun când Măria Sa încingea zaiafeturi de pomină la palat pentru căftăniţi, şi veselii cu pehlivani, rachiuri şi frigăruici de oaie şi tăurean, pentru târgoveţii grămădiţi în Piaţa Mare.

Ba dimpotrivă, conul Ioniţă se căznea din răsputeri a nu sta ţăruş în ochiul Brâncoveanului, ştiut fiind că departe de Dumnezeu înseamnă nici aproape de sfinţi. Ori către aceasta ostenea gămanul după pilda şi învăţătura părintelui domniei sale, boier Zaharia, care la rându-i făcuse ascultărică supusă bunelului Iordache şi răsbunicului Todiriţă. Iar roadele înţelepciunii s-au cules în fiecare toamnă pe moşiile şi livezile Fărcăşenilor nestânjeniţi de domnie nouă, legiuială, ori divăneală iscate peste noapte.

Şi iar e adevărat că în trei sute de ani de când aveau ştiinţă despre dumnealor – cel dintâi din neam cu zapise şi avuţie mare se aflase boier Alecu din Deleni pomenit într-o danie de însuşi Mircea Vodă la leat 1411 – nu se întâmplase încă Fărcăşan cu căpăţâna retezată, moşie pustiită ori silit la pribegie.

Cam aşa chibzuia acum boier Ioniţă, aprig scuturat de roţile rădvanului. Păstra ochii închişi spre a nu desluşi

spătarului că şi-a venit în fire şi a-şi îngădui să cugete. Dar aferim cugetare cu suferire grea în creştet şi ceafă, iar chinuiala părea lacomă, îi cuprinsese umerii şi cerceta cărare pe şira spinării. La început prepuise că pricina dosădirii îi înfrângerea surghiunului. Neghiobie, de bună seamă, căci pentru a osândi asemenea faptă neînsemnată, Brâncoveanu n-ar fi silit la drum căpetenia oastei sale. Gândi apoi că ghimpele poate-i domniţa Casandra. Tot poznă! Vodă nepoftind însoţire între o Cantacuzinească şi un Cantemir, ar fi jucat de bucurie aflând că se află un bezmetic ce se pune de-a curmezişul nunţii vârând ursiţilor bolduri în mămăligă.

Negăsind pricina, boier Ioniţă oftă fără vrere vestind spătarului că s-a smuls din leşuială. Cantacuzinul îşi răsuci gâtlanul lung, cercetându-l cu rânjet. Semăna cu frate-său, Stolnicul Constantin, atâta doar că obrazul îi era mai prelung, boiul călit, iar căutătura verzuie. Cine-l zărea însă o dată, nu-l uita din pricina tâmplelor scobite să vâri pumn de prunc înăuntru, neajuns stârnit, zice-se, de neîndemânarea moaşei.

Jupânesele cele bătrâne însă, zvoneau mai încâlcit, şi-anume că beteşugul era iscat de încărunţirea neamului, neînzdrăvenit cu mlădiţă nouă şi fragedă. De aceea, mai desluşeau dumnealor, Cantacuzinii, cât de departe ai cerceta, îs toţi chiori şi cu sufletele închinate lui Mamon. Puţin lucru acela să faci uciganie de frate!? Şi mai erau pilde, şopocăiau soaţele căftăniţilor, apropiindu-şi capetele şi căutând cu grijă spre uşi şi fereşti.

— De ce-ai necinstit porunca Măriei Sale, boier Fărcăşan? întrebă cu batjocură spătarul.

— Cu voia Domniei tale, rosti Ioniţă, săltându-se anevoie în capul oaselor, aceasta oi desluşi-o lui Vodă.

Cantacuzinul râse pe săturate.

— Lui Vodă… Eu unul îndrăgesc cuvântul scurt şi răspicat. Fă-ţi rugăciunea din urmă, căci n-apuci a te mai bucura la bineţile zorilor. Chibzuieşte-ţi cu cumpăt vremea.

În trei ceasuri ajungem la liman, şi odată păşit, am poruncă să te răpun.

Deşi înfierbântat până atunci, Fărcăşanul simţi rece în inimă şi pântece. Spătarul Mihai nu şuguia niciodată. Nu i-o îngăduiau nici fala, nici deprinderea de a împlini doar vorba frăţâne-său, stolnicul Constantin. Cercetă ferestruica rădvanului. Aceasta se afla însă gros perdeluită şi oricum n-avea ce desluşi pe drumul deşert, asuprit de vijelie.

— Cum o vrea Domnul, oftă Fărcăşanul trecându-şi palma peste fruntea încinsă.

Spătarul se veseli iar ca de mucalitlâc neasemuit.

— Până acum s-a văzut şi prea văzut care-i e vrerea. Basamacul ţi-a luat minţile, boier Ioniţă. Şi iar chibzuiesc că săvârşesc faptă creştinească scutindu-te ăstei lumi, unde doar spre răutăţi şi pildă haină ai vieţuit.

— Şi aceasta se va vedea, cercă glas semeţ Ioniţă.

Îşi simţea inima in izmene şi cerceta înfrigurat după vicleşug ce l-ar putea dovedi pe Cantacuzin. Pieptiş, n-avea sorţi nici cât pui de pitulice dinaintea balabanului, căci cât se afla de durd gogoaşă, spătarul l-ar fi doborât cu o singură mână, în cealaltă ţinând luleaua.

Cantacuzinul îşi şcolise trupul la Viana şi în mahalalele Toscanei, vestite întru haidăi şi pumnaci meşteri în buşeală. De hac, după cum se dovedise în trudniciile de pe moşia Cotroceni, unde învăţăceii Cancelariei Negre deprindeau cu dascăli străini iscuselile trântelii, îi venea doar Radu Andronic. Dar Cel prea Puternic avea ştiinţă pe unde hăimănea logofătul acum! Poate la Stambul, poate la muscali, poate în iatacul dumnealui din casele Andronic ce stăpâneau bumă parte a Uliţei Sfinţilor Apostoli.

Genele Fărcăşanului striviră o lacrimă. Trufaş, nu duse mâna la obraz ci, răsucind capul, se şterse cătinel de perinile bihuncii. De una putea fi încredinţat spătarul. N-avea să se bucure la umilinţa Fărcăşanului. Şi iarăşi scăpă suspin nechibzuit.

— Ţi-ai mântuit ruga, boier Ioniţă?

Gămanul tăcând chitic, Cantacuzinul urmă cu glas mai domol, filosofisind parcă:

— Mă întreb la ce chibzuieşte Domnia ta acum, când ţi-a rămas mai puţin decât oleacă spre a te înfăţişa părintelui atotputernicesc. M-am gândit nu o dată la astă trebuşoară, dar prilej de-a afla n-am găsit, căci fie cei ce se găteau de călătorie veşnică erau bătrâni şi zăcaşi, minţile rătăcindu-le de mult pe pajiştile mereu înflorite ale Domnului, fie găsindu-şi pacea în ascuţiş de spadă, n-au găsit vreme a cugeta la odihnă sub oghial de buruieni. Mi-oi lămuri-o însă domnia ta, având minţile limpezi. Ce te cearcă? Teamă? Căinţă pentru ticăloşii neasemuite? Dor de a te înfăţişa cât mai grabnic dreptei judecăţi?

— Ba părere de rău! rosti Fărcăşanul mânios. Vezi, spătare, abia acum pricep vorba tătâne-meu, boier Zaharia: „Nu ţi-e când te izbeşte un armăsar, ci când te trânteşte un măgar!“ Iacă la ce cuget cu voia şi fără tolocăneala Domniei tale.

După care încleştă fălcile spre deplină tăcere, cu inima gămălie şi ochii putinele de lacrimi.

* * *

Logofătul trase zdravăn de dârlogi şi bidiviul, răsucindu-se cu nechezat fioros, înţepeni în mijlocul drumului.

— Urmă de rădvan, Ilie!

Slujitorul încuviinţă din cap. Chiricâ, năpastuind cu povara un roib moldovenesc, îi ajunse din urmă gâfâind.

— Cumplită viforniţă, oameni buni! Îţi smulge căciula cu căpăţână cu tot.

— Fereşte-te de asemenea pagubă, jupân Chiricâ, surâse Machidon. La vreme de ningău, cuşma bârsană îi lucru cu cheltuială.

— Aşa-i, numai că deprins sunt a călători în docăraş. Eu şi cuconu’ Ioniţă, adăugi cătând ca totdeauna vorbă

meşteşugită, nu încălecăm decât spre preumblare în dulce lună de cireşar.

Radu Andronic scrută zarea scuturându-şi omătul de pe umeri.

— O retezăm prin păduricea Ciugulenilor şi numai bine le ieşim dinainte. Luaţi seama! Cărarea e pe buză de prăvăliş.

— Cu voia domniei tale, cuteză Chirică, eu oi lua-o pe drum neted fiindu-vă mai de folos astfel, decât cu oasele fărâmate pe fund de prăpastie.

Boierul i-o retează:

— Nu ne eşti de nici un folos, Chirică, aşa că de pici în scufundiş, n-om prăpădi vremea trudind să te scoatem.

— Pricep, logofete, doar că stăpânu-meu, boier Ioniţă, prea mult mă îndrăgeşte şi ţi-o fi poate anevoie să-i desluşeşti cum m-ai jertfit…

Băgă de seamă însă că grăia pustiului. Logofătul şi Ilie Machidon pieriseră în pădurea albă.

— Numai de n-ar lua-o prin Gârleni, şopti Machidon.

Boier Andronic râse.

— Nu te aude nimeni, Ilie.

Chirică, izbăvit de primejdia drumului şi cu trufia redobândită, îşi îngădui a râde asemeni.

— N-or s-o apuce prin Gârleni, rosti Radu Andronic, căci spătarul opinteşte a ajunge cât mai degrabă la hotar.

Machidon, cu capul repezit pe ceafă, cerceta copacii. Socotind că-l găsise pe cel de trebuinţă descălecă, zvârlind dârlogii lui Chirică.

— Grijeşte să nu-l anini de coada ciupercii.

— Hm! făcu grăsceanul cu dispreţ… Asemenea nerozie nu se poate întâmpla decât în minte firavă de modârlan. Ciuperci pe geruiala asta!

Logofătul zâmbi uşurel căutând spre Machidon care căţăra pisiceşte mesteacănul.

— Fii cu băgare de seamă, Ilie!

Făcu semn lui Chirică să-l urmeze şi se îndepărtă.

Dintâi, slujitorul auzi tropotul cailor, apoi, la câteva clipe, prin vârtej de zăpadă, zări bihunca. Petrecând cu nădejde braţul stâng împrejurul trunchiului, se săltă în ciubote. Cale de o răsuflare şi rădvanul îi va trece pe dinainte. Se desluşeau bine acum surugiul, fanarele aninate de urechile caretei.

„Doamne ajută!“ suflă Machidon şi luându-şi avânt straşnic se zvârli asupra brişcarului{17}. Fără zăbavă, prinse zdravăn hăţurile spre a nu da prilej telegarilor să simtă şovăială ori mână străină. Surugiul, de buimac ce se afla, se zbuciuma fără credinţă, prepuindu-se doborât de înger negru rătăcit prin ţinut. Machidon săltă muchia palmei şi repezi cu putere în ceafa otânjitului. Cercă apoi două-trei ghionturi căznite şi îl zvârli de pe capră, grijind să nu nimerească sub copitele trăpaşilor.

După această faptă, scoţând jungherul din şerpar, slujitorul sări pe calul fruntaş, retează hăţurile şi porni în goană zăludă, mânând după el şi ceilalţi telegari.

Zăticnirea neaşteptată îi repezi pe Ioniţă şi pe spătar u nasurile în peretele bihuncii. Cantacuzinul, după clipă de nedumerire, începu a se descotorosi mânios din velinţele îmblănite.

— Ce se petrece? A bolunzit beţivanul acela de mânaş?

Ioniţă, pentru carele orice clipită amânată însemna prea mare minune de la cer, tăcea chitic, întrebându-se cu nădejde despre rostul poticnelii.

Spătarul coborî, scufundându-şi în omăt ciubotele cu tureatcă răsfrântă. Duse palma streaşină la ochi, căci vijelia îl orbea, un crivăţ vrăjmaş îi smulgea straiele. Dintâi, încremeni căscăund şi se holbă bune clipe. Droşca rămăsese de izbelişte în mijloc de drum, surugiul şi cei şase bidivii pieriseră ca prin vrajă satanicească.

Cantacuzinul, săgetat de spaimă – temea cotorlanii păcurii, blestemul de văduvă, cireş înflorit a doua oara, cloşcă neagră cu treisprezece pui şi câte şi altele – îşi ascuţi căutătura cercând a pătrunde împrejurimile. Dinainte nu se

desluşea răsuflare de vietate, ci doar vârtej de omăt măturând zarea şi zvârcolindu-se în văzduh.

Cutează câţiva paşi dinapoia rădvanului streşinindu-şi căutătura. Părere ori adevăr era? Depărtişor, cam la o sută de paşi, se zărea mogâldeaţă de om dând bezmetic din mâini. Nefăcând încredinţare ochilor, năpădit de teamă şi nerăbdare, spătarul începu a înota prin omăt, îndreptându-se către acea făptură ciudată. La o vreme i se păru chiar că-şi desluşeşte numele strigat, zvonul însă avea să se adeverească mai încolo, glasul viforului fiind îndeosebi făţarnic.

Cu căpăţâna doldora de prăpăstii, şi dorind aprig să descâlcească cele întâmplate, dumnealui spătarul Mihai Cantacuzino opintea prin zăpada ce-i năpădea genunchii. În întâmpinare îi ieşea surugiul al cărui chip nu se putea încă desluşi.

— S-a depărtat binişor, rosti cu mulţumire boier Rad Andronic.

Veghea drumul, dimpreună cu Chirică. Ilie Machidon numai ce li se petrecuse pe dinainte, urmând după înţelgere să-i aştepte în cotul Vidrei, la nici douăzeci de stânjeni. Târgovăţul zgâlţâia din măsele, chibzuind că amarnic stăpân i-a fost hărăzit, stăpân carele la rându-i cu amarnici tovarăşi se însoţea. De-o pildă, căpcăunul ăsta de Radu Andronic! În loc să-şi vadă de avuţie şi muieri – o singură căutătură de-a boierului şi jupânesele Bucureştiului se muiau cocă, vorba celeia: „Mamă, văzui izmene pe gard şi peştin rămăsei grea!“ –, boierul hălăduia fără de judecată în cele patru vânturi.

Iar sluga îi ţinea umbra fără a mai zădărî însă prilej de uimire, căci firesc este pentru un plugar nătâng din Chipriana să aibe gusturi proaste şi deprinderi de boscar. Numai pehlivanii cei cu chipuri vopsite şi pene aninate la şezut, de-i întâmpini prin bâlciuri de Sân’ Toma, îţi caţără copacii momiţă, ţi se avântă din vârf de plop pe bidivii în goană, fără a se dezghioca. Gospodarul aşezat le leapădă o

arămioară în băsmăluţă şi-şi vede de drum repejor, grijind a nu se încurca în bineţe cu asemenea ticăloşiţi.

Viforul smulsese suspinul de pe buzele lui Chirică. Grăsceanul îşi ascuţi căutătura, întorcând spinarea celor filosoficeşti.

Logofătul zgâlţâi uşiţa caretei, şi dintr-odată, chiot de neasemuită bucurie străpunse urgia.

— Andronic! Bre, Andronic!

Ioniţă Fărcăşan se prăvăli în braţele logofătului, gâtuit de lacrimă. O mireasmă veche, rătăcită de bezmetic în sipeţelele prunciei, îi dezmierdă cugetul. Aşa aromeau poalele de atlas ale mumă-si, biata jupâneasa Safta. Ocrotinţă şi vis dulce…

— Încalecă degrabă, Ioniţă! surâse Radu Andronic. Trebuie să ne urnim până nu se dezmeticeşte spătarul.

Fărcăşanul îşi bulbucă ochii, vânăt de mânie.

— Unde-i ticălosul?

— Ţi-oi istorisi mai pe urmă.

Chirică, fudul nevoie mare, îi înfăţişă calul lui Machidon ţinându-l de dârlogi. Chibzui la cuvinte alese, bine dărăcite:

— Prin mare primejdie te-ai petrecut, stăpâne, dar credincios ţi-a fost norocul şi cutez a spune că nici eu unul n-am şovăit a-l rezema. Mărturie am la Cel Veşnic şi boier Andronic.

— Deplină! râse logofătul.

Ioniţă Fărcăşan îşi cercetă sluga cu îndoială.

— Iar te făleşti, Chirică! Ţi-am făgăduit că într-o zi ţi-oi reteza cu gârbaciul vorba deşartă şi semeţia. Teme marţea, joia ori duminica aceea!

— Eşti neîndurat, coane Ioniţă, bâzâi sluga scormonind plâns calp, şi nu mi se cuvine. Căznindu-mă să te scap din strânsoarea vrăjmaşului, am cheltuit jertfă, dovedind drag de stăpân şi cuget tare…

— …Ca balega după ploaie, i-o reteză gămanul.

Încălecă anevoie şi, neluând în seamă scâncetele lui Chirică, o luă pe urmele logofătului.

La cotul Vidrei, Machidon juca în ciubote, cercând să dobândească picuriş de căldură. Răsuflarea celor şase telegari ai Cantacuzinului lepăda petece de borangic pe care crivăţul le trenţuia, rătăcindu-le în crengile degerate ale stejarilor.

Măcinat năvalnic de copite îi asmuţi urechea. Adunat strâmb peste coama bidiviului, logofătul străpungea furtuna.

Capitolul IV

BOIER IONIŢĂ FĂRCĂŞAN TREBUIE RĂPUS

— Şi-am găsit careta pustie, bădiţă, iar juganii[{18}] lipsind. Pe boier Ioniţă îl înhăţaseră duhurile cele viclene

— Încredinţat eşti?

Stolnicul Cantacuzino cerceta făptura frăţâne-său măcinându-şi obida în bărbia făloasă cu gropniţă adâncă. Ceru alte desluşeli, dar pe spătar nu-l urneai dintr-ale dumnealui. Asupra surugiului pogorâse pasăre albă, cu vlagă neasemuită, ce-l zvârlise la celălalt capăt de drum, aceeaşi dihanie îl izbăvise pe Fărcăşan, slobozind şi telegarii din ham.

— Cu juruială mă leg pentru adevăr, bădiţă! Am cercetat drumul la lumina fanarului arăbesc şi n-am citit urmă de ciubotă ori copită.

— S-au înălţat la ceruri, aşa-i? pufni cu dispreţ nedosit stolnicul. Polobocul cela de Fărcăşan cu adaus de şase nărăvaşi. Nu fi nătâng, Mihai! Singur ai istorisit că viforniţă năpraznică asuprea meleagul. De ajuns să socoteşti până la zece şi într-asemenea urgie piere şi pas de bour. Iar Domniei tale îi e de trebuinţă numărătoare cu mult mai îndelungată spre a se dumiri.

— Mă ocărăşti fără pricină, rosti încet spătarul. Oare ceasul, cel rău nu-l pui la răboj? Iar pe acesta nu ţi-l vesteşte nimeni, nici măcar cu ciozvârtă de clipă înainte.

Nările stolnicului fremătară, ochii dobândiseră lucoare satanicească.

— Ba să ţi-l vestească! Şi nu duhul sfânt, nici cleveteala codrului, nici stelele, nici babele pehlivance din Mahalaua Calicilor, de descântă bobii pentru sărăcuţii la minte! Ci judecata şi deprinderea îndelungată în treburile de taină! De aceea te afli dregător însemnat la curtea Brâncoveanului şi nu mai mare peste găinăriţele de la cuhnii. Ceasul rău, precum şi păsăroiul cela alb de-au smintit un surugiu beat şi un spătar neghiob, se cheamă logofătul Radu Andronic!

Mihai amuţi înlemnit de tulburare. Nicicând frate-său nu se dovedise atât de mânios, cu baierele limbii deznodate fără de cumpăt! Tremura vârtos, întâmpinarea dintre domnia sa şi stolnic petrecându-se spre desăvârşită taină într-una din hrubele Cancelariei Negre. Iar în aceste hrube – grijind ocrotinţa hrisoavelor şi a pergamentelor şi nu junghiul truditorilor de condei – împărăţea gerarul. Sobele valahe, cele pântecoase, fuseseră alungate, tot asemenea ferestruicile pe unde s-ar fi putut strecura căutătură hulpavă de iscoadă, îngăduită fiind doar flacăra înfiptă în zid, dar şi aceea bine strunită între cioburi de sticlă groasă, cioplită în Bohemia.

Cantacuzinul cel bătrân se preumbla prin cămară, fără a lua în seamă frigul cumplit. Negura din cuget îi adâncea creţurile frunţii, se anina de colţul buzelor subţiratice, opintindu-le spre bărbie. Răsuflarea trudnică – în piept anii zvârliseră ancoră grea ocolindu-i celelalte mădulare – zugrăvea în hruba îngheţată flori de păpădie. De l-ai fi cercetat însă, chibzuia spătarul Mihai mestecându-şi muţeşte umilinţa, mâinile i le-ai fi dovedit fierbinţi jăratec şi tot asemenea obrajii slăbii, dalbi, parcă sulemeniţi cu pulbere de Spania. „Aşa l-a săbuit Cel Veşnic, oftă nedesluşit. Arşiţă tot, dar cu inima degerată în Iordanul Bobotezei…“

Glasul stolnicului bubui pe neaşteptate smulgându-l gândurilor.

— De ce l-ai păsuit pe Fărcăşan atâta amar de ceasuri? Pricep că se făcuse noapte şi vă depărtaserăţi binişor de cetatea Braşovului.

Spătarul îşi săltă privirea din ciubotele de piele răsurie de la Moscova:

— M-ai povăţuit să fiu cu luare aminte, bădie. Dintâi, că simţeam în ceafă răsuflarea blestematului cela de Andronic. Tot la un întins de braţ în urma mea s-a aflat. Mai apoi, m-am ferit de străjile lui Rabutin. După pilda Habsburgului, a născocit veghe pe toată întinsoarea Transilvaniei spre a stârpi tâlhăritul şi ucigania. Am chibzuit că că nu-l pot răpune pe Fărcăşan fără primejdia de a fi dibuit, înainte de a ajunge la hotar.

— Proastă socoată! i-o reteză stolnicul. Puteai abate bihunca pe cea dintâi cărăruie lăturalnică, unde ochiul străjilor nu bate.

Râs amărăluţ scăpă de pe buzele spătarului.

— Nu cunoşti iarna meleagului, bădiţă… Abia de puteam strecura rădvanul pe drum bătătorit de negustorie şi de alte trebuinţe ori necazuri. Un stânjen în stânga ori dreapta, ne-ar fi împotmolit până la cel cireşar… Mai bine întreabă-mă, rogu-te, câte am pătimit până a rostui altă caretă şi alţi cai…

Stolnicul dădu din mână, lipsit de răbdare.

— Pe acestea mi le-oi povesti altă dată, când ne-om stâlpi plictisul în genunche la gura sobii, negăsind alte pricini de voroavă. Găteşte-te de drum! Dar ce zic, găteşte-te?! În astă clipă, te-ai şi pornit!

Spătarul Mihai îşi cercetă fratele cu uimire. Abia picase de pe drum, vorba ceea, nici ciubotele n-apucaseră să se odihnească. Îşi amăgise trupul şi cugetul ostenite la gândul unei vane cu apă dată în undă. Mâinile sprintene ale Glafirei sufragioaica aveau să-i alunge cu neasemuită ştiinţă şi pomezi aromitoare mahmureala din mădulare, iar

cafeluţa sorbită pe îndelete între plăpumile de puf i-ar fi dăruit somn lin şi bogat.

— Nu-i vreme, rosti stolnicul, pentru filigean, scălduşcă şi dezmierdările ţigăncii Glafira…

Spătarul se holbă, năuc de mirare. Nici jupân Anatolie zodierul nu desluşea mai limpede buchiile stelelor, şi chiar grămăticii cu deprindere ai Cancelariei domneşti se mai împotmoleau la o adică în descâlcitul slovelor. Bădiţa îl citea însă de parcă ar fi fost az-bucovnă{19} deschisă.

Cantacuzinul cel bătrân se proţăpi în miezul cămării!

— Te cunosc, Mihai! Şi-acum, descâlceşte-ţi gândurile şi fii cu luare aminte. Trebuie să-l ajungi din urmă pe logofătul Andronic. Aşa cum îl cunosc, goneşte acum spre Stambul dimpreună cu boier Fărcaşan. Încredinţat sunt căci pricină de a mai trece pe la Curte n-a avut.

— N-a avut, îngână spătarul.

— Ia asupră-ţi pungi de galbeni – la Poartă şi pietrele cerşetoresc peşcheş – şi toată judecata care de prisos părându-ţi-se ai lepădat-o spre păstrare în poalele jupânesei Zinca. Îţi va fi de trebuinţă, căci piept ai de ţinut lui Andronic, iar acesta doar cu judecată de cârlan neînţărcat nu păcătuieşte. Pricepi?

— Da, bădie.

— Atunci mai adăugeşte că Galimet Surme nu trebuie răpus, căci slobozirea celor zece mii de creştini va dovedi, prin mărturia unuia şi a altuia, ceea ce Brâncoveanu socoteşte a fi fărădelegi. Iar de multe din aceste fapte, pe care doar viitorimea le va judeca limpede, nu suntem străini. Fărcăşan trebuie doborât cu orice preţ, spre a bolovăni cărarea lui Andronic! Nu uita, Mihai! Izbânda logofătului înseamnă pieirea noastră.

* * *

Popas spre a îngădui răsufletului să ajungă bidiviii din urmă făcu logofătul Radu Andronic dimpreună cu ceata domniei sale la Bucureşti, în conacul vestit întru belşug de mixandre, verbină şi zaiafeturi al lui Ioniţă Fărcăşan.

Nu cinstise casele Andronic din Uliţa Sfinţilor Apostoli, temând limba mereu cârtitoare, dar mai cu seamă ochii cu osebire iscoditori ai jupânesei Irina. Aceasta, nepricepând rosturile lui fecioru-său şi ocărând cu fiece prilej dregătoria de taină ce-l anina sclimpuş{20} de poalele Brâncoveanului, tolocănea fără istov despre necazuri gospodăreşti ce cuvenit era a împovăra de acum umerii lui Radu, îndemnând mereu la viaţă aşezată alături de muiere robace şi liotă de prunci bucălii, cât să umpli ograda cea mare a Mănăstirii Sfântul Ioan cel Mare. Sătul era însă de toate acestea logofătul, cu amândouă urechile roase şi prea zorit.

Trecuseră pragul hudubăii oleacă după prânzul cel mare, iar Fărcăşan, răpus de atâta sperietură şi osteneală, se prăbuşise buştean în iatacul năpădit de chilimuri şi perini gogonate.

Conacul, semeţit chiar în miezul Uliţii Mogoşoaiei, fusese ridicat de părintele domniei sale, după gust anume poruncit de trândăvie, dor neasemuit de petrecere şi mai cu seamă nazurile pântecului. O oaste de slugi osteneau să le mulcomească, cu sârg izvorât din drag, căci părinte şi fecior se aflau stăpâni milostivi, fără de arţag, iar pe gârbaciul dumnealor, uitat într-un ungher, se aşternuse colb de două degete.

Cu doi ani în urmă, de Sfânt-Vasile, boier Zaharia îşi prăpădise suspinul într-un chef lat de nouă zile. Se înfăţişase Celui Veşnic, după cum jinduise o viaţă, adică beat ţeapăn şi cu burduhanul ghiftuit de basamac, spre a nu îndura mare lipsă în cel colţ de rai unde viersul serafimilor ţine loc cobzei lăutăreşti iar ambrozia, o zamă leşioasă pentru pântece calic, prepuiau dumnealor, ploscuţelor cu rachiu de Chios.

Acesta era prilej de mare dezmierdare a cugetului pentru fecioru-său Ioniţă, pricină pentru care făcuse danie călugărilor din Mărgineni, satul Gârlişoara, dimpreună cu moara şi imaşul ce le stâlpea moşia.

Lemnărie de soi nu se afla în conacul Fărcăşenilor. Multe sofale, jilţuri aurele şi arginţele ca în orice casă boierească, mescioare şi chilimuri, două icoane a Sfintei Ecaterina de la Siliştea tămăduitoarea de junghi şi a Sfântului Neculai, luaţi în seamă de Ioniţă mai ales în ceasurile de plictis, când lipsit fiind de tovarăşi întru petrecere, bezmeticul închina dinaintea chipurilor îmbrăcate în argint, urându-le sănătate şi seceriş mănos pe ogoarele cele nesfârşite ale Domnului.

Fărcăşan, deşi cuprins, cu mult mai cuprins chiar decât Andronicii, râdea pe sub mustăţi de ifosele clucerului Negoescu, ale vornicesei Leurdeanu, ale Ştirbeilor şi a încă doi-trei care-şi umpluseră cămările cu bodroanţe papistăşeşti, lemnărie născocită de căpăţâni şi gusturi nătânge. Acelea erau mescioare? Acelea erau jilţuri? Surcică se sfărâmase scăunaş frâncesc cu picioruşe aurii, doar când cercase a se aşeza. Dumnealui, unul, nu le mai cercetase casele, căci dacă poftea bolunzi, n-avea decât a reteza Podul Mogoşoaiei, bolniţa smintiţilor aflându-se chiar peste drum, în chiliile Mănăstirii Sărindari.

Îndată după chindie, Ioniţă, zgâlţâit îndărăpnic de Andronic, se sculă anevoie şi înveşmântând halat căptuşit cu păr de maimuţă – bineînţeles înfierbântat dinaintea sobei de către Chirică – porunci merindeaţă îmbelşugată.

Sufragioaica, o ţigancă boţită de ani şi păcate, lua aminte la poftele stăpânului:

— ….Cegă grecească îndestulată cu stafide şi ambră, scrumbie dulce de Dunăre cu coconare, ştiucă ostenită în untdelemn de migdale şi înrourată cu rachiu de Chios, cheşchet, ciorbă de prepeliţe şi porumbei guleraţi. Acestea pentru dinainte! Mai apoi, om vedea!

Logofătul, stăpânindu-şi râsul odată cu nerăbdarea, reteză avântul tăciunatei ce dădea zor spre cuhnii în fâlfâit

sprinten de fuste creţe:

— Toate acestea fără zor mare, ochioaso! Cuconul Ioniţă le-a poruncit pentru cină şi gârbaciul te aşteaptă de-i cuteza să le aşterni pe masă înainte de trei ceasuri.

Fărcăşan căscă ochii de godac, pâlpâind între stenahorie şi supunere. Asemenea obrăzniceală nu-şi îngăduise nimeni în casele de la răscrucea podului. O cuteza logofătul şi Ioniţă, înghiţind oftătură şi sudalmă, cugetă că tovărăşia veche, din pruncie, ce căţărase mai apoi treptişoarele tinereţii crude tot de-o mână ţinându-se, osândea uneori la preţ greu.

— Ce-ai cu mine, bre Andronic? întrebă cu amărăciune. De foame îmi plouă în gură, pintecele îmi orăcăie iar tu-mi întorci porunca…

Logofătul îşi aprinse luleaua, pufăi liniştit de două ori, apoi de parc-ar fi fost gazdă nu oaspete, îl îmbie să se aşeze alături, pe sofa.

— Ascultă, Ioniţă! Bezmetic eşti din fire şi deprindere. Dacă apuci însă a turna merinde şi ţucsuială în tine, nu-ţi mai afli pereche nici printre oştenii cei preanărăviţi din împărăţia muscalului. Avem o voroavă însemnată şi te poftesc treaz.

— Te ascult cu amândouă urechile, suspină gămanul stârnit pe-o parte.

Nici un târgovăţ aşezat din târgul Bucureştilor nu se îndemna la vorbă cumpănită cu Ioniţă dacă pricina nu privea anume sămânţă de teleieică din Mahalaua Calicilor, petrecere cumplită ori alt soi de blestemăţie.

— Aşa poftesc şi eu. Iacă Ioniţă, începu logofătul hotărât s-o ia de-a dreptul, poruncă am de la Vodă să slobozesc zece mii de creştini întemniţaţi în munţii Anatoliei

Fărcăşan săltă din umeri.

— Sloboade-i, fătul meu, şi Domnul cu tine!

— Ba i-om slobozi dimpreună, Ioniţă, râse sticlindu-şi dinţii Radu Andronic. În zori şi într-o sâmbătă{21} ne urnim spre Împărăţia turcului.

De mirat ce se afla, gămanul nu-şi potrivea cuvintele:

— Eşti capiu, bre Andronic? Doar ce m-am izbăvit dintr-o năpastă şi-mi dai brânci în cealaltă? Cată-ţi muşterii pe altă uliţă căci încredinţat încă o dată sunt, asemenea bazaconii nu mi-s pe măsură.

Pe buzele logofătului înflori surâs viclean de tălăniţă.

— Eu te-am izbăvit dintr-acea năpastă, care se chema slujba spătarului Mihai, şi cuvenit mi se pare a n-o lepăda uitării!

— Ci dă-o păcatelor, logofete! Parcă n-ai fi feciorul cuconului Costache. Boierească faptă-i aceasta să-mi scoţi ochii acum pentru slujbuliţă măruntă şi neînsemnată?

— Ba nu-i boierească de fel, rânji Andronic. Mi-eşti însă de mare trebuinţă şi alt încotro nu am. Ai să mă urmezi, Ioniţă, aşa că de ce te-oi hotărî mai repede, de ce ne-o fi mai cu folos!

Speriat de-a binelea, Fărcăşan începu a-şi zbuciuma privirea căutând portiţă doselnică pe unde s-ar fi putut strecura din apăsarea logofătului. Dintr-odată, păru străfulgerat de junghi şi îşi prinse şalele cu muget înfricoşător.

— Măiculiţă! Meteahna mea cea veche… Mi-au stârnit-o grohotişurile blestemate ale Braşovului. Îs tot ţeapăn!

— Îl chem pe Chirică să te tragă.

— Da… Da… Cheamă-l, rosti gămanul cu glas împuţinat, lăsându-şi trupul burduhănos într-un jilţ.

Logofătul reteză cu paşi muţi cămara şi deschise uşa pe neaşteptate. Chirică, gata să vină de-a dura, îşi îndreptă trupul încovoiat, holbând căutătură buimacă.

— Pofteşte, jupâne! râse Radu Andronic. De pe săliţă anevoie se aude.

Sluga, ruşinată, se prefăcu a nu pricepe, apoi văzându-şi jupânul răpus în jilţ, încercă cu văicărit de babă bocitoare a abate pe alte cărări luarea aminte.

— Coane Ioniţă! Ce-ai păţit?!… Maică Precistă şi sfinte Ieronime, ce mă fac?! Îi galben alămâie, urechile vinete,

buzele supte de cobea cea rea…

— Pliscul! i-o retează Fărcăşan. Trage-mă!

Sluga începu a-l burduşi, bombănind descântec săltăreţ.

— Unde-i Ilie? întrebă Radu Andronic.

— Numai ce l-am văzut în ogradă, frecându-şi trupul cu omăt. De! făcu zbicindu-şi nasul. Gusturi de plugar…

Logofătul râse, scuturându-şi luleaua.

— După ce mântui de pisat la stăpână-tu, mergi degrabă să-l chemi. Avem o vorbă cu toţii, şi de bună seamă că şi Domnia ta eşti poftit.

Chirică lăsă spinarea Fărcăşanului sărind ars:

— Boier Andronic, eu la turc nu mă duc! Facă stăpânul ce-o vrea, căci minte îmbelşugată are, Dumnezeu dăruindu-i-o cu baniţa. Am şi eu însă stropşor de judecată iar acesta mă povăţuieşte să nu-mi lepăd prispa, căci la o urmă, mai buni cloţanii din podul tău decât ciocârliile hotarului străin…

— Gura! i-o tăie Fărcăşan. De-ajuns cu frecatul, de-ajuns cu cloţanii, ciocârliile şi tolocăneala!

— Stăpâne! Doar n-ai apucat a-i făgădui logofătului tovărăşie printre şalvaragii…

— Asculţi la uşi, netrebnicule!

— Fără voie, cucoane Ioniţă! Fără voie. Prăpădisem o patacă şi cercam s-o dibui printre scoarţe.

Ciocănit la uşă vesti capul îngust de ogar muscălesc al lui Machidon.

— Îngăduie, logofete!

— Zii!

— Ce dregem? Afară se porneşte viforniţă aprigă. Dacă nu ne urnim într-un ceas-două, nu mai răzbatem.

— Auzi, Ioniţă? întrebă Radu Andronic. Găteşte-te degrab’!

Gămanul mormăi înciudat:

— Dintâi, că n-am zis da! De-al doilea, nu mi-ai desluşit ce soi de slujbuliţă am a împlini printre vrăjmaşi. Să înnod coada la câini şi să stupesc luna, iacă isprăvi ce le pot

săvârşi şi în Valahia. Iar la faptă de primejdie, ţi-o spun răspicat nu mă îndemn şi nu mă încumet.

Chirică îşi lăţi buzele în zâmbet de mare mulţumire, dând zbuciumat din cap.

— Vrei să-l lepezi? întrebă logofătul. N-ai mai avea pe ce rezema cuşma. Hotărăşte, Ioniţă, până a nu te lua pe sus.

Grăsceanul se anină cu amândouă mâinile de jilţ:

— Nu mi-ai descâlcit tărăşenia, logofete! Ce trebuinţă îţi face un bobletic ca mine printre turcaleţi?

— Vei ţine loc două ori trei zile unui anume dregător osmanlâu, carele se află mai mare peste temniţa Anatoliei. Vă asemuiţi gemeni la chip şi trup şi aceasta-i pricină destulă şi norocoasă spre a te mâna cu mine. Mai multe ţi-oi desluşi pe drum.

Chirică închină cruci mărunţele.

— Iacă faptă necugetată la care doar un vântură-lume cu judecată neroadă s-ar putea urni.

Fărcăşan tăcu mâlc şi boier Andronic se mânie:

— Ia ascultă, Ioniţă! Ce ţi-i netotul ăsta? Slugă ori sfetnic? Şi-a prăpădit inima în izmene şi bag de seamă că ţi-o cercetează pe a ta prin acelaşi meleag.

— Ieşi, Chirică! porunci moale gămanul.

— Dacă a priceput c-o să te însoţească în turcime n-are decât!

Sluga făcu câţiva paşi îndărăt, vârându-se în zidul năbuşit de chilimuri.

— Nu mă clintesc pas de sub stelele Valahiei, logofete. Mi-s târgovăţ neatârnat şi nici cuconul Ioniţă nu mă poate sili.

— Te silesc eu! strigă mânios Radu Andronic. Când deşerţi clondirele cu mastică de la Pireu ale lui stăpân-tu, uiţi de slobozenie. Şi tot astfel când pricina-s isprăvi bezmetice şi năpraznice de vuie un Bucureşti de la halotcele din Mahalaua Calicilor până la Vodă! Apăi, Jupân Chirică, vei uita şi acum că eşti „târgovăţ neatârnat“ şi te poftesc să strângi iuteş boscârţele trebuitoare. Şi ţi-oi mai

spune una ce bine ar fi s-o păstrezi sub lăcată: gârbaciul mi-i mai lung şi mai iute ca limba.

Fărcăşan şi Ilie Machidon îl cercetară cu mirare. Logofătul se mânia greu dar şi atunci ştia să ţină cumpănă.

— Acu’ nu pricep, spuse Ioniţă, la ce te anini de nătângul ăsta? În scufiţă-i plouă cu neghiobii, ziulica i-e plină de pozne şi boroboaţe.

— Şi cine pofteşti să-ţi tragă ciubotele în Împărăţia turcului? Eşti gros cât Joiană cu viţel şi dacă ţi-a scăpat luleaua, se aprinde casa, căci pântecele te împiedică s-o ridici. Iar şalvaragiu slugă de-ţi iei, miroase îndată minciuna. Limpede?

Lui Chirică îi ardeau urechile. Ruşinat de vorbele logofătului şi ale lui Ioniţă, slobozite mai cu seamă dinaintea plugarului din Chipriana, se îmbăţoşă, la cuget. Rosti ales, trăgând de poalele surtucului:

— De-acu, coane Ioniţă, primeşte ziua bună de la nătângul de Chirică. Pricep că doar pagubă şi pricină de necaz ţi-am adus în bătătură şi pentru că din milosârdia Celui Veşnic, iaca, am oleacă de stare, o bucăţică de ghimirlie şi un cot de livadă, m-oi duce să le gospodăresc spre a-ţi lipsi dinainte şi a nu-ţi mai stârni prilej de supărare. Rămas bun şi Domniei tale, logofete, rămas bun, ţărane!

Hohote de râs zgâlţâiră umerii lui Radu Andronic. Fărcăşan râse cu pânteeele, după deprindere, musteaţa lui Machidon tresăltă a zâmbet şugubăţ.

— Du-te sănătos, Chirică! spuse boier Ioniţă. Nu ţiu pe nimeni silit în târla mea. Pisarul Ghiţă, de treci pe la cancelarie, ţi-o lepăda simbria neştirbită pe anul întreg.

Chirică, încredinţat fiind că Fărcăşanul avea să-l priponească cu amândouă mâinile, ba i-o mai întinde şi sacâz pe tălpile ciubotelor, căuta acum cu spaimă prilej de codeală.

— Eşti prea milostiv, cucoane, şi mare încurcătură îmi pricinuieşti. Fiind de neam ales şi de care nu-mi place a mă

făli în deşert, nu-s deprins a dobândi răsplată fără trudă. Iacă de aceea, chibzuind că nu pot primi simbrie de bogdaproste, mă leg a-ţi mai sluji până la mântuirea anului… Geaba te hlizeşti, ţărane, se răţoi spre Machidon… Domnia ta, trăgându-te din vătrişoară amărâtă de plugari, nu pricepi simţire aleasă şi ighemonicon boieresc. Şi dacă vrei cu tot dinadinsul…

— Nu vreau, surâse Ilie Machidon.

— …oi adăugi că bunelul a avut boltă{22} în Mahalaua Oţetarilor, iar fratele părintelui meu a fost ţârcovnicul popii Ştefanache de la Biserica Scaune. Şi iarăşi, de nu-mi faci încredinţare…

— Îţi fac, jupâne, cum nu? se miră Ilie Machidon. Cu atât mai vârtos, cu cât vorbele domniei tale sunt întocmai cu ale lui cumătru-meu Bălănică din Chipriana.

— Nu mai seacă înţelepciunea chiprinaşilor, Machidoane?

— De, logofete, zvonesc oamenii pe la noi că în fântâna unde nu-i broască, apa nu-i bună. Se vede c-o fi rodnic în înţelepciune meleagul de pe malul Milcovului. Cumătrului ăsta al meu, Bălănică, îi cam bătea crivăţul în hambar dar se semeţea cu stirpe mult aleasă. Iacă, celui cumnat îi fătase în păpuşoi scroafa primarului; de partea cealaltă a ogrăzii, megieş îi era fierarul, gospodarul cel mai ortoman din sat; la fântână muierea Bălanelului nu încingea vorbă şi râs decât cu coana preotească.

— Ia-o pe scurtătură, împărate! porunci boier Andronic. Vremea ne e cumpănită cu măsură de spiţer.

Plugarul surâse:

— Domnia ta n-a băgat de seamă, dar pe-acolo mă îndrept. Într-o bună zi, Bălănică dă să-şi mărite fata, şi se duce în peţit după feciorul vornicelului. Începe dumnealui a-şi slobozi litanie cu cele neamuri alese, cumetri, unchi, cumnaţi, fini şi naşi, nu mai contenea. Vornicelul, pe care Dumnezeu îl împovărase cu chimir îmbelşugat şi cuget răbduriu, îl asculta cu urechile destupate cercetându-i opincile sparte, cuşma prin carele se isca părul, sumanul

flenduros. „Ei ce zici, osteni Bălănică la o vreme, bem aldămaşul? Nu-i creştin în tot satul să se poată făli cu asemenea nemeşug!“ Cela, vornicul, se scărpină la ceafă, şi începu a râde mânzeşte: „De, jupâne, aşa o fi, doar că am rugăciune a-ţi îndrepta: nu-mi grăi despre moşu-tău, armăsarul, ci despre tată-tău, măgarul.“

— Am priceput, Machidoane, surâse logofătul, a priceput şi dumnealui, Chirică. Doar că din pricina ta, iacă nu s-a pornit la robotealã şi până în seară purcedem.

— Chiar aşa, mormăi târgovăţul. Ştiu că unii au limba tare harnică. Şi mai ştiu că gura macină dar nu iscă făină…

Fărcăşan, uitându-şi junghiul, săltă de pe sofa.

— Îngăduie, Andronic, măcar diata să mi-o întocmesc.

— La ce bun, Ioniţă? Eşti stingher pe lume, ciubotă desperecheată. Doar dacă vrei a-ţi lepăda avuţiile beţivanilor din târg întru pomenire la cumplite petreceri.

— Adevărat, încuviinţă gămanul, că uneori judecata nu ţi-i beteagă. Iacă un gând bun la carele voi chibzui pe îndelete.

Ilie Machidon surâse. Rosti ca pentru el:

— Dracu’ nu ridică biserici şi nici puţuri pe la răspântii…

Capitolul V

OSÂNDIŢII

Beizadea Dimitrie din stirpea Cantemireştilor, cărturarul cel vestit în Stambul şi la curţile Evropei pentru ştiinţa şi înţelepciunea Domniei sale, simţea în acea dimineaţă de ningău mulţămire neasemuită. Pe ferestrele conacului din Pera se desluşea Bosforul, peruzea muşcată de argintul omătului, galioanele sultanului sfredeleau unda fluturând în vârf de catarge flamuri roşii şi verzi, despicate precum limba cea vrăjmaşă a şarpelui.

În cămara cu lemnărie papistăşească – doar covoarele neasemuite de Damasc şi Tabriz zvoneau cu sfială că hudubaia se află ridicată pe meleagul de răsărit al Islamului şi nu în te miri ce cotlon al Evropei de mijloc – pâlpâia foc îmbietor cu aromă de lemn scump. Aceasta, îşi zise beizadea Dimitrie, se datora lui Rustan, slujitorul tătar, care grijise să zvârle în soba de porţelan câteva beţişoare de santal cumpărate la neguţătorii armeni de pe Divan-Ioli[23].

Cercă paşi prin odaie alungind somnoroşenia şi moleşala strecurată în mădulare de licoarea grecească deşertată în cupe cât degetarul cu o seară înainte. Cei doi oaspeţi franţuji, dregători ai Bourbonului, se dovediseră tare harnici, deprinşi cu ighemoniconul vutcii şi nepurtând, Doamne fereşte, ulcica la ureche. La trei ceasuri după miezul nopţii horăiau doborâţi într-o cămară mărginaşă a conacului cantemiresc, căci băutura fiind după cum se ştie

otânjită în împărăţia turcului, doar cu primejdie mare puteau fi încărcaţi în rădvane şi purtaţi la casele dumnealor.

La fereşti, ninsoarea care asuprea târgul de şapte zile încheiate nu dădea semne de osteneală. Beizadea Dimitrie prăpădi o vreme cercetând dănţuiala fulgilor strălucitori. Erau mari şi catifelii asemeni petalelor florii de măr, îţi călătoreau gândul spre grădini gătite în zi luminată de cireşar. În miraza de Veneţia, chindisită cu roze de cleştar, se oglindea chipul boierului.

Era la vremea aceea bărbat în pârgul tinereţii, nu prea răsărit dar suleag şi bine legat. Cine o cunoscuse pe mumă-sa, Ana Bantăş şi cea de a treia soaţă a lui Vodă Constantin, citea de îndată asemănarea. Aceiaşi ochi alunii cu privire pătrunzăreaţă, împovăraţi de gânduri, aceeaşi căutătură ce părea a te cerceta din depărtări. Cantemir cel tânăr nu-şi găsea pereche în a îngemăna truda minţii cu cea întru petrecere şi desfătare. Păsărea domnia sa turcească, arabă şi persană, se mai făcea înţeles în alte trei-patru graiuri evropeneşti, başca latineasca şi elina veche. Mântuise încununat de fală toată învăţătura Academiei Patriarhiceşti din Fanar. Iar după ce prăpădea o noapte la balurile dregătorilor străini din Pera, unde dovedea priceperea celor mai iscusiţi gentilomi strâmbându-şi pasul după canonul danţurilor apusene, poposea în zori la casele dumnealui, eu judecată limpede şi poftalnică de învăţătură. Dând viaţă sfeşnicelor din bibliotichie, se desfăta atunci cu rod de minte bogată: judecăţile filosoficeşti ale lui Thales, apoftegmele lui Pascal, scrierile lui Aristot, Apellé, Phidias sau Praxiteles…

Pe gheridonul de la căpătâiul crivatului, zăceau cu scoarţele în sus învăţăturile lui Vitruviu, răsfoite în zori. Beizadea Dimitrie închise cartea, dezmierdând încuietorile ce o ferecau în aur. În dimineaţa aceasta avea sa stăruie asupra obârşiei neamului Brâncovenesc, îndeletnicire ce-i desfăta cu deosebire cugetul. Zâmbet poznaş săltă colţurile buzelor bine săbuite. Dovedea şi răsdovedea, cu hrisoave ce

doar un nătâng le-ar pune la îndoială, stirpea cea măruntă a vrăjmaşului valah.

Dintâi că Vodă Constantin nu-i Cantacuzimo, după cum nu-i Basarab şi chiar mai puţin decât oleacă Brânooveanu. Scormonindu-ţi totuşi urechea dreaptă cu mâna cea stângă şi ocolind pe la ceafă, de bună seamă puteai pomeni despre un răsbunic David, boier de toată mâna, ce-şi însoţise feciorul Preda cu o nepoată de soră a lui Matei Basarab. Şi cum însuşi Vodă Matei se afla Basarab doar după o străbună a sa…

Cantemir cel tânăr începu a râde cu poftă. Îi trecuse prin minte istorioară turcească plină de tâlc, pe care va avea grijă s-o risipească printre trimişii Evropei la Poartă. Zvonul până la curtea Bourbonului, a lui Leopold şi Valahiei se va călători mai iute decât purtat de nouăzeci şi nouă de telegari într-aripaţi… Istorisesc astfel osmanlâii cei bătrâni că un catâr fiind odată întrebat de o vecină cine a fost tată-său, urecheatul îi purtă răspuns vânteş precum că mumă-sa a fost… iapă. Va strecura snoava şi în scrierea asupra căreia trudea de doi ani.

— Un letopiseţ procopsit, râsese cândva Domniţa Casandra.

— Procopsit?!

— Îi de argint, aşa vesteşti în predoslovie.

— L-am botezat potrivit veacului nostru.

— Oare nu ne înalţi peste măsură? Căci dimpotrivă, anii mi se par silnici, sorţii vitregi.

— Suntem încă slobozi, Casandră, sau aproape… Pune-i alături pe sârbi, pe bulgari, pe greci. În scaunul Ţărilor Româneşti păstoresc domni pământeni, n-avem hram de paşalâc. Pentru câtă vreme, doar cerul ne poate purta răspuns. Zi – vai! – celui mâine, când îl vom plânge pe ieri…

Zgrepţănat lin la uşile stropite cu aur îi curmă firul gândurilor. Slujitorul tătar pătrunse în cămară cu paşi muţi.

— Ce se petrece, Rustan?

— Luminăţia ta are răvaş de la Domniţa Casandra. Vornicul Purice a poposit la curţile noastre când zâmbetul zorilor se căznea a-şi deschide potecă prin nămeţii Stambulului. Aflând că domnia ta nu te-ai smuls somnului, vornicul a depus doar cartea, vestind întoarcere grabnică îndată ce Alah va spânzura soarele în răscrucile cerului.

Fericit peste măsură, Cantemir strângea cartea domniţei la piept. Surâse cald slujitorului:

— Pun rămăşag, Rustan, că te tragi din neam ales de stihuitori. Graiul tău înflorit ar stârni până şi pizma învăţătorilor chitaezi.

Tătarul se închină.

— Domnul şi stăpânul meu poposeşte cu căutătură prea milostivă asupra nevrednicei slugi.

Rustan se înşela, căci ochiul Cantemirescului, mai nerăbdător chiar decât degetele ce sfâşiaseră pecetea Casandrei Cantacuzino, înghiţeau hulpav rândurile aşternute cu tuş vineţiu de Moscova:

Prinţe şi prea iubite fidanţat[{24}]*…*

Lăcrămiţa bucuriei aburi privirea cărturarului. Fata lui Vodă Şerban fusese şcolită de dascăli talieni şi iacă, în loc de voiniu ori ursit[{25}] folosea cuvânt toscan. Dar nu rodul acestei învăţături stârnea lumină în inima beizadelei. Boier Dimitrie îşi apăsă marama pe buze cu dulce tulburare. „Prea iubite“… Încredinţat era că Doamna Maria nu se aflase primprejur când domniţa întocmise cartea. Parcă-i vedea degetele iutace fugărind rândunici negre slovele,

— Prea iubite… şopti fără voie boier Dimitrie.

Asemenea vorbe avântate nu se cuvin a fi aşternute de pana unei fecioare. Mult de-or fi îngăduite, susur tainic şi cu teamă de ureche străină, în iatacul celor împreunaţi prin blagoslovenie bisericească. Aşa tolocăneau femeile coapte din Moldova când copilele lor, odată doisprezece ani împliniţi, aveau îngăduinţa de a-şi sălta pletele în vârful capului şi a-şi dezgoli braţele firave. Şi, îşi zise beizadea Dimitrie cu surâs îngăduitor, tot la fel precum maicile lor,

fecioarele vor îngâna mereu vorbe trecute prin miere şi vor dezmierda musteaţa flăcăului cu mult înainte de a dănţui Isaia, şi tot iarăşi, după pildă, îşi vor povăţui la rându-le odraslele spre silnică smerenie şi ochi plecaţi.

Chicotitul boierului asmuţi urechea lui Rustan scăpărându-i flacără de bucurie în suflet. „Ia hak! Ia haih!“[{26}] Stăpânul, prea înţeleptul Cantemir, se dovedea mulţămit de veste. Dinaintea ochilor lui Rustan răsări datorinţa fără seamăn ce-l lega câine credincios de stâna creştinului. Pe soru-sa, gingaşa Mahrah, boier Dimitrie o izbăvise de ruşinea şi ocara haremului plătind trei pungi de galbeni – cât n-ar fi izbândit tătarul trudind o viaţă – paşei din Ienichioi, ce o tâlhărise din ograda părintească în dimineaţă vârtoasă de prier[{27}]. Şi tot cu trei pungi o înzestrase cărturarul, răpus de milosârdie, spre a se putea însoţi cu Septar, tovarăşul prunciei şi trandafir roşu răsădit de dragoste în inima curată a lui Mahrah…

Fruntea beizadelei se adumbri fără veste:

…după toate acestea, vin înainte-ţi prinţe cu rugăciune fierbinte. Ne-a cercetat astăzi logofătul Radu Andronic, dregător al Brâncoveanului – blestemat fie-i numele! – şi prieten vechi al domniei tale. L-am cercetat şi ascultat cu luare aminte şi iarăşi am avut prilejul a-ţi preţui judecata şi ochiul cel limpede. Îi făptură rară şi dacă ursita nu m-ar fi hărăzit celui mai vrednic om al vremurilor noastre, ţie Dimitrie, de bună seamă gândul meu ar fi poposit măcar o clipă asupra aceştia boier cu trup şi căutătură de condotier, cutezanţă de şoim, şi dragul de ţară al celor mai viteji moldo-valahi. Te încredinţez, prinţe, că n-ai apăsat şi nu l-ai înălţat peste măsură. Printr-o iscoadă mult iscusită a mamei la Stambul, aflatu-am că logofătul cearcă slujbă fără asemănare în îndrăzneală la Poartă. Mi-e teamă a-ţi desluşi prea multe, de ajuns a-ţi spune că e vorba de viaţa şi slobozenia a zece mii de creştini întemniţaţi în Munţii Anatoliei. Cată şi reazemă-l, prinţe, căci această faptă

bucuroasă va fi cerului şi cugetelor cinstite precum şi celei ce ţi-e ursită preadoritoare, Casandra domniţă.

În cetatea Braşovului, cărindar a cincisprezecea zi…

Cantemir păturи încetinel cartea ascultând tulburat viforniţa ce cosea la fereşti. Un creţ mic îi sălta ungherul buzelor.

Rustan, făcându-şi treabă cu sticlăriile cele scumpe risipite în tot locul, îl cerceta cu luare aminte. După o vreme, fără a mai îndura nemişcarea boierului, cutează:

— Oare să-ţi înfierbânt o cupă de miere cu lapte, stăpâne?

Zâmbet amar se ivi pe chipul Cantemirescului. Acesta era leacul tătarului pentru vătămătură de orice fel: a trupului, ori a cugetului.

— Nu-s necăjit, Rustan.

Slujitorul îl cercetă cu îndoială şi oftă.

— Fie ca Alah să-ţi îngăduie a o mărturisi în fiecare ceas al multor zile binecuvântate! Adăugi cu îndrăzneala slugii ce-şi cunoaşte inima legată cu frânghie trainică de cea a stăpânului: Veştile prea luminatei prinţese sunt line, prepuiesc…

— Line, îngână pe gânduri beizadea Dimitrie. Hotărâre de-o clipă îi străfulgeră căutătura: Ai să pleci în munţii Anatoliei, Rustan.

— Voia ta, stăpâne. Iapa Işiria, sătulă de trândăvie, aşteaptă doar şaua.

Cantemir ridică degetul împodobit cu un rubin negru cât cireaşa şi rosti încet:

— Trebuie să chibzuim dintâi… Să chibzuim bine.

* * *

Ca toate temniţele musulmane din acel leat 1097 de la Hegira, după socotinţele drept-credincioşilor, şi aşa cum avea să mai fie multă vreme, Iadul Alb te întâmpina cu

ziduri înalte, ştirbite de metereze, unde spre pildă înfricoşată se uscau dogorite de vipie ori geruială căpăţânile vitregiţilor de soartă, şi chioşculeţe ridicate între bastii, de unde vegheau şalvaragii aprigi tinicheluiţi din fes până în marochin de iatagane, junghere şi alte ascuţişuri. Patru fântâni, împrăştiind mai cu seamă în miezul verii duhoare de stârv, găureau împrejmuirea pleşuvă. Aici, în puţurile de sânge – aşa le botezaseră osândiţii – erau zvârlite după terciuială vârtoasă capetele retezate pentru pricini mai puţin însemnate ori fără herb de soi. Pe parmaclâcul acelor fântâni, un ochi deprins ar fi descâlcit, scrijelite cu vârf de piatră, însemnări în graiuri felurite. Sârbi, leşi, greci, arvaniţi şi bulgari, un florentin rătăcit în gheena Anatoliei, dumnealui ştie cum şi n-o va fi mărturisit decât Înaintea înaltului Scaun, muscali şi valahi, îşi ciopleau diată în cuvinte trudite pentru aducere aminte despre caznele şi ultimele cugetări ale celui ce va fi fost Kir Spiro Lemnos, Piotrî Razelov, Franceseo Moschito, vornicul Neagu Razu, Hans von Hesse sau, sau…

„O inimă mare nu tremură dinaintea morţii“, cugetase de pildă cu un an în urmă Vladco Daşcov din Cetatea Târnovei. „E o mângâiere să-ţi lepezi suspinul cu bun şi preţuit nume“, scrijelise un osândit din Firenze. „Nu mi-e teamă, lăsase cuvânt trufaş un conte franţuz, căci nimeni nu coboară de două ori la morţi.“ Blestem întunecat zvârlise clucerul Ioanichie Nica: „Afurisenie şi ură neîmpăcată, ce nici moartea nu le va răpune, las vouă, gâzilor, şi neamului vostru în veac.“

Apoftegme, suspine, blestem sau doar nume, hram şi ziua sortită descăpăţânării – arguzinii vesteau osândiţilor sorocul cu o săptămână ori două înainte – umpleau şi zidurile hudubăilor neguroase unde zăceau surghiuniţii.

Ciudată era împlântarea temniţei în pântecele muntelui. Bătând drumul spre Aksaray sau Konya, caravanele neguţătorilor persani treceau în pas de catâr trândav, cercetau cerul şi aburul iscat, de grohotişuri spre a ghici

vremea şi ar fi încercat mirare mare de le-ar fi istorisit cineva că la nici cincizeci de stânjeni viermuiesc, în cazne tăinuite de falca muntelui, zece mii de osândiţi. Aceeaşi năuceală i-ar fi pălit şi pe dervişii rătăcitori, gulşeni, ori cadrii sau bektaşi, şi emirii cu turbane verzi hăimănind pe drumurile cele pustii ale Anatoliei pentru ispăşirea păcatelor ştiute şi neştiute, ale dumnealor şi ale tuturor fraţilor întru Mahomed.

O singură dată vraci nătâng, căutând ierburi de leac, tot căţărând coclaurile, nimerise dinaintea porţilor ferecate. Galimet Surme poruncise să i se reteze limba, apoi îl sloboziseră. De-atunci nu se pripăşise în ţinut nici măcar picior de jivină, căci meleagul era avan osândit de Dumnezeu cu buruiană uscată, jepi, scaieţi şi floare pipernicită de munte. Primejdie de făptură omenească pusă pe scotoceală nu se întâmpla nici atât. Ori încotro ai fi bătut cu ochiul, dădeai peste bolovăniş alburiu şi lustruit asemeni unui ţintirim cu oase ce au răzbit din ţărână, cu iarnă şi veri aprige, turcimea bulucindu-se în târgurile iscate la buza mării, pe glie binecuvântată de Alah.

În hudubăile ocnei, hrube înalte, ori dimpotrivă, cămăruţe neguroase unde osânditul vieţuia chircit ca în pântecele mumă-sii, îşi târau zilele blestemate vitregiţii soartei, amestecătură bezmetică de neamuri şi seminţii: fesuri bulgăreşti, zdrenţe de caftan valah, iţari sârbeşti şi ciubote leşeşti, perciunii înecaţi în barbă ai feciorilor lui Israil şi bernevecii pe picior ai Evropei papistaşe, sumanele lăţoase din munţii Bogdanei, cugete şi trupuri hăcuite de nemila ursitei, făpturi uitate de cer şi de semenii lor, şi cărora de mult neamuri ori prieteni le închinau lacrimă, lumînări şi liturghia duşilor de pe lume. Stăpâneau asupră-le cinci sute de şalvaragii tocmiţi cu simbrie grea, spre veghe aprigă, neînduplecare câinoasă şi limbă legată.

Îndată ce soarele ridica sprânceană purpurie peste zările Anatoliei, surghiuniţii erau mânaţi la caznele ocnei. Aici, în hudicioare răsărite de doi, mult trei coţi, creştini trudeau

pe brânci, cercând a smulge avuţia păreţilor îndărăpnici. Gârbaciul arguzinilor şi osânda flămânzelii se cuveneau nevolnicului care nu opintise îndeajuns spre a vârfui trei roabe cu bulgări cenuşii până ce soarele cerceta ostenit culcuş în borangicurile albastre ale înserării. Merindeaţă ticăloasă – câinii milogilor orbi de la Poarta Edirne Capusi se îndestulau cu bucate mai de soi – primeau la salat-magrib{28}. Leşuiţi pe mindirele putrezite, întemniţaţii muşcau hulpav din somun, bucăcioara de pâine păcurie şi vârtoasă, apucau să ia de trei ori din blidele mânjite cu pilaf.

În hudubăi duhorea a straie mucegăite, a tain rânced, a sudoare şi disodie de om, a stârv de spurcăciune, a sânge, a jale şi a deznădejde.

Postelnicul Ionică Dumşa se foia lipsit de astâmpăr pe mindir. Miazma mucedă, miazma temniţei – trupuri năduşite, cloţani din cei vii şi din cei doborâţi, paie clisoase, rană deschisă şi putregăită – îi înnoda pântecele sleit de foame. Se împliniseră trei ani de când boierul, răpit prin vicleşug de iscoade păgâne la cotul Uliţii Mari, îşi măcina zilişoarele în Iadul Alb, fără a izbuti să se deprindă cu duhoarea odobelii{29}.

— Pesemne, gândi ştergându-şi cu o treanţă pieptul şi faţa asudate, mi-e scris să mă prăpădesc de vintre, nu de piept.

— Procopseala e aceeaşi, răspunse cu glas neaşteptat de limpede boier Negru, din neamul Neguleştilor craioveni.

Postelnicul râse încetişor. Fără a-şi lua seama grăise cu voce tare.

— Domnia ta de ce nu dormi?

Negulescu nu răspunse. Prin zdrenţe i se vedea pielea negricioasă, hăcuită de gârbaci. Era bărbat în putere, cu obraji supţi, căutătura iscoditoare şi bărbie puternică. Cercetându-l, simţeai că-i din făpturile acelea născocite de Dumnezeu spre a nu putea fi înfrânte. O simţiseră şi gâzii

temniţei. Şi cu poftă nedomolită încercau să umilească şi să biruie trupul şi sufletul boierului.

— Belşugul de bucurii îmi seacă somnoroşenia, postelnice! Nu te lăsa năpădit asupra nopţii nici de necaz, nici de bucurie nemăsurată şi dormitul îţi va fi lin, povăţuia boier Preda, bunelul meu, Dumnezeu să-l odihnească.

— Dumnezeu îl odihneşte, bubui glas tăuresc din fundul hrubei, dar iau seama că nu i-o îngăduie Domnia ta. Îs trei ceasuri peste miezul nopţii şi cât ai clipi începe blestematul cela de muezin a-şi răcni turcii la rugăciunea de bună dimineaţa.

Boier Negru îşi muşcă buzele spre a nu purta răspuns pripelnic şi mânios. Nu era deprins cu mustrarea, şi la ocară cât de mică simţea sângele clocotindu-i. Aceasta era si pricina pentru care nu cercetase după vreo slujbă la Curte, nesuferită fiindu-i supunerea cu ceafă plecată la te miri ce poruncă.

Postelnicul Ionică Dumşa, cunoscându-şi tovarăşul, sări cu vorbă de împăciuială:

— Oare din pricina voroavei mele te-ai trezit pârcalabe? Am năravul grăitului în deşert, mai cu seamă la ceas de noapte.

— Nu eşti singurul.

O rostise aspru, cu glas de sfadă. Negru Negulescu îşi aţinti privirea păcurie în bezna hrubei, căutând trupul de sfarmă-piatră al pârcălabului de Vaslui. Era un zdrahon cu părul ninsoriu, ce se prepuia rigă şi vlădică laolaltă. Nu îngăduia crâcnet în jur şi orice mărunţiş ar fi rostit, trâmbiţa a poruncă.

Muierea, o boieroaică aprigă din ţara Bucovinei, prea sătulă de urgiseala, firea neîndurată şi glasul năpustit al lui bărbatu-său, îşi adunase fustele şi tărăbuţele, întorcându-se în ţinutul dumneaei. Spre osândă, Traşcă pârcălabul încercase cu jalbe la mitropolie s-o vâre în mănăstirea Agapiei. Nu izbutise, neamurile jupânesei ştiind unde să apese, iar spre ciudă îndoită, cei nouă prunci zămisliţi

dimpreună fugiseră de-acasă risipindu-se în toate hotarele pământului.

Traşcă îi afurisise şi purcese de îndată la sucirea diatei, blagoslovind mânăstirile de călugări ale Moldovei cu opt mii de stânjeni de pământ. De odrasle nu pomenea niciodată şi doar zvonuri firave îi înţepau urechile. De pilda Gheorghe, bobleticul cel mare, s-ar fi aflat lefegiu cu hram de polcovnic în oastea muscălească, Ştefan cerceta visuri zănatice la nemţi, Dafina s-ar fi însoţit cu un şleahtic, iar Niculina cu un vornic, Dragu, de la curtea vulpoiului cela de Brâncoveanu. Despre ceilalţi nu ştia nimic, iar fărâmă de veste – carte sau olăcar cu vorbe anume – nu primea neam.

Uneori, în ceasuri de mare mohoreală, pârcălabul se întreba dacă nătântocii ceia au ştiinţă că se află cetluit în Iadul Anatoliei, ce chibzuiesc ei oare şi dacă ar cheltui opinteală cât să rupi musca în două spre a-l izbăvi.

Ca şi ceilalţi tovarăşi de hrubă, dumnealui boier Traşcă fusese priponit tot noaptea şi în taină mare. Creştinul ce ar fi avut nenorocul să zărească isprava iscoadelor păgâne, că era slugă ori târgovăţ ori divănit, muşca într-aceeaşi clipă ţărâna, dându-ţi sufletul fără lumânare şi cu ochii holbaţi.

Un scâncet îi fugări gândul. Vornicelul Manole Filipache se ridicase în capul oaselor. Plângea ca un prunc, cu pumnii apăsaţi în găvanele ochilor. Pletele bălane zugrăveau în hrubă nimb de arhanghel.

— De-amu, dacă s-a pornit aista cu scrântelile, ni s-a mistuit hodina, mormăi înciudat boier Traşcă.

— Cearcă de te linişteşte, vornice Manole, îi grăi cu blândeţe, în doua ceasuri ne urnesc păgânii la cazna ocnei şi răpus vei fi de neodihnă.

Tot dezmierdându-i pletele, postelnicul dădu peste trup rece, alunecos şi-şi trase mâna fulgerat de scârbă. Dimprejurul grumajilor, vornicelul ţinea încolăcit un şarpe veninos ce-i era tovarăş nedespărţit. Bolundul culesese dihania într-o văgăună a muntelui şi izbutise s-o îmblânzească de te cruceai. Îl urma pretutindeni,

zvâcnindu-şi iute spinarea de smarald, se dezmierda încolăcindu-i-se pe trup cu unduiri de ibovnică.

— Aprig vis m-a trudit postelnice! îngână Manole Filipache printre suspine. Se făcea că mă aflam în casele mele din Uliţa Colţei… Liliacul dăduse în floare… liliac bătut şi alb… Aromea straşnic, şi eu mă minunam. Atunci… Atunci s-a ivit turcul cu făclie aprinsă, stârnind bobotaie crengilor înmiresmate. Şi dintr-o dată am băgat de seamă că arătarea cuprinsă de flăcări nu era iorgovan{30} pârguit, ci Maria. Maria mea gătită mireasă… Ardea frumos şi lin, şi avea o bucurie pe chip…

Ionică Dumşa îşi înghiţi lacrima. În noaptea aceea de pomină, când osmanlâii puseseră foc conacului din Colţei, îşi prăpădise minţile Filipache. Dinaintea domniei sale, priponit de doi păgâni, îi arsese muierea dimpreună cu prunci gemeni ce abia deprinseseră a păşi.

— Hei valahilor! strigă Nikos, pehlivanul din Creta. Se vede treaba că ziua huzuriţi, dacă vă arde noaptea de cleveteală.

Boier Negru Negulescu îndreptă căutătură rea ciozvârtei de om care-şi îngăduia să se obrăznicească dinaintea unor căftăniţi. Boscarul – craioveanul o adulmecase înnodând istorisiri ştirbe – se ţinuse din furtişaguri şi dracării născocite pentru gură-cască şi netoţi ce băteau bâlciurile Pireului. Pricina pentru care ajunsese în temniţa Anatoliei nu se cunoştea, dar Negulescu îl prepuia iscoadă otomană anume strecurată printre osândiţi. Rosti înfundat:

— Pune zăplaz gurii spurcate, pehlivane! Cum cutezi tu, boscar ticăloşit prin iarmaroace, să ridici măcar privirea la feţe boiereşti?

Glăsuise în greacă, Negulescu având ştiinţa acestui grai şi a încă două-trei. Se călătorise mult, domnia sa având sânge clocot, pungi cu galbeni şi muiere din însoţire silită de care izbutise a se lepăda.

Grecul se hlizi şi, de straşnică veselie, îşi făcu trupul morişcă dându-l de-a dura pe mindir.

— Aferim boieri, Kir Negulescu! Cercetaţi-vă oleacă bărbile năpădite de păduchi şi mădularele însemnate de gârbaci, şi pântecele pustii, şi ochii însângeraţi de sare! Cel din urmă milog din Athinai nu şi-ar schimba hramul cu al vostru.

Boier Negru Negulescu sări săgeată, ţintind grumajii grecului. Pârcălabul, aflându-se la pândă, fu mai iute. Îi curmă avântul lepădându-i mâna de baros pe umăr.

— Domol, Negulescule. Eşti mereu pricină de dihonii şi-apoi te uimeşte răsplata gâzilor.

— Sloboade-mi umărul, pârcălabe, spre a nu dobândi domnia ta pricină de căinţă.

Ochii negri zvârleau fulgere, fălcile-i zvâcneau.

Traşcă al Vasluiului începu să tremure de mânie.

— Neobrăzarea mojică nu-ţi lipseşte, fătul meu! Să bucşeşti două straiţe, ba să le şi îndeşi cu genunchele!

— Nu-ţi sunt făt, după cum nici slugă, nici ţigan rob. Porunceşti, ocărăşti, ne ţii măsura vorbei şi faptei, suntem siliţi a ne rândui amărâtele ceasuri slobode după pofta domniei tale. Eşti vodă? Te-am căţărat oare mai-marele nostru?

Ionică Dumşa se ridică anevoie proptindu-se dinaintea Negulescului.

— Fii înţelept, boier Negru şi las-o păcatelor de gâlceavă!

— Cine o caută cu torţă pe soare răstignit? se răsti craioveanul. Am socoata mea cu grecul, domnia sa se vâră bondar! Se vaită urgisitul cela de Filipache, vai de zilişoarele lui, pârcălabul îl afuriseşte! Sfătuim în şoaptă abia desluşită, tot dumnealui boier Traşcă ne vâră pumnul în gură. Eu unul nu îngădui din acestea!

— Ba o să îngădui! mugi pârcălabul. Dacă mai sunteţi în viaţă mi-o datoraţi, căci v-am păstorit cu înţelepciune ferindu-vă prin povaţă cuminte de mânia călăilor.

Negulescu hohoti cu dispreţ.

— Viaţă! Asemenea viaţă – cârtiţa şi cloţanul îs mai miluiţi – ţi-o fac dar, pârcălabe! Mai bine ne povăţuiai cum să ne

izbăvim din gropniţa asta blestemată. Iacă pricina la care să chibzuieşti până a nu ne rătăci de tot minţile şi vlaga.

— Bezmeticule şi nerodule! Nu-i un singur cotlon în toată temniţa fără ureche făcută pâlnie.

— S-audă! Nu mă ruşinez a strigă zărilor, asfinţitului şi răsăritului, că vreau slobozenie! Şi că până la ultimul suspin voi război s-o dobândesc!

De la o vreme se domoliseră. Undeva, în ogrăzile temnicerilor, un cocoş robaci vesti cele dintâi ceasuri ale dimineţii, o mână albastră de lumină trudea să spele întunericul.

În hrubă se auzea doar horăitul de fiară al pârcălabului Traşcă şi închinăciunea văietată a rabinului Soman-Aba-El, ceea ce în graiul vechilor ovrei se cheamă stea a înţelepciunii. Tâlcul ăstor cuvinte însă nu-l cunoştea nimeni, ovreiul fiind făptură posacă şi cu minţile veşnic călătorite într-ale rugăciunii şi pergamentelor vechi, unde se istoriseau isprăvi de neasemuită vitejie şi nestrămutată credinţă în Dumnezeu.

Se afla de patru ani în tartarul Anatoliei, luându-şi pe umeri povară străină. Bostangiii, cercetând după Meir-Abd-Aşida, căpetenia tovărăşiei evreieşti din Stambul, nimeriseră în casele acestuia peste Soman, poposit acolo pentru mărturiseală, învăţătură şi povaţă. Turcul, spun persanii, are căpăţână mare dar nu tot ce-i mascat îi şi plin. Dintr-o privire cuprinseseră halatul negru şi colţunii albi de mătase, tichioara rotundă, zulufii perciunilor şi cu rânjet de mulţumire îl cetluiră, încredinţaţi fiind că l-au priponit pe Aşida. Soman, pricepând într-o clipă încurcătura, n-o descâlci şi se lăsă dus. De buimăceală, peruca lui Judith, muierea căpeteniei, alunecase pe o ureche, dar clipitul şoltic al lui Soman îi puse cârcel pe limbă.

Dintotdeauna mintea lui Soman fusese roinică, pricepând vânteş toate celea şi cu fulgerare de clipă înaintea semenilor. În răgaz la fel de scurt, domnia sa înţelesese că pentru saltanatul{31} ovreiesc din Stambul, de mare preţ nu-

i slobozenia lui Soman, druid mărunt din mahalaua şi mai măruntă a Porţii Albastre, ci a marii căpetenii. Despre înţelepciunea, sfântul har şi preabinefacerile lui Aşida se dusese vestea în tot meleagul Soarelui Răsare şi doar marele Lama din Aram[{32}] i se putea pune alături, deşi parcă tot cu jumătate de pas în urmă…

Şi-aşa vieţuia dumnealui, Soman, de patru ani încheiaţi în Iadul Anatoliei trai mai aprig decât al dobitoacelor.

Stăpânirea otomană se minuna până la buimăceală de zgârcenia ovreilor ce nu se îndurau a lepăda zece pungi de aur pentru a-l slobozi pe marele rabin Meir-Abd-Aşida. Soman însă nu se mira, cunoscând scăpătarea ovreilor din Islam, care n-aveau îngăduinţă de câştig decât neguţătorie ori meşteşug mărunt. Pentru a dobândi zece pungi, întreaga tovărăşie israelită ar fi trebuit să se căznească cinci ani încheiaţi, iar Soman, făptură înţeleaptă şi nevătămată de deşertăciunea falei, pricepuse că pentru o oca de oase bătrâne şi o tărtăcuţă sură nu se cuvine atâta preţ. Şi mai puţin, dacă chibzuiai la cărăruia acelor galbeni care îi ducea de-a dreptul în iatacul Picăturii de Rouă, cadâna tânără bălăioară a paşei Isa-bin-Muradja. Căci safirul de Ceylon cât nuca, din dugheana genovezului Betti – giuvaergiul nu-l lepăda decât împotriva a zece pungi – fusese pricina pentru care paşa poruncise întemniţarea lui Aşida.

Soman, sfârşindu-şi rugăciunea tânguitoare, se lăsă pe mindir şi îşi pironi privirea domoală în nesfârşitul nopţii. Sfădălia valahilor îi alunecase pe lângă urechi, căci pricepea avan graiul acela repezit ca apele sălbatece care forfotesc prin grohotişuri de munte. Se întrebase doar ce-au de gâlcevit creştinii în străfund de gheenă, în loc să înalţe rugă lihnită şi fierbinte spre dumnezeul lor.

Într-altfel, cruzi ori vârsteni, nu se îndesau la închinat, aveau chipuri ciudate, altoi de neamuri pesemne, sprâncene groase şi dezbinate le streşineau căutătura. Se dovedeau iutaci, simţeai clocotul sângelui năvalnic

zvâcnindu-le în mădulare şi, cercetându-i mai cu luare aminte, băgai de seamă în toată făptura lor o veghe, un soi de strajă ce părea a nu se mulcomi nici în somn.

„Da, găsi Soman, se aseamănă fiarelor vechiului Eghipet cu trupul îndoit arc în pândiş după pradă…“

Aceeaşi pândă o desluşise şi la zdrahonul acela de sârb înalt, noduros şi nesfârşit cât muntele Sinaiului. Uite-l şi acum, repezindu-se cu paşi tăcuţi şi avânt de tigru în celălalt capăt al hrubei. Cu o singură mână înlătură pehlivanul grec din cale şi se lăsă lângă Negru Negulescu.

— Dacă chibzuieşti la fugă, şi îngădui, şopti înfrigurat, te întovărăşesc. Judec întocmai ca Domnia ta, dar nu mă taie capul la cale de slobozenie.

Negulescu îl cântări cu privirea.

— Îi încercare de mare primejdie. Se află drumuri fără cale de întoarcere şi care nu duc adesea nicăieri. Cel la care te îmbii e dintr-acestea.

— Dă-mi palma, boier Negru, te urmez pretutindeni, şi dincolo de pragul cel veşnic.

Craioveanul rosti moale

— Poate ne-a fost ursit într-altfel…

— …şi dă Doamne să plouă cu noroace, şi să fie soare de Bobotează, şi omăt în moţul lui Cuptor, şi mai dă Doamne orbeaţă arguzinilor, şi fă pod până în cetatea Bucureştilor spre a-l cuprinde dintr-o răsuflare bidiviu fermecat cu potcoave de argint! Nu te socoteam nătâng, Negulescule!

Grăise logofătul Balotă, făptură iscată din picurişuri, de-ai fi cercetat-o din toate părţile. Pe chipul de chiţoran, nasul lungăreţ ţâşnea suliţă, buzele calice găseau totdeauna pricină de ţâfnă şi cârteală chiar dacă bucate alese îi aromeau dinainte, ori soarele, poposea în peţitorlâc după floare feciorelnică de cireş, roză sângerie sau micşunea clătită în scălduşca azurului.

Mânia întunecă ochii şi rânjetul boierului.

— Te-a poftit cineva la sfat, Balotă?

— Dintâi, că mi-s logofăt…

— De paie! Dacă ar fi după dreptate, prea cinstita jupâneasă Evdochia îi logofăt, iar domnia ta, prin darul însoţirii, dobândit-ai hram de logofeteasă. Amin!

Balotă se îmbujoră făclie. Cucoana Evdochia, stră-stră-stră – socotit-a oare cineva de câte ori? — nepoată a lui Vodă Mircea, se dovedise vlăstar de soi fiind viteză şi bătătarnică, muiere din spiţa Oltei Doamna, a Despinei ori a necruţătoarei Chiajna. Din pricina dumneaei îndura azi logofătul caznele temniţei otomane, căci, fără a-i da de ştiinţă, tăinuise în beciurile conacului cinci paladini fugăriţi. Îl scărmănaseră pe paşa raialei Brăilei, gâde vestit în hainie şi carele stăpânea ţinutul stârnind doar lacrimă, prădăciune şi uciganie.

Balotă, strivit de ocară, scrâşni:

— Spusele acestea ai să mi le plăteşti cu dobândă, Negulescule!

— Adevăru-i marfă proastă, rânji boier Negru, o ştiu şi pruncii. N-avea grijă, la ziua cuvenită m-oi înfăţişa datornic cinstit, cu teşchereaua plină, deşi tot eu mi-s cel în pagubă risipind în pustiu vorbe bine chibzuite.

— Ci lăsaţi neghiobiile, oameni buni! sări postelnicul Ionică Dumşa. Vă arde de zaveră şi cârcoteală făcând ocoliş singurelor cuvinte cu noimă rostite de când ne aflăm aici. Trebuie să ne izbăvim din Iad şi dacă mă primeşti în ceata ta, boier Negru, gata îs din astă clipă.

Ochii întemniţaţilor pironiră cu milă trupul bicisnic al postelnicului. Zilele îi erau socotite cu zgârcenie, nu trebuia să te afli doftor de seamă pentru a o ceti în găvanele tâmplelor, în căutătura de jar, în poamele sângerii altoite pe pomeţi.

Negulescu îi zâmbi cu prietenie şi-i strânse braţul deasupra cotului.

— De bună seamă, ne vei fi tovarăş, postelnice. Nici nu chibzuiam altfel.

Pârcălabul Traşcă ţinea ochii închişi, prefăcându-se a dormi adânc… După socotelile dumnealui, băjenărie din

temniţa Anatoliei se arăta a fi faptă peste putinţă de împlinire. Dar iarăşi era adevărat că dacă toţi ceilalţi s-ar fi urnit, i-ar fi urmat fără umbră de şovăială. Doar că nimeni nu-i cerşetoarea nici povaţă, nici tovărăşie, şi aceasta îl săgeta până în adâncul inimii.

Vornicul Filipache, cu genunchii aduşi la bărbie, dezmierda spinarea şerpurelului, îngânând cântecel deprins în pruncie.

— …Ochişorii ei, doi luceferei/Două mure negre într-un povrag verde/Cosicioara ei, doi bălăurei…

Viersuia şi chicotea cu sughiţ după fiece stih. Pe obraji, dâra de lacrimi încă nu i se uscase.

— Şi cu ăsta ce faceţi? rânji Balotă.

Nu-i răspunse nimeni. Postelnicul chibzuia la carte de diată ce trebuia să ajungă fără greş în mâinile jupânesei Anastasia. Cugetase de mult la aceasta, dar acum gândul se cerea împlinit. Priponit ori slobod, curând va închide ochii, întreaga avuţie, de bună seamă, avea să rămână postelnicesei. Iar după legiuitul an, îndemnul şi povaţa lui Dumşa erau de a-şi găsi boier cumsecade, spre reazem şi tovărăşie, căci se afla femeie chipeşă în crucea tinereţii. O lacrimă îi lunecă la colţul ochiului şi o simţi uscându-i-se pe obrazul de jăratec…

Şi inima Negulescului se zbuciuma amarnic. În curând va fi slobod… Din zece mii de creştini priponiţi în munţii Anatoliei, ei se vor izbăvi! O simţea! O ştia de parcă i-ar fi şoptit-o arhanghel cu gură de aur. Rosti încet, nedesluşit:

— Xana… Leaşca mea cu cosiţă de argint… Aşteaptă-mă…

Nikos întoarse încet capul, cercetându-l îndelung.

Cheia arguzinului descetlui porţile hrubei şi osândiţi săriră în picioare. Rabinul Soman-Aba-El atinse răcliţa cu învăţături sfinte. În gheena din munţii Anatoliei, începea o nouă zi.

Capitolul VI

BLESTEMUL

Rustan sluga preacredincioasă a prinţului Dimitrie Cantemir, zălogi cămară netrebnică la hanul lui Zachi-Ibben, ridicat la vremea aceea în coasta moscheei Alty-Minareli. De la ferestruica zgârcită a Domniei sale, tătarul zărea cele şase minarete ale templului, precum şi coiful smălţuit în aur al ctitoriei sultanei, Terkan-Validé-Sultané – maica prealuminatului, preafericitului Mohamed al IV-lea.

La acest han, oleacă mai răsărit decât ghimirliile calice ce-i găzduiau pe străinii pripăşiţi în Stambul, trăgeau îndeobşte valahii cuprinşi, precum şi dregătorii curţilor Evropei papistaşe, care, la început de slujbă fiind, cercetau în Pera după conac potrivit cu strălucirea curţii a căror capuchehaie{33} se aflau la Poartă.

Din mărunţişurile slobozite de beizadea Dimitrie, Rustan cugetă că-l cunoaşte îndeajuns de bine pe logofătul Radu Andronic spre a prepui că va trage la rateşul lui Zachi-Ibben cel chior. În aşteptare, aducea în fiece zi cinci închinăciuni lui Alah, îi cerşetoarea, răzemat în barbă şi cu şezutul îndreptat spre bagdadie{34}, sănătate şi tain{35} de încă multe dimineţi nerăsărite, ronţăia susan, spărgea sămânţă de dovleac, visa la frumoasa Zélidé şi la cele patru văluri ce-i învestmânteau obrazul cugetând că tot nu-s deajuns spre a o feri de căutătură scârbâvnică, şi din ceas în ceas cobora în crâşma hanului, iscodind după anume

logofăt valah purces în turcime cu ţel ce adumbrea fruntea beiului[{36}] Cantemir.

Prin slugă credincioasă – Uzbec, flăcăiandru de cincisprezece ani, fratele mezin al gingaşei Zelide – trimitea, de trei ori în zi, veste beizadelei de şi-a arătat ori nu musteaţa boier Andronic. Rustan avea poruncă să nu părăsească clipită hanul şi de la o vreme – trecuseră două zile de veghe – începuse a se perpeli dacă nu cumva logofătul purcesese de-a dreptul spre munţii Anatoliei.

Porunca lui Cantemir bey nu şerpuia, o ţinea de-a dreptul. Logofătul trebuia împiedicat a-l ucide pe Galimet Surme. Se aflau la mijloc pricini politiceşti, dar – şi aceasta o adulmecase singur Rustan – şi inima vâlvătaie a beizadelei.

Cartea primită din cetatea Braşovului îi stârnise pizma şi vreo izbândă a valahului l-ar fi înălţat din cale afară în ochii şi cugetul domniţei Casandra.

Zece mii de creştini, întemniţaţi în ocnele Anatoliei, îs pricină de mare jale şi obidă, nici vorbă, dar trebuie chibzuit înţelepţeşte la clipă prielnică de slobozire şi mai cu seamă, departe de umărul şi strădania logofătului.

Tătarul oftă din adâncul sufletului. Pricepea necazul beyului, îşi lepădase inima lângă imineii domniţei, după cum însuşi Domnia sa, prea credinciosul Rustan, se supusese vrăjit căutăturii catifelii a fragedei Zélidé. Stihuri gingaşe îi stăruiau în cuget şi începu a le depăna pustietăţii cămării. albăstrită de asfinţit: „Un braţ de lalele roşii/Risipitu-s-au în marea vrăjmaşă…/Tâlhărite de vânt, de înserare/Sau alungându-se singure…/Spre a-ţi dezmierda obrajii, buzele tale, neprihănită Zélidé…“

Tropot năvalnic de cai iscat în ogradă fărâmă ţăndări purpurii lalelele lui Rustan.

* * *

Spătarul Mihai poposi la rateşul lui Zachi-Ibben în puterea nopţii. Zvârli dârlogii unui argăţel de curte şi, fără prisos de vorbă, se năpusti prin portiţa doselnică, pe anume scară ce ducea în bârlogul hangiului.

Chiorul, lungit pe sofa, îşi încălzea picioarele sub tandur pufăind din narghilea de fildeş. Pe chip nu i se citea uimire, ci doar zâmbet de bun venit.

— Aleicum, spătare, rosti Zachi după datina musulmană,

Se urni de pe sofa purtându-şi mâna la inimă şi frunte, prin aceasta Cantacuzinul trebuind să priceapă că hangiul i se socoate rob prea plecat. O făcea însă cu credinţă moale, fără inimă, dovedind doar creşterea aleasă a otomanului ce cunoaşte ighemoniconul. Spătarul îl cercetă cu luare aminte.

— După chip, aş zice că mă aşteptai.

— Chiar aşa. Pe senioria ta sau alt sol de seamă al Cancelariei Negre. Să poruncesc filigenele de cafea…

Cantacuzinul îl opri:

— Lasă cafeaua şi desluşeşte-te!

Zachi îşi încrucişă mâinile pe pântecele sărac şi îşi roti ochii prin cămară, dărăcindu-şi cuvintele. Pe peretele înveşmântat în porţelan chitaez licăreau stins slovele întocmite din aur şi smalţ roşu ale Tugrei{37}. Cârmiziu se afla şi covorul de Salonic aşternut pe duşumele şi tot într-o culoare, sticlele zugrăvite cu poame şi flori de la cele două ferestruici.

— Ci seacă-mi nerăbdarea, bre hangiule, izbucni spătarul. Ce ştii? De unde ştii?

— Eşti roinic, spătare, precum ploişoara miezului de vară, iar Zachi-Ibben te încredinţează că n-ai pricină mare de zor. Logofătul Andronic n-a poposit încă pe meleagurile cele binecuvântate ale Bosforului.

Cantacuzinul căscă gura pălit de uimire. Întrebările i se buluceau pe buze, chibzui însă mai înţelept a-l lăsa pe turc să-şi depene istorisirea.

Stăpânul hanului de lângă Alty-Minareli era iscoadă veche şi încercată a stolnicului Cantacuzino. Două pungi cu galbeni primea Zachi din visteria Cancelariei la zi întâi de Ramazan, însă slujba era împlinită pe măsura răsplăţii.

— Am ştiinţă, începu cu acelaşi zâmbet ghebos turcul, că Vodă Brâncoveanu – nu şi fratele Excelenţei tale – i-a pus gând rău lui Galimet Surme, căpetenia temniţei din muntele Anatoliei. Iar la asemenea slujbă de mare primejdie şi cu tâlc tainic, nu se putea învoi decât logofătul Andronic.

— Cum de eşti încredinţat că n-a sosit la Stambul? Putea trage în alt cotlon al târgului, Andronic fiind hârşit în treburile de taină.

Zâmbetul iscoadei se lungi retezându-i tot chipul:

— Zachi-Ibben primeşte acei galbeni valahi spre a lua aminte la tot ce se petrece pe moşia Profetului. Luna răsare a treia oară de când am aflat vestea. Şi-s tot atâtea zile de când cercetaşii mei pândesc toate intrările în Stambul. Nici pasăre cerească nu scapă căutăturii aţintite.

Fără vrere, spătarul privi singurul ochi al turcului părând a cerca îndoială. Otomanul i-o luă înainte:

— Iscoadele lui Zachi-Ibben au fiecare câte doi ochi…

— Hm, trag nădejde, mormăi în valahă spătarul. O răsuci iar pe graiul hangiului: Cine ţi-a încredinţat asemenea veşti însemnate?

— Maria Doamna, văduva lui Vodă Şerban, are iscoadă la Stambul, ce mi-i prietin cu credinţă, de pe vremea când tâlhăream dimpreună mările grece. După cum Excelenţa ta cunoaşte, logofătul a fost dintâi la Braşov… Şi fiind dumneaei vrăjmaşă capeşă a Brâncoveanului şi dibuind rostul lui Andronic – Zachi-Ibben nu ştie în ce fel – a trimis carte zorită către tovarăşul meu cu poruncă răspicată: slujitorul lui Constantin Vodă trebuie vegheat cu străşnicie şi ţinut mereu în priveală, spre a putea aduce apoi mărturie marelui vizir Ramy-Mehmet despre necredinţa domnului valah. Aşadar, acest prieten al lui Zachi-Ibben are slujbă

doar să cerceteze şi să culeagă dovadă, dar nu să vâre lopăţele în roata logofătului.

— Da, da, pricep, rosti pe gânduri spătarul.

— Am mai chibzuit, urmă hangiul, ca până a primi veste, de la Cancelaria Neagră, să încerc a da de urma lui Galimet Surme.

Cantacuzinul tresări. Cu adevărat Zachi era dibaci. Stolnicul poftorea mereu că chiorul îi singurul turc nenătâng din împărăţie şi cuvenit i-ar fi fost să se nască în alt colţ de lume, unde înţelepţii n-au pierit de gălbează.

— Ai chibzuit bine, încuviinţă spătarul Mihai judecând că ar fi lepădat de pe umeri jumătate din povară de-ar fi izbutit să-l întâmpine pe Galimet. Vârându-i degetul în ochi că primejdie de moarte îl pândea, turcul s-ar fi ferit singur, lăsându-i răgaz dumnealui spătarului să-l răpună pe Fărcăşan.

— De chibzuit a chibzuit bine Zachi, râse amărăluţ hangiul, doar că Galimet Surme îi de negăsit. Nu se află în munţii Anatoliei, după cum nu se află la conacul domniei sale din Stambul. Se furişează zvon că ar fi înrobit de o arvanită pe care o ascunde însă cu străşnicie.

— De ce? Profetul îngăduie patru soaţe şi chiar mai multe.

— Îngăduie Mahomed, dar nu şi Ramy-Mehmet, râse Zachi. Soaţa lui Surme e sora marelui vizir, care, aprig de geloasă, s-a hotărât stăpână singură în harem, altfel îşi pune juvăţul. Iar Ramy veghează ca aceasta să nu se petreacă.

Spătarul începu a se preumbla prin cămară.

— Ce avem de făcut, Zachi?

— Să aşteptăm. Logofătul se iscă negreşit până de salat-zuhr[{38}]. Şi după cum i s-a dus vestea, Domnia sa va da negreşit de Galimet. N-avem decât a-i ţine umbra.

Cantacuzinul săltă din umeri. La dracu’ cu turcul Surme. Lui îi erau de trebuinţă potcoavele Fărcăşanului.

Surâsul stărui multă vreme pe buzele hangiului. Îl slujea cinstit pe stolnic, căci se afla stăpân priceput ce nu-şi primejduia în van slujitorii, iar teşchereaua doldora, n-avea baeri. Aflătorul priceput însă muşcă din două pâini…

„Hm… Iscoada Cantacuzinească… Tâlhăream dimpreună mările greceşti… Ce snoavă straşnică, să hohotească şi catârii!“

* * *

Într-a şaptea zi numărată, după ce luase înţelegere cu sârbul Mirko, logofătul trecu vânteş pe lângă Biserica Kumaliotissa din Pera şi pătrunse în ceainărie. Îşi lepădase ceata într-un han din Curu-Cişme, slobozind poruncă aprigă lui Machidon să nu-l scape din priveală pe Fărcăşan. N-avea îngăduinţa a se apropia nici măcar de uşă, şi spre a-i îndulci plictisul, îi vârâse sub musteţi carafă cu udăturică. Pornise apoi glonţ către ceainăria unde se întâmpinase azi-săptămâna cu Mirko.

Radu Andronic strâmbă din nas căci săliţa duhnea a răchie, untură râncedă şi sudoare. Aburul se înălţa peste căpăţânile muşteriilor, păinjenindu-i privirea. Sârbul îl zări cel dintâi şi-i făcu semn cu cuşma. Era înveşmântat, ca şi rândul trecut, în straiul de bogdaproste a şapte meleaguri,

— Ţinându-ţi vorba, logofete, pricep că ţi-ai împlinit râvna ce te-a mânat în Valahia.

Pe mescioară, alături de glaja cu mied, se aflau două cupe. Spăimos de deochi, vrăji ori semn rău, Mirko le poruncise dinainte, prin aceasta îmboldind ursita a-l aduce pe logofăt la Stambul.

— Nu te înşeli, zâmbi boier Andronic închinând. Din această clipă batem palma. Vom depune împreună strădanie spre a-l doborî pe Galimet.

Cercetând fundul cupei Mirko rosti cu obidă:

— Pe Galimet l-a înghiţit pământul.

Căutătura boierului se ascuţi.

— Răpus?

— Nu ştiu, logofete, dar din acea seară când mi-ai priponit braţul, pierit e fără a lăsa să i se zărească măcar umbra.

— Ciudat, rosti încet Radu Andronic, zvârlind ca din întâmplare privire peste umăr. Să se fi întors în temniţa Anatoliei?

— Nu. Am aflător{39} acolo ce mi-ar fi dat imediat de ştire.

— Mda… O teamă mă încearcă. Dacă l-a urnit careva în călătoria cea lungă, fără să-i fi ascuns bine stârvul, mâine pe rouă Ramy-Mehmet pune în loc alt gâde, zădărnicindu-mi toată strădania. Să fie vreo catrinţă la mijloc?

Sârbul deschise palmele a neputinţă.

— Are taleri cât să-şi bucşească haremul din beci până în bagdadie cu *muierlâc* vălurit. Care-i place şi-o cumpără, nu se ascunde cu ea în gropniţă de chiţoran.

— Hm, taleri, dar nu şi slobozenie. Îi vine cumnat marelui vizir… Trebuie cercetat,

— Ai vreun gând, logofete?

Boierul îşi prinse bărbia puternică în pumni. Ochii păcurii se călătoreau prin toate ungherele, răsfirând socotinţe felurite.

— Mâine seară, rosti în şoaptă, ii zaiafet cu trâmbiţi şi zurgălăi la palatul capuchehaei Bourbonului. Îs poftiţi toţi dregătorii curţilor evropene, dimpreună cu cei mai de seamă sfetnici osmanlâi. Trag nădejde să-l aflu acolo. Dacă nu…

— Dacă nu? întrebă arc sârbul.

Radu Andronic nu răspunse. Simţea căutătură aţintită în ceafă şi cerca din răsputeri să nu se răsucească.

— Ascultă, jupan Mirko! De cum am intrat în Stambul, pe la Poarta Armenească, mi s-a luat urma. N-am putut dovedi, omul arătându-se dibaci şi meşter în asemenea iscuseli. I-am auzit însă calul, acum îi simt privirea.

Sârbul cercetă mirat.

— Nu-ţi ţine nimeni spinarea, logofete. Am dinainte doar trei bulgari amărâţi, dar şi aceia ţi-au întors fundul bernevecilor peticiţi.

Buzele boierului se despicară în zâmbet subţire. Fremătul degetelor nu-l înşela niciodată. Pesemne privirea vrăjmaşă nu se lăsa citită, strecurându-se pe cine ştie ce cărăruie.

— Ia-mi totuşi urma, poate izbutim a cetlui vrăjmaşul la mijloc. De ne-om rătăci unul de celălalt, spre ştiinţa domniei tale, află că am tras la hanul arvanit din Curu-Cişme.

Adăugă în gând: „După câte bag de seamă, iscoadele stolnicului nu-s trândave. Şi pun rămăşag că în vreme ce una îmi calcă mie pe călcâiul ciubotelor, o alta îşi cearcă norocul cu Ioniţă…“

Părăsi degrabă ceainăria, urmat la puţină vreme de sârb.

* * *

— Bre, dar ştiu că-i geruială pe moşia Profetului! se minună Ioniţă Fărcăşan.

Şedea răstignit pe o sofa cam tărişoară, trăgând gâturi lungi din ploscuţă. Ilie Machidon, cu poruncă straşnică să nu scape bezmeticii din ochi nici răgaz de-o clipeală, meşterea cu vârful briceguşului căpăţâna unui par noduros, alcătuit din lemn de fag. Plugarul nu preţuia spada, jungherul de Damasc ori alte scule viclene, socotindu-le fie mai presus de hramul domniei sale, carele boier nu se afla, fie dimpotrivă, prea mişele, căci oricât ai fi cercetat de departe în neamul Machidonilor, n-ai fi dovedit sămânţă de tâlhar sau cumaş. Rămăsese dară credincios bâtei bacilor din Ţara Vrancei unde hălăduise o vreme la târla lui bunică-su, moş Veselim Suceală.

Suceală, căci vorba-i era mereu cotită, nu le dumireai ascultându-l de cuvântează a şagă, în doi peri sau dacă Ziditorul, îndrăgindu-l peste măsură, l-a miluit cu harul

celor împuşcă-lună[{40}] cărora după cum se ştie le-a lăsat împărăţia cerurilor prin zapiscă pecetluită. „La mine in casă cântă cucoşul“, dădea de ştire dumnealui prin ogrăzile megieşilor. Se lăsa cercetat pe-o parte şi cealaltă cu ochi holbaţi de preţuire aleasă. Muntencele sunt făpturi aprige, ţunţurlii şi îndărăpnice şi nu se află în toată Ţara Moldovei ţinut unde, după pilda Vrancei, muierile să vâre câlţi în gura bărbatului: „Taci tu să vorbesc eu!“ De aceea, creştinii cătau la moş Veselim cu uimire şi pizmă. Lâsându-i să le sece mirarea, baciul adăuga dezmierdându-şi mustaţa colilie: „Dreptu-i, cântă cu coşul... dar cucoşu-i nevastă-mea...“

De toate acestea, şi altele, îşi amintea Machidon mai cu seamă când se afla pe brazdă străină. Ciudată znamenie de om şi Ilie! În turcime, ofta dosădit după Smărăndiţa, gospodărie şi prunci; când plugărea în Chipriana, ducea dorul haimanalâcului agăţat la oblâncul logofătului.

— Asemenea năpadă de omăt n-am pomenit pe malurile Bucureştioarei[{41}]! rosti Chirică, dârdâind zeamă de porc răsdată prin undă la Sân-Vasile. De cunoşteam că voi clănţăni măselele cu atâta vrednicie, nici bidiviii Sfântului Ilie nu mă urneau.

Stăpânu-sâu îl cercetă leneş, fără a-şi mişca trupul gros. Învelitoarea moale de vulpi sălta gorgan peste pântecele împlinit.

— Cat la tine, Chirică, şi nu mă dumiresc. Bituşca[{42}] ţi-e bine căptuşită, osânza nu-ţi lipseşte, nici stareţul Snagovului nu-ţi trece pe dinainte, ai mântuit două carafe de vinars şi tot te vaieţi de frig.

— Sângele subţire-i vinovatul, coane Ioniţă! Se fuduli după obicei, cercetând cu colţul ochiului spre Machidon. De-o pildă, am luat seama că plugarii, milogii şi zlătarii, deprinşi din pruncie a le sufla crivăţul prin zdrenţe, nici n-au habar de-i dulce cireşar ori făurar năpraznic. După cum Domnia ta bine ştie, eu mi-s din stirpe de soi şi doar nenoroacele ce ne-au plouat în tindă m-au silit la slujbă

umilită. Ceea ce-mi lipseşte nu-s nici neamurile, nici gusturile, nici creşterea aleasă…

— Ci gârbaciul, i-o reteză Fărcăşan. E a doua oară în răstimp de un căscat că ţi-l făgăduiesc. Ia aminte, într-o zi tot mi-oi ţine cuvântul.

Chirică, oţărât peste măsură – nu temea nici vorbele de ocară, nici harapnicul lui Ioniţă, numai gura ce era de găman, usturându-l doar mustratul dinaintea ţăranului din Chipriana – îşi tufli nasul de sticla sinilie a geamlâcului.

Boier Fărcăşan, sugrumat de plictis, începu a cerceta boscârţele cămării. Tot cântărind un lucruşor ori altul trăgea gâtleje zdravene din ploscuţă, şi fără a lua seama cămara şoricie începu a prinde culoare înveselită. Pironindu-şi căutătura pe anume semne şerpuitoare, zugrăvite cu tuş, cetluite între beţişoare sulege de abanos, Ioniţă se arătă nedumerit:

— Că sunt slovele Profetului pricep. Stau doar şi chibzuiesc ce anume o fi având a porunci cumătrul lui Alah muşteriilor ăstui han?

Ilie Machidon se uită la zidul îmbrobodit în faianţă de culoarea peruzelei. Zâmbetul îi tremura pe sub musteaţă nelăsându-se citit.

— *El-Khamr ù umm'ul-Khabaïs*, rosti răspicat.

De uimire, ochii Fărcăşanului, mărgeluşe de godac crescură blide. Iscase întrebarea într-o doară, neaşteptând nici măcar sămânţă de răspuns.

— Ce vorbeşti, bre Machidoane, le pricepi slova?

— Domnia ta uită că, la milosârdia logofătului, mi-s a patra oară în ţara turcului. Din învăţătura lepădată de boier am mai deprins şi eu câte oleacă.

Machidon se fălea spre a pune gămanul în încurcătură. Asemenea tăbliţe cu poruncile Profetului spânzurau în toate bordeiele Stambulului, că era han, hududaie de şalvaragiu cuprins ori coşmelie calică. Înţelesul lor i-l descâlcise logofătul, iar Ilie dovedise ţinere de minte. Avea Domnia sa

habar de slova otomană cât catârul mânăstirii de Pidalion şi învăţăturile lui Efrem Sirul.

— De-acuma desluşeşte-o până la capăt, ceru Ioniţă.

Şi spre a-şi ostoi uimirea, deşertă tot ce mai gâlgâia în pântecele butelcii.

— De, săltă din umeri Ilie Machidon. Cugetă dumnealui jupân Mahomed, că „vinarsul îi maică bună-tuturor ticăloşirilor“. Dacă chibzuieşte ori nu cu miez, Domnia ta cunoaşte mai bine.

Fărcăşan se înecă şi, vânăt la faţă, stropşi pe duşumele ultima înghiţitură. Chirică îi îndesă câţiva pumni între spete. Pizmaş pe ştiinţa plugarului, îşi trudea tărtăcuţa cercetând mijloc de a-i reteza din fumuri şi nasul ce prea din cale afară se lungise, adulmecând doar nouri şi luceferi. Se vârî în sfat:

— Acestea-s năzbâtii fără noimă, stăpâne. Nu-i cu judecată cel ce oropseşte bun lăsat de însuşi Dumnezeu şi carele şi prilej de împărtăşanie iaşte. Mai apoi, am a adăugi că nu de soi se află acela ce deprinde buche şi învăţătură păgână, născociri întru smintirea cugetului şi trupului.

Târgovăţul îşi ridică bărbia dolofană, îndreptând privire nimicitoare spre Machidon şi încredinţat că o întorsese straşnic.

— Ci iar glăsuieşti în deşert, Chirică, se zbârli Fărcăşan. Ţi-am îngăduit peste măsură, aceasta-i pricina, iar mâine-poimâine, dezmierdat cum te afli, m-oi pune a te căuta şi de păduchi.

— Iertată fie-mi vorba, spuse Machidon lepădând briceguşul. Dar iacă, mă pun alături lui jupân Chirică. Cuvântăreţ înţelept fiind, Domnia sa sloboade nu doar voroavă la oca, ci mult tâlc şi pildă.

Zâmbet lung de mulţumire unse chipul târgovăţului din Mahalaua Broşteni. Fudul păunaş îşi împleti degetele peste pântece gătindu-se a asculta vorbă de înălţare, trecută prin zahăr. Plugarul ăsta, la o urmă, n-avea ighemonicon şi

lustru, dar neghiob de tot nu se afla dacă putea preţui judecata cea rodnică a Domniei sale.

— Glăsuieşte, ţărane, îi dădu ghes cu îngăduinţă. Ne aflăm în clipă de răgaz şi răbdarea nu ne e drămuită.

Ioniţă chicoti. Sluga se obrăznicea din cale-afară, dar neghiobiile slobozite cu ifos îi stârneau râsul. Şi-apoi îşi deprinseseră dumnealor metehnele, iar boier Zaharia cel bătrân i-l lăsase în bătătură cu limbă de moarte. Zvon că părintele lui Ioniţă culesese busuioc ba şi alte ispite din polcuţa{43} Vasilcăi, muma netrebnicului de Chirică, îi găurise de mult urechile. Şi nu o dată, afumat de holercă în crâşma Rădiţei, se întrebase de nu cumva Chirică îi venea frăţân de mâna stângă. Altfel, dacă te luai după chip şi după deprinderi, adevărul nu se afla departe: poftalnici, stăpân şi slugă, trândavi de-o potrivă, lumeţi şi cu dovleacul zornăind de pozne şi grăunţe.

— Spusele lui jupân Chirică, începu Ilie Machidon, îmi poartă aducerea aminte spre anume întâmplare petrecută la noi în Chipriana…

Tăcu bucşindu-şi luleaua cu mahorcă rusească. Chirică, prepuind că Machidon cearcă sfiiciune dinaintea feţelor alese, îl îmbie cu bunătate:

— Ci vorbeşte, creştine, nu te ruşina. Ne-om îndestula cugetul cu pildă ţărănească fără a-ţi aduce mustrare. Şi de n-o dovedi miez sau haz, tot nu te-om ocărî.

Fărcăşan îşi zise că sluga a bolunzit de tot, dar se simţea prea cuprins de zăcăşeală{44} pentru a deschide gura. Ochii chiprinaşului sclipiră şugubăţ, surâs larg grămădi creţuri în ungherul ochilor.

— Mulţumesc, jupâne, bag de seamă că eşti foarte milostiv de pleci ureche rabdurie la neghiobii de plugar.

— Aşa mi-s de fel, făcu netotul înălţându-se dintr-odată în ceruri şi gata să se anine de lună. Apoi o luă pe mirişte, după deprindere: Dintotdeauna am preţuit milosârdia, socotind-o însuşirea cea mai aleasă, care-ţi deschide cărăruie dreaptă taman în prispa lui Sân-Petru. Cel dăruit

cu milostivenie, preafericit şi peste măsură de bucuros trebuie să se socotească, prisosit cu de toate! Căci Dumnezeu nu-i uită pe bunii săi, dar din dar făcându-se rai. Ai semănat azi o patacă, mâine vei culege din mila cerului o sută!

— Doamne! oftă Ilie Machidon, că înţelept mai eşti, jupâne! Mi-ai adus aminte de-alde finu-meu, Tănăsache. Numai ce-l văd într-o zi că dă năvală în ogradă, chiuind de bucurie. De-i căutai chipul, ziceai că vine paştele. Încep a-l cerceta: „Ce belşug te-a pălit, finule?“ „Iacă, găsii în drum o potcoavă.“ „Bună trebuşoară“, zic. „Aşa-i?! Îmi mai trebuie trei şi calul…“

Fărcăşan începu să râdă. Chirică, nedumerit, îşi holbăţi privirea.

— Nu pricep. Eu voroveam despre milostivenie, iar ţăranul ăsta îi dă zor cu potcoavele.

— De jupâne, surâse Machidon. Cere lână de la broască şi minte neghiobului. Le bălmăjesc şi eu pentru ca limba să nu-mi trândăvească din cale-afară.

— Adevărat că mare neghiob eşti, bre creştine, şi tot mă minunez cum de te îngăduie logofătul în preajmă.

— Îi apăsat de milostivenie, râse Machidon. Şi-apoi ce să facă si Domnia sa? În lipsă de ploaie, îi bună şi grindina.

— Las-o baltă, Chirică, se vârî Ioniţă Fărcăşan. Începuseşi altă pătăranie, Ilie…

Până să deschidă Machidon gura, bufnitură şi larmă de sticlă spartă le zdruncină inimile, întorcându-le căutătura către ferestruica cu geamlâcuri albastre. O mână învelită în cârpe se strecură şerpeşte printre cioburi şi zvârli iute jungher ce se înfipse într-o perină, lângă urechea Fărcăşanului.

Boier Ioniţă şi sluga dumnealui înţepeniră cu priviri belite de spaimă. Plugarul apucă parul şi, spre uimirea gămanilor, întoarse spinarea primejdiei, îndreptându-se dimpotrivă, spre uşă. Adeverindu-i-se socotinţele, aceasta se deschise pe neaşteptate, şi doi haidamaci cât geamia

Eyub-Nour-Osmany[{45}] năvăliră în cămară cu iataganele trase.

— Stâlpeşte ungherul, coane Ioniţă, strigă Ilie Machidon, căci nemernicii după domnia ta cercetează!

Smulgând chilim de pe o mescioară scundacă, îl zvârli într-unul din ascuţişurile ce-i căutau pieptul cu dinadinsul. Cu mâna dreaptă răsuci parul şi reteză picioarele celui de al doilea fes.

— Fereşte! răcni Chirică.

La vreme! Turcalete tuciuriu la chip încălecase fereastra şi hanger cu limbă lată pândea spinarea chiprinaşului. Iute fulger, plugarul îi îndesă ciomagul în furcile pieptului şi şalvaragiul căzu de-a-ndărătelea, peste parmaclâcul ferestrei. Jungherul aruncat nătâng izbuti însă a nimeri umărul celui dintâi fes descotorosit de treanţa care-i împiedica tăişul. Scăpă iataganul şi prinzându-şi umărul gâlgâind de sânge, lătră ceva în păgâneaşcă luându-şi repejor tălpăşiţa.

Rămas de izbelişte, cu picioare nătânge, ultimul vrăjmaş îşi purtă mâinile la piept, miluindu-se după îndurare. Cuvintele i se buluceau pe buze mai abitir ca drept-credincioşii la răcnetele muezinului slobozite din vârful minaretului.

Boier Fărcăşan prinse glas:

— Ce zice păcătosul?

Machidon îşi şterse chipul asudat cu zâmbet dosnic.

„Iacă, Ilie, ce se cheamă a-l căuta pe naiba cu lumină, aflându-l lesne şi pe întuneric. Te-ai fudulit cu învăţătura păgână, amu drege-o.“

— Ce zice?! pofti nerăbdător Ioniţă. Bag de seamă că gura-i face clăbuc, poate sloboade cine l-a îndreptat încoace.

Plugarul săltă din umeri oftând.

— Nu Domniei tale, coane Ioniţă, i-oi desluşi că nu orice făptură cu urechile mari îi din viţă de măgar. Aista, după

grai, e din alt meleag. Aram sau poate Eghipet… O descâlci-o mai bine dumnealui, logofătul.

— Ai luat aminte, stăpâne? întrebă Chirică. Turcul, după cum se arată îi fiinţă vicleană şi-ţi pândeşte mai cu seamă ceafa. De nu mă aflam eu să ţin în priveală ferestruica, vai şi amar ce se întâmpla!

— Aşa-i, surâse Machidon. După ce pădurea l-a răpus pe lup, iepurele s-a înfăţişat soborului: „Oare dacă nu mă ascundeam eu în scorbura celui fag, ar fi ştiut domniile voastre că-i primejdie?“

* * *

Strâmb în şa, cu obrajii arşi de geruiala năpraznică, logofătul încerca să descurce cale de întoarcere spre hanul arvanit din Curu-Cişme. Urgia se înverşunase asupra Stambulului, pieriseră sub omăt ulicioarele firatice şi spre a-şi desluşi drumul, Radu Andronic cerceta cerul împuns de minarete, suliţe şubrede năpăstuite de furtună.

Domnia sa săvârşise bună bucată de drum când dintr-o dată, la subţioară de uliţă gâtuită, simţi bidiviul împiedicându-se în clapcă vicleană. Smuls din şa, boierul zbură cale de vreo doi stânjeni şi căzu într-o rână la poalele unei ghimirlii. Dinainte-i rânjea un novac cu turban cât o pâine moldovenească, carele numai ce descălecase o iapă cenuşie. In mâna dreaptă îi sticlea iataganul cu două tăişuri. Radu Andronic sări în picioare şi dădu să scoată jungherul. Fără a-i lăsa clipă de zăbavă, turcul izbi cotiş, căutându-i pântecele. Zâmbet miji pe buzele logofătului. Iscuselile cumaşilor din Toscana şi ale paladinilor savoiarzi ajunseseră şi pe malul Bosforului. Lăsându-se iuteş într-un genunchi şi prinzându-i cleşte încheietura cotului, o suci scurt. Păgânul slobozi răcnet şi ascuţişul căzu în omăt. Boierul îi sări la grumaji, neîngăduindu-i dezmeticeală.

— Şi-acum glăsuieşte! Din a cui poruncă îmi ţii calea?

— Greşeşti, *effendi*, suflă şalvaragiul sugrumat de teamă şi strânsoare.

Asupră-i sticleau ochii, rânjetul şi hangerul logofătului.

— Vorbeşte, sau te răpun!

— Nu pe Domnia ta te pândeam. Fă-mi încredinţare…

— După cum văd, l-ai dibuit, logofete. Măcar e de soi ori netrebnic de toată mâna?

Glasul sârbului, croindu-şi drumeag firav printre urletele îndârjite ale vijeliei, întoarse capul boierului. Clipă necumpănită de care avea să se căiască. Un juvăţ mânuit cu ştiinţă de soi i se încolăci dimprejurul braţelor, priponindu-l în strânsoare dimpreună cu Mirko. Capătul frânghiei ducea până la cotul uliţei, tras cu nădejde de om călare. Străinul dădu pinteni şi boier Andronic, ghem cu sârbul căzură retezaţi. Târâţi prin omăt, apucară să-l vadă pe şalvaragiu sărind de grabă în şa şi pierind în vileagul ulicioarei.

— Ai jungher? întrebă gâtuit Radu Andronic.

Măselele sârbului pârâiau.

— Încerc să-l oblicesc, dar n-ajung.

Glasul călăreţului le biciui urechile.

— Nu-ţi cheltui vlaga, logofete, ci adu-i mulţămită dumnezeului tău de zi norocoasă. Sunteţi slobozi!

Cu mişcare iute, străinul retează frânghia şi, îndemnându-şi din pinteni şi biciuşcă telegarul, coti pe uliţa năpădită de întuneric.

* * *

După cum se văieta turcul de picioare, logofătul pricepu că parul slujitorului robotise fără greş. În puţine cuvinte, Machidon îi desluşise pătărania. Vorba îi era mereu curmată de Chirică, ba tânguindu-se că el încă din Valahia simţise că boier Ioniţă avan îşi primejduieşte biata vieţişoară în turcime, şi că scris le-a fost lor, stăpân şi slugă, să sfârşească între străini fără fanşon şi cruce la căpătâi, ba

înălţându-se până la cer, căci de ar fi lipsit cugetul limpede şi căutătura pătrunzăreaţă a dumnealui slujitor vrednic, logofătul ar fi întâmpinat acum doar trei leşuri ciopârţite de păgâni.

Mânios, Radu Andronic se răsti:

— Cum înduri asemenea slugă clevetitoare, bre Ioniţă?

— Adu-ţi aminte, rogu-te, se hlizi gămanul, că Domnia ta mi l-ai aninat de grumaji. Acum despurcă-te!

— Aşa? Ei bine, făcu logofătul răsucindu-se spre Chirică, ia aminte, jupâne, că din astă clipă eu ţi-s baci. Nu îngădui cuvânt de cârteală, cugetările păstrează-le Domniei tale. Altfel, drumu-i slobod, o ţii tot la vale!

Chirică, vânăt de ocară, lasă capul în duşumele. Citindu-i în ochi lacrimă ce zadarnic încerca s-o ascundă, ba netotului începuse a-i mai lăcrăma şi nasul, inima lui boier Fărcăşan se muie. Adevărat că se obrăznicise din cale-afară, dar oare e vinovată mintea scurtă a slugii dacă stăpânul în loc s-o jupească la scară îi îngăduie nacafalele{46} şi flutureii, răzgâind-o cu claponi şi rachiu cheltuielnic?

Ilie Machidon se trăsese într-un ungher şi sfătuia dimpreună cu Mirko. Sârbul se arăta abătut şi, după judecata domniei sale, Galimet Surme pierise pentru vecie. Şi iarăşi nu pricepea cine le asmuţise atâtea iscoade pe urme.

— Până a vă întâmpina, azi, săptămână, ţineam umbra gâdelui nestingherit de hăitaşi. Feream doar privirea lui Surme şi potecile bostangiilor.

Nu-şi isprăvi vorba, băgând de seamă că privirea lui Machidon nu se desprinde de făptura logofătului. Catranul din cuget – se întâmplă şi asemenea ciudăţenii – îi văruise chipul, ochii scăpărau lucoare haină. Boierul îşi măcina dracii frământând în palmă mânerul stiletului de Toledo, îşi repezise înainte bărbia precum zimbrul aţâţat.

— E mânios, suflă Mirko.

Ilie Machidon clipi a încuviinţare.

— S-a deprins cu izbânda şi îndură anevoie ocara înfrângerii. Mai cu seamă când vrăjmaşul nu-i de soi, ci cârjaliu netrebnic.

— Mde, făcu sârbul, nu-ţi întorc cuvântul, dar n-aş zice că acela care a sărit în ajutorul şalvaragiului e vreun tâlhăraş uliţarnic.

Plugarul săltă din umeri. Ce cunoştea sârbul despre isprăvile logofătului, despre întâmpinările domniei sale cu cei mai încercaţi paladini ai Evropei, haidamaci şcoliţi în cotloanele neguroase ale burgurilor papistaşe şi pe sub podurile Veneţiei, ticăloşi cu ucenicie vârtoasă desăvârşită în bahna de la Curtea Miracolelor{47}, ori iscoade – făpturile cele mai primejdioase – cu învăţătură vârtoasă, sorbită în umbra cancelariilor Habsburgului, Bourbonului, a Anei Stuart, ori a Republicilor Italieneşti?

Boier Andronic se propti dinaintea şalvaragiului ologit.

— Şi-acum, turcule, leapădă-ţi taina răspicat şi în puţine cuvinte, căci răbdarea mi-e zgârcită.

Pândi licărul de mânie care, fără greş, trebuia să aprindă căutătura păgânului. Musulmanul îşi spune otoman ori osmanlâu, „turc“ fiind cuvânt de ocară, cuvenit făpturilor netrebnice şi fără creştere din Turkistan. Iar Radu Andronic cu bună ştiinţă îl îndârjea, cunoscând învăţătura acelui Papyrus de Boulaq: „Vrei să săvârşeşti o neghiobie? Lasă-te povăţuit de mânia cea oarbă…“

— Hai, *chizil-baş*!{48} Glăsuieşte.

De astă dată, ochii păgânului se încrucişară, îi simţeai sângele clocotind, i-l vedeai călătorindu-se pe cărăruile cerneluite de la tâmplă.

— Tu, ghiaur afurisit, cum cutezi a vorbi unui drept-credincios? Trăsnetul lui Alah asupra ta, a maicii, a soaţei şi a pruncilor tăi, *dinsis-iman siz*{49}! Vei muri ca un câine şi lighioane spurcate îşi vor astâmpăra foamea din stârvul tău.

— De-ajuns, *dumuz*{50}! Văd că la răbojul păcatelor îl adaugi şi pe acela de a-ţi trăda stăpânul.

— Eu?! se holbă turcul iscând flacără. Eu, Kemal Ercan Güler l-am trădat pe Zachi-Ibben, binefăcătorul meu, surâsul lui Mahomed să-l ocrotească? Ia seama la ce vorbeşti, *Keqfir*[{51}].

Boier Andronic îşi stăpâni râsul. Deci Zachi, hangiul cel chior, îi pândea cărările, fireşte din porunca stolnicului, a cărui iscoadă se afla de mai bine de zece ani.

— N-ai spus, *Keavur*[{52}], că ai poruncă să-mi aprinzi lumânare?

— Pe tine te vom căzni, câine, moarte vom aduce acelui munte de osânză care ruşinează poruncile de cumpătare şi nedezmăţ ale Profetului.

— Auzi, Ioniţă! râse boier Andronic, osândit eşti la moarte fiind munte de slănină cu pântece dezmăţat, carele nu se află pe placul Profetului.

Fărcăşan holbă ochii.

— Îi capiu?! Desluşeşte-i, logofete, că-s de altă credinţă, că-s pripăşit pentru puţine zile pe pământul lui Alah, iar cu cumătru-su Mahomed n-am de gând a lega prieteşug, nu l-oi stingheri nici de la plug, nici de la ruşfeturile Domniei sale. Ba, creştere aleasă având, îi trimit sănătate şi bineţe.

— Văd că ai luat pilda grăitului în deşert de la Chirică. A ostenit ăsta şi te desferecaşi tu.

— Ba n-am ostenit de fel logofete, sări Chirică. Osândit fiind însă de Domnia ta, stau cu limba legată.

— Mai fă-i un nod! Dezmierdare cugetului şi odihnă urechilor îmi vei aduce… De ajuns, flăcăi! Îi ceasul la care Alah a poruncit trup şi suflet curăţite de necazuri spre a împlini a doua poruncă slobozită drept-credinciosului: somn dulce.

— Cu fesul ăsta ce facem, logofete? întrebă Machidon.

— Îl lepădaţi în pragul lui Zachi, hangiul cel chior, căci nouă nu ne mai este de trebuinţă. Poate l-o ajuta Alah să-şi dreagă călcătura.

Chiprinaşul clătină din cap fără credinţă. Îşi cunoştea parul şi meşteşugul. Dimpreună cu Mirko săltă trupul şi o

luară cătinel spre uşă. Şalvaragiul începu a se zbuciuma, rostogolind priviri înfricoşate:

— Ce soartă mi-ai hotărât, ghiaurule?

— Aceea care-ţi împovărează umerii îi îndeajuns de ticăloasă. La ce m-aş mai căzni a-ţi născoci alta?

Dintâi, păgânul nu pricepu. Apoi, parcă fără pricină, obrazul îi împietri. Când sârbul şi Machidon trecură pragul, îşi slobozi urgisirea în cuvinte iscusite:

— Blestemul cel neadormit al lui Alah să te fulgere înainte de a părăsi zările Islamului! Căci îngăduit ţi-era, ghiaurule, să mă rapui, dar nu să-mi umileşti cugetul şi să mi-l farmi în ciubote! Şi nu zăcăşenie îţi ursesc ţie, ci caznă cumplită sufletului, alean şi jale! Facă-se ca Mahomed, *sal Alah u aleih ve selem*[{53}], să mă audă!

Logofătul săltă din umeri cu nepăsare. Nu temea betegia, nici bolıştea, nici alt soi de primejdie. Jupâneasa Irina, maica domniei sale, îi dăruise vlagă să înfrunte orice vrăjmaş. Cât despre noroc, acesta se dovedea credincios câine în lanţ, n-avea decât a-l trage după domnia sa. Ursitoarele, i-o şopteau gâzele, văzduhul, ascuţişurile vrăjmaşe abătute din calea lor de înger harnic, zilele înflorite şi căutătura muierilor primăvăratece ori date în pârg, se arătau mereu îndurătoare şi cheltuielnice în milostivenie. Drept mulţumită, le-o închina gând bun. De liturghii, candelă neadormită şi creştineştile alişverişuri, grijea cucoana Irina.

Curând, boier Andronic avea să-şi amintească de afurisenia lui Kemal Erkan Güler.

Capitolul VII

GÂDELE

„Căutătura – pui de lele – aidoma cu a lui bunică-su, mujeraticul cela de Ianache, şi obrazul dogorit de făptură robită hălăduielii de frunza frăsinelului, iacă taina lui fecioru-meu.“

Jupâneasa Irina nu se înşela. Căci ochii dumnealui, adamante negre, trăgeau de pulpană licărind a râs ori dobândind, după prilej, sclipire satanicească. Şi drumeţind mereu la porunca Brâncoveanului pe drumurile împărăţiilor, mai dobândise boierul chip oacheş asemeni făpturilor iscate şi trăite pe acele tărâmuri binecuvântate de Ziditor, unde soarele nu osteneşte niciodată că-i ghenar, florar ori brumărel. Dacă mai adăugai surâsul plin de vrajă, buzele închipuite anume de păgânul Cupidon spre a da brânci păcatului şi boiul săbuit şi călit pe potriva lotrilor de apă, puteai pricepe de ce privirea tuturor muierilor aflate la serbarea marchizului de Férriol îl căutau cu dinadinsul.

Dimpotriva obiceiului domniei sale, Radu Andronic poposi la casele dregătorului franţuz înainte de miezul nopţii. De fel, musulmanul e cumpătat, supus Coranului şi mai cu seamă temător de cleveteala semenilor şi biciul bostangiilor. Petrecerile fiind aprig osândite de Profet – Mahomed îndrăgea doar mâţele şi muierile, îngăduind patru de fiecare fes, când cei mai mulţi purtători de nădragi nu se descurcă cu o singură catrinţă – turcaleţii puşi pe

zaiafet se ferecau în cotloane oblonite şi zăvorâte unde nu putea pătrunde ochi de iscoadă. Aici vinul, muzicile şi danţul, aprig afurisite pe pământul Islamului, îmbinau prăpăd ce-ar fi zbârlit de spaimă ţeasta pleşuvă a Profetului.

Tot de teama aflătorilor, drept-credincioşii cu te miri ce dregătorii în târla sultanului, siliţi de socoate politiceşti să se înfăţişeze la vreun benchet sau altul ale evropenilor din Pera, grijeau să păstreze cumpăt, să nu zăbovească peste ceasul rugăciunii de noapte, *salat-aşa*, şi mai cu seamă să nu-şi pângărească limba gustând pocal cu ţucsuială, căci tot Mahomed, părintele, cugetase acum o mie şi mai bine de ani în cetatea Medinei: „Cine bea vin, e ca şi cum ar adora idolii.“

Având ştiinţă despre toate acestea, boier Radu Andronic se înfăţişase la conacul marchizului cam pe la orele unsprezece după cum i-o desluşea ceasornicul cu un singur ac păstrat în clapca bernevecilor leşeşti. Socotea Domnia sa că e clipă prielnică pentru a-l dibui pe Galimet Surme dacă acesta, poftit fiind la sindrofie, şi logofătul ştia că fusese poftit de la un pisar al cancelariei frânce, hotărâse să vină.

După cum deprinsese în Bucureşti încă de la vârsta de cincisprezece ani, când ucenicea dimpreună cu alţi feciori de boieri sau târgoveţi mai răsăriţi în cămăruţele Cancelariei Negre meşteşugul de iscoadă, boier Radu Andronic înveşmântase strai alb. Nădragii, contăşul, mantia de hermină, botforii din piele de ren, cămaşa, nour primăvăratec din horbotă de Anglia, toate ţineau culoarea omătului ce năpădise Stambulul. Argint sclipea doar în pieptarul scurt tăiat după îndemnul lui jupân Jean Donneau de Vise, a cărui foaie de mode, *Mercure Galant*, povăţuia franţujii muchelefi cum anume să-şi săbuiască straiele. Brumate cu argint erau şi penele de struţ de la pălăria tot din piele de ren cu gardini largi, iar pe degete, la mânerul pumnalului de Damasc şi la cătărămile botforilor, rubine măşcate felureau ape neguroase fulgerate de flacără.

Lady Abigail, ducesă de Windsor, în rochie pâclie cu puţină podoabă, întoarse capul vrând să-şi împartă dispreţul cu Sir Ralph. Dregătorul reginei Ann se depărtase însă şi vorovea acum în felul Domniei sale, adică ţeapăn şi cu palme cuminţi, ţinute mereu pe lângă trup cu trimisul ţarului Petru la Poartă, prinţul Bagration.

„Iată, îşi zise ducesa cu mulţumire ce-i sătura guşa de dropie, ceea ce se cheamă un port ales şi mândru, plin de bărbăţie. Valahul trebuie să fie smintit de-şi îngăduie asemenea veşmânt neruşinat!“

Cercetă în stânga după vecină de cleveteală, văzând însă ochii strălucitori ai Giovannei de Toscana, o şopârlă de muiere numai incuri şi nuri, amuţi. Talianca, fără răsuflare, îl mânca din ochi pe logofăt şi Lady Abigail, nimicită de silă, socoti că nu vor trece multe clipe până ce rochia de taftă, judecând după zbuciumul pieptului, va plesni din toate cusăturile. Lehamite îi aducea şi căutătura poftalnică a marchizei de Férriol, străbunică la patruzeci de ani. Muiere bătrână – pe cine înşela oare părul cănit, cei trei dinţi de porţelan puşi la Viana şi sânii calpi rostuiţi în prăvălia negustoresei Martin, *Trupul Afroditei* din Uliţa Tablettiere? – căuta ţintă spre valah, ruşinându-şi hramul şi cuviinţa. La o adică, i se dusese duhul de nesătulă, o zvoneau toate curţile papistaşe, iar dacă te uitai la bolândul de bărbatu-său pirpiriu, nevolnic şi roinic ţânţar, pricepeai lesne că n-avea cine o stăpâni. Ba, se mai şoşotea că harapnicul, în loc să se afle la îndemâna stăpânului casei, atârna în iatacul marchizei. Muierea mustra neroziile franţuzului, dezmierdându-i spinarea cea moale, de parcă Férriol ar fi fost prunc ori ţigan rob. Se mai zvonea şi despre gusturile spurcate ale marchizului, aidoma cu ale altui zălud scârbavnic, marchizul de Sade…

„Hm, franţuji desfrânaţi după pilda regelui lor“, îşi încheie socoata Lady Abigail.

Dispreţ îi stârnea şi risipa de merinde, să îndestulezi un comitat, pădurea de lumânări, mulţimea florilor proaspete,

de ziceai că-i inima verii şi nu gerar aprig! Iar toate acestea, doar pentru a holba ochii şi judecata oaspeţilor, căci cine nu ştia cât e de scumpă la arginţi marchiza! Nu asfinţea bine zaiafetul că îşi şi agăţa la brâu cheile, iar din firimiturile poftiţilor se îndestulau după aceea câte o săptămână stăpâni si slugi. Nu se afla conac în toată Pera unde doftorul grec Tziganos să se înfăţişeze atât de des pentru a drege pântecele asuprite de merindeaţă stătută.

Logofătul Andronic spintecă sala cu pasul acela de care vorovea tot cuconetul Perei. Se îmbinau în călcătura lui cutezanţa condotierului cu desăvârşirea şi farmecul gentilomului, măreţia ostaşului cu nepăsarea celor vântură apă şi lume, iuţeala cumpănită a fiarei cu încredinţarea celui ce se ştie îndrăgit de noroc şi muieri.

Iacă şi acum, le simţea căutătura pârjolindu-i chipul şi umerii căci erau vârtoşi să răpună poartă de mânăstire. Ducesei de Windsor îi făcu într-adins închinăciune încovoiată, însoţită de zâmbet şugubăţ. Muierea îi răspunse ţeapănă, cu obrajii dogorind de mânie. Simţea în toată făptura boierului batjocură subţire, dar oricât s-ar fi străduit, n-avea de ce se anina.

Lăsând-o să-şi mistuie puii de sarsailă, Radu Andronic vântură din priviri oaspeţii grămădiţi. Trecea iuteş peste straiul evropenesc, scotocind doar printre caftanele otomane. Se aflau de faţă, purtându-şi mereu degetele la gură şi frunte, semn de ascultărică umilită pentru cuvântăreţi în ighemoniconul turcului, dumnealui mectubgiul Selim Bektaş, marele cadiu{54} Ara Salcioglu, capudan-paşa{55} Othmar Mecid şi încă două-trei fesuri, cu dregătorii mai mărunte. Galimet Surme nu se ivise încă, sau n-avea să se mai ivească niciodată, răpus de cine ştie ce jungher al cărui ascuţiş şi iscuseală fuseseră înzecite de ură şi veghe îndelungată.

Chibzuind să mai aştepte, boierul culese de pe tipsia unei slugi vârstată în zmeuriu şi argint o cupă de rachiu din mărar Île de France. Era singurul ungher din Stambul unde

se putea deşerta asemenea holercă, iar marchizul grijea ca tot al treilea olăcar ce sosea din Francia să-i poarte câteva clondire.

Când franţuzul îi prinse braţul, boier Andronic îşi stăpâni cu greutate râsul. Nicicând Férriol nu i se păruse mai caraghios. Chipul crâmpoţit, cât pumnul, părea trudit de draci, căutătură, cuvânt ori zâmbet tot din strâmbături se iscau, avea neastâmpăr de pehlivan pus pe ghiduşii, la spart de bâlciuri sărace. Straiul izmenit – năvală de panglici, noduri, flori, giuvaericale şi dantelă – înveselea deopotrivă, făcându-l aidoma momiţelor înzorzonate de la curtea crailor de Spania.

— Sunt bucuros să te întâmpin, logofete! se zbuciumă omuleţul. Te socoteam departe de Stambul, scutit de a purta război cu asemenea iarnă îndârjită.

— Domnia ta, surâse boierul, nu cunoaşte crivăţul Bogdaniei şi viscolul Valahiei.

— Oh! Mi-a ajuns cel muscălesc. Anul trecut, la Petersburg, ţarul a poruncit trei sobe în iatacul meu şi tot îmi clănţăneau măselele până am deprins leacul ţinutului: o ploscuţă de vodcă, deşertată pe nerăsuflate. Mă simţeam ca un leu după aceea, fii încredinţat, iar biata marchiză – adăugă în şoaptă şi cu zâmbetul cucoşesc al bărbaţilor când pomenesc de anume isprăvi – nespus de ostenită. Doar picăturile întăritoare ale doftorului Denis au ajutat-o să-şi vină în fire.

Logofătul surâse la fel de stăpânit. Zvon despre truda doamnei de Férriol în ţara muscalului, ajunsese până în Valahia. Culcase un steag de ulani şi de atâta leşuială nu se mai dădea dusă. Rosti uşurel, parcă fără a lua aminte la ce spune:

— Izbutită petrecere. Mai aştepţi oaspeţi, marchize?

— Doar pe prinţul Cantemir şi vreo doi sfetnici ai padişahului, fără însemnătate pentru domnia ta.

— De unde ştii, seniore, ce anume e însemnat pentru mine?

— Ah, logofete, am fost şi eu tânăr, nu-s foarte mulţi ani de-atunci. M-am ales cu o singură învăţătură: doar vremelnicul dă preţ fericirii. Râse: Păcat însă că vremelnicul acesta e atât de scurt… Îngăduie-mi acum a te înfăţişa podoabei celei mai de preţ a serbării.

O recunoscu din cea dintâi clipă, cu zvâcnet de bucurie dar şi buimăceală. Da, era aidoma fărâmii de email văzută cu un an în urmă în dugheana meşterului din Viana. Aidoma, doar că icoană însufleţită cu plete de argint, obraz străveziu şi ochii, lacuri mari cenuşii, aşa cum Dumnezeu a iscat in ţările cu iarnă multă ale lui Miază-noapte.

— Contesa Xana de Radowicze, vesti cu izbândă în glas marchizul de parcă ar fi izbândit-o însuşi Domnia sa din petală de floare, gingăşii de fluturel şi miresmele ameţitoare ale primăverii.

Leaşca surâse, desprinzându-se din ungherul unde rezema un secretăraş florentin.

— Totdeauna te laşi aşteptat, logofete?

Boier Andronic desluşi cu mirare şi tristeţe în glas şi privirea cenuşie. Contesa părea o copilă mustrată, ori osândită fără dreptate. Şi mai mult îl mira cutezanţa vorbelor, căci muierile ce o ţineau roată holbaseră urechile, nu prăpădeau cuvinţel. Fără a lua aminte la canon, Xana de Răadowicze le ceru iertăciune de mântuială şi se agăţă de braţul boierului.

— Sunt răpusă de sete! Domnul de Férriol a dibuit un cafegi-başa straşnic, carele se dovedeşte meşter mare şi în alcătuirea şoşabului.

Când se depărtară îndeajuns, Xana răsuflă.

— Bine că am izbutit a mă smulge de coţofenele acelea! Doamne, câtă posăceală! Din leacuri, bucate şi prunci nu le urneşti… Ştii, logofete, n-aş vrea să îmbătrânesc niciodată.

Radu Andronic izbucni în ris. Era atâta primăvară în chipul acela sidefiu, atâta tinereţe abia înmugurită, atâta nevinovăţie de prunc, încât nu-ţi venea să crezi că în lume

sc află şi toiege, spinări împovărate de ierni şi veri multe, bărbi ninse.

Xana îşi flutură genele neguroase.

— De ce mă cercetezi aşa logofete?

— N-am întâmpinat încă făptură asemeni Domniei tale şi caut să mă încredinţez, că te privesc aievea, că eşti contesa de Radowicze şi nu vedenie născocită de spiriduş pus pe şotii.

Şi nu păcălea dumnealui boier Andronic, căci deşi bătătorise drumurile Europei, hotarât nu văzuse asemenea cosiţă de argint îmbinată cu căutătura cerului de brumar, surâs mai fraged. În plete, leaşca înfipsese panseluţe liliachii, după cum aceeaşi floare mică o aruncase şi pe poalele rochiei de taftă sidefie. Păşea legănat, trestioară dezmierdată de şoaptele luncii, iar buzele de copilă cuvânta cu dulce mustrare:

— Asemenea vorbe, sunt încredinţată, le-ai susurat multor urechi. Ia aminte, mie nu-mi place să fiu amăgită… Dar mai bine desluşeşte-mi o taină. Alaltăieri ai fost poftit de fratele meu, contele Vladimir, la serbarea ce mi-o dădea de bun sosit. Care-i pricina pentru care nu i-ai cinstit casele?

— Mă aflam departe de Stambul şi nu voi osteni să afurisesc niciodată pricina care m-a împiedicat să fiu mai degrabă în preajma domniei tale.

— Ah! suspină Xana. Numai de n-ai cerca să mă amăgeşti. Ţi s-a dus vestea în Stambul de sfarmă-inimă, ţi-au dat nume, zeul din Pera, dregătoresele îşi păzesc straşnic fecioarele de anume căutătură pâclie, iar sfetnicii – muierile tinere.

— Cleveteală de moşnege, contesă. Cu cât chipul e mai hârbuit, cu atât limba e mai harnică.

Leaşca râse.

— Să ştii că mie nu mi-e teamă, logofete. Scotoci cu ochii după clipă prielnică şi-şi lăsă o clipă fruntea pe pieptul năpădit de horbotă al boierului. Mie nu mi-e teamă şopti,

dar dacă n-ai să vii să mă cercetezi în casele frate lui meu, oi chibzui că domnia ta eşti iepuratic. La revedere! şopti în leşeşte. Contele Vladimir mă caută.

Rămăsese cu ochii la volbura fustelor de taftă, la mijlocul gingaş să-l osândeşti în brăţăruşă de prunc, la cosiţa flacără de argint, în care panseluţele căscau ochişori buimaci, catifelii. Lumină de zori înalţi de cireşar izbucnise în sufletul boierului, alungând pentru o clipă – fuseseră dumnealor mai multe – gândul la Galimet Surme, la slujba ce trebuia împlinită aici, în ţara Profetului, între turbane şi feregele păcurii. Glas vesel îi alungă ameţeala, căci pe drept cuvânt mintea boierului plutea pe aripă de nour, printre sori şi rândunele.

— Zeul din Pera! Nu-ţi dezminţi, logofete, faima peceţii pe care vechii râmleni o numeau cognomen{56}. Viforeala alungase zâmbetul floriu al jupâneselor din Pera. Acum rumeneşte iar toate chipurile, şi desfătarea o datorăm Domniei tale.

— Bun găsit, beizadea Dimitrie.

— Fost-ai oare plecat? Ascultă, fătul meu, povaţă de tâmplă înspicată…

Boier Andronic îşi domoli zâmbetul: părul Cantemirescului ruşina pana cioroiului cât de văduv, căci se afla doar cu patru ani mai vârstnic decât Domnia sa, adică de-o seamă cu bezmeticul de Ioniţă.

— Ascultă dară, urmă cărturarul. Dacă răpui inima contesei Xana, lesne îţi ridici împotrivă toată Pera. Iscusit se dovedeşte nu acela care stârneşte pizma culegând izbânda în priveala prostimii, ci acela ce o dobândeşte tainic, neruşinându-i şi neîndârjindu-i pe alţii. Vulpea îşi hăituieşte singură vânatul, nu în haită.

Surâs şugubăţ se iscă sub musteaţa logofătului.

— Aşa o fi! Despre făgăduiala făcută de domnia ta domniţei Casandra nu ştiu nici Leopold, nici Petru, nici

Mustafa, nici Vodă Brâncoveanu. Ba aud că nici Bourbonul…

Cantemir începu să râdă.

— Zisu-ţi-am oare vreodată că mă socot bărbat iscusit?

Se preumblară câţiva paşi prin lumeţul strâns de Férriol. Făceau pereche, dovedind sămânţa neamului. Amândoi cu plete şi ochi neguroşi, bine legaţi, în straie frânceşti cheltuielnice. Doar că trupul logofătului era mai vârtos, şi avea pieliţa obrazului tăbăcită, în vreme ce chipul cărturarului, palid, desluşea nenumăratele ceasuri trudite asupra pergamentelor şi hronicilor vechi.

— Dar ştiu că roboteşti oleacă în slujba Brâncoveanului, logofete. Nu-ţi îngăduie clipă de răgaz. Îs abia zece zile, te aflai în cetatea Braşovului.

— Nici olăcarii domniei tale nu-s trândavi, râse boierul. Vestea o ai de la domniţa Casandra…

Zâmbet cald lumină chipul beizadelei, flăcăruie de-o clipă îi aprinse căutătura, îi învăpăie obrajii.

Radu Andronic îşi zise că zvârluga aceea a Cantacuzinească încinsese pojar straşnic în inima prinţului, ba-l mai aţâţa cu găteje zvârlite din depărtatul Braşov. Logofătul îl simţea rob supus Casandrei, gata a-i ciuguli dintre degetele de fildeş ori a-i săruta urma paşilor.

Suspină uşor şi fără voie o căută din priviri pe Xana. Contesa pierise însă dimpreună cu Radowicze, grijuliu pentru şubrezenia soră-si, floare firavă ce lesne cădea zăcaşă.

— Ascultă, logofete, rosti parcă într-o doară Cantemir. Simt cum mă prinde mohoreala. Îi zaiafet posac şi poate l-aş îndura de n-aş avea ştiinţă că în Pera se află şi mai izbutite. La olandezul Van der Thale, de pildă, îi danţ cu măscuţe, aud că a dibuit şi-o ceată de pehlivani nemţi, neîntrecuţi în giumbuşlucuri. Socot că ar fi ceasul potrivit să ne urnim.

Radu Andronic îi strecură căutătură iute. O Peră întreagă cunoştea truda cărturarului asupra unui anume letopiseţ ce, destrămând negura vremii, avea să dovedească Evropei

şi mai cu seamă viitorimii obârşia de soi a moldo-valahilor, vrednicia voievozilor din vechime şi pe care urmaşii Muşatini şi Basarabi izbutiseră să n-o ruşineze. Cale lungă, străbătută cu pas moşnegesc până la scaunele lui Vodă Antioh şi Brâncoveanu – ocrotească-l cerul de pana Cantemirescului! Cazna se poruncea însă vârtoasă, osândind la nenumărate ceasuri de opinteală şi de la o vreme, Cantemir o rărise cu zaiafeturile, întâmpinând surâsul zorilor cu condeiul în mână şi sticlele nemţeşti încălecate pe nas.

De mirare dară că beizadea Dimitrie se afla la petrecerea lui Férriol – întorsese spinarea altora, de însemnătate pentru politichia Bogdaniei – şi te pălea buimăceala cu parul aflând că-i poftalnic de zghihuială boscărească.

— Ce hotărăşti, logofete?

Boier Andronic făcu socoată iute. De toate îi hărăzise Dumnezeu Cantemirescului, în afară de neghiobie. La darurile Domniei sale, se adăugau iscoade de soi strecurate în toate ungherele Stambulului, la curtea Vianei, ba chiar şi a Valahiei. Iar zestrea de veşti se îmbelşuga cu tainul aflătorilor năimiţi de frăţâne-său, Antioh Vodă, şi bătrâna Cantacuzinească ce nu înceta a năzui la scaun valah, de acolo din îndepărtatul Braşov.

„Taina a răsuflat“, îşi zise logofătul. Nu pricepea însă de ce cărturarul păşea pe drum cotiş, nu-i descâlcea licărul de viclenie iute astâmpărat din căutătură. Rosti cu glas uşurel, geamăn cu al Cantemirescului:

— Cruntă părere de rău mă încearcă, beizadea Dimitrie, că nu-ţi pot ţine tovărăşie la serbarea olandezului. Aştept anume dregător osmanlâu şi de nu jinduiam să-l întâmpin, încredinţat fii, zăludul de Férriol nu mi-ar fi zărit nici pintenii ciubotelor. Trag însă nădejde că Domnia ta se va veseli cu râvnă de iscuselile pehlivanilor.

Ciozvârtă de clipă, Cantemir şovăi, apoi surâse, săltând din umeri:

— Parcă mi-a ostenit dorul de măscuţe şi giumbuşlucuri… Ce zici, logofete, până pogoară turcul Domniei taie ne cercăm puterile la pharaon{57}?

„Mi se anină de poale“, chibzui Radu Andronic.

Râse, aşa cum porunceşte ighemoniconul când, însetat după cupă de vin, silit eşti a mulţămi pentru bărdacă de oţet:

— Tovărăşia domniei tale e ispită prea de preţ, beizadea Dimitrie, spre a putea fi ocolită.

— Amarnic simţământ mă cearcă, oftă jupan Mirko.

Ilie Machidon dădu uşor din cap. Sârbul, după cum îl adulmecase, chiar neosândit de ursită, era dintre cei pentru care filomela{58}, cât de meşteră, tot cioară se cheamă, iar in moţul lui cuptor, teme gerul Bobotezei.

Nu cercetă însă pricina celor rostite, dintâi fiindcă o prepuia, al doilea – nu se afla curios de felul domniei sale.

— Ţine minte vorba mea, jupâne, urmă Mirko. Pe gâde nu-l mai dibuim, iar dacă apucă să se întoarcă în cel iad, am mântuit. Îi ferecat de lacăte şi străji, cu neputinţă de străpuns.

Se aflau în rădvan închis, tăinuit la coastă de uliţă ferind umbletul noptatec al bostangiilor. Beznă căznită de viforeală împărăţea uliţa, căci nici sămânţă de fanar nu vieţuia în târgul Stambulului. Profetul poruncise musulmanului tihnă desăvârşită, fără prilej de desfrâu, de la ceasul când începe a hăimăni pe cer luceafărul boului şi până ce zorel{59} cel şturlubatec, mereu fără astâmpăr, hăituieşte sandalele de aur ale lunii. Prin ferestruica bihuncii, Ilie Machidon desluşea doar nămeţi colindători şi fanarul arăbesc din poarta marchizului de Férriol.

— Câte ceasuri să fie? întrebă Mirko gâfâind de nerăbdare şi cercând a trenţui muţenia plugarului.

— La noi în Chipriana, vremea ne-o drămuiesc babele, găinile şi cucoşii, fără prilej de abatere. Grijim doar să nu le piară sămânţa. De-o pildă, văru-meu Dirică…

— Da, aşa-i… spuse sârbul repede şi fără luare aminte. Sucit rău şi creştinul ăsta! Îi ardea de băsnit acum, la ceas de pândă înfrigurată şi fără de nădejde, degeraţi, cu spaima de bostangii în spinare!

— Ne prăpădim vremea, şopti îndesat,

Machidon îl cercetă cu blândeţe şi surâse:

— Are Domnia ta trebuşoară mai însemnată de săvârşit?

Mirko îşi izbi pumnul de genunche.

— N-am făcut niciodată încredinţare vicleşugului. Vrăjmaşul trebuie doborât de-a dreptul, să n-ai nevoie a-l păli de două ori.

— De, zâmbări plugarul. Ursu-i împătrit cât vulpea, dar nu-şi îndestulează pântecele cu aceeaşi merindeaţă. Dovadă, cum seacă zmeurişul, moţăie flămând, rugându-se de cea primăvară. Hm… Prepuiesc că „celora“ le-au degerat şi cuşmele.

Sârbul întoarse iute capul

— Cui?

Ilie Machidon arătă cu bărbia spre ceata săracă de chitri ce chenăruiau uliţa la vreo zece stânjeni.

— Îs trei fesuri şi un strai leşesc carele stâlpesc de un ceas arborii aceia, fără a-şi putea domoli freamătul ciubotelor. Şi am pricină să cred că tot înfrânţi de dorul gâdelui din Anatolia se jertfesc.

Mirko îşi aţinti căutătura. Desluşea prin vifor patru făpturi neguroase.

— Ai ochi iscusiţi, jupâne…

— Mintea mi-i mai beteagă, surâse ţăranul. Iacătă-l şi pe turcul domniei tale!

Făptură vârtoasă, călare, ţâşnise din întunericul viscolit şi da năvală pe porţile dregătorului Luminăţiei sale, cel de al paisprezecelea Ludovic al Franciei. Chipul sârbului încremeni. Scuturat parcă de frigurile cele rele, dădu să izbucnească din caretă. Mâna plugarului îl opri.

— Domol, jupâne. Îi slujba logofătului să-l amăgească. Noi avem doar a-i netezi cărarea. Prin vicleşug, adăugi cu

zâmbet pe care Mirko nu-l băgă în seamă.

Apucând donicioară bine cetluită ce se afla la îndemână, plugarul ieşi din bihuncă. Lipi iuteş umbra şi începu a se strecura şerpeşte, ştergând zidurile. Mirko îi păşea pe călcâie. Inima îi fărâma pieptul cerşetorind slobozenie.

— El e! vesti spătarul Mihai, urmărind cu ochii arşi de ger trupul burduhănos al lui Galimet Surme.

Zdrahonii, cumaşi de nădejde tocmiţi de hangiul Zachi, se desprinseră de copaci şi-l împrejmuiră potcoavă.

— Într-atâta lumet, urmă Cantacuzinul, n-or să cuteze a-i face de petrecanie. Vom veghea dară porţile. De una să ţineţi morţiş seama! Cruţaţi-l pe Surme de orice vătămare. Moarte, cât de multă, aduceţi celorlalţi.

— Chiar şi căpeteniei? întrebă un turban bărbos.

Spătarul îşi făcu socoată scurtă. Fără de Radu Andronic, Fărcăşan îi vrabie neputincioasă. Ce-i drept, frate-său, stolnicul, nu poruncise cruce logofătului, dar la o adică, avea să priceapă pricina şi binele cules. Rosti îndesat:

— Şi căpeteniei.

Retezară uliţa şi se tupilară la călcâiul de piatră al porţilor care ferecau curtea franţuzului.

În urma lor se furişa făptură iutacă. Paşii pisiceşti şi straiul luminat, una cu omătul, desluşeau ştiinţă de iscoadă veche.

În spatele conacului, Machidon aruncă donicioara goală. Sârbul, carele veghease pentru ca plugarul să-şi împlinească slujba nesupărat, îşi măcina între măsele dracii şi nerăbdarea.

— Am mântuit, suflă plugarul. Adă rădvanul prin ulicioara cavafilor. Fesurile acelea carele rezemau chitri stâlpesc acum porţile, sunt încredinţat. Îi vei abate, după cum te-a îndemnat boierul.

Sârbul făcu semn că nu-i trebuie poftoreală{60} şi se răsuci în călcâie.

Machidon cercetă încă o dată zidurile mânjite de păcură până sus, în dreptul ferestrelor, apoi săltă capul spre cer cântărind vlaga vântului. Îşi strecură degetele în şerpar şi scoase amnarul.

— Ai pierdut, logofete, surâse Dimitrie Cantemir adunând ca într-o lene galbenii împrăştiaţi pe mescioară.

Mâna, într-adins trândavă, lăsa să se înţeleagă că oricât de mare, câştigul i se părea fără însemnătate şi chiar de jocul i-ar fi pustiit chimirul, ar fi cercat aceeaşi nepăsare.

Radu Andronic zâmbi la rândul dumnealui, aşa cum fusese dăscălit în vremea când îşi desăvârşea învăţătura în şcoliţele abatelui D'Argenson.

— Dinaintea Domniei tale, beizadea Dimitrie, nimeni nu se poate simţi în pierdere, preţul clipelor îngăduite în aleasă tovărăşie întrecând cu belşug orice pagubă. De aceea nu-mi socot norocul cărpănos, ci dimpotrivă.

— Ai limbă dibace, logofete, şi alte daruri pe potrivă, suspină Cantemir. Încă o pricină pentru care nu încetez, a-l pizmui pe Brâncoveanu. Câţi principi se pot făli oare cu asemenea slujitori?

Din prisosul de linguşeli, logofătul pricepu că beizadeaua opinteşte să-i abată luarea aminte. Răsuci uşurel capul. Turcul Surme, întâmpinat de bineţele lui Férriol, se afla în mijlocul cămării. Radu Andronic căută râzând ochii cărturarului.

— Mulţumesc pentru vorbele meşteşugite. Mi-e teamă însă a nu păţi ca asinul acela din poveste. Tot ascultând vrăjit viersul privighetorii, n-a băgat de seamă că ciorile îi ciugulesc desagii din spinare.

— Cunosc istoria, spuse Cantemir, şi, dacă aducerea aminte nu mi-i şubredă, filomela n-avea pricină în pătărania măgarului, cântând de drag şi fără şiretenie.

Radu Andronic se ridică.

— Aceasta doar privighetoarea o ştie şi n-a desluşit-o nici stihuitorului.

Galimet Surme dădu bineţe drept-credincioşilor, căci înainte de *aleicum*, se cuvine a te închina feciorilor lui Alah. După canon aprig, păzit cu străşnicie de turc, gâdele făcu dintâi plecăciune marelui cadiu Ara Salcioglu, călătorindu-şi mâna de la pământ, la gură şi apoi la frunte. Ceilalţi, dumnealor mectubgiul şi capudan-paşaua, fiind cam de acelaşi hram cu Surme, se mulţumiră doar cu dreapta purtată la inimă.

Logofătul se preumbla prin cămara ticsită, căutând să nu se depărteze de Surme. Serbarea se afla în toi, în odaia jucătorilor de pharaon, tric-trac, biribi, hoca, zaruri sau reversi, abia spintecai fumul cu stilet persian; oaspeţii, puşi pe ţucsuială, glăsuiau tare, vutcile le aprinseseră torţe în ochii strălucitori.

Peste un ceas avea să înceapă lehămeţeala şi roboteala slugilor. Oaspeţii slabi de înger şi basamac erau îndemnaţi spre odăile anume statornicite pentru horăiala trudnică de beţiv, cei pe care ciubotele îi mai rezemau, spre rădvanele dumnealor.

Acum însă domnea veselie aprigă şi doi armatori genovezi opinteau a-i deprinde pe păgâni cu gustul şampaniei, udăturică născocită de un călugăr econom din mânăstirea francă Hautevillers.

Lady Abigail, ducesă de Windsor, socotind că desfrânat nu-i doar cel ce păcătuieşte, dar şi acela de stă cu mâinile în sân fără a osândi rătăcirea, chibzui că se cuvine a părăsi casele lui Férriol. Îl căută din privire pe Sir Ralph cu gând să-i strecoare anume semn. Ochii i se holbăţiră fără veste şi scoase ţipăt ascuţit. Flacără harnică lingea ferestrele dinspre uliţă. După clipă de buimăceală, se iscă vălmăşeală aprigă, oaspeţii grămădindu-se bezmetic către uşi. Năvăliră şi jucătorii, în afară de doi zăluzi, împătimiţi, un savoiard şi un neamţ pe care pharaonul îi cetluise în scăunaşe, şi de Férriol, adormit cu cupa de holercă în mână. Muierile urlau, beţivii încurcau drumul, ceilalţi dădeau din coate, călcând în ciubote ighemoniconul.

Radu Andronic puse mâna pe braţul lui Surme. Gâdele părea a fi căzut în doaga morţii, se holba tremurând şi cerca zadarnic a deschide cărăruie trupului gros.

— Vino, *effendi*, rosti în otomană logofătul. Cunosc ieşire doselnică ce scapătă în uliţă.

Galimet îl cercetă buimac şi, fără a zăbovi dărăcind socoteli de prisos, lua urma boierului.

Se strecurară dimpreună prin ocniţă perdeluită. Nu-i luă nimeni în seamă, smintiţii bulucindu-se de parcă ar fi opintit cu dinadinsul să dărâme zidurile.

Ocniţa tainică dădea cep unei săliţe lungi şi înguste ce îndruma în prânzitorul{61} conacului şi mai departe, urmând alt coridor întortocheat, la portiţă fără ifos, folosită de slugi şi negustorii ce îndestulau cămările contelui. Radu Andronic ar fi nimerit drumul şi cu ochii legaţi, căci se afla tovarăş de multe pahare cu zăludul Bourbonului, acesta preţuindu-i mai cu seamă portul de gentilom şi graiul francesc fără de greşeală.

Evropenii Perei năpădiseră uliţa căci pălălaia şi ţipetele îi zgâlţâiseră, smulgându-i fie somnului, fie petrecerii. Oaspeţii ce se revărsau în şuvoi gâtuit, tremurau gros din pricina straiului subţire, dădeau desluşeli ciuntite, iar pe muieri, făpturi simţitoare, le pălise leşuiala, adevărată sau calpă.

— Nu ştiu cum ne-om strecura printre ăştia, logofete, îl întâmpină Iiie Machidon. Îs grămădiţi în ogradă şi uliţă de zici că-i iarmaroc, iar în turbăciune şi năbădaică nu le-o iau înainte nici muşteriii bolniţei de la Socola.

— Trag nădejde ca bolunzeala să nu ne fie în pagubă, glăsui boierul înfrigurat.

Dădură ocol casei ajungând în inima puhoiului. Surme, amuţit de spaimă – şalvaragiul teme mai presus de orice focul, valahul, blestemul de popă şi văduvă, iar ţiganul coada de iepure îl urma pe boier orbeşte. Plugarul le ţinea

spinarea căutând să citească chipuri de iscoadă. Radu Andronic rosti peste umăr:

— Cumaşii spătarului ne aşteaptă la porţi, pun rămăşag. Numai de-ar avea Mirko atâta minte să dea iama în ăşti gură-cască, fără a pricinui beteşuguri însemnate.

— Ce-i drept, avea poruncă să abată doar iscoadele, nu să prindă creştinii sub roţi şi copite. După cum îl cunosc însă pe sârb, zic că nu leapădă Domnia sa multe parale pe niscai coaste frânte ori mădulare fărâmate.

— Îs toţi sfetnici de seamă ai curţilor papistaşe. Machidoane! Ne sculăm o Evropă în cap.

Slujitorul săltă din umeri.

— Mai sus ca turcul tot nu pot să ni se urce. Şi la o urmă, or face şi ei precum acela care atingând bagdadia şi-a zis c-a dat cu mâinile de cer.

Logofătul se strecură anevoie, făcându-şi loc cu umerii puternici. Trei ori patru paşi îl rupeau de uliţă. La zvârlitură de băţ, se zărea Mirko, căţărat pe capra bihuncii. Se holba aţintit, trudind să-şi dibuie tovarăşii în mulţime. Boierul smulse maramă argintie din clapca contăşului şi o flutură deasupra capului.

Într-aceeaşi clipă, sârbul dădu bici bidiviilor şi, scoţând răcnet de sălbăticiune, năvăli tătăreşte asupra porţilor. Sodomă de ţipete străpunse văzduhul. Rădvanul despică potecă, precum – avea să-şi zică mai târziu plugarul din Chipriana – nici Domnul Christos n-ar fi izbândit.

Din tocmiţii spătarului, un singur fes – şi acela buimac – mai lipea gardul de fier al franţuzului. Machidon ridică parul să-l miruiască, dar se răzgândi cu lehamite. Golit de vlagă şi cu toate spaimele iadului bucşite în căutătură, păgânul nu mai scăpăra primejdie. Chiprinaşul urcă zorit în rădvam după burduhănosul Surme şi Mirko. Chiuind izbânda, porni telegarii în goană năpraznică.

Logofătul răsuflă cu deplină uşurare. Domnia sa avea să-i urmeze mai târziu, căci dinaintea dregătorilor papistaşi se cerea a nu fi cumătru, nici pe departe, cu isprava sârbului.

Ci dimpotrivă, se poruncea a rămâne pe aşezare primejduită, spre reazămul lui Férriol şi al celor nevolnici.

Capitolul VIII

TAINA IADULUI ALB

Mânios bistriţă se înfăţişă spătarul Mihai la hanul lui Zachi-Ibben. Chipul de nevăstuică doar piele şi os desluşea acum asemănare şi mai îndârjită cu al mumă-si, jupâneasa Ilinca, despre care vâjii şi băbătiile cu răboj îmbelşugat de ani ai Valahiei mai pomenesc cu spaimă abia colbuită de vreme. Căci era muiere pripelnică, se înverşuna amarnic şi fără socoteală din orice, chişcătură de ţânţar, dezmierdat de floare sau luceafăr prea strălucitor, pumnace{62} – n-o stâlcise oare cu vătraiul pe vorniceasa Neaga Butculeasca deoarece cutezase de un Paşti strai mai titirit decât al domniei sale? – şi doar musteţile îi lipseau spre a fi surată geamănă acelui păgân de demult, pre nume Atilla.

O parte din mânie şi firea necumpătată i le lăsase, dimpreună cu moşiile cuvenite şi lui fecioru-său. Măselele spătarului fărâmau nuci, sângele gonea jivină aţâţată înnodându-i chingi groase la tâmple şi pe grumaji, mâinile i se zbuciumau bidivii sălbatici, nedeprinşi cu frâul.

Zachi-Ibben îl întâmpină, după obicei, cu zâmbet untdelemniu şi plecăciuni greceşti. Amândouă, cu batjocură subţire pe care puţini o citesc.

— Cu ce cloţani netrebnici m-ai urnit la drum, hangiule?

Când striga, din pricina năbădăii, vocea spătarului se iţea spart, ai fi zis că-i glas de văduvă gâlcevindu-se în mijloc de uliţă. Zachi cercă a-l domoli cu blândeţe:

— Îngăduie-ţi clipă de răgaz, spătare, şi cât ai da Domnia ta de trei ori din palme, îţi voi purta băutură din busuioc opărit în miere şi lapte, leac straşnic cugetului opărit.

— La toţi dracii cu mierea, şi laptele, şi busuiocul tău afurisit! Cutezi a-mi da cu ibrişinul pe la nas{63} şi aceasta prea ghiftuit fiind de galbenii Valahiei?! Mi-ai pus în cârcă trei târâie-brâu, fără pereche în tot Islamul, trei viermi nemerniciţi de neputinţă. Ei bine, hangiule, eu nu mi-s din ceia să-mi dai luleaua prin cenuşă, şi ţi-oi purta învăţătură despre ce se cheamă a batjocori un Cantacuzin!

Zachi-Ibben se dezlipise de sofa şi, spăşit, îşi lipi mâinile de inimă.

— Cer smerită iertăciune Domniei tale, spătare Mihai! Cu adevărat s-au dovedit mişelnici acei slujitori ai mei, dar ştiut este în tot Islamul că musulmanul – aşişderea Profetului – teme straşnic focăria. În prea cinstita ţară a Domniei tale, om de rând ori de soi se înfricoşează şi scuipă lături doar pomenind de Belzebut şi ucenicii săi. Drept-credinciosului nici că-i pasă de Nichipercea, dar rămâne fără datorniţă, căci, iacă, de-o pildă, pălălaia îi hăcuieşte bărbăţia făcându-l râmă mişaucă. Cine putea prepui, spătare, că acel ghiaur blestemat va născoci bobotaie? Şi nu mai uita, rogu-te, că aceşti ticăloşi nu-s oşteni învăţaţi şi cercaţi în bătălii înverşunate, căci aceia îl slujesc pe luminatul Mustafa şi nu pe Zachi-Ibben, hangiu cu rateş mărunt ridicat anevoie în coasta moscheei Alty Minareli.

— Sătul mi-s de flecărie! mugi Cantacuzinul oleacă mai muiat, căci n-am trebuinţă să-mi dovedeşti acum cât eşti de limbareţ. Dacă m-aş lua după asemenea neghiobii, aş înţelege că-i deajuns foc de surcele spre a dobândi orice izbândă dinaintea osmanlâului.

Zachi-Ibben zugrăvi plecăciune şi zimbi.

— Alah, în neasemuita-i milosârdie, a născocit pentru ocrotirea Islamului oşteni de altă seminţie şi totodată chimire bucşite cu aur pentru ca drept-credinciosul să poată răsplăti acei paladini.

Spătarul nu-l mai asculta. Tot preumblându-se prin cămară şi scrâşnind, sparse grumazul lulelei între măsele. O zvârli mânios şi se proţăpi dinaintea şalvaragiului:

— Cum o dregem acum, Zachi-effendi? Mişeii s-au lepădat de hanul arvanit spre a li se pierde urma, pe Surme l-au priponit.

— De-ai vesti bostangiii despre gândul logofătului valah, ţi-ai lua mare povară de pe ceafă, spătare. Grijesc ei să scotocească după Galimet şi oricum să reteze orice prilej de slobozenie în munţii Anatoliei.

Rânjet amar despică obrazul Cantacuzinului.

— Eşti dibaci, hangiule, dar nici neghiobia n-ai stârpit-o din rădăcină. Vestind bostangiilor ţelul lui Andronic, anin vârtos juvăţul de grumajii Brâncoveanului. Al cui slujitor e oare logofătul? Şi din a cui poruncă opinteşte pentru volnicia{64} acelor osândiţi?

„Hm! chibzui Zachi... Judecata-i dreaptă şi pun rămăşag că stolnicul i-a îndesat-o în tărtăcuţă, înainte de a purcede spre Stambul.“

— Din două una, rosti spătarul. Ori Fărcăşan, ori logofătul trebuie siliţi a-şi închina fruntea în ţărână, căci unul fără celălalt nu izbândesc nimica.

— Asta-i cel mai lesne! N-ar fi primii ghiauri ce-şi leapădă pielea în împărăţie.

— N-am băgat de seamă, se strâmbă spătarul. O luăm dară de la capăt. Pândă îndârjită la toate porţile Stambulului şi olaci gata la orice clipă a ne vesti plecarea logofătului spre Anatolia.

Zachi se înclină.

— Se va săvârşi întocmai după pofta şi rânduiala Domniei tale.

Rămase cu ochii la Cantacuzin care, cercetând tugra de email şi aur, chibzuia la altceva.

„Când i-o cânta popa aghiosul{65} acelui Andronic din pricina spătarului, apoi pe Zachi nu l-o chema Ibben, ci Mustafa Sultan, iar soarele o răsări de la asfinţit.“

După ce Cantacuzinul părăsi cămara, hangiul dibui ploscuţă cu vinars de Plovdiv şi trase gât lung. Cercase teamă că ghiaurul a înţepenit în duşumele căci, înainte de eclul-ghida{66}, hotărât fusese să-i treacă pragul iscoada Mariei Cantacuzineasca. Îndeobşte scumpă la arginţi, acum se dovedise mai milostivă decât visteria Cancelariei Negre.

„Bine că până la un cot drumurile merg alăturea. După aceea…“

Hangiul săltă din umeri şi, cu ochii la porunca Profetului ce osândea aprig ţucsuiala, hăpăi încă o înghiţitură zdravănă din glaja de basamac.

* * *

Cu silă mare în suflet, beizadea Dimitrie zvârli scrierile legate în marochin persan ale lui Lucius Annaeus Seneca. De trei rele să te fereşti cu dinadinsul, povăţuia înţeleptul: de ură, de pizmă şi de dispreţ…

Luase cartea la întâmplare, chibzuind să-şi uite din nerăbdare până ce Rustan avea să se întoarcă. Iar bucoavna se deschisese nesilită, slovele arzându-i ochii, de parcă deget străin i le-ar fi arătat cu dinadinsul.

Se află clipe în viaţa fiecărei făpturi când pricină de nemulţămire ori amărăciune te mână pe cărările doselnice ale cugetului, cotrobăind cotloane neguroase pe care anii, ţinerea de minte beteagă a fluturaticului sau dârzenia inimilor puternice le ocoleşte, uitarea – de la o vreme – colbăindu-le.

Asemenea clipă stingheră trăia în noaptea aceea de cărindar dumnealui Dimitrie Cantemir. Se izbăvise din casele înflăcărate ale lui Férriol, cu negreaţă în suflet. Se simţea nedrept dinaintea logofătului şi, oricât s-ar fi încredinţat poftorindu-şi că ţelul valahilor îi smintit şi potrivnic unei politichii de cumpănă, ştia că ceea ce-l

ţintuise de-a curmezişul şi din bun început era dragul de Casandra.

Iar domniţa, parcă aţâţată de însăşi Satana, nu prăpădea prilej de a-l înălţa până în crai-nou pe boier Andronic, cerând la fiecare răvaş veşti despre izbânda – se putea oare să nu biruiască? – slujbei în Anatolia.

„Ura, pizma, dispreţul…“ De toate se făcuse vinovat cărturarul, căci belşugul de daruri, ştiut este, nu seacă izvorul păcatelor, ba uneori se adapă din aceeaşi albie.

„Îi îndrăgim totdeauna pe cei ce ne preaslăvesc, dar anevoie pe cei pe care îi slăvim noi înşine…“

Da, suspină beizadea Dimitrie, franţuzul acela nu se înşelase. Pe boier Radu Andronic era peste putinţă a nu-l preţui, ursita doldora de haruri născocindu-l om prea avut, căci, după cum cuvântau cei vechi, cel mai bogat e acela căruia norocul nu mai are ce să-i dea…

— Mă umilesc dinaintea prea nobilului stăpân… M-am poticnit, boii din jug fără coarne scoţându-i!

Rustan pătrunsese în cămară pisiceşte, după obicei. Îi fusese de ajuns o singură căutătură, pentru a pricepe că inima beyului lăcrima sânge.

— Eram încredinţat că vei fi înfrânt, rosti cărturarul, fără sămânţă de mustrare.

Sluga surâse cu înţelepciunea pe care tătarii din vechime o de prinseseră dinaintea sorţii calice.

— Vrăjmaşul Domniei tale…

— Nu mi-i vrăjmaş, spuse iuteş cărturarul, deşi îl preţuiesc îndeajuns pentru a-mi asmuţi pizma. Ia aminte, Rustan! Opintesc spre a împiedica anume izbândă a logofătului. Îl vreau înfrânt, dar nu doborât.

— Pricep, stăpâne. Voiam doar a-ţi spune că acest valah îmbină vlaga fiarei întărâtate cu iscuseala unei tălăniţe{67} grece, cutezanţă de vântură-apă cu agerime de şoim. Iar la acestea se adaugă ulcior nesecat de noroace. Când l-am cetluit în juvăţ, vinovat a fost sârbul cel scăpat din iadul Anatoliei abătându-i prin strigăt necugetat luarea aminte.

Dacă întâmplare nechibzuită însă nu-i vără par în roată, iar înfruntarea nu-i din cale afară de bezmetică, nu l-aş tânji duşman fratelui sau feciorului meu. L-a cetluit pe Surme fără trudă, turcul urmându-l singur pui după cloţă, i-a înlăturat într-o clipită pe oamenii spătarului, iar Domnia sa – viclenie fără seamăn – căznea acum la stârpirea focăriei. Mâine în zori, rămăşag închei, franţuzul i-o dărui, după deprinderea creştinilor, slujbă de mulţămită la templul papistaş din Pera.

— Pălălaia a ostenit?

Rustan încuviinţă zâmbind.

— Doar flacăra şi spaima au fost mari. S-a grijit însă ca pagubele să fie mărunte. Cu zece meşteri şi tot atâtea bidinele şi găleţi cu alboare, între răsărit de soare şi lună, nu se mai cunoaşte urmă de pocinog.

— Au pus dară mâna pe Surme, şopti cărturarul.

— Au pus…

Cantemir cercă scurtă clipă de şovăială. Dar peste toate socoatele înţelepţeşti, răzbătea parcă surâsul de batjocură al Casandrei.

„Pun preţ pe minte îmbelşugată, se mărturisise cândva domniţa, dar la fel de drag mi-e braţul voinic. Îndrăgesc cuvântul meşteşugit, dar se află oare stihuri mai desăvârşite decât cele zugrăvite de o spadă îndârjită de dragul ori dorul iubitei?“

— Slovele aşternute la flacără de lumânare nu se îmbină cu isprăvi de jungher săvârşite în răscruci noptatece, rostise amărăluţ Cantemir.

Prin ochii domniţei fulgerase văpaie înverşunată.

— Ba să se îmbine!

Ochii Cantemirescului se întoarseră în cămară. Hotărârea se citea în sprâncenele înnodate.

— Vei veghea mai departe cărările logofătului. Nu uita, Rustan! Presară-i drumul cu piedici, dar nu adu stricăciune nici Domniei sale, nici tovarăşilor ce-l însoţesc.

Slujitorul se închină.

— Supus mă aflu poruncii precum zâna soarelui la zâmbetul astrului. Îngăduie-mi doar a-ţi spune că n-ai pricini de tulburare, căci înţesat e drumul valahului de stăvili precum grâul de neghină. În veci, o mână de oameni – doar dacă nu-s zei – nu vor slobozi zece mii vegheaţi şi ferecaţi de alţi cinci sute ori o mie.

Beizadea Dimitrie avu mişcare nedesluşită cu mâna în care ţinea luleaua. Căuta peste ţeasta tătarului la înfloriturile covorului de Ispahan.

— Când logofătul va fi înfrânt, ne vom căzni noi întru dezrobirea acelor creştini, căci Domnul nu-mi va astâmpăra aleanul din cuget atâta vreme cât îi ştiu trudnic urgisiţi. Mai tem blestem punându-mă eu de-a curmezişul opintelilor de slobozire… Cercarea o vom face însă cu socoată, tocmind lefegii leşi şi muscali, pentru ca mânia şi osânda otomanilor să nu fulgere Moldova sau Valahia. Iar biruinţa o vom purta pe tipsie de argint, dar însoţirii noastre cu domniţa Casandra.

— Cerul să te ajute, stăpâne.

— Hm! făcu cărturarul. Mi-e să nu se străduiască pentru logofăt.

Rustan clătină hotărât din cap:

— Acel Andronic, dăruit după cum am spus cu vlagă, vicleşug, cutezanţă şi agerime, lipsit se află însă de înţelepciunea Domniei tale, şi aceasta se dovedeşte după năstruşnicia ticluielilor şi râsul fluşturatec dinaintea primejdiei. Îi aidoma celuia ce „sădeşte în nisipuri zambilă, fără a avea de vremea-i şi truda-i milă…“

— Adevărat, oftă cărturarul, doar că acel mare persan Saadi, ce stihuia înţelept despre zambile, n-a avut prilej să-l cunoască pe logofăt.

* * *

Ca totdeauna, iscoada Cantacuzinească Doamna rămase în cotlon neguros după ce poruncise hangiului să otânjească lumânările. Văpăiţă firavă de candelă dădea glas umbrelor cămării, Zachi zărind doar morman de trenţărie neagră, pe boi ce nu se lăsa citit. Şi glasul se iţea năbuşit dintre boscârţe; glugă de călugăr papistaş, trasă până în dreptul sprâncenelor, tăinuia chipul.

— Nu mi-s cercetător din fire, râse Zachi. Dar de m-aş îndărăpnici, tot ţi-aş dibui faţa.

— Încearcă, hangiule!

În mâna iscoadei sclipea lamă suleagă de jungher.

Turcul săltă din umeri cu nepăsare.

— Voia Domniei tale. Nu însă de alde mine trebuie să te fereşti. Strădanie zadarnică.

— Ba tocmai de alde tine, Zachi, căci aceasta e ursita iscoadei. Să sfârşească doborâtă de mână ticăloasă având acelaşi hram. Ia-ţi talerii!

Aruncă teşcherea de piele care nimeri pe mescioară chiar sub nasul chiorului. Hangiul nu-i deznodă baerele, ci o cântări doar în podul palmei şi o vârî cu mişcare ticăită în şerpar. Zări, ori adulmecă, zâmbet pe chipul ascuns şi îşi arătă dinţii de nevăstuică în rânjet potolit.

— Deunăzi am auzit vorbă, tare înţeleaptă în bazar: când numeri paralele să nu-ţi pese de zeflemeaua ori râsul vecinului. Nu s-a născocit în astă lume oarece mai vesel ca zornăitul argintului.

— Ascultă, hangiule, nu poftind să-ţi ascult cugetările am poposit în gropniţa asta puturoasă. Răspunde răspicat: încotro bate spătarul?

Zachi îşi adună surâsul cu mâna.

— Opinteşte din răsputeri să închidă ochii logofătului ori măcar ai boierului ce-l însoţeşte. Până una alta veghează porţile Stambulului pentru ca să nu i se strecoare nălucă fără a prinde de veste.

— Pândaşii sunt oamenii tăi, Zachi!

— Ai mei.

— Grijeşte să nu-şi poată împlini slujba, şi vei dobândi număr întreit de arginţi. Logofătul trebuie să ajungă în Anatolia.

Hangiul încercă să străpungă ungherul năpădit de negură.

— Îs iscoada stolnicului, iar diavolul acela nu-i cruţă pe vânzători. Primeşte înapoi punga, însă nu-mi cetlui grumajii în juvăţ.

— Adică?

— Spătarul nu-i pildă de înţelepciune, dar nici un nătântoc, prunc născut răsalaltăieri, spre a putea fi încredinţat că logofătul s-a furişat din Stambul fără ca măcar un singur turban din cele cincizeci, câte îi veghează porţile, să-i fi zărit vârful musteţii.

— Ascultă, hangiule! Valahul dimpreună cu ceata sa trebuie lăsaţi să poposească slobozi în munţii Anatoliei.

Spătarul îţi va porunci oameni care să-l însoţească pe urmele lui Andronic. Aceştia, ia aminte, se vor dovedi nevolnici în înfruntări şi fără sorţi de izbândă. De-s pricepuţi, spătarul nu va ghici vicleşugul.

— Ce ciudat! râse Zachi-Ibben. Nu-i sfârâiac de ceas, Cantacuzinul m-ar fi umplut de aur spre a înghiţi comândul logofătului, iar Domnia ta pofteşti tocmai de-a-ndoaselea, să-i cruţ cu orice preţ dimineţile nerăsărite.

— Neajunsurile aflătorului cu chipuri multe, hangiule!

— Bag de seamă că le cunoşti bine, râse Zachi. Voia Domniei tale se va împlini. Valahul nu va avea de îndurat vătămătură cât de mică.

— Nu uita! Nici Maria Doamna nu îndrăgeşte vânzătorii.

Întoarse spatele şi pieri umbră tainică prin uşa peste care plouau şiraguri de hurmuz. Cu ochii la boabele răsurii, hangiul grăi zidurilor:

— Nu voi slobozi nici o poruncă ticăloşilor tocmiţi. Vorba valahilor, mi-i teamă de dracu, dar şi mai abitir de tătâne-său. Iar stolnicul e căpetenie între ticăloşii căftăniţi. Bobii să aleagă soarta logofătului.

* * *

Pe Uliţa Terzimanilor, dincolo de Porţile Albastre ridicate prin osârdia unui anume emir, ce cu grele păcate socotea să se înfăţişeze dinaintea lui Alah, se afla la acea vreme coşmelia nefăţuită a unui neguţător armean.

„Doamne! Scurtă-i mintea turcului“ nu osteneşte a se mira valahul. Şi cu adevărat, nici un purtător de nădragi nu asudase întrebându-se de ce unui asemenea bordei păcătos, împrejmuit de grădină sărmană, i-au fost de trebuinţă porţi zdravene, palancă vârtoasă de piatră şi fier.

Despre Boian, armeanul, logofătul avea demult ştiinţă, bărbosul fiind tovarăş de alişveliş Marghioliţei{68} negustoreasa de bibiluri şi podoabe din mahalaua Sfântul Gheorghe.

Îi oleacă de vreme, diavoliţa se afla copilă de cincisprezece, şaisprezece ani, cu oarecare cheag rămas de la părinţi, dar singură cuc, fără urmă de ciubotă ori imineu în bătătură. Într-o săptămână, molima aprigă ce căznise Bucureştii o răpusese pe mumă-sa Glafira şi doi fraţi mai mititei, după care îşi zălogise pielea şi Zlătar, dulăul bătrân care păstorea ograda.

Pe tătâne-său, Marghioliţa nu-l cunoştea. Nici măcar Glafira, fie-i ţărâna uşoară, nu l-ar fi putut arăta cu degetul, prepuind în sinea dumneaei vreo patru creştini, dar cu jurământ, fără a păcătui dinaintea cerului, n-ar fi osândit pe nici unul.

În asemenea zile de restrişte, Boian o îndemnase, cu minte şi învăţătură de negustor şi cuget părintesc, să-şi facă socoata tărăbuţelor, iar cu punguţa de galbeni dibuită în sunducul mumă-si, să închege simonie{69} în Sfântul Gheorghe. În mai puţin de un an, Marghioliţa izbândi dever fără pereche, ridicând încă o boltă în Uliţa Mare. De la Boian, carele bejenea la şalvaragii mânat de diata unui

unchi, îşi luă rămas bun cu lăcrămiţă în căutătura verde şi încredinţarea că drumaşul ce sta să încalece pe bidiviul rotat i-a fost, dacă nu părinte, prieten cum nu se întâmplă de două ori după cum nu se întâmplă două duminici în aceeaşi săptămână.

Cu anume semn al negustoriţei, se înfăţişase Radu Andronic cerând gazdă tainică pentru ceata Domniei sale. Armeanul îi deschisese larg porţile, urase de bun venit, moşmondise apoi în ocniţa sobei şi vârâse în mâna boierului colan de chei desluşindu-le folosinţa. Pierise îndată şi de două zile nu-i zăriseră nici măcar umbra.

Pătrunzând în casele neguţătorului, îi pricepeai trebuinţa de gard vârtos. Pe cât se afla de calic bordeiul cercetat din uliţă, pe atât de cheltuielnic se dovedea înlăuntru. Gemeau odăile de chilimuri şi covoare scumpe, brocarturile grele de aur şi atlasurile zăceau aruncate pe toate bodroanţele, argintăria dibaci meşteşugită în depărtata Veneţie, Viana ori mai aproape la Damasc, îţi lua ochii.

„Cleştar, argint şi mătase, surâse boier Andronic, iată patima armeanului!“

Logofătul se întorsese abia în zori şi, de cum pătrunse în casă, îl izbise căutătura năucă a Fărcăşanului. Îl cerceta holbat pe Surme, ochii rătăcindu-i de la gâde la oglinda florentină care spânzura în stânga Domniei sale. Nici turcul nu se dovedea mai prejos în buimăceală, şovăia între mânie – pricepuse din căutătura cruntă a lui Mirko şi parul plugarului că izbăvit de pojar a nimerit în altă bobotaie – şi teamă abia făţărită.

Nimeni grăind otomana – încropea sârbul cât prăpădise cel ce întocmise Coranul – nu căpătase desluşeală nedumeririi şi teama, hrănită de aşteptare trudnică, îl golise de vlagă.

Încă o dată avea să bage de seamă boier Andronic, în zorii acelei zile de gerar, că ciudăţenia firii omeneşti nu poate fi dată prin balanţă, neaflându-se oca pe măsură. De pildă, butia aceasta de osânză care prigonea cu închipuire

satanicească zece mii de creştini, gâdele înverşunat al Anatoliei ce nu le îngăduia osândiţilor a-şi lepăda suspinul înainte de a le jupi zece piei, făptura iscată de Ziditor în clipă de mânie neguroasă doar spre nemilă şi câinoşenie, se arăta mişel, iepure netrebnic în strai de slănină şi caftan cheltuielnic, căptuşit cu cacom[{70}].

— Îs beat, Chirică! se tângui a nouăzeci şi noua oară Ioniţă Fărcăşan. Nu pot pricepe altminteri cum de mă aflu aici trântit pe sofa în halat floriu, iar dinainte-mi, în jilţ aurel, tot eu mi-s, doar că vârfuit de turban.

Slujitorul dădu din cap înţelepţeşte.

— Rachiul venetic îi cu pricina, stâpâne. Din trei ploscuţe şi două glaje nu te-ai îmbătat Domnia ta niciodată. Am zis şi răszis că obcina păgână nu-i izvodită pe potriva făpturilor cu seminţie de soi.

— Pesemne de aceea, cuvântă Fărcăşan cu încredinţare, nu izbutesc neam a mă dezmetici.

Machidon surâse dezmierdându-şi parul.

— Fără sămânţă de îndoială, coane Ioniţă… Se afla la noi în sat un ţigan care pre numele său se chema Zamfir. Şi-avea balaoacheşul aciuate în bătătură vreo unsprezece suflete: muiere, soacră, cumătru, cumnaţi, başca cinci ori şase puradei. Iacă poposeşte zi de făurar hain, iară bietul arăpilă nu mai avea de nici unele. Focul ostenise în vatră, în cămări sufla crivăţul cel necruţător, sacii de grăunţe secaţi se îndoiseră din genunchi, trenţe netrebnice aruncate în ungher. Sărmanul cioroi s-a prins cu mâinile de cap. Plozii răcneau din pricina pântecelui osândit la schimniceală, nu se aflau mai prejos nici neamurile suite în cârcă. Rabdă ţiganul cât rabdă şi dintr-odată îl fulgeră gând smerit: „Netrebnicilor! Uitat-aţi că-i joia găinilor?“

— Joia găinilor?! se minună Chirică. Uite, asemenea năzdrăvănie încă nu mi-a pălit urechile!

— Nici ciocârlanilor, zâmbări plugarul, doar că Zamfir le-a desluşit că aceasta-i zi de pustnicească lihneală.

— Şi?

— Păi îi limpede pârâu de munte, râse Ilie Machidon. Ţiganul când n-are ce mânca zice că-i zi de post.

— O nimerişi, împărate, râse Radu Andronic. Tot asemenea, fluieră-în-bute{71} zvârle vina pe basamacul netrebnic. De-ai strânge pildele chiprinaşilor, întreci Vieţile Sfinţilor, Liturghierul, Patericul, Pidalionul, adăugind de bună seamă şi apoftegmele cuvioasei Pelaghia, cea desfrânată, dar desăvârşit mântuită de preafericitul Non.

— Despre acestea, Domnia ta logofete ai mai multă ştiinţă, căci aşa a lăsat Dumnezeu: plugarului muierea, boierului ibovnica vopsită.

Chiriţă îşi săltă grumajii.

— Dar târgovăţului slobod?

— Podăresele din mahalaua Calicilor, râse logofătul, şi cosor limbii prea lungi.

Turcul, rătăcindu-şi răbdarea, izbucni cu glas piţigăiat:

— Cu vicleşug am fost ademenit în aceste case, effendi, şi cer a-mi da rost asupra faptei. Îs sfetnic de seamă al Luminăţiei sale cel de-al doilea Mustafa, cumnat marelui vizir Ramy-Mehmet…

— …şi căpetenia gâzilor din Iadul Anatoliei, rosti logofătul.

Mirko, îndesându-şi cu pumnii patima şi obida, cerca a rămâne neclintit. Răbufneau ochii în care ura aţâţa fulgere verzi.

— Ce zice? întrebă răguşit.

Logofătul săltă din umeri.

— Spaima i-a umplut şalvarii, dar i-a mai rămas căpeţel de ifos. Îl rătăceşte curând, căci cunosc soiul. Câine ce latră hăt, la lună, şi nu colea în uliţă, la drumeţ cu ciomag.

— Tot astfel, urmă şi mai aprins Surme, vei da socoată marelui muftiu, căci străin fiind de împărăţie, şi mai cu seamă păgân, pricina nu stă în puterea cadiilor mărunţi.

Logofătul îşi arătă în rânjet diavolesc dinţii.

— Dacă aceasta ţi-i pofta, ne-om înfăţişa dimpreună muftiului. Domnia ta le-oi istorisi ce tălăniţă ţi-a istovit vlaga

în aste şapte zile din urmă şi, după ce bostangiii ţi-or osteni spinarea cu harapnicul, Profetul îngăduind preacurvia doar între zidurile haremului i-oi istorisi la rându-mi că te-am cetluit spre a te izbăvi din ghearele pierzaniei.

Ochii de godac ai lui Surme – să juri la toate icoanele că-s implântaţi în obrazul Fărcăşanului – se bulbuşară ouă de tric-trac[{72}] opintind să se sloboadă din găoace.

— Tu, ghiaur blestemat! Ţi-ai îngăduit a lua urma unui drept-credincios ce se află sub ocrotirea marelui vizir.

— Care îi e cumnat, urmă logofătul, şi a cărui soră a pus pricină acelui drept-credincios la însoţire, că nu-i va îngădui a doua muiere, ibovnică, ori halotcă la margine de pod. De-ajuns. Surme! Îmi eşti dator şi aceasta nu pentru că-ţi cruţ papara bostangiilor ori a muierii tale, Fathma. Te-am smuls morţii şi poate că cerul mă va osândi cândva pentru această nelegiuire.

Arătă cu bărbia spre Mirko. Răsuflarea sârbului ajunsese gâfâit de fiară îndârjită.

— E unul din osândiţii tăi, Surme, şi de-ar sta să-ţi istorisească un an câtă ticăloşie se poate grămădi într-un şalvragiu durd, ar ruşina obrazul lui Belzebut întru blândeţe şi trai prea dulce în cel iad.

Turcul căută pentru întâia oară la chipul sârbului. De-l cunoştea ori nu, ceti îndeajuns pentru a întoarce iute capul.

— Te-am cruţat, glăsui iar Radu Andronic, pentru că îmi eşti de trebuinţă şi ţi-o spun deschis. De te împotriveşti, jupânul de colo ţi-e naş, iar stârvul ţi-l vom lepăda în varniţele cele părăsite de la Cavac, spre a nu stârni cercetările şi răsplata bostangiilor. Îţi stă în puteri să cerni şi să hotărăşti.

— Dacă ochiul cel veşnic treaz al lui Alah…

Fără răbdare, logofătul se ridică smulgându-i vorba.

— Lasă ochii lui Alah! Dintâi că nu-i mereu treaz, hodinindu-se măcar odată în şapte zile, vinerea; al doilea, de ţi-a îngăduit atâtea ocale de mişelie, înseamnă că de

bună seamă măcar din când în când ori Alah, ori învăţăcelul Domniei sale, Profetul, întorc capul.

— Tu, blasfemitorule!

— Hotărăşte, Surme, vremea mi-e zgârcit drămuită.

Galimet Surme şovăi câtevă clipe. Întrebă plin de teamă proptind ochii boierului:

— Ce pofteşti să fac, ghiaurule?

Logofătul răsuflă cu inima uşoară. Surâse şi dintr-o dată se simţi doborât de osteneală.

Somn lin dezmierda cugetul logofătului. Strângea lângă inimă ochi cenuşii şi plete de argint, iscate de zână rusalcă în zi blândă, luminată.

* * *

În iatacul neguros al domniei sale, doamna Maria Cantacuzino citea carte pogorâtă din depărtatul Stambul. Era singura încăpere tainică din conacul ridicat pe un gorgan al Braşovechilor unde stăpânea singură şi unde nimeni, nici măcar zvârluga de Casandra, n-avea îngăduinţă a trece pragul. De altfel, dintre toţi coconii pe Casandra o temea cel mai mult, aceasta fiind capeşă, cercetătoare din fire şi cu gust mare pentru urzelile politiceşti.

Doamna Maria suspina mereu, socotind că nimic nu înseamnă mai fără cruţare chipul unei muieri decât o inimă fărâmată în ciubotele liubovnicului şi poftele împătimite de înălţare.

Temând ochiul pătrunzăreţ al fiică-si şi nasul de ogar, Cantacuzinească îşi citea cărţile tainice la ceasul când Casandra încăleca tâlhăreşte şi, dimpreună cu dascălul neamţ, bezmeticeau coclaurile din împrejurimile Braşovului.

Fiind zi mohorâtă de ghenar, întunecimea stăpânea odăile încă de la prânzul cel mic. Bătrâna zugrăvi cruce icoanei Sfântului Nichifor Mărturisitorul ce dovedise

întotdeauna înţeleaptă îngăduinţă păcatelor muiereşti, aceste făpturi fiind iscate de Dumnezeu îndărăpnice şi bobletice, apoi apropie răvaşul de lumânare.

Prea înaltă doamnă, şi a noastră ocrotitoare,

Olac zornic ce ia în piept calea Braşovului îţi va purta această carte. Pricinile care-l mână sunt grabnice şi vremea nu-mi îngăduie a-ţi aşterne cu mărunţişul cele izbutite. N-am vrut însă a prăpădi prilej de a-ţi isca desfătare chiar neînsemnată, vestindu-ţi că mă socot la jumătate de drum în slujba încredinţată de Domnia ta.

Logofătul Andronic îi din stirpea vitejilor îndârjiţi şi va izbândi, roagă-te întru aceasta, luminată doamnă. Nu o dată însă, istoriile celor vechi o dovedesc, biruinţa n-a însemnat decât cruntă înfrângere. Când creştinii din Anatolia vor fi sloboziţi, marele vizir va afla că aceasta-i fapta logofătului săvârşită la porunca lui Vodă Constantin Brâncoveanu. Soarta ţese de pe acum cârpa neagră de mazil ce-i va smulge cuca şi tuiurile.

Îţi sărutăm dreapta, doamnă, şi ne închinăm pentru sănătatea Luminăţiei tale...

Paşi roinici vestiră pe săliţă întoarcerea Casandrei. Cantacuzineasca strânse cu degete pripelnice cartea şi-o ascunse în secretăraşul talienesc.

Se întâmpină cu fiică-sa peste câteva clipe, în odaia gherghefului. Casandra îşi smulgea veştmintele de călăreţ leah presărându-le pe jilţuri şi sofale. Îndreptă asupra Mariei Doamna privire scrutelnică.

— Ce tare-ţi lucesc ochii, mămucă!

Doamna îşi coborî iute pleoapele.

* * *

Cu Galimet Surme, logofătul nu se puse pe flecărie. Cât de neghiob, turcul pricepuse că se află sub porunca boierului, slobod nu va fi decât odată cu osândiţii Anatoliei, iar orice încercare de înşelăciune ce ar fi zădărnicit socoatele ghiaurului l-ar fi zvârlit gâlmă netrebnică în mâinile lui Mirko. Doar întâlnindu-i privirea de jivină, gâdele se cutremura din canaful fesului până în ciubote şi luă grabnic deprinderea de a-şi rezema spinarea în ochii sârbului.

Răspunse pe îndelete la iscodelile lui Radu Andronic, juruindu-se pe negii, musteaţa şi mădularele lui Alah şi Mahomed, ba şi a neamurilor lor, că doar adevăr glăsuieşte şi în vreo două ceasuri, logofătul află tot tipicul ce orânduia viaţa amarnică a temniţei. Bun înţeles, istorisise şi Mirko pe săturate, dar rămăsese destul loc tainelor nedesluşite. Când o mână de oameni – la o adică trei, mangositul de Chirică purtând pe umeri căpăţână doar spre a avea belelele în ce se sparge – cearcă a dezlega zece mii de suflete vegheate straşnic de cinci sute de iatagane, atunci biruinţa nu poate avea alt temei decât vicleşugul. Iar iscuseala, pentru a izbândi, porunceşte să ai ştiinţă despre orice mărunţiş sau părticea care ar putea zăticni socotelile multor nopţi cărunţite de nesomn.

De unde să ştie, de-o pildă, sârbul că mai-marele arguzinilor nu leapădă colanul de chei nici în vis şi că părechea acestui colan se află în besactea de fildeş, în anume sipeţel persan din chear-chirul{73} lui Surme? De asemenea, de unde să aibă învăţătură despre deprinderile gâdelui? Galimet Surme desluşi răbduriu toate prilejurile de clapcă vicleană ale temniţei şi conacului, apăsând mereu pe aceea că dacă Ioniţă s-o descurca într-un fel cu străjile şi slujbaşii Iadului Alb – la o adică, pus în încurcătură se va preface cuprins de posăceală ori mânie aprigă, şi vânt

muscălesc va mătura orice făptură din cale – cu greu va ţine însă piept muierii, îndrăcita Fathma.

— Otomanului, după cum Domnia ta ştie, rosti Surme, nu-i curge picătură de sânge vulpesc în vine. Împărăţia nu s-a fost alcătuit din cioburi de şiretenie. Rămâne să găseşti vicleşug, effendi, spre a o împiedica să dea năvală peste ghiaurul cel ortoman în pântec. Să bage de seamă că-i muiere poftalnică, năbădăioasă, şi peste măsură de clevetitoare. De limba i-ar fi fost ac harnic şi vorbele fir de mătase, s-ar fi ţesut covor să cuprindă de cinci ori drumul din Stambul până în raiaua Brăilei.

— I-oi spune Fărcăşanului să facă pe cela cu ureche surdă.

Galimet Surme râse pentru întâia oară.

— Nici la aceasta nu-l povăţuiesc, effendi, căci gura umplută cu sacâz mai mult o îndrăceşte. Ba-l mai cheamă şi pe frate-său pentru ca muştruluiala să dobândească spor.

— Încep să pricep de ce-ai călcat ăste şapte zile porunca Profetului, păcătuind în iatac de păgâniţă.

— Ispita nu-i trândavă, effendi, şi hăimăneşte pe toate uliţele, mai cu seamă când ai în harem o singură muiere şi aceea se cheamă Fathma. Dacă tovarăşul Domniei tale ar izbuti s-o ocolească, s-ar lepăda de multe buclucuri.

— Cum se poate întâmpla asemenea faptă?

— Dăruindu-i odoare, effendi. Nu va avea astâmpăr până nu se va făli prietenelor, iar acestea sunt împrăştiate între Dolmabaccè şi Buiuk-Déré. După cum vezi, calea străbate o ţară.

Logofătul începu să râdă.

— Spuneai că osmanlâul nu-i viclean. Povaţa aceasta preţuieşte o pungă de taleri.

— Eu nu cer decât a-mi îngădui să mai dau bineţe soarelui. Musulmanii bătrâni au anume cuvânt pe care grecii dimpreună cu altele câteva bine chibzuite, îl socot halva: *Akîlî duşman akîlsîs dostan eidir*[{74}].

Logofătul îl cercetă pe gânduri. Cine ar fi zis că grăsceanul ăsta, pe care în alt strai l-ai fi luat drept podgorean cumsecade de prin Ţara Moldovei cu vorbă domoală, odată retezat ifosul, îi gâdele ticălos al Iadului Alb? Oare puterea, puterea neţărmurită asupra semenilor îi deajuns spre a-ţi ticăloşi inima?

Parcă cetindu-i în cuget, ochii lui Surme scăpărară iar spaima.

— Pun temei pe cuvântul şi făgăduiala Domniei tale, effendi.

— Nu-mi întorc vorba, deşi de ţi-aş dărui odihnă întru cei drepţi nici măcar bunul Dumnezeu nu m-ar ţine de tăgadnic. Multă şi neasemuită răutate ai săvârşit, Surme!

Şalvaragiul îşi cercetă vârful ciubotelor de marochin galben. Falca îi atârna zdreanţă.

— Oare lupu-i vinovat că Alah i-a vârât în gură măsele de fier şi nu l-a născocit porumbiţă blândă?

— Acela baremi se haineşte doar când îi flămând. Destul, Surme! Mai rămâne a-mi descâlci taina Iadului Alb. Cum de n-a răsuflat cuvinţel în întreg imperiul despre asemenea văgăună ticăloasă?

— Îi veche doar de cinci ani, effendi.

— Şi pentru care pricină o ţineţi sub oboroc?

Turcul cercetă cu spaimă împrejur.

— Aceasta dacă ţi-oi desluşi-o, nu-mi rămâne decât a năzui în mila gâdelui de la Şapte Turnuri. Îi socotită taină a împărăţiei şi vegheată cu străşnicie pentru a nu răsufla.

— Oricum eşti bucşit de păcate, Surme. Răbojul ţi-i neîncăpător. Peste câte ai făcut şi la ce ţi se cuvine nici Alah nu mai poate adăugi.

Şalvaragiul îşi trase sufletul şi ceru îngăduinţa unei narghilele.

— În leat 625, deci cam trei ani după ce Mahomed părăsind Mecca s-a statornicit la Medina, a poftit să se călătorească şi să vadă pentru cea dintâi oară ocnele Anatoliei. Şi-atâta s-a fost înspâimmtat Profetul de truda

drept-credincioşilor ce zgrepţănau la sare, încât s-a cutremurat şi a slobozit poruncă înfricoşată: „Nicicând, sub afurisenia blestemului cel neadormit al lui Alah, nu se va mai speti în acea gaură de iad sămânţă de musulman. Alah nu va ierta în veci pe cel care-i jertfeşte feciorii în asemenea cazne.“

— Încep să pricep, şopti Radu Andronic.

— Au trecut peste zece veacuri şi nimeni n-a cutezat a se abate de la cuvântul Profetului. A făcut-o Ramy-Mehmet cel nesătul de aur – şi nu-i lesne a dobândi asemenea nume într-o ţară unde şi oile behăie peşcheş spre a se lăsa mulse – încredinţându-l pe sultan că ocnele cuprind bogăţii neasemuite şi că-i de ajuns a intra în pântecele muntelui pentru a da de aur. Dreptu-i, semne sunt. Pentru a-l îndupleca pe Mustafa, care simţea cârcel în inimă gândindu-se la oprelişte a Profetului, marele vizir i-a desluşit tâlcul poruncii: nu-i e îngăduit musulmanului a robi la ocne, păgânii însă pot pătimi.

— Limpede, rosti Radu Andronic. Iar creştinii sunt fie răpiţi prin vicleşug, fie smulşi cu de-a sila de la bordeiele lor şi duşi într-ascuns la caznele temniţei.

Surme apăsă:

— În cea mai desăvârşită taină, effendi. Imperiul e puternic căci Alah e mare, Alah e bun, dar nu mai are vlaga şi ifosul de altădată. Începe a privi şi lăturiş, ţinând seama de vecini puternici.

— Bun înţeles. De răsuflă adevărul asupra pătimiţilor din temniţa Anatoliei, padişahul stârneşte întreaga creştinătate.

— Chiar aşa, effendi, ai bortit pricina cu degetul. Şi-ai să bagi de seamă, din zece mii, o sută, ori două, dacă sunt vârstnici. Oamenii-s dărăciţi pe sprânceană, cu herb ori calic, dacă are snagă şi braţe puternice, îi osândit înainte de-a călca pe pământul Islamului. Şi pentru ca taina să nu facă picioare, osândiţii sunt repeziţi spre temniţă cu mare fereală şi doar în inima nopţii.

De simţise umbră de şovăială când Mirko, abia săptămâna, îi depănase taina Iadului Alb, logofătul făcu în astă clipă jurământ trufaş cerului. Îşi zălogi viaţa întru slobozirea celor zece mii de creştini, făgăduind Maicii Domnului de la Blidari – căpătuială părintească a Andronicilor – dezrobirea rumânilor legaţi de moşii cu un veac în urmă de către asprul hrisov al lui Vodă Mihai.

— Nu-ţi vei întoarce cuvântul, effendi, aşa-i?

Surme cerşetorea lipsă de temei spaimelor care-l frământau. Logofătul îndreptă căutătură goală, lipsită de vlagă. N-auzise întrebarea gâdelui.

Străpunseseră până la Domnia sa vaietele căzniţilor din Anatolia.

Capitolul IX

ZI DA, XANĂ…

„Două zile! Atât!“ chibzui postelnicul Ioniţă Dumşa hodinindu-şi trupul răpus de trudă şi bolişte.

Pesemne îl pârjolea fierbinţeală mare, căci nu izbutea a-şi zăticni clănţănitul dinţilor. De teamă să nu strice somnul tovarăşilor, îndesă vârtos între măsele ghemotoc de cârpă.

Două zile… Aşa a statornicit boier Negru, carele va fi căpetenie până se vor fi izbăvit din primejdie. Gândul că va fi slobod îi pricinuia tulbureală ce-i întuneca minţile, lăsându-se apoi plumb topit în mădularele amorţite. Aşa simţea dumnealui, Ionică Dumşa. Lacrimi de foc îi ardeau căutătura alunie. „N-am să mai ajung în Valahia. N-am vlagă… Mă voi prăpădi fugărit, dar slobod…“

Cartea pentru jupâneasa Anastasia, întocmită cu trudă pe bucată de piele retezată din poala sumanului, se afla la îndemână sub mindir. O va încredinţa craioveanului Negulescu. Prin călătorie lungă şi anevoioasă va ajunge cândva în mâinile muierii.

Îi zapiscă şi carte de bun rămas, Nastasie. Îţi las toată avuţia fără oprelişti, ca soaţă credincioasă şi preaiubită. Şi după îndătinaţii ani, cercetează după boier cumsecade care să nu-ţi înjosească făptura şi hramul. Gândul meu din urmă va fi pentru Domnia ta…

Boier Negru Negulescu nu-şi găsea astâmpăr. Ascultând şuieratul viscolului care opintea cu colţi de lup să răpună făptura muntelui, mintea craioveanului rătăcea pe drumeagurile ce aveau să-l ducă la slobozenie. Simţea zvârcolitul lui Dumşa, fără a-l lua în seamă. Postelnicul dovedea seminţie de soi, cuget cu vlagă neasemuită. Iacă însă, Dumnezeu s-a scumpit cu sărmanul Ionică, dăruindu-i doar ce leapădă cu o singură mână. I-a croit inimă bătătarnică, dar trup firav, de fecioară zăcaşă.

„Trebuie să izbândesc! scrâşni întunericului boier Negru. Trebuie! Maica mea, jupâneasa Iordana, m-a slobozit din pântece în cămeşuica ursitoarelor cele bune. Tot asemenea mă voi slobozi din hăul Anatoliei…“

Şi iarăşi – de câte ori în trei ani? de câte ori în cele zile de aşteptare înverşunată? – chipul leaşcăi cu plete iscate din cer argintiu aprinse candelă de bucurie în hruba temniţei.

„Xana! Aşteaptă-mă… Îs aproape de Domnia ta… N-ai ştiinţă cât de aproape. Aşteaptă-mă… Te rog cu toată vlaga şi deznădejdea cugetului! Xana…“

Pârcălabul Traşcă dormea somn roinic, bântuit de vedenii. În iatacul floriu din conacul iscat pe Uliţa Podului a Vasluiului, anina icoană de mare preţ, Maria Sfânta de la Bizanţ. Şi iacă, strălucind între smaralde şi alexandrine, chipul Fecioarei se afla acum dinaintea Domniei sale. Minune mare, ochii dobândiseră viaţă, buzele rozalbe şi oleacă prea mirene, aidoma celor ale jupânesei Davida, soaţa dumnealui, prinseseră a grăi:

„Te afli singur, te afli căznit, te afli bătrân… De vrei să-ţi mai vezi pruncii şi să-ţi hodineşti oasele în obcina străbună, rânduieşte-te în tabăra Negulescului. Chibzuieşte bine! Clipa n-o întoarce nimeni. Nici Dumnezeu…“

Nikos, boscarul din Creta, cerceta bagdadia hrubei. Peste două zile, valahii aveau să încerce slobozenie din temniţa satanicească a Anatoliei. Dacă-i vinde – pehlivanul e iscoadă

tocmită pe tain de mâncare şi trudă îndulcită – se ţine în slujbă dar mereu priponit, şi fără nădejde de-a mai îmbrăţişa zările cele clătite în sineală ale Cretei. De-şi înnoadă limba, iar bobleticii nu izbândesc, gâdele îi va năşi căpăţâna, puţul de sânge îi va fi perină.

Părintele lui Nikos, telalul Firaris, îşi negustorea marfa clămpănind pe uliţele măcinate de copite catârăşti, soare neînduplecat şi colbul îmbelşugat al ţarinei fără belşug: „Culege alege! Muşteriul nu s-a supărat, marfă proastă a luat. Un clondir de basamac paguba a spulberat…“ Jupânesele se hlizeau cu coatele rezemate în pântece şi cercetau lung după mămularul terfegos.

„Hm, chibzui Nikos. Tata îşi avea ştiinţa mărfii. De era neghioabă, nu mai călca meleagul bună bucată de vreme, căci unde-ai vândut oţet în loc de vin iarna, vara te întâmpină bolovani şi zăvozi mânioşi.“ Nu era netot Kir Firaris, deşi cheag de avuţie nu încropise până la somn ţeapăn, în giubea de scânduri. Nikos se zbuciuma însă cercând să ghicească între soiul mărfii: vânzarea către căpeteniile temniţei, sau limbă legată, aprinzând lumânări pentru ursita lui boier Negru Negulescu pe drumul primejdios al fiarei hăituite.

Despre acestea se zbuciuma, în ceasurile târzii ale nopţii otomane, boscarul din Creta.

Pe logofătul Balotă cel cu ochi de cârtiţă şi chip de cloţan îl trezi cântecul deznădăjduit al sârbilor. Împărţeau aceeaşi hrubă cu arvaniţii şi bulgarii, despărţindu-i de valahi doar o ocniţă iscată în zidul muntelui.

Ciudat, mânia lui Balotă nu se îndrepta asupra viersului născocit pe celălalt mal al Tisei ci, din deprindere veche de doi ani, cerceta Uliţa lui Dura{75} din Târgul Bucureştilor, unde se înălţa conac arătos de teşcherea cuprinsă. Acea hudubaie o adusese în paneraşul de nuntă dumneaei, jupâneasa Evdochia, dar de zestre al părinţilor Ioan şi Ioana din spiţa Doamnei Oltea.

Doar închipuindu-şi chipul şi boiul cucoanei Evdochia – trupeşă, căpăţânoasă, cu bărbie de taur mânios şi nas vulturesc – Balotă se simţea cuprins de stenahorie. Nu asemenea muiere îi fusese de trebuinţă – dumnealui îndrăgind făpturi gingaşe, de sfioasă ascultărică – şi blestemată fie în veci Armăşoaia de Cozia, ce făcuse peţitorlâc nenorocos pentru colan de mărgăritare cu lefturi de zaramfiruri.

Da, afurisită în veci Cozianca, precum şi părinţii Iorgu şi Davida, ca şi cei din spiţa Oltei lui Mircea, afurisită Evdochia! Soarta şi politichia n-o hotărăsc bărbaţii, după cum primăvara n-o izvodeşte rânduneaua orfană. Dovadă, Evdochia huzureşte la acest ceas de iarnă cumplită în iatac dezmierdat, iar nesăbuinţele le răsplăteşte dumnealui, logofătul Balotă.

Boier Negru Negulescu se stropşi cu glas înfundat:

— Neputinţa ţi-a fost ursitoare, teama şi pregetul malcă, chiţoran puturos cel ce ţi-a alcătuit chipul spre deplină asemănare. Domoleşte-ţi baremi tremuratul mişelnic şi îngăduie-ne hodină, *logofeteasă* Balotă!

Nevolnicul se simţi sfârtecat de ură. La răbojul blestemaţilor, adăugi cu slove de-o şchioapă numele Negulescului.

Vornicelul Filipache suspină. Dumşa întinse mâna şi-i gurea. Şarpele, tovarăşul dumnealui, i se odihnea pe piept, strălucea dihanie încolăcită în ghiuluri de smarald.

Postelnicul Ionică Dumşa îi auzi scâncetul şi oftă.

„Un băietan ce abia e deprins a păşi îl întrece în judecată. Trebuie dus de mână… Nu-l voi lepăda Anatoliei, de-ar fi să înfrunt zece Neguleşti, căci craioveanul se va pune de-a curmezişul, încredinţat sunt.“

Vornicelul Filipache suspină, Dumşa întinse mâna şi-i dezmierdă fruntea asudată.

Cântul din hruba megieşă stăruia.

„Nădejdea a prins aripi, chibzui postelnicul cu zâmbet de bucurie. Ieri-alaltăieri, glasurile abia pridideau în şoaptă de ciocârlii ostenite.“

Ionică Dumşa închise ochii cercând să desluşească dorul îndârjit ce altoia viersul sârbilor.

Soman-Aba-El, rabinul din cea mahala pârlită a Stambulului, sărman de somn, dar cu belşug de credinţă, se închina Dumnezeului său:

„Doamne! Dă-mi răbdare, cuget umilit, frică de păcat şi neteamă de moarte. Trupul mi-e netrebnic şi pieritor… Dăruieşte-mi, Doamne, voia şi chezăşia cea nebiruită. Descâlceşte-mi calea mântuirii…“

Cântul sârbilor înălţa rugă altui Dumnezeu. Al răstignirii, al osândei, al neîndurării…

Se înălţa vultur mânios, peste gheena albă.

„Încă două zile“, îşi zise boier Negru Negulescu şi somn binefăcător îi astâmpără cugetul nelinişti t.

* * *

Trei zile îi îngăduise dumnealui Radu Andronic Fărcăşanului, spre a ameţi deprinderi de şalvaragiu şi, răsuflând în preajma gâdelui, să-i zălogească din fire şi făptură. În răstimpul cât socotea logofătul a-i fi de trebuinţă pentru a-şi împlini ţelul, gămanul putea săvârşi nu puţine neghiobii, prilej de a nimeri în gropniţe ivindu-se cât păduchii în suman ţigănesc. De-o pildă, valahului de-i cade în ţărână dumicat de pâine şi se întâmplă să fie sătul, îşi cată de drum, lepădând îmbucătura de sufletul soacră-si. Pe musulman, Profetul îl sileşte a ridica fărâmiţa, a o săruta şi a o depune în clapca giubelei. Săvârşind dimpotrivă ori cu nepăsare, îşi chiverniseşte ţeasta de cucuie, drept-

credincioşii blagoslovindu-l cu ocări şi bolovani pentru asemenea fărădelege.

— Ţărişoară calică, tălmăci cu suspin Ioniţă. La mine în târlă, până şi zăvozii îs sătui de jimblă, abia la cârnaţi şi lipie caldă dacă se îndură a se bucura din coadă.

Chirică se grăbi a-şi zgâlţâi căpăţâna ca cela ale cărui prepuieli, zămislite de minte înţeleaptă, se prea adeveresc la fiece pas. Deschise gura să sloboadă cugetare plină de miez, dar cuvântul logofătului i-o luă înainte:

— Uită târla, Ioniţă, şi descopciază-ţi bine urechile! Vorba lui Machidon, ori a lui naşu-său din Chipriana: nu umbla cu gândul acasă, căci lesne-ţi pierzi cuşma la târg. Iar dacă nu vreai să zduhneşti printre vrăjmaşi, depune măcar atâta luare aminte cât asuzi în crâşma Rădiţei când îmbini rachiurile spre a isca acel basamac îndârjit ce-ţi doboară dintr-o înghiţitură oştean leah, cu flintă şi ibovnică spânzurată de grumaji.

— Eh, lăcrămă Fărcăşanul, frumuşele acele zile! Oare le-oi mai apuca răsăritul, logofete?

— De faci supunere, poţi trage oleacă de nădejde. Dintâi, spre a-ţi cruţa din primejdii, surd şi mut vei fi, pălit de beteşug năpraznic, căruia toţi doftorii Stambulului nu i-au dibuit dezlegare.

Chirică se hlizi:

— Boale să dea Dumnezeu, că leacuri sunt destule!

Zvârli căutătură nimicitoare către Machidon ale cărui pilde – fără sărătură ori tâlc, socotea târgovăţul – începuseră a-i obijdui răbdarea.

— Chiar aşa a cugetat şi baba Lixandra din Chipriana, surâse Machidon lepădând parul la care meşterea de două zile.

Chirică, dobândind aripi, rosti cu batjocură:

— Pun rămăşag că băbătia ţi-i neam.

— Da’ cum nu! Zice către scroafa ce-mi guruie în ogradă, cuscră. Într-o bună zi…

— Ne-oi istorisi altă dată ce s-a întâmplat acelei Lixandre, împărate, i-o reteză boier Andronic. Nu de istoriile chiprinaşilor mi-s flămând acum.

Slujitorul lăsă nasul în jos, rostind cu prefăcută stânjeneală:

— Aferim, logofete, că amarnic mă ruşinezi dinaintea lui conu' Ioniţă şi mai cu seamă a acestui cinstit târgovăţ. Cer iertăciune pentru limba prea slobodă şi judecata năroadă de plugar. Domnia ta nu ştie că mintea-i buruiană rară şi de-ar creşte pe toate cărările ar paşte-o şi măgarii?

— Ba teamă mi-i că în Chipriana dă rod de două ori în an, de-ajuns a îndestula şi dobitoacele. Şi iar teamă mi-i, Machidoane, că ni-i împuia urechile şi cu isprăvile lor, după ce-i mântui suta de fini, naşi, veri, fraţi, cumetri şi cumnaţi.

— N-am rânduit eu lumea, logofete, suspină ţăranul. Când Cel Veşnic şi-a fost împărţit darurile, l-a blagoslovit pe boier cu galbeni, pe calic cu junghi şi neamuri…

— Adevăr grăit-ai, Machidoane, şi prind învăţătură. Spre a-mi tămădui urechile, oi căuta slujitor cuprins, cu gospodărie ortomană.

Ochii se opriră asupra Fărcăşanului. Gămanul cerceta cu mintea dusă înfloriturile chilimului aşternut pe sofa.

— M-asculţi, Ioniţă?

— Te ascult, oftă Fărcăşanul, dar mai mult mă căiesc că te-am ascultat. Ce caut eu în turcime, bre logofete? Pe cine am asuprit? Ce of mă apăsa în Valahia de umblu acum teleleu Tănase? Au nu era îndeajuns de dulce vinul? Muierile trupeşe îndesate de ispite? Îmi lipseau oare pofta şi tovarăşii de petrecere? Nu m-am tânguit nicicând de galbeni, dar de judecată am ostenit, văietindu-mă căci eu, unul, ştiu câte parale preţuiesc.,.

— Nici una, i-o curmă cu asprime boier Andronic.

— Suntem într-o inimă, logofete. M-auzit-ai oare vreodată bătându-mi capul cu stăpânirile? Baciul la stână, răţişoara pe baltă şi călugărului canonul, aşa a rânduit Ziditorul şi nu

nu-s eu cela, boier Fărcăşan, carele să îndrept lumea cu umărul.

— Gata, Ioniţă. Dacă n-ai priceput până acum, zadarnic oi trudi să te luminez. Poate cândva, când ăi fi vechi în zile, ţi s-or descurca toate. Bine-i să te dumireşti însă că n-ai a şovăi între două poteci.

Chirică, tulburat de cuvintele Fărcăşanului, făcu un pas înainte şi i se propti lumânare în spate. Glasu-i lăcrăma:

— O da bunul Dumnezeu, stăpâne, şi ne-om mântui nevătămaţi şi din astă încercare. Să n-ai grijă, te-oi rezema cu toată vlaga, te-oi stâlpi din răsputeri.

Radu Andronic izbucni în râs.

— Asta zic şi eu ispravă! Din doi urecheaţi, am izbutit o păreche de iepuraşi. Pentru aste vorbe, mult ai dobândit, Chirică, în cugetul meu. Bine faci să-ţi rezemi stăpânul, căci ai tain alături de el. Mut şi surd va fi Domnia sa, iar tu vraci neasemuit din Viana chemat a-l tămădui. Nu se află alt chip de a ocoli graiul turcaleţilor, iar nemţească nu vorbeşte la Stambul decât dregătorul lui Leopold.

Chirică holbă ochii talgere de bogdaproste. Ilie Machidon râdea rar, dar când se urnea, o făcea pe săturate. Hohotele îi zgâlţâiau umerii şi trupul de băietan.

— Eu, doftor? se sperie sluga. Sfinte Pahomie şi cuvioasă Nastasia! Auzi, stăpâne, cum mă batjocoreşte logofătul?

Fărcăşan, turtit de-a binelea, rosti fără vlagă:

— Aud, dar încredinţat sunt că n-am auzit totul.

— Iacă vorbă bine cugetată… Chirică! Nu te fă mai neghiob decât eşti, căci te afli cât începe. Vei purta straiul vineţiu al breaslei, barbă calpă şi cutioară de lemn cu leacuri de zăcăşeală. Nici în pântecele maicii tale nu te-ai aflat mai corcolit de primejdie. Iar cu stăpân-tu vei grăi doar în taină, el având urechea şi limba vătămată, spre a ocoli voroava cu muierea lui Surme.

— Dar Domnia ta unde vei fi? cuteză sluga zgâlţâită de teamă.

— Voi undi vaci grase în apele Profetului. N-avea grijă, nu vă lepăd o clipită. Câte izbutesc doi nătângi ce se ţin de mână, nu îndreaptă o ceată de dascăli greci.

— De suntem atât de nătântoci, se burzului Ioniţă, nu pricep la ce ne ţii scai de Domnia ta!

— Şi iar adevărat iaşte, râse logofătul, că de ai nevoie negreşit de un prostănău, nu-i ţin locul zece înţelepţi. Şuguiesc, Ioniţă, şi te necăjesc spre a te scutura de spaimă şi amorţeală. Ştiu cât de vrednici sunteţi amândoi, tu dimpreună cu jupân Chiricã, iar vestea despre această destoinicie a ajuns până la Vodă, de vreme ce n-a crâcnit aflând te ce slujbă însemnată chibzuiesc a vă lua tovarăşi.

Auzind de Vodă, târgovăţul căzu în nădragi şi bucurie fără seamăn îi înroură căutătura.

— Adevărat, nu-s doi în tot târgul Bucureştilor să ni se asemene.

— Pentru iuţeala cu care deşertăm poloboacele de o sută de vedre, mormăi gămanul simţind vicleşugul lui Radu Andronic. De-amu, ce-o fi, o fi! Sloboade-ţi învăţătura, logofete!

Boier Andronic îi dăscăli îndelung asupra deprinderilor otomane, le grăi de cele cinci rugăciuni ale zilei şi strigătele muezinului vestind ceasurile de închinăciune şi îndestulare a pântecelui.

— Pesemne n-au cucoşi, se dumiri Chiricã, dacă au încredinţat asemenea slujbă unui harap. Doamne, că multă închipuire ai dovedit întocmind lumea!

— Şi ia mai cu seamă aminte, Ioniţă, spuse logofătul să nu cercetezi muiere ori bărbat mai jos de grumaji. Căutătura ce împunge anume mădulare îi socotită păcat al preacurviei, ruşinând amarnic cugetul Profetului.

Gămanul ridică din sprâncene a mare mirare:

— Eu socot că Mahomed ăsta avea vreo două-trei ciocârlii sub fes! Îşi bucşeşte feciorii cu brocarturi şi odoare, îi împovărează de aur şi doar dobitoacele au îngăduinţă a sta în priveală. Oare cum se cheamă asemenea faptă, logofete?

— Voroveşti în deşert, Ioniţă. Se află sminteli destule pentru toate bordeiele şi nici pe la noi nu-i secetă. O grijă mare am: întâmpinarea cu Fathma, căci nici eu, nici Chirică nu vom fi de faţă! Muierile otomanilor nu-şi văd într-o viaţă decât bărbatul legiuit, părintele şi fratele, mult, vârf de ciubotă în uliţă unde silite sunt a păşi cu ochii în ţărână. Iaca, pentru acele clipe cerc eu spaimă, Surme vestindu-mi că nevastă-sa îi muiere capeşă şi poftalnică.

— Poftalnică?! se holbăţi gămanul.

Radu Andronic prinse a râde:

— Vlaga valahilor îi vestită, Ioniţă, şi nu Domnia ta va fi cel ce o va da de ruşine, mai cu seamă că ai deprins învăţătură de soi. Nu se află greacă în toată mahalaua Brezoianului{76} să nu te fi avut muşteriu.

— Palavre, logofete! sări Chirică chibzuind că stăpână-su se află în strâmtoare. În zece ani de când îl slujitoresc, cuconu' Ioniţă n-a trecut prag de teleleică! Crâşma Rădiţei, rateşul din Copăceni al lui Jupân Leiba şi hanul Cozienilor, iacă-i cărările! Fă-mi te rog încredinţare, căci alcătuiesc una cu umbra Domniei sale şi abia împărtăşindu-mă la Crăciun, nu poftesc a-mi căptuşi buzunările cu păcat de neadevăr.

Radu Andronic şi Machidon începură să râdă. Fărcăşanul, sfeclă la obraz, rosti mânios:

— Ci încetează cu neghiobiile, bobleticule! Atâta vorbă îmi lipsea în Bucureşti, că-s neprihănit lacrimă, numa' bun de ţintuit în icoană, precum Sfântul cela Decapolit ce-o zăbovit lemn, vreme de şapte ani, în iatac de desfrânată.

Radu Andronic îi smulse cuvântul din gură, râzând:

— Lăsaţi şuguiala! În două zile purcedem spre Anatolia şi nu puţine au rămas de rânduit. Catã, Ioniţă, să zăboveşti cât mai mult în preajma turcului spre a-i deprinde din apucături, căci însemnat este şi cum îşi aprinde luleaua ori se scarpină sub fes. Feriţi de asemeni geamlâcurile. Porţile, cât de înalte, îs de sticlă pentru ochiul învăţat să scotocească. Iar conacul armeanului nu-i han pentru a nu

stârni mirarea când chipuri deosebite se perindă dinaintea ferestrelor…

— Încotro te urneşti? întrebă Fărcăşanul.

— Ţi-am zis, îs treburi care au rămas nerânduite.

Ilie Machidon îşi ascunse surâsul.

— Îngăduie să te însoţesc, logofete, căci tem primejdia celor ce ai de împlinit.

— Iar eu, se răsuci Radu Andronic pricepând ţepuşa plugarului, îndrăgindu-mi din cale afară slujitorul mult vrednic şi înţelept, nu poftesc a-i pune vieţişoara sub secure.

Machidon clătină capul, pe de-a-ntregul limpezit.

— Tot aşa o zis şi alde Gheorghiţă, văru-meu, când Ileana vătăşelului l-a cerut de bărbat. „Eşti prea procopsită pentru mine, fată hăi! Zestre aduci toţi iepurii din sat.“

Pe contesa Xana de Radowicze o găsi într-o odaie împodobită după gustul evropenesc, cu lemnărie aurie împrăştiată în lungul pereţilor şi risipă de sfeşnice şi flori.

Contesa se odihnea pe una din acele sofale despre care se zvonea că ar fi născocit-o o oarecare cucoană de Recamier, frumuseţe vestită a Parisului. În stânga, deasupra unui gheridon nemţesc, născocit din lemn scump de teck şi fărâmiţe de fildeş, stăpânea icoana Sfintei Fecioare, ferecată în strai de aur. La vederea boierului, contesa tresări şi ţipăt uşurel de bucurie îi lunecă pe buze.

— Ce bine ai nimerit, logofete! În viaţa mea n-am pomenit asemenea zi mohorâtă!

Arătă spre urgia care trudea Stambulul, zăticnită de ferestrele înalte perdeluite cu brocart auriu.

Logofătul zâmbi: „În viaţa mea!“ Câţi ani să fi avut copila aceasta firavă? Şaisprezece? Mult şaptesprezece.

— Du-te, Varvară! porunci contesa cu blândeţe în glas. De acum, mi-am găsit tovărăşie bucuroasă şi te poţi întoarce la îndeletnicirile tale.

Radu Andronic întoarse capul mirat. Nu zărise, ghemuită într-un jilţ florentin, mogâldeaţa aceea încotoşmănită. Era o cotoroanţă, măruntă cât un prunc, cu spinarea încovoiată pisiceşte. Tichiuţa de horbotă albă tremura vârtos din pricina frigului, poate a anilor.

Băbătia bombăni ceva în leşeşte şi ieşi cătrănită din cămară.

— Malca{77} Domniei tale? întrebă boierul.

— Nu, a maicii mele, a rămas însă în slujba familiei, neavând în tot pământul alte suflete după care să râvnească. Aşează-te, logofete. Ştii, nu-mi place când oamenii stau lumânare în mijlocul cămării. Parcă tot pleacă…

Boierul căută după scăunaş cât mai aproape de contesă. O cercetă hulpav, fără saţ pentru ochii brumării, ceaţă străvezie a dimineţilor de toamnă, pentru rodia buzelor dată în pârg, pentru cosiţa de argint lăsată slobodă pe umeri. Doamne, cât se cereau de dezmierdate acele plete! Logofătul se apucă vârtos de scăunaş căci îşi simţea mâna pornindu-se singură. Xana întrebă cu glas mititel:

— De ce-ai închis ochii, logofete?

Radu Andronic surâse. O făcuse fără să bage de seamă.

— Îs ameţit de prea multă frumuseţe, contesă.

— Nu-s cuvinte de şagă? Ştii, mie îmi place straşnic să râd dar nu când e vorba de pricini osârdnice{78}, şi încredinţat fii, logofete, că nu puţine îmi apasă umerii.

— De mi-ai îngădui, surâse Radu Andronic, m-aş căzni să te descotorosesc de povară nesuferită.

Xana ţuguie buzele şi clătină bătrâneşte din cap, stârnind râsul logofătului.

— Geaba te veseleşti! Îs grijnică de prea multe şi-ţi iei grea sarcină.

— Cunosc, oftă boierul, cât e de anevoie să hotărăşti veşmântul şi giuvaierurile care se cuvin balului de la capuchehaia Vianei, cât de trudnic se alege floarea ce va da strălucire şi mai vârtoasă cosiţei de argint, câtă politichie

cumpănită se cere pentru a nu-i îndârji între ei pe contele rus Surkov, cavalerul Chevrolon, neamţul von Haurer, marchizul Girardi şi alţi zece, şi a nu-i face să se betegească în săbii de dragul unei anume făpturi de dulce primăvară.

Xana îşi clămpăni genele frănjurite, lăsă nasul în jos şi începu a se juca, trăgând clopoţeii de aur aninaţi la cingătoare:

— Pe Domnia ta nu te-ai trecut printre dânşii…

Părea o copilă de şapte ori opt ani, căreia i-ai smuls păpuşa cu chip de ceară.

— De mi-ai îngădui-o, eu aş fi cel mai bezmetic dintre toţi. M-aş război eu Stambulul întreg iar acesta, odată mântuit, aş trece hotarul.

— Iară şuguieşti…

— Încearcă-mă, contesă. M-aş socoti prea norocos de m-ai ferici cu asemenea hatâr.

Xana ridică ochi umezi. O şuviţă argintie i se aninase de gene şi o dădu la o parte ţinând palma deschisă, ca pruncii. Şopti:

— Spune-mi Xana…

Inima logofătului începu a se zbuciuma, val de sânge îi vopsi obrajii.

— Contesă…

Degete fragede, aromind o floare de portocal, îi zăticniră cuvintele pe buze.

— Xana! La noi, în Lehia, prietenii îşi spun pe nume.

— Şi… liubovnicii?

Xana începu să râdă.

— Dacă te străduieşti, ai să afli.

— Câtă vreme chibzuieşti a zăbovi în Stambul?

Fruntea limpede a Xanei se adumbri, văl de negură trecu peste căutătura brumată.

— Nu ştiu… Contele va hotărî.

Cerceta peste umerii boierului, îşi pierduse dintr-odată vioiciunea, o înstrăinare neînţeleasă pusese stăpânire pe

întreaga-i făptură. Între sprâncene, paseri sulege avântate în zbor îndrăzneţ, se despicase creţ adânc. Aşa avea să arate Xana peste cincisprezece ori douăzeci de ani, chibzuind la cele pentru totdeauna călătorite, la năpastele pe care vremea ţi le zvârle desagi în spinare, aceasta fiind rânduiala iar nevoile neîntrebându-te ce vârstă ai.

— Te-am necăjit? şopti logofătul.

Întrebare neghioabă, dar inima izvodeşte clipe când cugetele cele mai viteze îşi rătăcesc vlaga şi curajul, când minţi înţelepte se împleticesc, iscând vorbă neroadă.

Xana cercă să zâmbească şi scutură din cap. Mărgăritarele ce-i spânzurau în urechi dănţuiră câteva clipe, iscând stropi de lumină.

— Ai râs când ţi-am spus că mă asupresc griji destule cât să încovoaie spinare cu adevărat dârză… Şi m-ai zeflemisit, grăindu-mi de truda podoabelor, şi a florilor, şi a inimilor îngenuncheate,..

— Iartă-mă, Xana…

— Aşa curând? Te cunosc de puţină vreme, nu umpli nici un căuş cu ceasurile petrecute dimpreună şi iacă, s-a şi ivit pricină să mă îmbuni…

Glăsuise cu nespusă drăgălăşenie şi viers de privighetoare se strecură în sufletul boierului.

— Iartă-mă, Xana, şi îngăduie să te ajut.

— Nu-ţi stă în putinţă, logofete… Nimănui nu-i stă. Doar Maicii Preacurate.

Îşi culese iute o lacrimă.

— Desluşeşte-ţi necazul! Mi-ai dăruit prietenia Domniei tale. Lasă-mă să ţi-o dovedesc pe a mea.

— Mi-i… mi-i tare anevoie, ruşine năpraznică mă striveşte… Ai putea pricepe strâmb ori pocit…

Îşi astupă chipul în palmele mici, de fetiţă şi începu să plângă. Logofătul îngenunche lângă condurii de atlas. Îi desprinse mâinile cu blândeţe, de parcă ar fi temut că le sfarmă.

— Voi pricepe doar ceea ce-mi porunceşti, Xana. Jur!

Necugetat, îndemnat de patimă ce n-o mai putea zăticni, depuse sărutare uşoară pe cosiţa de argint.

— Ce faci?! Varvara ori contele pot pătrunde în orice clipă.

— Iertăciune.

— A doua oară, surâse printre lacrimi contesa.

— Pricep că vremea ni-i măsurată. Destramă, rogu-te, taina supărării şi încredinţat sunt, vom găsi leac… Necazul împărtăşit leapădă din povară.

Contesa slobozi suspin lung.

— N-am ştiinţa vorbelor de ocoliş… Poimâine îmi soseşte ursitul la Stambul, contele Boguslav Warshewa…

— Ursit?! se spăimântă boierul.

Xana îşi muşcă buzele.

— Ţi-am spus… nimeni nu mă poate rezema. Legământul mi l-au smuls cu de-a sila, astă primăvară. Fără a-mi lăsa răsuflet de dezmeticeală, mi-au vârât inel în deget.

Radu Andronic căută iuteş spre mâna contesei. Xana îşi arătă palma.

— Nu-l port. Nici două zile nu l-am purtat căci Warshewa, îndată ce mi-a făcut credinţă{79} s-a pornit mânat de slujbă spre Florintia. Şi dintr-acolo, purcede acum.

— Descâlceşte-mi, Xana! Cine te-a silit la acest legământ?

— Vladimir. Mânat însă de riga Ladislau…

— Oare craii curţilor papistaşe pot porunci însoţirile supuşilor lor?

— Pot. Contele Boguslav îi nepotul de vară al lui Ladislau, iar Vladimir se află în slujba regelui.

Glasul începuse să-i tremure. Logofătul îi alungă şovăiala:

— Spune, Xana! Spune tot.

— Nu suntem prea cuprinşi. Părintele nostru şi-a prăpădit chiverniseala în bătălii şi urzeli pentru scaunul Spaniei, căci, închipuire bezmetică, încredinţat era că i se cuvine. Mamă-sa se afla de sânge maur. Un răsbunel din ordinul templierilor zămislind cândva odraslă nelegiuită unei Alba de Castilia, iar… Istoria e lungă, logofete. De

ajuns că în afară de castelul din Gliwice, şi acela intrat pe jumătate în mâinile cămătarilor lombarzi, n-avem decât simbria lui Vladimir.

— Pricep, şopti Radu Andronie. Cu ce gând pogoară Warshewa la Stambul?

Xana săltă din umeri cu amărăciune.

— De nuntă, şi cât mai grabnică. Peste alte două zile, ne pornim spre Ţara muscălească unde-l va obrăzui{80} capuchehaie pe riga Ladislau.

Ochii boierului ardeau chipul Xanei, tăciuni aprinşi, pizmă pentru leah, grija, dragul căutăturii brumării îi căzneau inima. Glasul răsună dogit, speriind urechile contesei.

— Ce fel de făptură e… Warshewa?

— De nu mi-ar fi fost ursit, aş fi răspuns că-i un moşuc de ajuns de chipeş. Vreo cincizeci de ghenaruri i-au colbuit tâmpla, tot atâtea toamne şi veri i-au umflat pântecele. Doar primăvara din cuget n-a împlinit jumătatea sutei. Se poartă muchelef, iar purtările-i sunt alese, de gentilom.

O gheară se înfipse în grumajii logofătului. I-ar fi plăcut ca Xana să zvârle în creştetul leahului hârdău de dohot. Aşa, prin păcuriu, i se părea că mai răbufneşte oleacă de alboare. Când o văzu însă din nou biruită de plâns, îi cuprinse mâinile şi le năpădi de sărutări.

— Xana, lasă-mi răgaz să chibzuiesc. Dacă… dacă nu vrei… dacă te împotriveşti la această însoţire, ţi-o jur că nu se va înfăptui.

— Cum? Peste lipsa de credinţă zori de nădejde pâlpâiau firavi. Să nu mă amăgeşti. Mai bine mă deprind cu gândul.

— Nu te amăgesc.

— Şi Vladimir?

— Vom opinti să-l cruţăm. Spune-mi, Xana… Ai vrea să vii cu mine?

Botforii contelui de Radowieze îi vestiră întoarcerea.

— Aşteaptă-mă mâine seară, şopti iute Radu Andronie. Te iubesc, Xana.

* * *

Zori trândavi, iscaţi din troiene, cercau să se caţere asupra Stambulului. Viforniţa nu încetase, ba dobândise parcă vlagă nouă iar musulmanii, trudind să domolească mânia lui Alah, înmulţiseră ceasurile de rugăciune. Moscheile Aya-Sofia, Laléli şi Validé-Sultané gâfâiau ostenite de mulţimea drept-credincioşilor, neguţătorii îşi cetluiseră dughenele, pe ulicioare nu zăreai umbră de vietate, cloţan, zăvod ori şalvaragiu calic pus pe miluială. Pierise ceata de mâini întinse care ţi se agăţau de pulpane ori se azvârleau sub copitele bidiviului cerşetorind doi zimţi pentru un blid de pilaf, după cum pierise larma mămularilor arvaniţi, armeni, şi ovrei. În zile luminate de surâsul lui Alah, cupeţii stârneau zbucium şi huiet ce-ar fi ruşinat de-a binelea iarmaroacele sfinţilor Petru şi Pavel vestite din Podul Iloaei până în Ruşii de Pădure, întru zarvă, învălmăşag şi cumplită babilonie.

Păgânii aveau să-şi amintească cu spaimă de neîndurarea acelui ghenar. Oamenii degerau în ciubote, crăpau răpuse de geruială zidurile geamiilor, vârai muchea palmei în zăveaza[{81}] de la Saltanat-Kapisi[{82}] şi să fi lepădat pungă bucşită de galbeni, nu dovedeai în tot târgul blană de oaie ori de sângeap, pielicică de pinţă sau dihanie cât de calică.

La Caravan-Serai, muşteriii se culcau învestmântaţi spărgeau apa în doniţe cu securea – nici de leac nu dibuiai firicel de turbă – iar cel ce rostuia dulău terfegos spre a-i tâlhări picuriş de căldură ţinându-l în braţe, se socotea mângâiat pe scăfârlia rasă de însăşi mâna lui Alah.

În conacul armeanului, urgia bătea la porţi bine zăvorâte. Boier Fărcăşan şi Chirică horăiau somn cleios până spre prânzul cel mititel în cămăşi subţiri de borangic, în vreme ce sârbul, cu pumni carele nu se descleştau de două zile, îl stâlpea din priviri pe Galimet Surme. De-acum turcul, după

înţelepciunea duglişă a musulmanului, se lăsase în voia cerului, îşi petrecea ceasurile în aşteptare senină ştiind dumnealui că potecile soartei fiind demult hotărâte, nu stă în puterea nimănui, crai ori milog, a-i întoarce poruncile. Şi-apoi vorba celuia: decât să robotesc de pomană, mai bine oi sta degeaba…

În cămara alăturată, Radu Andronic trăgea din narghilea cu coatele rezemate pe parmaclâcul ferestrei. Zăpada neguroasă vestea diminicioară săracă în lumină şi logofătul cerceta cu grijă înălţimea nămeţilor. Adunat pe un scăunaş cu trei picioare, Ilie Machidon îi strecura din eând în când căutătură prepuielnică. Îşi simţea stăpânul tulburat de grijă nouă, gânduri învrăjbite îi felureau chipul: acum catifeliu, cu dulceaţă de ibovnic ce n-a apucat încă a boţi aşternutul mândruţei, acum înverşunat, numai patimă, şi bărbie capeşă, şi ochi fulgeraţi de văpaia jivinei încolţite.

Dintr-dată, zâmbet care se cerca nesinchisit, pus pe poznă, lumină chipul lui Radu Andronic.

— Ce-ai zice, împărate, de m-aş nunti aici în târla Profetului?

De când îl cunoştea pe Machidon, şi har Domnului, se petrecuse oleacă de vreme de-atunci, boierul nu-l văzuse atât de uluit. Ochii, urechile, trupul iutac de flăcău iscat în tureatca ciubotei italieneşti dovedeau năuceală din celea ce nu le uiţi o viaţă, ba, după ce ţi-ai prăpădit oasele, le mai istorisesc în voroavă de clacă răsnepoţii şi megieşii care au ajuns a-şi împleti bărbile.

— Taci, împărate?

— Când Dumnezeu te socoate la mare strâmtoare, îţi taie limba, spre a nu-ţi scoate ochii. Priceput-am bine, logofete? Te cearcă alean după grumaji încovoiaţi sub încălţări de jupânească?

— Chiar aşa.

Plugarul îl cercetă pe sub sprâncene.

— Leaşca?

Radu Andronic începu să râdă. Nasul de zăvod îl slujea bine pe slujitor.

— Dumneaei.

— Îhî…

— Adică?

Chiprinaşul săltă din umeri şi începu a dezmierda măciulia parului.

— Chipeşă îi, nu zic…

— Îi.

— De neam, iarăşi e, nu zic…

— E.

— Plete neasemuite are, nu zic…

— Are.

— Crudă, căprioară, iar se arată, nu zic…

— Se arată.

— Boiul, trestioară se mlădie, nu zic…

— Se mlădie. Logofătul îşi prăpădi răbdarea: Ci sloboade odată, creştine! Dacă ceea nu, ceea nu, atunci ce zici?

Plugarul luă chip spăşit, nătângul satului.

— Alta nu pricep. Ce-are muierea aiasta cu Domnia ta logofete?

Boierul oţărât îşi rândui musteaţa.

— Ameţită de însuşirile mele cele multe, m-o fi îndrăgit, păcatele…

— Aşa o fi. Istorisea alde văru-meu Sucitu că pe vremea când lupul asuprea pădurea…

— Pădurea din Chipriana, bun înţeles, zeflemisi logofătul.

— Chiar aşa. Vulpea s-a înfăţişat ursului începând a-i lăuda vrednicia, înţelepciunea, coada cea neasemuită lungă şi stufoasă, înfăţişarea muchelefă. Blana toată se afla ciuruită de păduchi, numai ce ieşise jupânul din iarnă, dar vulpanul îl încredinţase că acesta-i veşmântul nou poruncit de ighemonicon în codrul învecinat.

— Şi?

— Chezăşuindu-i ursului că la asemenea haruri se cuvine a împărăţi pădurieştea, şi că tot astfel se cere a-şi ocroti

supuşii care tare-l îndrăgesc, i-a dat brânci la război aprig cu lupul.

— L-a răpus?

Plugarul se hlizi.

— De răpus l-a răpus, da’ numai pielea dumnealui ştie cum. Grăiau unii prin Chipriana că de-atunci doar într-o zăcăşeală o ţine, iar cumătra vulpe, săltându-şi coada pe spinare, s-a ploconit sfetnică altui dregător.

— Care-i pilda, Ilie?

— Nici una, râse slujitorul, de care Domnia ta să nu fi auzit. Oare netot să fi fost acela ce şi-o tocmit frăţân pe dracu’, până a trecut lacul?

Logofătul râse.

— Nătântoci, prostănăi, draci şi vârcolaci de acestea-i bucşită Chipriana, Machidoane, şi-ai început a-i vedea în tot ungherul.

— Dacă nu chiar pe Nichipercea, atunci pe văru-su, zâmbi slujitorul. Nu pricep însă graba. Primita-i poruncă prin hrisov domnesc să-i faci leaşcăi conciul{83}? Două să ţii minte, boierule, din caznele lui Ilie păţitul: dintâi, că cel ce se-nsoară dintr-odată, se căieşte cu picurişul, şi-apoi cine se însoţeşte în străini, se despreunează acasă.

— Mulţămesc de învăţătură, împărate, şi fii încredinţat că pentru toate ce le spui am condică spre ţinere de minte. Şi-acum să încercăm a dibui cum o dregem. Leaşca-i la ananghie şi tot astfel inima lui stăpânu-tău.

În puţine cuvinte, boierul îi istorisi tărăşenia. Plugarul îl asculta cu sprâncene încreţite, nedesprinzându-şi căutătura de chipul lui Radu Andronic. Pricepu că răul e săvârşit, îl cunoştea de ajuns de bine pe logofăt pentru a şti că peste farmecele veneticei, poverile îi asmut îndărăpnicia, şi la o urmă, poate că papistaşa s-o dovedi muiere cumsecade şi îmbrobodindu-şi pletele de nălucă în bariş de jupânească, va trudi măcar oleacă la norocirea boierului.

— Multe stavile! oftă chiprinaşul în cele din urmă. La o urneală, cum o smulgi pe mândruţă şleahticului, căci acela

vine cu gând de căpătuială mâine, iar noi, cât de mănoasă ar fi milosârdia cerului, nu ne putem săvârşi slujba înainte de trei ori patru zile. Mai apoi, ce faci cu frăţână-său? Craiul cela, Lixandru, ori cum îi zice…

— Ladislau!

— Aşa, aşa… Socotind dară că dregătorul Domniei sale a făcut-o scăpată pe jupâniţă, îl mătrăşeşte repejor din slujbă. S-o lăsa oare contele Vladimir – aud că leşii îs trufaşi, taur pus pe prăsilă – de dragul soru-si, îndestulat din firimiturile lepădate de cuhniile Andronicilor? Căci pomana, logofete, cât de îmbelşugată ar fi, tot bogdaproste se cheamă.

— Vom găsi vicleşug pentru a abate asemenea năpasta.

— Dă, Doamne! făcu slujitorul îndoit. Şi alta! Cum chibzuieşti a te însoţi cu leaşca? Faci nuntă amu, între turcaleţi?

— Nu fi nătâng, Machidoane! Mărit{84} după datină, cu chef lat de nouă zile, unde Fărcăşan ne-o fi tartor şi dascăl, vom face pe îndelete, la Bucureşti. Acum, fiind zor şi brânci, ni-i de ajuns un popă ori călugăr cu har care să ne binecuvânteze.

— Chibzuieşti oare, boierule, să te însori azi ori mâine iar leaşca să ne întovărăşească în Anatolia?

— Chiar aşa, împărate! Adăugă încet, cu teamă: Dacă Xana va încuviinţa.

— Hm, zâmbări chiprinaşul. Întreba mai deunăzi frate-miu Culiţă: „Fa Ileană, vreai să te măriţi?“ „Nu…“, „Nu?!“ „Nu… Doar dacă vreai să mă iei!“

* * *

— Mi-e teamă, şopti Xana.

Logofătul îi prinse obrăjorul, potir de lalea albă.

— Te iubesc.

— Mi-e teamă…

— Într-un ceas suntem cununaţi, Xana. Zi da.

— Mi-e teamă.

Şoaptă susurată, trecută prin aromă de april.

— Am să te ocrotesc, Xana! Dăruieşte-mi cosiţa de argint, ochii brumării. Vreau inima ta.

— Mi-e teamă.

— Vom colinda dimpreună tărâmul bucuriilor. Şi te-oi ţine mereu în braţe, Xana… Mereu… Mereu… Şi nu ţi-oi da drumul niciodată…

— Niciodată?

— Niciodată. Zi da, Xana…

Rugăciune smerită, cu ochi aburiţi de lacrimă, cu cugetul curat, cu gingăşia macului cel sfios, şi a brânduşelor, şi a albăstriţelor, sărutate de fluturi primăvărateci, sub soare îndurător de Florar.

— Zi da, Xana…

Flacăra luminării pâlpâi, însufleţind surâsul de pe chipul Sfintei Fecioare.

Capitolul X

NUNTĂ

— Spre a-l cruţa pe frăţâne-său de mânia lui Warshewa şi a rigăi Ladislau, vom pune la cale răpire de care nu poate fi vinovat.

Ilie Machidon oftă cu înţeles. După cum prepuise, stăpână-su, catâr dintre cei mai capeşi când oarece i se punea de-a curmezişul, avea şi de astă dată să se azvârle cu capul înainte şi, bun înţeles, acolo unde bulboana e mai adâncă. De mititel se afla stăpânit de năravuri. Trudnicia îl asmuţea şi nu odată boier Costache poftorise urechilor umplute cu câlţi ale lui fecioru-său: „Nu-i de ajuns să întâmpini stavilă pentru a socoti că drumul acela e bun, nu tot ce-i anevoie de dobândit are şi preţ. Şi ţi-oi mai spune una, fătul meu! Căznitul în deşert de dragul caznei nu înseamnă slujbă domnească, ci silnicie neroadă asemeni celui ce cară apă cu ciurul…“

— Mă asculţi, împărate?

— Nu prăpădesc niciodată prilejul de a-mi hrăni cugetul din rodul minţilor îmbelşugate. Şi încredinţat sunt, boierule, că şi de astă dată pui la cale faptă prea înţeleaptă.

— Ştiu că nu-i înţeleaptă, dar un răboj de greşeale neînceput îi la fel de primejdios ca şi celălalt, prea îndesat. N-a păţit-o oare fiind prea grijuliu văru-tău, Tilică, din Chipriana? Tot temând vreo boroboaţă, nu trecea pas de zăplazul ogrăzii.

Slujitorul se prefăcu mirat foarte.

— Aceasta era va să zică pricina? Iaca, nu mă tăia capul de ce Tilică ară şi seamănă numai în jurul casei, grijind să ocolească doar bordeiul câinelui.

— Pricepi lesne, Machidoane. De nuntit însă tot mă nuntesc, aşa că nu-ţi desfereca moara, căci muşteriii sunt la seceră.

— Tot aşa zicea şi Tilică pe care domnia ta îl cunoaşte: „Ştiu că-mi fărâm capul, dar îmi place zidul.“

— Gata, împărate?

— Cu voia Domniei tale.

— Vom săvârşi, dară, răpire măsluită. După chindie, contesa Xana, dimpreună cu slujitoarea, se va porni în rădvan închis, spre a se mărturisi de păcate duhovnicului dumneaei, aşa cum porunceşte canonul catolic.

— Taman ca lelea Ioana din Chipriana. Stă în biserică cu ochii la Sfântu’ Ion, şi gândul la badea Simion. Iertare, logofete, adăugă, simţind că mânia începe să scapere în musteaţa boierului. Domnia ta cunoaşte că gura nu cere chirie… Vom cerca deci s-o furăm pe contesă în drum spre Hogea cel papistaş…

Radu Andronic îl cercetă cu mustrare şi urmă, preumblându-se prin cămară:

— Vom rândui astfel isprava, încât vinovat să pară vreun şalvaragiu cuprins.

— Şi cum chibzuieşte Domnia ta a izbândi asemenea păcăleală?

— Dintâi, slujitoarea va mărturisi că o ceată de fesuri au poticnit rădvanul şi că aceiaşi harapi au smuls-o pe contesă cu de-a sila urcând-o în bihuncă turcească.

— Ghicesc că acei ticăloşi în trenţe de-ale Profetului…

— Vom fi noi, spuse fără răbdare boierul. Şi pentru ca spusele băbătiei să nu fie puse în cumpănă, vom adăugi cuş-cuş[{85}] boscăriei, lepădând la răscrucea uliţei unde s-a fost oprit rădvanul unul ori două mărunţişuri care să facă deplină încredinţare asupra tartorului isprăvii. De pildă, o

răcliţă de aur cu versete din Coran, cum îşi anină de grumaji musulmanii cuprinşi.

— Gânditu-te-ai, boierule, că după asemenea întâmplare toată „bostănăria“ Stambulului va trece târgul prin ciur şi dârmon?

— Bostangiii, ajutaţi şi de trupurile ienicerilor, căci contesa e soră de dregător evropean şi se va stârni zavistie straşnică. Vor cutreiera conac de conac nemusulman şi aceasta-i pricina pentru care Xana ne va întovărăşi. Hududăile drept-credincioşilor nu le vor răscoli. Îi zăticnesc porţile haremului, Alah neîngăduind nici măcar Sultanului să înfrângă opreliştea. După sfădălie ce va zgâlţâi târgul o săptămână, două, încredinţaţi vor fi toţi, bostangii, calif şi marele vizir, că pe contesă a jecuit-o vreun osmanlâu cu inima friptă. Şi nu puţini vor fi păgânii care se vor veseli în sinea lor, astfel de faptă fiind cumplit osândită în turcime, dar de fală dovadă a vitejiei celui ce-şi vâră scăfârlia sub secure în dorul unei catrinţe.

Ilie Machidon cercetă cu îndoială făptura logofătului.

— Va fi oare de ajuns pentru ca leahul să fie mântuit de mânia craiului?

— Trag nădejde. Oleacă însă tot îl va zgâlţâi Ladislau, asmuţit de nepotu-su. Contele Radowicze va fi mustrat pentru a nu-şi fi oblăduit sora cu mai multă băgare de seamă, dar alta nu i se poate pune în cârcă.

Plugarul prinse a surâde.

— Domnia ta, logofete, eşti dintre aceia care-şi dau în bobi, dar îi orânduiesc pentru ca grăunţele să vestească a bine. Dumneaei, leaşca, a căzut la învoială?

— Trag nădejde.

— Îi bun. La Domnia ta nădejdea-i o fântână ce nu seacă niciodată. Atunci ce te mai frământă?

Boierul se opri în mijlocul cămării.

— Vremea-i rea, iar drumul anevoios. Cum ne va întovărăşi oare contesa în Anatolia şi cum îi ascundem chipul?

— Eh, oftă plugarul, prea mulţi desagi în spinarea unui singur catâr. Iar drumul o ţine tot la deal. De ce nu ne-ar aştepta leaşca aici, în bordeiul armeanului?

Radu Andronic clătină hotărât din cap.

— Aceasta nu se poate. Bostangiii nu vor lăsa nescărmănat petec de uliţă, mai cu seamă mahala creştinească unde pot dărăci slobod orice coşmelie. Primejdia de a o dibui pe contesă e mare.

— Auzi, boierule…

— Aud.

— Ştii când l-a înhăţat cumnatu-meu, Dobrică, pe vulpanul care-i dijmuia coteţele?

— Ştiu, rosti răspicat Radu Andronic. Când s-a pornit la prăduit dimpreună cu muierea dumnealui, jupâneasa vulpe.

Ochii lui Machidon străluciră.

— Cum se cunoaşte, logofete, că ţi-ai tocmit slujitor răzeş din Chipriana!

* * *

Dimitrie Cantemir ridică ochii din pergamente. Descotoşmănat de şuba tătărască cu ţulucul lung, Rustan, suleag, pipernicit şi cu urechi ascuţite, se înfăţişa aidoma faunilor despre care băsneau istoriile meleagului de miazăzi.

Cărturarul scoase sticlele nemţeşti ce-i rezemau privirea.

— Deşartă-ţi desaga de veşti, Rustan! După câte bag de seamă, bune ori rele pricinuiesc mare năuceală.

— Ochiul ţi-e mai ager decât rânduneaua în zbor, stăpâne! Uluială straşnică mă căzneşte şi tot încerc a desluşi ce znamenie de om îi boierul valah, ce pământ e acela care izvodeşte asemenea făpturi!

— Ia-o pe îndelete.

Îşi aprinse luleaua, aţintind slujitorul cu privire aspră, înnegurată. „Sărmanul n-are vină, chibzui în aceeaşi clipă.

Sofocle adevăr grăia: la crainicul de rele veşti, te uiţi urât…“

— Sunt două ceasuri, stăpâne, începu tătarul, când pândind conacul neguţătorului armean, l-am văzut pe valah ieşind călare din ogradă. După deprindere, n-a trecut pragul porţilor ci a zburat săgeată peste palancă şi tot asemenea, sluga ceea sucită care nu se despărţeşte niciodată de bâtă.

„Ilie Machidon, tălmăci în gând beizadeaua, şi tovarăşu-i credincios, ciomagul.“

— Lucru de mirare, urmă Rustan, se aflau amândoi în strai osmanlâu, turbane de caşmir nins, junghere persieneşti la şerpare, caii înşeuaţi cu tacâmul de argint al musulmanului. Au ţinut-o într-o goană până la poarta Edirne-Capuşi, eu zălogindu-le umbra cu mare greutate din pricina ulicioarelor necăjite. Păşindu-le pe călcâie, m-ar fi dibuit, lăsându-i să se depărteze, le-aş fi rătăcit urma. Cât ai scăpăra amnarul, au retezat Divan-Ioli înfundându-se apoi în Ulicioara Fanarului de Aur, după numele ceainăriei lui Iosub.

Cantemir roinic, împinse pergamentele de pe mescioară.

— Lasă mărunţişurile, Rustan! Ceainăria lui Iosub ori Ali, ori a lui Selim chiorul, nu pentru acestea îmi cheltuiesc răbdarea!

— Iertare, beyule, dar spun înţelepţii că după cum o singură clipă poate schimba totul, la fel fărâmă cât gămălia florii de mac poate schimba orice rânduială. Voi urma amintind domniei tale că la capătul Ulicioarei Fanarul de Aur se deschide cărare pietruită ce duce spre templul păgân. Pe zid se află zugrăvit chipul acelei muieri căreia străinii din Pera îi aduc slavă şi închinăciune.

— Fecioara Maria, surâse Cantemir.

— Poate că aşa o cheamă, poate că într-alt fel. Aici au poposit însă valahii şi, după cum se ascunseseră între porţile unei hardughii călări rămânând, se putea lesne băga de seamă că pândesc drumul.

Rustan se opri trăgându-şi sufletul. Obrajii dogoriţi de ger începuseră a se întoarce la culoarea tuciurie. În cămara cărturarului, iubitor de căldură, focul hrănea patru sobiţe din faianţă olandeză.

— Când s-a ivit rădvanul contelui leah Radowicze – îl cunosc după herbul zmeuriu cu lebede şi suliţi de aur – valahii s-au năpustit vultureşte. N-am apucat a-mi încredinţa uimirea lui Alah, şi surugiul era doborât, tot asemenea boscarul acela înfiretat care străjuieşte spinarea caretei. Iar într-o clipă, cu siguranţă duhurile rele într-aripează braţul logofătului, fecioară neasemuit de frumoasă a fost smulsă din caleaşca şi arducată pe calul boierului. Adevăr îţi spun, beyule! Fiinţă ca aceasta, iscată din omăt, şi irişi, şi cioburi de cer brumăriu, răsare la o mie de ani când Alah în zi fericită, îngăduind desăvârşire oamenilor, deşartă în Bosfor desaga de metehne ce se cuvin fiecăruia clin noi. Trandafir de argint, asta-i cadâna pe care valahul a tâlhărit-o, beyule, şi norocit e acela carele a avut bucuria să privească măcar o clipă chipul ei de floare.

— Ajunge, Rustan. încă oleacă şi-oi începe a-i făuri stihuri. Cunosc muierea, e sora contelui leah. Urmează-ţi istorisirea.

— În caretă, au rămas zgripţuroaică cocârjată şi zbieretele dumneaei. Cât foarfecă fulgerul cer posomorât, logofătul a încălecat în spatele fecioarei şi-au pierit dimpreună cu slujitorul spre Pera.

— I-ai urmat?

— Zăbavă, rogu-te. Am băgat de seamă că valahul a slobozit cu bună-ştiinţă pe treptişoara rădvanului podoabă de aur. Iacă-t-o!

Scoase din şerpar o răcluţă aninată de lănţugel subţire şi-o puse dinaintea cărturarului. Buzele Cantemirescului zâmbiră cu tâlc.

— Acesta e talisman osmanlâu. Ca totdeauna, Andronic îşi săvârşeşte lucrările ţinând seama la mărunţişuri. Răcliţa trebuia să păcălească bostangiii, perdeluindu-le judecata.

Un creştin şi-ar fi rătăcit crucea, aşadară, musulman e vinovat de ticăloşie. Ai încurcat socotelile logofătului, Rustan!

— Am fost încredinţat că e chibzuit a ridica podoaba. Am greşit, stăpâne?

Cărturarul nu răspunse. Slujitorul aşteptă câteva clipe şi rosti îngândurat:

— Neghiobia mă asupreşte de multe ori şi poate tot bobletic judec şi acuma. Fecioara, după ochii şi urechile ce mă slujesc cu credinţă, s-a vrut răpită, beyule. Un singur ţipăt n-a slobozit, ba, tăind Pera, şi-a înnodat mâinile după ceafa boierului.

„Da, îşi zise Cantemir, Dumnezeu l-a blagoslovit pe Andronic cu dragostea înverşunată a muierilor. Iacă un noroc ce i-l cunosc statornic.“

Pe neaşteptate, îi răsări dinainte chipul Casandrei şi ghimpe de oţel îi zgrepţănă inima.

— Unde au poposit în Pera?

— Aceasta n-o mai ştiu, stăpâne. Bidiviul împiedicându-mi-se în chitru răpus de viscol, am prăpădit ciozvârtă de vreme, răgaz bun cetaşilor să piară la încrucişare de uliţi.

— Pricep…

Tătarul îl cercetă cu privirea aţintită de parcă ar fi putut ceti pe obrazul beizadelei răspuns nedumeririi care-l încerca năpraznic.

— Beyule… Eu socot că valahul ăsta îi smintit. La slujba primejdioasă ce-o are de împlinit în Anatolia, îşi mai îndeasă în spinare năpastă ce-l poate descăpăţâna. Să furi o muiere între hotarele Islamului e tot una cu a-ţi aşeza singur grumajii pe butucul gâdelui. Unde socoate Domnia sa a tăinui giuvaer strălucitor?

Cantemir săltă din umeri. Îl ştia cutezător pe logofăt, având îndrăzneala jivinelor de deşert, dar răpirea Xanei de Radowicze se dovedea faptă peste măsură de necugetată, începu să chibzuiască jucând între degete răcliţa de aur.

— Rustan!

— Poruncă, stăpâne!

— Vei întoarce drumul şi vei depune podoaba pe treptele caretei. Dacă se mai află acolo, bun înţeles.

— Nu cred. Prea urla ca din gură de şarpe moşneaga, pentru a nu trezi măcar o păreche de urechi. Şi s-a scurs un ceas de-atunci.

— Încearcă! Ţi-am desluşit, Rustan, şi apăs. Îl vreau înfrânt pe logofăt, dar nu răpus. Iar încâlceala cu contesa de Radowicze e fără tâlc pentru noi şi nu avem deci a-i face noduri la aţă, nici a-i vârî bolduri în miere. Zoreşte!

* * *

De trei zile, spătarul Mihai frământa duşumelele în ciubote ars de ciudă şi nerăbdare. Rătăcise urma logofătului şi începuse a-l teme într-atâta – hotărât, la oca de dibăcie se adăugau tot pe-atâta potrivelile sortirii, arhanghelii opintind dimpreună cu satana spre a-i netezi cărările – încât nu mai putea să-i rostească numele fără a-şi încăleca degetele, să alunge piaza rea.

Bun înţeles, porţile Stambulului se aflau vegheate eu străşnicie, Cantacuzinul îmbelşugând ceata de simbriaşi ai lui Zachi cu număr sporit de fesuri şi taleri. Dar după cum omul deprins cu ploaie de noroace ajunge a se vârî fluierând şi în foc de gheenă, tot astfel cel asuprit de orândă dibuie locul cu vârful ciubotei pe câmp semănat de flori, şi atunci nimereşte peste coadă de şarpe mânios.

Întărâtat, dar mai cu seamă înfricoşat, pe spătarul Mihai nu l-ar fi pălit uimire mare aflând, de pildă, că boier Andronic a trecut porţile Stambulului călărind telegar într-aripat, ori purtat de mână, peste văi şi dealuri, de te miri ce drăgaică.

Când hangiul pătrunse în odaia Domniei sale, de tulburare Cantacuzinul îşi fărâmă narghileaua între măsele. În cămară stăpânea fum ca la pulberăriile ienicerilor,

rânduiala stricată a boscârţelor dovedea aprigă sărăcie de somn şi păreţi izbiţi de căpăţână turbată.

Zachi-Ibben păşea după obicei, muteşte, ferind parcă zăcaş greu sau priveghi de mort. N-ar fi călcat altfel nici cu stilet dosit în mânecă gata să înjunghie tâlhăreşte spinare întoarsă. Surâsu-i untdelemniu nu şi-l rătăcea niciodată.

— Ce-i? întrebă răguşit spătarul.

Hangiul zugrăvi câteva ploconeli cu palmele încrucişate peste piept. Cantacuzinul, terciuit de aşteptare zadarnică – îi tremurau mâinile şi glasul – se răsti:

— Ci sloboade odată, creştine! Mi-s pârjolit de trei zile la foc mocnit.

— Nu-s creştin, râse Zachi, dar Alah e mare. Alah e bun! Dovedeşte milosârdie drept-credincioşilor ca şi păgânilor, carele doar din neştiinţă nu-i slăvesc înţelepciunea, şi duhul nemuritor, şi neadormirea, şi…

— …Fesul, papucii şi şalvarii! urlă dezlănţuit spătarul Mihai. Începi a-mi tolocăni Coranul?

— Iertăciune. Cercam să te încredinţez, spătare, că Alah te-a luat sub oblăduirea sa. Îţi port veste ce cu siguranţă îţi va descreţi cugetul.

— Atunci descreţeşte-l dracului odată, căci îi mai crâmpoţit decât o ciubotă de milog!

Hangiul avea însă învăţătură de iscoadă bătrână, îşi slobozea marfa cu picurişul, deznodând punga stăpânului cu fiece cuvinţel. Ori poate, asmuţindu-l pe Cantacuzin, se veselea într-ascuns.

— Am aflat…

— Ce-ai aflat?

Zachi socoti însă pesemne că înainte de a-şi deznoda limba, cuvenit e a purta mulţămită celui Prea Înalt, şi îngenunchind către Mecca, începu a-şi sălta şezutul în metanii smerite.

Spătarul îl urmărea holbat.

— Ai căpiat, bre, omule?! Amu ţi-ai găsit a tăifăsui cu Profetul?

— Rânduit ne e nouă, musulmanilor, după izbândă anevoioasă…

— Ce-ai izbândit, bobleticule!? L-ai răpus pe Fărcăşan?! Priponitu-l-ai pe logofăt?

— …Rânduit ne e dară, urmă hangiul fără a-l lua în seamă, a ne mărturisi neputinţa şi cu umilinţă, slavă să aducem lui Alah preafericitul. Sădeşte, învăţătorule, în noi credinţa cea nebiruită şi frica de tine!

Pierzându-şi tot cumpătul, Cantacuzinul urmă bezmetic:

— M-aţi smintit cu Alah aista! Ibovnică dulce să-mi fi fost, şi tot nu mi s-ar fi aninat în toată ziua de grumaji.

— Nu huli, spătare! Mâna lui Alah e lungă, prea lungă…

— Am băgat de seamă! Şi şi-a plămădit feciorii tot astfel. Doar întinsă din cot, şi sare hotarul până în vistieria Valahiei.

— …iar mânia lui necruţătoare. Fulger pe cer ca lacrima, furtună pe lac blând.

— Osândească-mă la muncile cele veşnice. Hangiule, nu mă perpeli!

Zachi-Ibben îşi mai îngădui răgaz de-un oftat.

— Mâine, la răscruce de zori, logofătul se urneşte spre Anatolia, ieşind din Stambul pe Poarta cea mare a dervişului Iatan.

Cantacuzinul, înghiţi nodul din grumaji, sudoarea îi năpădi chipul.

— Încredinţat eşti?

— Ca de fiinţa lui Alah.

Spătarul se strâmbă. Ar fi poftit dovadă mai vârtoasă. În mintea domniei sale, Alah şi Mahomed se cam încâlceau. Şi-i închipuia, de-or fi vieţuit vreodată, doi turci nelăuţi şi muieratici – o dovedeau rânduiala haremului şi numărul soaţelor îngăduite – şi cu beteşug la pântece, de vreme ce osândeau rachiul cu atâta îndârjire.

— L-au răpus pe Galimet Surme?

— Aceasta n-am dibuit-o. Negreşit însă se porneşte mâine, dimpreună cu toată ceata.

— Cine ţi-a încredinţat taina?

Zâmbetul ce-l scotea din ţâţâni pe spătar reteză iar obrazul hangiului.

— Am desluşit Domniei tale că Maria Cantacuzineasca nu huzureşte somn de prunc în cetatea Braşovului. Şi iar ţi-am mai depănat că Doamna plăteşte iscoadă de soi, ce tovarăş întru fapte bune mi-a fost pe mările greceşti. Pentru hramul veştilor cu care mă hrăneşte, îmi pun capul.

Spătarul rămase o vreme tăcut. I se vălmăşa în minte ghem încâlcit de socoteli, căruia nu-i dădea de rost. Iar nădejdea, freamătul ce-i osândea mădularele, teama de greşeală şi norocul logofătului îl înghionteau, neîngăduindu-i a chibzui în linişte.

„Nici n-am cu cine mă povăţui. Ăsta-i dă zor cu Alah, bădiţa-i departe…“

— Da, rosti în cele din urmă, de cu noapte voi fi la poarta acelui derviş blestemat. Mă vor însoţi douăzeci de oameni. Oameni, apăsă, nu cloţani netrebnici. Cunoşti hangiule, că nu mă scumpesc la taleri.

— Înţelept e oare? întrebă cu tâlc Zachi.

— Ce anume?

— Douăzeci de cetaşi cheamă pretutindeni luarea aminte. A logofătului şi a bostangiilor. Domnia ta fereşti căutătură de doi vrăjmaşi, care nu păşesc dimpreună. Chibzuieşte bine, spătare! Eu, nătângul, socot că cinci oameni aleşi după viclenia jungherului şi vlaga braţului, ţi-s de ajuns. Şi mai ia aminte, rogu-te, că hanurile otomane sunt calice în cel meleag. Anevoie pot găzdui atâta lumet. Unde le întinzi aşternut la vreme de iarnă ciomăgoasă? În gorgan de troiene?

Cantacuzinul îşi prinse tâmplele în palme. Turcul avea dreptate.

— Ai cinci asemenea zdrahoni?

— Pot rostui printre cârjaliii greci din mahalaua Fanarului. Îi voi dărăci pe cei mai cumaşi, cu desaga îndestulată de răutăţi.

— Hm… Grijeşte doar ca ticăloşia să aibă un liman. Nu-mi place să-mi cercetez mereu spatele…

Hangiul râse şi spătarul urmă:

— Şi mai desluşeşte-le că pungile cele multe le las la Stambul, galbenii ce li se vor cuveni urmând a-i număra aici, în hanul ăsta puturos, pe măsura slujbei şi vredniciei.

— Le-o voi desluşi.

— Trag nădejde că voi avea ce răsplăti.

Zachi-Ibben surâse:

— Cu voia lui Alah…

* * *

Radu Andronic îi strecură în deget ghiul de care Domnia sa nu se despărţise niciodată. Mărgăritarul rozalb mijea ochi cu lucire mierie, în ploiţă de adamante.

— Verigile, şopti cu gura lipită de tâmpla Xanei, le-om pune în Valahia. Mama le păstrează în sipeţel de argint, încredinţată că sunt talismane aducătoare de noroc cât poate căra în spinare făptură omenească ori catâr de gospodărie sărmană, deprins cu poverile.

Acele inele de însoţire aveau istoria lor pe care cucoana Irina, îndeobşte posacă şi cârtitoare, o depăna cu drag neasemuit. Fuseseră născocite din aur şi safire albe de către un giuvaergiu lombard, statornicit la Bucureşti în zilele bucuroase ale domniei lui Vodă Matei. Răsbunicii jupânesei Irina, Manolache şi Păuna, se însoţeau chiar în cărindarul începutului de cârmuire şi dezmierdat le-a fost traiul, viers de privighetoare zilele urzite dimpreună. Mai băsnea jupâneasa Irina că acele inele s-au petrecut apoi pe alte degete, ale bunicilor Pană şi Catrina, izbăviţi ca prin minune din pojar năpraznic ce cuprinsese conacul din Uliţa Blănarilor. Iar minunea o săvârşiseră acele ghiuluri, căci Catrina şi-l rătăcise pe-al dumneaei în zmeurişul din livadă. Grea pe atunci şi plină de incuri, boier Pană nu i se pusese

de-a curmezişul şi porniseră să cerceteze dimpreună locul. Mâna lui Dumnezeu! În acel răstimp, s-a stârnit vâlvătaia care a pustiit, cât ai întoarce capul, conacul până în temelii.

Despre această minune şi încă altele istorisite cu nesaţ de jupânească – feeioru-su Radu prepuia cu zâmbet înghesuit sub musteaţă nu puţine floricele – avea să fie pătruns tot neamul, iar Catrina lepădă cu limbă de moarte, în zapiscă încredinţată duhovnicului, poruncă: „Ghiulurile se vor petrece spre neuitare, veşnică mulţămită Ziditorului şi noroc statornic, vlăstarelor de parte bărbătească ale stirpei.“ Cum Prisăcenii, seminţia jupânesei Irina, zămisliseră până la dumneaei doar spiţă muierească, ghiulurile împlineau jumătatea sutei de când hodineau în sipeţelul de argint

— Tu nu eşti încredinţat? şopti Xana.

Lacrimi înrourară căutătura logofătului. Niciodată nu i se păruse Xana mai chipeşă. Înfăşurată în mantie de hermină albă, obrazul contesei de Radowicze – de puţine clipe logofetească Andronic – avea gingăşia panseluţei, acea floare necunoscută încă de valahi, dar căreia francii, iubitori de frumuseţe fragedă şi plăpândă, îi închinau stihuri şi muzici.

Răspunsul boierului pecetlui cu buze fierbinţi ochii brumării.

— Plângi, Xana?

— Îs fericită. Atâta doar…

Radu Andronic ghici pricina tulburării.

— Ţi-e gândul la Vladimir. Nu-i purta de grijă, căci lucrarea a fost săvârşită cu meşteşug. Nimeni nu-i poate prepui amestec cât de mărunt,

— N-am să-l mai văd niciodată?

— Xana, floarea mea de argint… Se va călători oleacă de vreme, cât încape în clapcă de ceasornic, şi pătărania va fi dată uitării. Mânia craiului se va spulbera puf de păpădie, iar contele Vladimir ne va fi oaspete drag de câte ori dor aprig de Xana îl va îndemna să treacă hotarul.

Contesa avu râs mic, pe care-l înăbuşi la pieptul logofătului.

— Îmi aduc aminte… Ce barbă caraghioasă avea preotul acela!…

— Bucuros sunt că a consimţit la însoţire. Nuntitul în pripă, la ceas doselnic de seară şi fără lăutari, pune pe gânduri, iar Patriarhul Dositei osândeşte aspru însoţirile neîngăduite. Bietul părinte n-avea de unde să ştie că pricina tainei noastre nu-i nelegiuită.

— Se uita la mine ca la o nălucă.

— Făptura ta vrăjeşte, scoate din minţi sihastri, stârneşte pizma cerului şi a livezilor de piersici coapte, a nopţilor albastre şi a cireşului trufaş. Mi-e dor de tine, Xana…

Logofeteasa ridică privire speriată.

— Oare nu te însoţesc în Anatolia?

— Ba da, oftă boierul, deşi drumu-i tare primejdios. Dar mai primejdios e să te las singură aici. Dumnezeu o să ne ajute, Xana. Te iubesc…

Rădvanul poposi dinaintea hudubăii armeanului. Logofătul ridică fulg trupul muierii şi pătrunse în curtea neguroasă. Aici, până a bate la porţile neguţătorului, îi căută dintâia oară buzele. Închise ochii, ameţit de bucurie.

Viscolul gâfâia, opintea troienele, cuprinzând în nimb de zăpadă capul zeului din Pera şi cel de argint.

Cartea a doua

VÂNZAREA

Capitolul XI

URZELI

Socoatele Negulescului păreau cumpănite şi, cu lacrimă de noroc, lesne de săvârşit.

Ghimirliile gâzilor se aflau într-o viroagă a muntelui, îngenuncheată dinaintea unui iezer care, în lunile arse ale lui cuptor ori gustar, întindea oglindă fermecată. Lăcovişteа strălucea într-atâta, încât însuşi Profetul, bătând uliţele printre nouri şi luceferi, şi-ar fi putut rândui musteaţa cercetând cleştarul undelor.

— Mâine seară, desluşi boier Negru, voi rămâne în hudicioara cea gheboasă, deschisă deunăzi. Pe aceasta n-o cercetează arguzinii seara, fiind răsărită abia de un cot, şi nelaîndemână căci se află abătută din drum.

Postelnicul Ionică Dumşa îl asculta cu obraji fripţi de fierbinţeală şi nerăbdare.

— Vor băga de seamă că lipseşti din convoi, boier Negru.

Nările craiovoanului fremătară. Aceasta era şi grija cea mare a Domniei sale.

— Trag nădejde de orbeaţă vârtoasă.

Pârcălabul Traşcă al Vasluiului pufni cu dispreţ, iar Negulescu urmă fără a-l lua în seamă:

— Dintâi că Osman, cel mai îndârjit dintre temniceri, se află în cuvenita zi de slobozenie. Ceilalţi dovedesc mai multă nepăsare când ne cercetează. De-al doilea, tot azi, marele vizir Ramy Mehmet împlineşte jumătatea sutei. În

tainã mare s-au fost aduse trei boloboace de basamac – rostuite de niscai tâlhari greci. Se va încinge zaiafet năpraznic. Prinsoare pun că până la miezul nopţii nu se va afla nici măcar pui de cloţan treaz…

Vornicelul Manole Filipache îl asculta cu priviri rătăcite şi zâmbet netot, dezmierdând spinarea şerpurelului. Lălăia un cântecel, cuvinte viersuite anapoda, aşa cum îngână pruncii.

— Urmează-ţi gândul, suflă sârbul.

Se aşezase la ciubotele craioveanului, sorbindu-i – bărdacă de apă în vipia deşertului – cuvintele. Din pricina tulburării, fălcile îi zvâcneau, sudoare de gheaţă îi năpădise trupul.

Negulescu prinse umărul novacului, surâzând. Iacă o făptură pe care te poţi rezema.

— Voi aştepta două ori trei ceasuri să se întunericească zdravăn, iar vinarsul să-şi împlinească slujba. După aceea voi slobozi zăgazul…

Tăcu, cercetând în jur, chipurile osândiţilor.

— Bolunzeală! ţipă muiereşte logofătul Balotă. Doar o minte de vânturător bobletic poate născoci asemenea sminteală! Ne dai brânci vârtos pierzaniei.

Boier Negru căută cu dispreţ spre făptura netrebnică.

— Care pierzanie? De nu izbutesc, sunt singura gură ce va hăpăi ţărâna, ceilalţi, şi mai cu seamă Domnia ta, *logofetească* Balotă, neavând nici în clin, nici în mânecă cu isprava.

— Ia-mă tovarăş! izbucni sârbul. Vom înfrunta dimpreună primejdia.

Craioveanul clătină capul:

— Îi peste putinţă, Slavomir. Oricum nu încăpem doi în ocniţa hudicioarei, iar Domnia ta te afli mai voinicos decât un lefegiu muscal.

— M-am dumirit, rosti încet postelnicul Dumşa. Descetluind zăgazul, apele iezerului vor înghiţi viroaga, Maică precistă! Câtă uciganie! Fesuri, muieri, prunci…

— Ţi-i milă poate de gâzi, postelnice? i-o reteză aspru boier Negru. Să te cerce milosârdia pentru pieptul Domniei tale răpus de sarea Anatoliei, de pruncii şi muierea lui Filipache, de sutele de căpăţâni ce ghiftuiesc puţurile de sânge… Au ajuns a săpa altele, căci cât de hulpave, fântânile au prins saţ, sunt îndesate.

Traşcă al Vasluiului se vârî cu glas de clopot.

— Nu vă mai sfădiţi!

— Iar dai porunci, pârcălabe? sări ars craioveanul.

Traşcă înghiţi în sec. De i s-ar fi aflat Negulescu în stână, prunc ori slujitor, doar cu gârbaciul l-ar fi hrănit.

— Mda, înghiţi a doua oară şi, din pricina trudei de a se stăpâni, glasul se auzi dogit, ca după chef de patru zile. Va să zică, socoteşti să-i îneci pe turci…

— Cu voia Domniei tale, rânji boier Negulescu.

— Şi ce faci cu turbanele căţărate pe metereze? Ori chibzuieşti că apa se va înălţa până la cer, spălând papucii lui Alah?

— Bag de seamă, pârcălabe, că înţelepciunea ţi-i tovarăş de nădejde, nu te leapădă nici în somn. Pesemne, când turcul căţărat pe zid s-o dezmetici că muierea, şi pruncul, şi tot chiagul îi piere sub apă, pietriş şi nămol, o sta îndelung în cumpănă: Ce să facă? Să dea năvală a-i scăpa, ori să păzească osândiţii lui Ramy-Mehmet? Ce zici? Eu prepuiesc că tot de vizir le-o fi mai drag…

Ionică Dumşa zâmbi subţire. Boier Negru nu-l cruţa pe Traşcă şi doar ţel împreunat îi putea înhăma la acelaşi jug. În vremuri senine, megieşi de moşie, ori dregători la aceeaşi curte, s-ar fi învrăjmăşit pe viaţă.

— Socoata-i bună, cugetă sârbul. Vom izbuti! Ce se va întâmpla însă după aceea? Suntem zece mii de osândiţi ce vor năpădi uliţele, drumurile, târgurile Imperiului.

Nikos, pehlivanul din Creta, îşi arătă chipul de viezure târându-se în lungul zidului:

— Ne vom strecura fiecare, după ursită şi iscuseală. Cetele numeroase nu-s bune, cheamă toţi ochii.

Boier Negru tresări. Parcă abia atunci luase în seamă făptura grecului, îl privi lung, cu o grijă pe care boscarul o descâlci.

— Fii liniştit, boier Negru. Vă sunt alături.

— Bagă de seamă! Dacă se întâmplă să ne vinzi, ajungi in iad cu sfârâiac de clipă înaintea mea.

Balotă îşi măcina neîncrederea, trântit pe pântece. Încotro s-aleagă? Nu ştia, nu ştiuse niciodată. Evdochia hotăra şi pentru dumnealui… Alungă gândul ca pe o piază rea şi stupi peste umărul stâng.

Soman-Aba-El îşi călătorea gândul spre zile binecuvântate când feciorii lui Israil, îmbelşugându-şi pântecele cu poame de aur, viersuiau lui Dumnezeu, pe poteci de grădini înflorite.

În hrubă se auzea doar glasul nădejdii.

Mâine…

* * *

Doamne! Minunate acele ceasuri zdruncinate pe drumul Anatoliei, de care logofătul Andronic avea să-şi aducă totdeauna aminte cu părere de rău pentru tinereţea cugetului prea curând istovite, cu suliţă în piept, şi negrăită mâhniciune.

Străbăteau nămeţii în două rădvane bine cetluite, ocolind târgurile de mal, unde bostangiii, prepuia boierul, spintecau case şi uliţi în căutarea contesei de Radowicze. Apucaseră cale pieptişă spre munţii vrăjmaşi, socotind ca Eskişehir să le fie întâi popas. Vremea se dovedea duşman îndârjit, telegarii, muşcând din zăpadă, opinteau anevoie la urnitul rădvanelor.

Ioniţă Fărcăşan şi Chirică, în straie muchelefe – mare sfetnic osmanlâu şi vraci de seamă al Aramului – ţucsuiau din ploscuţe muscăleşti ce păstrează fierbinţeala rachiului.

Într-al doilea rădvan înfloreau, pansele brumării, ochii contesei.

Ţineau moţ cetei logofătul dimpreună cu Mirko sârbul, o încheia Ilie Machidon. La răstimpuri, răpus de dor, boier Andronic lepăda dârlogii slujitorului şi se strecura în caleaşca Xanei. Inima îi bătea bezmetică, întâmpinând chipul neasemuit. Pletele zvârleau fulgere de argint, ochii de ceaţă zvoneau istorii vechi, şopoteau tainele nepătruns ale celui meleag îndepărtat…

Xana întinse braţele, cuprinzând în palmele moi floare de nufăr, chipul smead al logofătului.

— Mi-a fost dor de tine. Zăboveşte, rogu-te oleacă.

— Te iubesc…

Pleoapele frănjurite iscară roua lacrimii.

— Radòu…

Îi rostea ciudat numele, ca francii, iar boierului i se părea că nu auzise nici la moşia părintească „Vâlceaua privighetorilor“, vestită pentru stihuiala filomelelor, cântec mai dulce.

Logofătul sărută obrajii catifelaţi, buzele, poamă rumenită de ispite păgâne.

— Îţi pare rău, Xana? Ţi se cuveneau toate comorile pământului, herb vestit, seminţie mai aleasă. Îs dregător sărman, la curte măruntă de ţărişoară necăjită. Eşti a mea, Xana, şi mi-e teamă de noroc prea îmbelşugat.

— Mi-l socot tot asemenea. Sunt logofetească Andronic… Chibzuieşti oare că clăpăugul cela al Bourbonului, ducele de Anjou sau Felipo al Spaniei, nătângul îţi pot trece pe dinainte?

Fierbinţeală mare învăpăie inima boierului. „Logofetească Andronic!“ Făptura aceasta născocită de zei din floare de munte, şi lacuri, şi fluturi, şi primăvară nebiruită, şi muguri, şi soare, nectar şi nea neîntinată, aromă de rozã, binecuvântare cerească, era a lui. Logofetească Andronic…

— Încă n-am apucat a fi dimpreună, şopti Xana cu chipul vârât în zăbunul boierului. Cu adevărat dimpreună…

De teama spahiilor şi bostangiilor, îndată după binecuvântarea popii din Pera, părăsiseră Stambulul. De atunci, o ţineau într-o întinsoare. Boierul o cuprinse în braţe.

— Draga mea,..

— Oare… Oare părintele şi maica ta nu mă vor alunga? Îs de neam şi credinţă felurită, iar bătrânii văd toate celea de-a-ndoaselea…

Radu Andronic râse.

— Cine te poate smulge de lângă mine? Şi apoi s-a întâmplat oare vreodată o singură făptură să nu-şi lepede inima sub condurii de atlas ai Xanei? N-or săvârşi altfel nici boier Costache şi jupâneasa Irina.

Muierea îşi ţuguie buzele, copiliţă dezmierdată.

— S-a mai intâmplat… Aş pofti… Aş pofti…

Îşi curmă vorba, muşcându-şi cosiţa de argint.

— Ce-ai pofti, Xana?

— Mi-e ruşine…

— Zii!

Şoapta sfioasă se pierdu în subţioara boierului:

— Să le aduc în dar un logofăt mititel…

* * *

— Bre, Machidoane, suspină boier Ioniţă Fărcăşan în han pârlit din Eskişehir, stăpână-tău a bolânzit de tot.

Chiricâ dădu din cap cu încredinţare, gata să şi-l smulgă din rădăcină. Plugarul îl aşteptă pe găman să-şi mântuie gândul, răsucindu-şi sfârcurile musteţei. Boier Ioniţă îl veselise dintotdeauna, lepăda mulţi zimţaţi pe zăluzeala dumnealui, nu şi pe cuminţenia judecăţii, dar de astă dată, gândurile li se cam potriveau.

— Numai leaşcă cu cosiţă ninsă, glăsui boierul, ne lipsea în astă călătorie vântuită.

— Şi dacă Domnia ta bagă de seamă, se vârî bărzăune leuştean Chirică, trebuşoara cu multe nenoroace ne poate procopsi. Logofătul îi tot cu mintea dusă, zâmbăreşte viscolului, de zici că-i adiere de poeniţă, jarıştea din sobiţele istea prăpădite i se pare pojar nesuferit, una două, dă buzna peste drăgaică…

— Drăgaică! se minună Ilie Machidon.

— Bun înţeles! Cine a mai pomenit muiere tânără cu plete colilii şi cireşi la Bobotează? Aceasta-i vrăjitoare, şi Domnului mă rog să nu mi se adeverească vorba.

Slujitorul Fărcăşanului dobândise îndrăzneală, de faţă aflându-se doar stăpânu-său şi un ţăran netot din Chipriana.

— Grijă neagră mă năpădeşte, suspină boier Fărcăşan. După ce că l-am cetluit în bordeiul armeanului pe cel păgân dregător de seamă al Padişahului…

— Profetului, voia să spună Domnia ta, îl îndreptă.. Chirică, încredinţat că de-acum a deprins toate şurubăriile şalvaragiilor.

— Nu fi neghiob! Profetul e un soi de popă mai mare, ce-l slugăreşte pe Alah…

Chirică îşi holbă gămăliile ochilor:

— Cum adică îl slugăreşte, coane Ioniţă?

— Îi spală o izmană, tălmăci Ilie Machidon, mai coase un bumb, râneşte la vaci…

— Aha! se dumiri târgoveţul umblând cu închipuirea prin ceruri unde desluşea gospodărie mijlocaşă, cu porc, câine în coteţ şi niscai orătănii, după pilda bordeiului din mahalaua Broşteni, baştina Domniei sale.

Fărcăşanul însă, apăsat de ale dumnealui, îşi căută gândurile.

— Aşa dară, logofătul îşi saltă turcimea în creştet priponindu-l pe Surme la armean, dar astă trebuşoară părându-i-se prea calică şi lipsită de dăngănit zdravăn de clopot, o mai tâlhăreşte şi pe leaşcă, spre a asmuţi şi întreaga Peră. Odată, de Sântă Mărie, mă aflam în Florintia.

Papistaşii au nârav ca în zile luminate să aprindă bobotăi straşnice, se cheamă focuri bengale. De te înalţi pe gorgan cât de scundac, zăreşti flăcăraia de la zece poşte. Ei, asemenea pălălaie stupeşte de-i noapte ori zi, peste zări şi amurguri, leaşca lui Andronic.

— Ciudat beteşug! se minună Chirică. De-aş fi în locul logofătului, i-aş feri din cale cremenea şi amnarul. Cerul ferească de pojar! Prăpădul văpăierii nici tătarul mânios nu-l întrece, oricâtă osârdie ar depune.

Ilie Machidon începu să râdă. Boier Ioniţă, deprins cu netoţiile slugii, nici nu-l luă în seamă. Nasul târgoveţului se semeţi iarăşi.

— De ce te hlizeşti, ţărane?

— Iertăciune, jupâne, dar mi-s plugarul nătâng ce pildele-şi culege tot la margine de uliţă. Într-acea zi când Ziditorul născoci necuvântătoarele…

Chirică îşi cercetă cu răsuflarea adâncul rărunchilor:

— Har Domnului, iaca în sfârşit istorie ce nu s-a petrecut pe malul Milcovului. Am să încărunţesc din pricina neghiobiilor chiprinaşilor.

— Îi cea dintâi oară când n-o nimereşti, jupân Chirică râse plugarul. Moşucii şi băbătiile din sat m-au fost încredinţat că în trudita zi, Cel Veşnic se preumbla chiar prin prejurimile Chiprianei. Şi aflându-se Sfinţia Sa cu buzunările cam golaşe, a împărţit din sărăcie: negreaţă ciorii, duhoare dihorului, orbeală bufniţii, bordei îngropat cârtiţi şi coadă de un arşin – aci belşugul încă nu ostenise – mâţii… Teşchereaua înţelepciunii o mântuise însă, hăimănind Prea Sfântul în ajun prin cea mahala a Broştenilor din târgul Bucureştilor.

Chirică se înfoie păun, şi săltă piciorul peste celălalt, după cum deslușise deprindere la logofăt.

— Poate n-ai aflat dar din Broşteni mi-s de fel, şi tot aşa bunii şi străbunii…

— Mintea bogată a Domniei tale, rosti fără umbră de surâs plugarul, nu odată m-a ruşinat. Abia acum îi dibui

rădăcinile. După ce şi-a deşertat Prea Bunul avuţia, se înfăţişează dinainte şi măgarul: „Pe mine cu ce mă blagosloveşti, Doamne?“ „Păi te-am prea îndestulat. Urechi mai ţanţoşe decât la toate vieţuitoarele, ţi-am dat… Şi spinare dârză, hărăzită desagilor vârfuiţi, îndărăpnicie cât să întreci orice vieţuitoare capeşă, neghiobie de să-ţi meargă buhul, ba şi nume cu răsunet. Porcul, boul şi măgarul, iacă dobitoace vestite, le pomeneşte creştinul necăjit la fiece pas!“ Asinul începu însă a se tângui. La o adică, urechi mari are şi iepurele, povară poate îndura şi murgul, îndărăpnic îi şi berbecele, neghioabă – găina, vrabia, oaia, cât despre nume vestit, îi flecuşteţ de care Domnia sa, asinul, nu se sinchiseşte. Cel veşnic, cu milă de lighioane, îl îndeamnă: „Ci sloboade-ţi oful! Ce dor te frământă?…“ „Doamne, Ziditorule… Mi-ar fi şi mie drag de o blăniţă albă, ca a vulpii muscăleşti, ori a mâţii persieneşti, să mă cruţe de chipeş ce mă aflu şi plugarul, şi ţiganul, şi cioara de mi se sloboade-n creştet…“ Scotocitu-s-a Prea Bunul prin buzunări şi desagi, ba şi prin turetci, pas de găseşte blăniţă albă. „Măcar o trăistuţă cu făină, se milogi asinul, cât să-mi nălbesc capul.“ La aceasta însă, Dumnezeu nu se învoi…

— De ce? întrebă Ioniţă Fărcăşan.

Ilie Machidon săltă din umeri, semn ca nu poate descâlci peste ce-i desluşiseră moşnegele din Chipriana.

— Nichipercea îi ticălos şi viclean îndeajuns, şi a socotit Domnul că nu-i de trebuinţă să-l stâlpească spre îndobitocirea cumplită a vieţuitoarelor. Baremi despre asin să fie dumiriţi pe de-a întregul.

Chirică îşi arătă nedumerirea.

— Adică?

— Aşa a lăsat Dumnezeu. Căpăţâna măgarului să nu încărunţească niciodată.

Logofătul Andronic li se înfăţişă pe neaşteptate.

— Machidoane! Machidoane! Ce ne-am face fără chiprinaşi?

Slujitorul prinse a râde pe sub musteaţă:

— De logofete, ne-ar zvoni istorii despre plugari boierii Cetăţii de Scaun.

— Peste două ceasuri, vesti logofătul, ne pornim spre Nebal.

— Dimpreună cu contesa? întrebă Ioniţă.

— Cearcă şi ghiceşte. Îţi îngădui s-o faci de trei ori. Hai, Chirică, nu cerceta la stăpânu-tău că nu-i cireş copt. Strânge calabalâcul! Ilie, jupan Mirko! Daţi o raită prin prejurimi. Ciudat peste măsură mi se pare că iscoadele spătarului nu şi-au dovedit încă făpturile. Iar înfruntările la drum pustiu, cu două rădvane ce se cer ocrotite, îs primejdioase.

Sârbul, cu gândul la Surme – cerca spaimă să nu născocească turcul te miri ce vicleşug şi să fugă din casa armeanului – îşi trase dulama. Fruntea înneguratră era boţită pe potriva cugetului greu apăsat.

— Domnia ta rămâi? întrebă moale plugarul.

— Vezi bine! Boier Fărcăşan trebuie vegheat,

— Hm… Chibzuiam că la jupân Chirică îţi stă râvna.

— Şi la Domnia sa.

— Adevărat! surâse ţăranul mirat. Dumneaei logofeteasa leaşcă ştie a-şi purtă singură de grijă.

— Ai plecat, împărate?

— Bucuros după cum spunea şi văru-meu Sâsâitu când îl îmbulzeau găzdaşii de umeri…

Grăia păreţilor. Logofătul pierise în odaia Xanei.

Chirică, botos, strângea într-o lene boscârţele stăpânu-său.

— Îs spetit de atâta robotealâ… Aveam ştiinţă că mi-s tocmit la un singur stăpân, dar bag de seamă că osândesc la doi…

— Îţi bucşeşti burduhanul cât şase, aşa că tot nu eşti în pagubă, i-o scurtă Fărcăşan.

— Şi baremi de-ar fi toată cazna aceasta cu chilipir urmă Chirică. Încredinţat sunt însă că opintelile-s în zadar, şi

mânăm ca bărzăunii doar spre a ne izbi căpâţânile de ziduri.

Ilie Machidon râse şi târgoveţul îi întoarse spinarea lehămeţit. Ţărăniile chiprinaşului îl sastiseau până peste urechi. N-avea să priceapă în veci cum făptură aleasă ca boier Andronic se poate veseli de atâta prostie şi lipsă de ighemonicon să încarci două care.

— Şi mai află, cucoane Ioniţă, că avan m-au oropsit vorbele Domniei tale. Nu prepuiam că un blid de merindeaţă şi-un coltucel de pâine or să sărăcească avuţie făloasă. Iaca faptă pe care boier Zaharia cel bătrân n-ar fi săvârşit-o în ruptul capului. De-amu, n-oi mai lua înghiţitură, iar la Bucureşti, de-om mai ajunge, bineţe îţi voi da şi oi apuca pe unde m-o îndruma Domnul.

Fărcăşanul, răsturnat cu pântecele spre bagdadie, flutură din pleoape a încuviinţare.

— Aşa să dregi Chirică, şi mult folos caselor îmi vei aduce.

Târgoveţul, aşteptându-se la cuvânt de îmbunare, îşi strivi lacrima şi începu a îndesa sunducul de călătorie.

* * *

Două stârniseră dorinţă aprigă de cunoaştere în mintea domniţei Casandra, făptură ageră şi din cale afară de cercetătoare.

Dintâi, în toate cărţile primite, beizadea Dimitrie nu pomenea cuvinţel despre slujba logofătului la Stambul. *L-am zărit la zaiafetul franţuzului Ferrio, cum îl ştii, muchelef mereu cu oaste de inimi răpuse şi împrejmuit de muierile, mai dihai ca un paşă. De atunci, neîntâmpinându-l leac, prepuiesc c-a întors calea Valahiei. Altfel, iarnă hapsână s-a năpustit asupra Islamului…*

Şi tot aşa despre nămeţi, ciubotele frânceşti ce nu ţin piept omătului vrăjmaş, scrierile dumnealui, lehămeţeală de şalvaragii şi dor de domniţă.

Cunoscând rosturile logofătului la Poartă, Casandra nu se lăsa amăgită de asemenea mărunţişuri: simţea, dincolo, de rândurile uşurele, gând tainic şi fapte pe care Dimitrie cerca să le ocolească.

Ciudată i se părea de la o vreme şi mumă-sa. Trăia tot într-o înfierbântare, căutătura prinsese lucoarea sticloasă a veghii de fiece clipă, de-ajuns să troznească butucul în soba cea burduhănoasă pentru a tresări de-i cădea barişul, tot cu ochii pe fereastră se afla, iar olacii erau întâmpinaţi cu fereală îndoită. Mai cu seamă, carte primită în ajun o scosese din firea dumneaei. Fremăta toată, o bucurie temătoare îi stăpânea fiinţa. Ba, veselită de veste bună, îşi dezertase punguţa îngăduind Casandrei să cumpere cal persienesc de mare preţ, la care jinduia zadarnic de trei luni numărate.

Domniţa se fălea că are ştiinţă de toate tainele maică-si, scăpându-i doar cele pe care nu lepăda nici două arămioare. Răvaşul acesta se cerea însă citit. Cantacuzinească îşi dosea urzelile în sipeţelul de sidef din iatacul albastru. O aflase strecurându-şi căutătura între bârnele duşumelei de la cămara de veşminte, această cămară fiind iscată chiar deasupra odăii azurii.

Când Maria Doamna plecă la slujba de vecernie, Casandra pătrunse în iatac, folosindu-se de cheie calpă rostuită cu doi ani în urmă de la lăcătuşul neamţ. Pentru zece arginţi, meşterul se învoise a i-o potrivi aidoma celei ce atârna la cingătoarea Cantacuzinească. Sipeţelul îl dibui în secretăraşul florentin. Şi aici încuietoare, şi încă meşteşugită. Domniţa chibzuise la piedică. Tarsiţa, ţiganca sufragioaică, răpusă în Rusaliile trecute de pântece prea poftalnic, îi desluşise vicleşug de soi. „La besactele gingaşe, iscusit cetluite, vii de hac cu ciocănaş sprinten. Cerci toate colţurile fesfeseluite în argint ori aramă cu lovitură scurtă, dar vârtoasă, grijind însă să nu strici lucrătura giuvaergiului. Din ciocăneală, nemţeşugul se descopciază singur. Cearcă şi vezi, stăpânico…“

Domniţa chibzuise atunci cu surâs la anume odoare de-ale maică-si, pierite fără urmă. Iscusala răsplătea însă câteva podoabe, iar baba nu i-ar fi încredinţat-o în veci dacă o bărdacă de basamac nu i-ar fi deznodat limba.

Casandra dezlegă panglica răvăşelului şi ochii cuprinseră hulpav slovele aşternute în goană.

…şi mulţumeşte, prea luminată Doamnă, Cerului ce se dovedeşte ocrotitor şi cu ureche blânda năzuinţelor Domniei tale. Norocul logofătului Andronic s-a fost secat, bărăgan pustiit de urgie, şi odată cu al lui, cel al Brâncoveanului. De acum, nici Satana nu-i mai poate ridica podişte peste hău de necuprins. Găteşte-te, Doamnă, de drumeţie înălţată, spre cuvenitul scaun al Valahiei, şi Domnul Christos să te binecuvinteze…

Cantacuzineasca se întoarse de la biserică aducând săculeţ cu azimă sfinţită. Chibzuia, până la cea zi bucuroasă carele părea a nu se afla departe, să ţină post neînduplecat, dimineţile începându-le cu rugăciune, metanii şi o înghiţitură de anafură.

După obicei, făcu cruce lungă şi lată iconostasului de lângă gherghef apoi se întoarse spre fiică-sa. Chipul Măriei Doamna era scăldat de lumină blândă şi căutătura, primenită în liniştea şi sfinţenia metocului, îşi rătăcise flacăra îndârjită.

Încremeni dintr-odată, speriată de înfăţişarea fiică-si. Pe obrazul aspru, albit de mânie, ochii fulgerau văpaia satanicească a lui tată-său, răposatul Vodă Şerban, aceeaşi mânie îi supsese buzele, despicând doar rană însângerată. Rosti, înfiorată de prepuială neagră:

— Ce-i Casandră?

Domniţa zvârli privire neguroasă, dispreţ şi turbare, ce fripse faţa Cantacuzinească.

— Osteneşti bisericile cu bocet şi vaiet, ajunezi, înghiţi anafură, iar la întunericeală scoţi jungherul! Amarnic cuget ţi s-a fost hărăzit, mamă! Nu ţi-i teamă de trăsnetul Cerului?

— Cum cutezi, Casandră?

— După cum cutezi dumneata a săvârşi ticăloşii fără seamăn! Cumaşul cel mai mişelesc nu-ţi poate trece pe dinainte.

Pierzându-şi cumpătul, tremurând din toate mădularele, Doamna Maria îşi smulse barişul. Două ace cu căpeţel de rubin săriră şi conciul sur îi lunecă pe umeri. Semăna cu o cotoroanţă beată, din Mahalaua Calicilor.

— Defăimătoareo! Făptură netrebnică, lipsită de smerenie! În schit calic din văgăune de munte îţi putrezesc oasele de-acuma! Ai să împleteşti cosiţă albă şi tot nu m-oi mai îndupleca. Mâine în zori eşti urnită, am zis.

Râs rău strâmbă gura Domniţei.

— Spre a-ţi desăvârşi nesupărată fărădelegile, aşa-i? Zece mii de creştini îndură caznele iadului, iar Domnia ta pui piedică netrebnică singurului bărbat carele înfruntând primejdie de moarte, cearcă a-i slobozi. Prea mare silă îmi aduci.

— Ai deschis sipeţelul, nemernico!

— Am cutezat, într-adevăr. Deprinderea de a iscodi borţi, uşi ce nu-s ale mele şi tainele altora, de la Domnia ta am căpătat-o.

Dintr-odată, podidită de plâns, îşi ascunse chipul în palme.

— Dezmeticeşte-te, mamă! Pui în cumpănă volnicia a zece mii de oameni.

— Nu eu i-am osândit, răspunse Doamna cu dispreţ.

— Cum poţi fi atât de cruntă? Doar diavolul îţi împărăţeşte cugetul şi mai aprinzi lumânări Prea Sfintei.

— Zăbavnico la minte! urlă Cantacuzineasca, vânătă de mânie, Pentru voi o fac! Pentru ca frăţâne-tău, Gheorghe, să păstorească din scaunul ursit neamului, iar tu să fii soră de domn şi nu miloagă de care se îndură un Cantemir oarecare. Pentru ca uzurpatorul să fie răpus, iar moartea tătâne-tău răzbunată! Sânge ori tină şi leşie îţi însufleţesc

mădularele? Ucigania Brâncoveanului şi a stolnicului se cer răsplătite, păcătoaso!

Casandra îşi ridică faţa. Părea măscuţă crâncenă, rânjită, de la sărbătorile papistăşeşti şi asemănarea cu Şerban Vodă opri inima Doamnei.

— Cu preţul a zece mii de creştini?

— Stă în atotputernicia Cerului să-i sloboadă. Un om ori zece mii fiecare cu ursita lui! Ţie ţi-e însă de blestematul cela muieratic, Andronic, căci de la început ţi-am simţit slăbiciune!

Domniţa zvârli mândră capul pe spate.

— Îi singurul bărbat adevărat, dintr-o Valahie şi Moldovă.

— Şi beizadeaua? rânji bătrâna. Până mai deunăzi, Cantemir era cel neasemuit.

Casandra o cercetă cu căutătură îndemnată spre depărtări.

— Dimitrie îi altceva… Cât ţi-aş desluşi, tot n-ai pricepe. Nu-ţi voi îngădui însă a-l răpune mişeleşte pe logofăt.

— Curmă-ţi înfocarea, căci îi zadarnică. Nu la o nevolnică asemeni ţie oi căuta povaţă şi încuviinţare,

— Mamă, cine-i iscoada de la Stambul?

Era rugăciune fierbinte, deznădăjduită, înecată în lacrimă. Cantacuzineasca râse urât. Un râs dogit, de geambaş răscopt în ticăloşii.

— Aceasta nu ţi-oi spune-o, fata mea, nici de te-oi anina în juvăţ de turnul Bisericii Negre! Şi grijeşte de bocceluţă, căci mâine te urnesc la Schitul Vechi.

Fiică-sa o cercetă pe îndelete. Ochii alunii, împungeau pumnale. Rosti apăsat:

— Prea bine, Doamnă.

* * *

În pivniţa caravan-seraiului de la Eskişehir, spătarul Mihai şopotea cu căpetenia iscoadelor. Se afla acest turc un

mal de bărbat cu căutătură poncişă, chip crestat de răni vârstene şi cuget călătorit prin toate ticăloşiile. Ercan dăduse bineţe soarelui în temniţa muierilor de la Ceauş-Emini, unde mumă-sa – una din cele patruzeci de teleleici ale Stambulului – dăruind moarte unui muşteriu spre a-i cerceta şerparul, îşi aştepta descăpăţânarea. Aceasta se întâmplă după datină, când Ercan împlini trei zile. De atunci, se măcinase vreme destulă, iar puiul de turc, făcându-şi ucenicia pe o catargă împărătească, vânturase lumea, fără a lăsa o singură răutăţie neiscoditä. Deşi novac şi burduhănos, încât două chimire puse cap la cap abia îi cuprindeau pântecele, se mişca iute şopârlă, spre uluiala vrăjmaşului, nu odată răpus din pricină că-l socotise urs molâu.

Pe o stivă de saci din cânepă zăceau alţi trei şalvaragii, pe măsura căpeteniei. Cercau să-şi dreagă degerăturile frecându-se cu zăpadă adusă într-o botă, după care le oblojeau cu untdelemn grecesc.

— Geaba, effendi, rosti Ercan arătând cu barba neagră spre cârjalii. Frigul i-a mistuit, îs neputincioşi…

Spătarul scrâşni de mânie…

— Zachi, Zachi! Ai să mi-o plăteşti… Îi a doua oară că mă porneşte la drum cu slăbănogi netrebnici..,

— Nu-l afurisi în van, effendi. Vremea-i neîndurată, iar oamenii nedeprinşi. Spun moşnegii că urgie ca aceasta nu s-a pomenit de o sută şi încă o sută de ani.

— De unde ştiu?! ţipă mânios Cantacuzinul. Au citit în stele? Pe noi de ce nu ne-a doborât vremea îndrăcită?

Ercan surâse înclinându-se:

— Domnia ta vii din alt liman, cu iarnă cruntă, iar eu mi-am tăbăcit trupul în temniţă depărtată din pusta muscălească. Geruiala se afla acolo într-atât de năpraznică, încât dacă atingeai bucată de fier cu degetul, acolo îl lepădai pe vecie…

— Acestea să le istoriseşti răsnepoţilor în cei ani colilii! Mi-i ros capul de năcazurile mele. Prilej ca acesta nu mai

întâmpinăm! Logofătul îi singur, pe gămani nepunându-i în socoată, iar ceilalţi doi ticăloşi, plecaţi din han. Şi ştiut este că vrăjmaşul, doborât de jarişstea dragostei, are vlagă cât puiul de vrabie ocrotit sub aripa mumă-si.

Ercan săltă din umeri cu împăcare musulmană.

— La o urmă, Domnia ta hotărăşti. Chipul – mi-ai desluşit – nu vrei să ţi-l arăţi. De chibzuieşti că-l pot răpune singur, mi-s gata. Dar din cele ce mi-ai tolocănit şi mi-a desluşit şi Zachi cel chior, valahu-i şoiman cu vlagă de nouă vieţi, călit în ascuţişuri de alte nouă hotare. Dacă mi-ai cere povaţa…

— Vorbeşte!

— Socotesc că tot la drum deschis, sub căutătura slobodă a lui Alah, îi venim de hac. Suntem cinci, dumnealor trei – dintre care unul va veghea cu siguranţă rădvanele spre a nu îngădui apropiere nici de muiere, nici de boierul cel pântecos. Dimpreună cu Ali şi Ismail aş cerca să-l răzbesc pe logofăt. Iar Ghül şi Muradja, chibzuiesc că-s de ajuns pentru sămânţă de sârb ori năpârstocul cel cu bâtă…

Zvon de copite îi cetluiră cuvântul pe buze. Spătarul îşi lipi ochiul de răsuflătoarea pivniţei. Mirko şi Ilie Machidon descălecau în ograda Caravan-seraiului.

Mânios, Bistriţă, Cantacuzinul spintecă dintr-o singură lovitură de spadă năvoade aninate de grinzile bagdadiei.

— Iacă ce înseamnă să zăboveşti la taclale. Prilejul s-a dus, cocor alungat de volbură tomnatecă!

Osman căută cu luare aminte spre valahul buiac, mai ţâfnos decât zece cadâne grămădite în harem de paşă cilibiu.

— Ba eu zic că-i semn de la Alah.

„Aştia-s vorbiţi, scrâşni Cantacuzinul cu sufletul plin de negreaţă. Una, două, Alah! Şi-n halviţă, şi-n pilaf! Întorci capu’, cercetezi în stânga, cercetezi în dreapta, nu-i!

Unde s-o fi ascunzând tâlharul?!“

* * *

Cine n-a văzut cetatea de scaun a Valahiei la vreme de iarnă îmbelşugată, se cheamă că n-a avut bucurie desăvârşită într-o viaţă. Uliţele ninse, drumuri catifelii retezând obrazul târgului cu unduiri de şarpe codalb, crucile celor trei sute de lăcaşe închinate Domnului fulgerând aur în argintul văzduhului, săniile boiereşti străbătând Bucureştii cu grădini albe peste care soarele, înţepenit de frig, deschide ochi limpede de gheaţă!... Zurgălăii zvonesc veselie, râs şturlubatec de prunc pus pe şotii, lăicerele vârstate – tot culori sărbătoreşti, şofraniu, cireaşă coaptă, azur vârtos şi mătrăgună – aruncate pe spinările telegarilor, zugrăvesc curcubeie de paşti pe priveliştea albă.

Copacii ninşi – vestită-i cetatea de scaun întru salcâmi, şi tei, şi castani, şi stejari moşnegi – chindisesc horbotă meşteşugită şi, pentru a le desluşi minunăţia, de ajuns îi săţi înalţi căutătura spre cerul scundac. Căci acolo citeşti ţesătura arborilor, sârba acoperişurilor ţuguiate, pleoştite, rotunjite bostan sau moţate de foişor, primeşti în plin obraz ploaia de diamanticale stârnită de pasăre tare în virtute ce nu şi-a lepădat bordeiul pentru zări mai molcome.

Peste întreg târgul, ca din vârf de gorgan, stăpâneau Mitropolia, Mănăstirea Sfântul Ioan cel Mare1{86}, Mănăstirea Sărindari şi foişorul Dudescului. La poale li se zvârcolea mulţimea, amestecătură de lumeţ în strai cheltuielnic, căci târgovăţului de scaun îi merge la inimă veşmântul ales, socotind dumnealui – dimpotrivă altor seminţii – că dacă megieşul ori uliţa au câte două perechi de ochi, pântecele nici unul.

Gemea Uliţa Mare de hermelină şi vulpărie, de mieluţ fulguit şi cacom, de jder şi lutră catifelie, de veveriţă şi samur şi pântece de râs şi – deh! – gustul din acel leat al târgoveţilor cu teşcherea hrănită, caţaveicile săbuite din şubele a cinci bursuci cu barbă.

Neguţătorii, spre a nu-şi prăpădi muşteriii trândavi – aceştia nu intrau în dugheană alegând din mersul rădvanului ce zăreau pe tejghea – încropiseră coperişuri din damasc de China asupra tarabei şi, în ciuda geruielii, bocănind ciubotele şi suflând în palme, scoseseră marfa în vileagul uliţei. Astfel săvârşiseră dumnealor Florea Cupeţul, Neagul Dârvaş, şi Lambru, şi Iani Cojocarul, şi Manta Mărgăritu…

„Da, cilibii Bucureştii lui ghenar! Nu glod, nu tină, nu clisă, peste tot borangic nălbit la soare, până şi coşmeliile calice păreau alcătuite din zaharicale, iar pe cerul de omăt, câte o zdreală de nour zvârlea cârpă albastră.“

Aşa gândea Vodă Brâncoveanu rezemat în fereştile palatului de la Curtea Veche. Printre stâlpişorii de marmoră ai ocniţelor desluşea sodomul de şube, dulămi şi caţaveici ce se scurgea spre Mahalaua Oţetarilor. Măria Sa surâse. Nimic nu-l ţine pe bucureştean aninat de vatră! Pe vijelie, arşiţă ori vreme dezmierdată, îl cheamă uliţa. Şi acum, deşi sărbătorile se mântuiseră – au trecut patru zile de la Sân’ Ion – hăimănesc târgul, să zici că-i iarmaroc. Care se preumblă, carele târguie fără rost, vorba celuia, s-a dus ca s-aibe de un’se’ntoarce, lumeţii se aciuază în vreo crâşmă îndulcindu-se la rachiu fiert, dres cu miere şi scorţişoară. Şi aceştia au pricină: îi ger aprig, mădularele se cer îndârjite cu bărdacă plină ochi de basamac.

Gândul basamacului i-l aduse dinainte pe mişelul de Ioniţă Fărcăşan. S-a petrecut oleacă de vreme de când, dimpreună cu logofătul, a luat calea Stambulului…

Foşnet de mătase îi abătu gândul. Doamna Marica pătrunsese în cămara aurie nălucă, fără a desluşi zgomot de pas ori uşă. Şi mai avea deprindere ciudată Brâncoveanca. Nu reteza în veci o cămară de-a curmezişul, ci tot pe lângă ziduri se prelingea. Ziceai că în conacul ori în palatul Domniei sale nu-i împărătiţă, ci slugă nemernică tot cu teamă de gârbaciul stăpânei.

— Luminată zi! zâmbi Vodă.

Doamna zvârli căutătură spăimoasă spre ferestre. Tot într-o teamă trăia: de Dumnezeu, de Satană, de turc, de zarafii florentini şi lombarzi – toţi tâlhari – ba şi de bunătăţi înlănţuite. Cine nu ştie că bucuria prea mare silă aduce firii şi cu frânghie împletită în opt trage după ea necaz pe potrivă?

— Amăgire ochiului, şopti închinându-se. Ai să vezi că până-n seară se înăspreşte.

Domnul o cercetă scurt: „Iarăşi a visat rău…“ De la o vreme numai în vise o ţinea şi aciuase pe lângă curte grămadă de chivuţe, meştere în răstălmăciri, în bobi, în buruieni prorocitoare. Mai cu seamă o găină neagră, ce grăia omeneşte, apăsa nopţile Maricăi Doamna. Nici rugăciunile, nici liturghiile, nici tămâia arsă în iatac şi nici descântecele zlătăreselor nu izbutiseră s-o alunge.

Vodă Brâncoveanu primise dintâi cu zeflemea toate meşterelile, apoi îşi zgrepţănase barba dând din umeri. Parcă el se afla mai breaz? O liotă de chiromanţi, zodieri, magi, cititori în stele, proroci şi necromanţi sălăşluiau la curţile Domniei sale din Mogoşoaia, Obileşti, Potlogi şi Doiceşti. Nu ţi se urnea marţi la drum şi în mijloc de uliţă încremenea, de i-ar fi retezat calea moşneagă cernită cu paneraş ori doniţă goală în mână. De aceea, străjile grijeau căile Domnului, paicii ţinând-o înainte şi despicând uliţă fără semne în mulţime.

— Iar am visat, Doamne, spuse muierea înfricoşată.

Vodă îi dezmierdă umărul cu blândeţe.

— Las-o păcatelor, Marie…

Într-aceeaşi clipă, simţi căutătură ascuţită în ceafă. Se răsuci. Stolnicul Cantacuzino stâlpea uşorul.

Doamna părăsise cămara. Nu-l îndrăgea pe stolnic, unchiul lui Vodă. Dintotdeauna ferise bărbaţii novaci, cu belşug de vlagă, iar Brâncoveanca o simţea chiar şi acum în trupul cercat de ani al Cantacuzinului. Firavă, sfioasă şi mai mult zăcaşe, făpturile vârtoase o speriau. Tocmai de aceea,

fiica lui Vodă Antonie din Popeşti primise însoţire cu Constantin. Slăbiu, cu oase şi piele gingaşe, se afla zămislit întocmai pe gustul Maricăi.

Brâncoveanu cercetă făptura stolnicului. Părea apăsat de grijă, se adăugase negreaţă chipului îndeobşte păcuriu, şi Vodă îşi luă rămas bun cu oftat de la priveliştea vrăjită a târgului.

— Te văd adumbrit, stolnice.

— Îs treisprezece zile numărate de când logofătul Andronic n-a iscat sământă de veste.

— Ce desluşeşti dintr-aceasta?

Cantacuzinul făcu doi paşi înainte. Ţinea braţele încrucişate peste piept şi lumina amiezii de cărindar îi citea chipul.

— Cerc teamă. Doamne, de a nu se fi lăsat prins. Biruitor ori înfrânt, dar slobod, găsea prilej de veste.

— Vremea-i potrivnică olăcarilor, rosti moale Vodă.

Stolnicul zâmbi de parcă vorbele ar fi fost slobozite de prunc neînţărcat.

— De la Ortachioi şi până la Cavac, în toate cele unsprezece târguri, plătim iscoade şi olăcari…

— Nu şi în munţii Anatoliei.

— Înainte de se urni la drum, Andronic ne-ar fi trimis carte…

Vodă îi simţi şovăiala în glas şi-l îndemnă:

— Du-ţi gândul până la capăt.

— Doamne! De m-am pus de-a curmezişul slujbei poruncite logofătului, am făcut-o cu gândul la Valahia şi scaunul Măriei Tale, căci cruntă va fi mânia lui Mustafa aflând că dregător al Ţării Româneşti scurmă în tainele Imperiului.

— Mi le-ai mai spus stolnice, şi le-am cântărit.

— Chibzuieşte încă o dată, Măria Ta! Poate că Andronic încă nu s-a urnit, ori mai poate fi arcănit pe cărările Anatoliei. Întoarce-ţi porunca şi cât s-ar ţăndări o oală

scăpată din mâini, Ţundrea scutierul încalecă, luând în coarne drumul Porţii.

— Ce ciudat eşti, unchiule, spuse în şoaptă. Niciodată nu te-am văzut atât de tulburat; deşi primejdii cu adevărat mari pândeau Valahia, niciodată nu m-ai îndemnat să stăvilesc poruncă odată slobozită.

— Nicicând nu m-a cercat presimţire mai neagră.

— Presimţire?! Domnia ta care-mi batjocoreşti magii şi cărturăresele, şi-ţi râzi de vise, grăieşti despre neagră presimţire?

— Da, Doamne. Îi întâiaşi dată când vis năpraznic m-a cutremurat. Şi m-am cutremurat a doua oară, băgând de seamă că-i aidoma vedeniei ce-o căzneşte pe Doamna Marica. O găină neagră, cu clonţ de uliu, fie ea pustiei, ţi se aşeza pe umăr…

Ţipăt neaşteptat îi înfipse junghi în inimă. Când intrase Doamna?

— Ascultă-l, Doamne! Ascultă-l şi trimite olăcar vânteş după Andronic.

Vodă le aruncă privire rătăcită şi îşi lăsă capul în piept. Cei zece mii de creştini măcinaţi de ocnele Anatoliei îi apăsau cumplit sufletul.

* * *

Cunoscând pe mumă-sa că se urneşte greu, dar şi atunci n-o stăvileşti de-ai urca munte peste munte, Domniţa Casandra pândi cele douăsprezece bătăi ale ornicului Bisericii Negre. Bocceluţa şi-o încropise într-o broboadă de Veneţia, căci de-ar fi cotrobăit în pod după cufăraş, ar fi trezit-o pe Cantacuzinească sau vreo slugă spăimoasă de hoţi. Şi-apoi nu te poţi simţi slobod, trăgând după tine sunduc cât de mititel. Înveşmântă în mantie întunecată, îşi trase gluga peste pletele castanii şi se strecură şerpeşte din odaie. Păşea în vârful picioarelor gândind să fugă pe la

cuhnii, căci de-ar fi cercat să descuie lacătul porţilor dinaintea casei, ar fi deşteptat întreg târgul. Ce-i drept, şi zăplazul de piatră şi fier se afla lăcătuit dar Casandra nu-şi frământa mintea pentru mărunţişuri. Nu o dată, încălecată pe zmeu, îl sărise, lehămeţită de ticăiala argaţilor ce zăboveau, să lepezi trei prunci, până desţepeneau zăvoarele

Da, o cunoştea domniţa pe mumă-sa, dar nu îndeajuns, sau poate că Maria Doamna îşi cunoştea peste prepuieli odrasla. Găsi uşile de la cuhnii zăvorâte, iar de veghe, dihania ceea de Vasile, înalt şi lat cât bourul Moldovei.

Argatul se ridică de pe mindir rânjind prosteşte. Mânia fulgeră ochii domniţei. Rămase o clipă în cumpănă şi răsucindu-se sfârlează se întoarse în iatacul dumneaei. Roinică, îşi smulse mantia şi se aşează la secretăraş. Muie pana în călimară, dar trebui să aştepte câteva clipe căci degetele pripelnice nu i se supuneau.

Prinţe şi prea scumpe fidanţat…

Cartea avea s-o trimită prin bancherul Bressanone. Lombardul avea limbă scurtă şi olăcari zornici.

Zor se cerea în toate cele, căci se încredinţase acum, Cantacuzineasca nu gândea s-o cruţe, hotărâtă s-o întemniţeze la Schitul Vechi.

Pecetlui cartea, fără ca mâinile să-şi fi astâmpărat tremuratul. Ochii îi scăpărau şi nicicând chipul nu se dovedise mai întovărăşit cu al lui Vodă Şerban.

— Lasă, mămucă! O să-ţi placă.

Capitolul XII

STAVILE

Opinteau pe drumul troienit ce ducea spre Nebal. Geruială năpraznică le ardea chipurile, vorbele rămâneau aninate în văzduh, abur încolăcit, abia alungat de răsuflarea albastră a muntelui. Rar, câte o pasăre neagră, cu aripă ostenită de frig, le ţesea în preajmă zbor lunatec, lipsit de credinţă.

Logofătul Andronic şi Ilie Machidon desluşeau anevoie horaiţa, călărind înaintea rădvanelor, mânate de Chirică şi Mirko. Sârbul, mereu pâcliu şi posac, ajunsese a slobozi trei cuvinte numărate în zi.

— La grea slujbă ne-am înhămat de astă dată, logofete, oftă într-un târziu slujitorul. Şi împovăraţi peste măsură.

— Unul ori două rădvane, tot asemenea se cer vegheate. Pesemne c-aşa mi-a fost ursit. Să mă însor în păgânime, la ceas îndârjit.

— Adevărat, zâmbi plugarul, că de nuntă şi de moarte, creştinul nu-i niciodată gata. Mai chibzuiesc şi la calea de întoarcere. M-am deprins hălăduind în tovărăşia Domniei tale, ca după fiece ispravă, până în Valahia s-o ţinem tot într-o întinsoare, fugăriţi ba de turc, ba de neamţ, ori altă liftă. Aiasta-i vreme născocită de Scaraoţchi, până şi vulturul se împiedică în văzduh.

Logofătul îi alungă vorbele, dând din mână. Promoroaca îi albise musteaţa şi pletele ce se iţeau din cuşmă.

— Om chibzui şi la acestea. Alta mă apasă acum. Avem doi vrăjmaşi pe urme, împărate. Dintâi spătarul, care zăboveşte a-şi rânji colţii pândind prilej bun… Simt însă şi al doilea duşman, ce-o ţine tot înaintea noastră. Nu-i descâlcesc ţelul, căci chipul şi-l tăinuieşte, jungherul nu-l scoate de la brâu, cătând doar cu vicleşug a ne vârî bolduri în ciubote.

Ioniţă Fărcăşan, ţucsuit până la urechi, scoase pe geamlâcul caretei căpăţână vânătă:

— Hei, surugiu! Mi-am întors gândul. Mână spre crâşma Rădiţei, căci la jupân Pantelimon vinul n-are vlagă…

Chirică, dârdâind pe capră, răsuci căutătură buimacă.

— Chiar într-acolo ne îndreptăm, Ioniţă, îl linişti Radu Andronic. Cât ţi-ai spăla colţunii, bărdace cu vin fiert ne-or sta strajă dinainte.

— Aşa, aşa… Şi porunceşte crâşmăriţei să doboare un godăcel căci mi se tânguie pântecele de leşuială.

Logofătul săltă din umeri şi se alătură iar slujitorului.

— Îi bezmetic rău. Se prepuieşte la Bucureşti, hăimănind din zaiafet în zaiafet… Voroveam de al doilea vrăjmaş, Ilie… Dac-ai băgat de seamă, drumul ni-i presărat de piedici. La Stambul, mână străină mă cetluieşte dimpreună cu sârbul în juvăţ, slobozind astfel iscoada spătarului, alaltăieri aceeaşi mână ticăloasă, încredinţat sunt, ne betegeşte doi cai, azi am zăbovit patru ceasuri pentru a drege roata de la rădvanul Fărcăşanului, vătămată peste noapte. Cine îi şi care-i e gândul?

— De-i singur, ori de mână cu spătarul, vrăjmaş se cheamă, cugetă plugarul. Domnia ta nu ştie că oala şi ţucalul tot dintr-un lut amândouă?

Boier Andronic îi prinse braţul cu putere:

— Uită-te, Machidoane!

Era o trebuşoară izbutită peste noapte, căci zăpada găsise vreme să aştearnă velinţă de câteva degete, Buşteni vârtoşi şi bolovăniş, stivuite, retezau drumul spre Nebal.

Într-o dugheniţă din Nebal, Rustan, slujitorul Cantemiresculuі, sorbea din ceaşcă fierbinte de ceai.

„Stavila le va pricinui zăbavă de trei ori patru ceasuri. În târg, vor poposi abia pe înserat, iar mâine, se pornesc spre temniţă…”

Închină rugăciune lui Alah cel viu, Alah cel înţelept, să-i lumineze judecata întru împlinirea celor poruncite de stăpân, apoi chipul gingaşei Zélidé poposi în ceainărie înflorind surâs pe buzele lui Rustan.

— Un folos tot avem, râse verde slujitorul. Descoperind drumul, ne-am încălzit…

Trudeau de două ceasuri şi socoteau să mântuie în curând. Ioniţă Fărcăşan ieşi anevoie din caretă.

— Bine c-am ajuns… Hei, Rădiţă, gata bucatele celea?

Îi răspunse croncănit de cioară şi glas întors de pustietate. Gămanul se frecă la ochi cercetând holbat cazna tovarăşilor. Bolovăniş, butuci… Phii! Aici se petrecuse chef îndrăcit…

— Cât aţi băut, bre oameni buni, de aţi doborât crâşma muierii?

În careta dumneaei, Xana, logofetească Andronic, dormea somn de prunc priponit în icoană de argint.

…Apăsată de zor şi amărăciune, aştern aceste rânduri Domniei tale. În miez de noapte şi în zori, Doamna Maria mă urneşte către Schitul Vechi, spre osândă şi căinţă. Osânda, silită fiind, o primesc, ţin piept căinţei.

Iartă-mi, prinţe, înşiruirea neghioabă a slovelor. Mi-ai priceput graba, vei pricepe şi pricina negrei mâhniciuni. Nu s-a călătorit multă vreme de când în carte trimisă prin vornicul Purice îţi îndrumam rugăminte să-l stâlpeşti pe logofătul valah Radu Andronic în slujba ce-o are de împlinit la Poartă. Încredinţată am fost atunci, şi astăzi tot asemenea, de însemnătatea şi lumina acelei slujbe. Doar

învrednicit de duhul sfânt, asemenea gând poate rodi în minte omenească.

Despre cele ce-ai săvârşit întru reazămul lui boier Andronic n-am primit veste şi iacă, îţi închin a doua rugăciune.

Cercetând cărţile ce-i sosesc mamei din Stambul – nu mă sfiesc a-ţi face mărturisire despre dovadă de creştere proastă, pricina fiind de prea mare preţ pentru a mă împiedica de ighemonicon – am desluşit că iscoadă primejdioasă se află pe urmele logofătului. Ticălosul trebuie să stăvilească cu orice chip opinteala lui Andronic, ba să-l şi răpună lepădându-l în mâinile bostangiilor. Ţelul cercetează mai departe, spre cuca şi tuiurile Brâncoveanului, căci Mustafa îl va osândi cumplit pe cel al cărui slujitor şi din a cărui poruncă e sfâşiată şi dată în vileag una din tainele imperiului.

Maria Doamna – orbită de pizmă şi totodată gata să înjunghie la drumul mare numai spre a-l înscăuna pe Gheorghiţă – jertfeşte cu nemilă zece mii de creştini şi viaţa unuia din cei mai vrednici bărbaţi ai Moldo-Valahiei. Adu-ţi aminte, iubite fidanţat, că Domnia ta mi-ai istorisit despre vitejia, şi credinţa, şi cugetul curat al logofătului.

De aceea, îţi îndrept rugăciunie smerită, căci ştiu că-l poţi ajuta. Ai înţelepciune, iscusează, aflători de nădejde şi galbeni. Nu pune în cumpănă nici o strădanie. Îngăduie volnicie celor zece mii de oropsiţi şi viaţă logofătului. Dacă Cerul hotărăşte, Gheorghe va domni cândva în Valahia, dar nu cu preţ mişelesc.

Binecuvântarea lui Christos să însoţească urările mele de sănătate. A Domniei tale credincioasă şi mult iubitoare, Casandra-domniţă.

Aici din Cetatea Braşovului, a 18-a zi a lui Cărindar.

Beizadea Dimitrie îşi cuprinse fruntea înfierbântată în palme.

— Casandra…

În căutătura rătăcită, deşertată parcă dintr-o dată de orice gând, nu se putea desluşi nimic.

* * *

Până aici, chibzuielile Negulescului se împliniseră. Zoriţi de grija zaiafetului, gâzii scurtaseră truda osândiţilor mânându-i în hrube cu aproape două ceasuri înainte de vreme, nu se spetiseră nici cu dărăceală mărunţită, lepădându-se de osteneala număratului.

Gheboşat în hudicioara neguroasă a ocnei, boier Negulescu tremura vârtos. Postelnicul Ionică Dumşa îi pusese cu de-a sila în mână pieptar trenţuit din blană de jder ce apucase zile mai fericite în Valahia. Frigul însă se dovedea vrăjmaş de soi ce nu-l poţi răpune cu o pielicică miloagă si un suman care înfruntase vreme de trei ani iernile, istovirea şi cloţanii Anatoliei.

„În patru ori cinci ceasuri, gândea boier Negru, ursita mi-i hotărâtă. Îi hotărâtă mai de mult, dar eu n-o cunosc, îs slobod sau adormit întru Domnul…“

Îşi vârâse pumnii îngheţaţi în căuşul subţiorilor, străduindu-se să ţină socoata vremii. În ocnă vieţuia întuneric de iad, gerul şi aşteptarea sporeau clipele. Trebuia să zăbovească până la întunericeală vârtoasă spre a nu-l ajunge căutătura gâdelui cocoţat pe metereze. O temea de două ori. Dintâi când avea să se strecoare pe gura odobelii, şi-apoi pe potecioara de treizeci ori patruzeci de stânjeni care mâna la stăvilar.

Aducerea aminte rătăcea în ietăcelul din conacul părintesc unde mumă-sa, jupâneasa Tudora, îl deprinsese cu cele dintâi rugăciuni. Simţea în nări aroma de busuioc şi ambră a degetelor de mătase, limoniul gutuilor din fereşti aruncau în întunericul ocnei bulgări de aur, jaleş, mintă, urechea şoricelului, zvoneau din două cupe mari de argint. Aromele prunciei…

Unde-s oare acele zile limpezite? Încotro s-au călătorit? Boier Negru le simţea aproape, deajuns să întindă mâna şi

să le cuprindă. Se petrecuseră treizeci de ani de atunci şi pe unde nu se colbuiseră ciubotele Negulesculuí? În Viana, la leşi, în oastea Bourbonului sfădit pe atunci cu olandezii, în oştirea răsvrătiţilor sârbi, sugrumaţi de osmanlâi, vânturase ducatele nemţeşti, laguna, retezase ţara muscalului…

„Ai jar în ciubote, fătul meu, spunea părintele dumnealui, zaveră în sânge şi forfotă de gonaci! Unor astfel de creştini nu li-s de ajuns luceferii de deasupra capului, fugăresc tot după zare venetică. Tovarăşi li-s bidiviul, jungherul şi moarte timpurie printre străini. Dea Domnul să n-am dreptate…“

„Fugăresc tot după zare venetică… Aşa-i.“ Ar fi cunoscut-o însă pe contesa Xana de-ar fi păzit moşia părintească? Ar fi avut ştiinţă că Cel Veşnic iscă în astă lume spre bucuria pământenilor făptură vrăjită de vis şi argint?

— Xana! şopti boier Negru întunericului. Am să te mai văd vreodată?

Oftatul, slobozit singur, alungă vedeniile. Negulescu îşi urmă socoata clipelor.

* * *

În hrubă răzbătea viersul sârbilor. Îl însoţeau glasurile arvaniţilor şi bulgarilor ce ajunseseră a le deprinde cântecele. Postelnicul Ionică Dumşa surâse.

— De-ar şti! Poate că în câteva ceasuri vor fi slobozi.

— Aceasta o vom vedea, rosti Balotă cârtitor.

Ionică Dumşa, mistuit de nerăbdare, se foia de colo-colo fără astâmpăr. Pârcălabul Traşcă al Vasluiului, tot silit să-şi plimbe încălţările, îl mustră:

— Ci stai locului, creştine! Forfoteşti ca un bărzăune sub coadă de vacă.

Postelnicul îl cercetă mirat. Traşcă, mânios, îi stâlpi privirea.

„Doamne! îşi zise Ionică Dumşa. Cât albastru poate aduna omul ăsta în ochi…“

Parcă atunci o băgase de seamă întâia oară.

— Geaba te holbăţeşti! urmă pârcălabul. Îndurăm de ajuns spre a nu mai răbda şi cutreierat smintit.

Soman-Aba-El suspină uşor şi-şi îndreptă pe scăfârlia pleşuvă petecelul de tichie. Iar se sfădeau valahii. Azi se petrecea însă ceva deosebit. Se aflau şi mai înfriguraţi, pânda le înţepenise chipurile, aşteptau parcă semn cât de mic spre a sări în ciubote. De altfel, nici unul nu se descălţase spre a-şi obloji rănile şi degeraturile. Da, ciudat, tare ciudat…

Postelnicul clătină din cap cu tristeţe.

— Amarnică vieţişoară şi a Domniei tale, pârcălabe! S-o duci aşa, tot într-o mânie şi ocară.

— Când mi-s conjurat de neghiobi şi bobletici!

— Pesemne tot de aiştia ţi-au plouat în preajmă, spuse cu anume surâs Ionică Dumşa.

— Mai cu seamă în vremea din urmă.

Sârbul, cu gândul în altă parte, rosti apăsat:

— Va birui! Sunt încredinţat că va birui.

— Eşti încredinţat, ori vrei să fii? rânji Balotă.

Pârcălabul Traşcă pufni pe nări a dispreţ.

— Alt zălud!

— De ce? întrebă Slavomir. Pentru că s-a dovedit cel mai cutezător şi strădalnic dintre noi?

Nikos, boscarul din Creta, se rostogoli în mijlocul hrubei.

— Eşti pizmaş, kir Traşcă! Acel boier buiac ca un roib tătăresc se arată a fi bărbat vrednic.

— Nu o stârpitură de pehlivan grec îmi va desluşi mie, pârcălab al Vasluiului, ce se cheamă vrednicie.

— Aceasta nu se ştie, râse Nikos, nici de-ai citi în stele.

Vornicelul Manole Filipache îşi mângâia şerpurelul.

Când postelnicul ajunse lângă dumnealui, îi prinse mâna ca un prunc.

— Ce ciudat, Ionică. Atâta pojar, tot conacul arde, iar mie spinarea mi-e îngheţată.

— Cu ăsta ce aveţi de gând? întrebă Balotă'?

Postelnicul îl privi mirat.

— Nu pricep.

— La o prepuială de slobozenie, bolundul trebuie purtat de mână, căci n-are minte cât prunc de trei ani.

— Nu du grijă, eu îl voi purta.

— Hm, rânji Balotă. Nu mă prăpădesc de grija nimănui. Nici a nevolnicului, nici a Domniei tale. De m-aş fi întâmplat însă postelnicul Ionică Dumşa, aş cugeta mai îndelung.

— Ştiu. Lepădându-l aici.

Nikos se alătură sârbului.

— Dacă am scăpăta din iad doar ăşti de faţă, ne-am rătăci mai lesne urmele. Socoteşte! Zece mii de trenţăroşi ce năvălesc dintr-odată târgurile. Şi un neghiob ar intra la prepuieli.

Slavomir îl fulgeră cu privirea.

— Aceasta nu se poate, de-ar fi să mă înfrunt şi cu satana. Norocu-i pentru toţi osândiţii. În urmă, ce-o vrea Dumnezeu.

Pârcălabul Traşcă al Vasluiului tună, acoperindu-le voroava:

— Mi-e că Dumnezeu nu va vrea!

Amuţiră şi linişte grea căzu peste hrubă. Un duh rău se furişase în cugetele osândiţilor.

Poarta hrubei se izbi cu putere de zid. Arguzinul Osman îşi rostogoli căutătura scotocind toate ungherele.

— Unde-i valahul cela blestemat? N-auziţi, feciori de căţea? Unde-i Negulescu?

* * *

Sfinte Doamne! Ce taină ascundea oare muierea aceasta, cu ce haruri fusese blasgoslovită de-ţi lăcrăma inima doar

privind-o? Logofătul îşi simţea întreaga făptură dogoare, se scufunda ameţit în unda ochilor brumării, ascuţiş – fericire? durere? – îi săgeta cugetul cu dulce caznă.

Când căpşorul de argint al Xanei i se tupila la piept, bucurie vrăjită tăia răsufletul logofătului. Un singur dor îl cerca aprig. Să ajungă mai degrabă în Valahia, în conacul din Sfinţii Apostoli, s-o ştie pe Xana între ziduri ocrotitoare, împrejmuită de dragoste şi florile iernatice ale jupânesei Irina.

Cu siguranţă, mumă-sa, cârtitoare din fire şi neîndoită plop că doar credinţa strămoşească îi singura dreaptă, adevărată şi pe placul Domnului, va cârmi din nasul cel lungăreţ. Şi nu trebuia să te îndese închipuirea spre a prepui ce avea să vorovească armăşoaei Ştirbey ori bănesei Brăiloiu, prietenele de cleveteală, dulceţuri rare „drese de mâna mea căci sufragioaica-i tută rău“, dar şi de ponegreală, odată urnite spre casele dumnealor.

— „Iacă ce mi-o adus fecioru-meu de prin bejeniile şi haimanalâcul poruncit de Vodă! O venetică papistaşă cu plete colilii şi căutătură, zeamă de curechi. Apoi pentru cosiţă albă trebuia să zbuciume bezmeticul cinci hotare? Fata vornicului Dumitrache n-a fost bună pentru dumnealui, nici Ilinca ceea ca o floare a lui Blagoveşteanu, nici Vişa nepoata Tomei, medelnicerul… Decât noră leaşcă mai bine n-apucam câşlegile căci, dragele mele, drept spun, urât mi-a fost în viaţă curvarul bătrân, calicul fudul şi făptura pribeagă poposită în bătătura mea…“

Cugetând la acestea, braţele boierului strângeau menghină boiul suleag, îşi ascundea oftatul în pletele de mătase ce aromeau dulce a noapte de cireşar.

— Eşti mâhnit oare? Te aud suspinând.

— Niciodată, atâta vreme cât mă vei îngădui aproape.

Genele Xanei fremătară a nedumerire.

— Suntem însoţiţi după datină şi nici o întâmplare haină nu ne poate despreuna. Cugeţi altfel?

— Nu, Xana… Nimic şi nimeni nu ne va risipi. Te iubesc, bucuria mea…

— Vrăjmaşul!

Strigătul lui Iiie Machidon şi zgomot aprig de copite şi tăişuri încrucişate îl smulseră pe boier Andronic din braţele dragostei.

Cinci zdrahoni în strai amestecat, cu chipurile ascunse de grimele păcurii, opinteau asupra slujitorului şi a lui Mirko. Chirică, amorţit de spaimă pe capră, săltase palmele muiereşte, ferind iatagane care nici măcar nu se sinchiseau de Domnia sa, iscând scânteie şi primejdie la depărtare bunişoară de rădvan.

Plugarul din Chipriana învârtea bâta cu nădejde, cercând să vină de hac unui turcalete cât taurul şi care, după cum mânuia iataganul şi jungherul, părea uns cu vicleşuguri ticăloase. Sârbul ferea ascuţişul altui fes, ţinându-i piept cu stilet subţire – ac de Damasc. Căuta să-şi păstreze spinarea slobodă, ochind inima cumaşului.

— Fereşte, Ercan!

Răcnetul spătarului Mihai răsuci taurul cu faţa spre logofăt. Îi venea în întâmpinare cu zâmbet rău înfipt în ochii păcurii. Ercan săltă iataganul cu mâna dreaptă, dibuind însă cu pumnalul din stânga pieptul boierului. Era o clapcă a lotrilor armeni în care nu puţine inimi îşi lepădaseră flacăra.

— Drămuieşte-ţi vlaga! rânji logofătul repezindu-se vultur. Iscuseala-i mai veche decât slovele Coranului.

Spada lui Radu Andronic iscă scântei în văzduh, smulgând cu mişcare dibace iataganul turcului. Mânios, şi fără a fi priceput vicleşugul, vrăjmaşul zvârli jungherul ţintind inima logofătului. Boierul înfruntă lovitura cu răsuceală iutacă a trupului.

Parul lui Machidon zugrăvea roţi în văzduh, vătămând fără alegere mădularele cumaşilor. Două fesuri zăceau în omăt, în vreme ce spătarul Mihai încerca să-i vină de hac lui

Mirko. Sârbul, prins la strâmtoare, slobozi strigăt ajutor. Boier Andronic se lepădă de Ercan, sărind să-l stâlpească. Ştia că straiul măsluit ascunde făptura spătarului dar se prefăcea a fi fără habar. Cantacuzinul trebuia cruţat chiar dacă opintea să-i smulgă potcoavele. Stolnicul n-ar fi îngăduit în Valahia pe cel care i-a ucis fratele şi, în taină de Brâncoveanu ar fi răsplătit cu ură îndesată fapta neghiobului.

Încrucişa deci spada cu grijă şi avânt mulcomit de judecată, trudind doar a smulge ascuţişul potrivnicului fără a-l vătăma. Ercan, dibăcind clipa prielnică, sări pe capra rădvanului. Cu o singură mână se descotorosi de Chirică, prăbuşindu-l în nămeţi, şi apucă hăţurile cu nădejde.

— Grijeşte, Machidoane, strigă Radu Andronic să n-ajungă fesul mai departe de gura iadului.

Anevoie vii de hac vrăjmaşului şcolit ce se înfruntă cu pizmă, Domnia ta opintind a-l cruţa. Spătarul îşi cheltuia, toată vlaga şi învăţătura, cerea cu dinadinsul viaţa lui Radu Andronic. Plugarul din Chipriana prinse caii de dârlogi şi fără a lăsa vreme lui Ercan să-i sară în grumaji, îi mirui cu nădejde şalele. Răcnetul şalvaragiului cutremură inima muntelui, asmuţind urechea Cantacuzinului. Cât întoarse căpăţâna, se trezi milog de spadă. Simţise doar zvâcnetul braţului sărăcit, şi acum cerceta buimac după cale de scăpare.

Trei leşuri odihneau în drum. Ercan, viclean vulpe şi cu betegeală măruntă – ţipătul fusese pe măsura durerii, nu şi a vătămăturii – sări pe cel dintâi bidiviu ieşit în cale şi-o luă la sănătoasa.

Pildă urmă de îndată spătarul, slobozit din priveală de logofăt carele, pasă-mi-te, îngenunchease lângă Mirko. Sârbul avea rană uşoară la braţul drept, cu sorţi de tămăduială în puţine zile.

Cercetând zarea înghiţită hulpav de telegarul Cantacuzinului, boier Andronic surâse.

— De-acum vom avea oleacă de linişte, căci alţi ticăloşi nu adună lesne în astă pustietate. De mai chibzuieşte la vreo diavolie, o va înfăptui pe drumul de întoarcere.

Uşa de la rădvanul logofetesei se deschise, lăsând să se ivească picioruş în condur mititel cât bobocul de roză. Încălţări ciudate pentru urgia vremii şi a muntelui, dar Xana dovedea slăbiciune fără putinţă de împotrivealã imineilor gingaşi iscaţi din mătase. Albă omăt, cu ochii rândunici speriate, se aruncă în braţele boierului.

— Eşti teafăr! Doamne, fii binecuvântat!

Chirică, urcat anevoie pe capră, bolborosea în barbă:

— Cu ce-oi fi pătimit, prea sfinte, eu ori părintele meu, de mi-e dat să îndur atâta oropseală şi primejdie! Nu mi-erau de ajuns blestămăţiile Bucureştilor, trebuia să alerg zăvod turbat după altele mai cu chichirez, printre fesuri şi ciozvârte de lună calică?! Mare neghiob eşti, bre Chirică, toată suferinţa de la inima ta din cale afară de încăpătoare trăgându-ţi-se. Căci doar dragul de boier Ioniţă e cel carele te-a urnit la drum hurducat.

Radu Andronic îi curmă litania:

— Şi bărdăcuţele de vin din pivniţele Domniei sale!

— După cum zicea şi văru-meu, Stănică, râse Ilie Machidon bătând uşor spinarea bidiviului: Îi plăcu mamii hora, şi luă bărbat cimpoier.

Chirică săltă din umeri.

„Ce netot îi ţăranul ăsta! În judecata lui sărmană, beciul cel ghiftuit al cuconului se cheamă crâşmă, iar boier Ioniţă îi tractirgiu. Halal să-ţie fie, Chirică jupâne, cu ce zăluzi te-ai întovărăşit.“

Dădu bici cailor, încredinţat că-i singura făptură din tot hotarul cu minte nebetegită. Iar hotarul, de-ai fi strâns în pumn ceata logofătului, se afla pustiu.

Ioniţă Fărcăşan îşi urma somnul.

* * *

În iatacul cel ostenit de veghe, Doamna Marica înţepenise îngenuncheată în ungherul icoanelor. Noaptea coborâse degrabă asupra târgului şi doar făcliile străjilor domneşti sfâşiau cu degete prelungi şi roşietice linţoliul argintiu. O ninsoare uşoară, scântei de adamante, ciugulea fereştile, îmboldită de vântuleţ harnic.

— …Ceasurile zece. Sănătoşi, oameni buni?

Brâncoveanca tresări. Îndesă câteva cruci şi se ridică iute şopârlă. Nu prepuise că a trecut atâta vreme de când tot zăbovea dinaintea Prea Sfintei. Hâţână clopoţelul de aur şi Aniţa, slujitoarea iatacului domnesc, se înfăţişă într-o suflare. Era o ciută cu ochi zâmbăreţi şi gâţe cânepii, împletite cunună. Deşi crudă, se dovedea supusă, robace şi zornică, însuşiri ce dimpreună cu dorul de agoniseală însemnau în judecata Doamnei desăvârşire, Brâncoveanca porunci scurt:

— Cele de cuviinţă odihnei!

Deşi iutacă şi pricepută, mişcările fetei i se păreau în astă seară dezlânate, împiedicate de trândăveală. Grija şi nerăbdarea ardeau inima Doamnei. Se zbătea pasăre speriată, cu noduri în gâtlej şi pântece. Vodă, aflat în sobor cu unchiu-său, îi făgăduise popas de taifet înainte de a-şi cerceta somnul. Şi, îşi spuse Doamna, acele pendulului veneţian împletiseră destule ceasuri de când Măria Sa stătea la taină cu stolnicul, între pereţii Cancelariei Negre.

Tot urmărind roboteala Aniţei, Doamna, spre a scurta din vreme, îşi lepădă leasa de mărgăritare ce-i strângea conciul sărac apoi îşi deznodă pletele prinse în ace de aur.

Nu se aflase chipeşă Brâncoveanca nici acum douăzeci de ani când aştepta peţitori pe moşia Popeşti, a lui tată-său. Naşterile, dragul de Vodă, avuţiile strânse cu sârg şi zilele măcinate tot într-o spaimă nu-i aduseseră vrajă şi nuri. Miraza din cleştar întorcea acum un chip crâmpoţit, nări lipite, parcă neînsufleţite, căutătură lipsită de încredinţare

şi o gură pungită. Mai ales colţurile coborâte ale buzelor glăsuiau multe despre firea Maricăi, deprinsă a vedea în toate celea doar păcuriu, ticăloşeală şi vânzare. De câte ori cerceta crivatul grijit de noapte, cu cearceafuri chindisite de măicuţele mânăstirii Tămâioara, omătul horbotelor împunse ici-colo de firicel gingaş auriu, poleiala de brocart cu herbul Brâncovenilor, trandafirii şofranii *Gloire de Dijon*, aduşi tocmai din Francia la porunca lui Vodă şi care nu lipseau din văscior de argint iarnă ori vară, Doamna suspina şi întorcea capul oglinzii. Asemenea iatac poruncea alt soi de făptură, zână cu trup tânăr şi fraged, stup de ispite precum vorniceasa Leurdeanu, ori blestemata ceea cu minte de zaraf şi inimă de podăreasă a paharnicului Cristea. „De, se mângâia Brâncoveanca, Cel Veşnic nu l-a iscat pe om spre a-i îndesa spinarea cu toate binecuvântările. Oi fi eu slută dar mi-s Doamnă, iar ele sub porunca mea.“

Ştia în cotlon tăinuit însă că se amăgeşte, zvon despre frumuseţea neasemuită a Cristinei de Suedia ajunsese până pe malurile Bucureştioarei, iar de Ana Stuart a Engliterei avusese prilej să se minuneze cu ochii ei spălăciţi, dar harnici, la Curtea Vianei.

— N-ai uitat licoarea de trandafiri?

Aniţa încuviinţă cu zâmbet tainic. Acea zeamă se întocmea la cuhnii din fiertură de roze, romaniţă şi mătăcină pentru vintrele cele ostenite ale Măriei Sale. Deci Vodă avea să înnopteze în iatacul Doamnei…

Cu degete îndemânatece, începu să descopcieze cei şaizeci şi şase de bumbi, rubinele cât boaba de afină, al straiului domnesc. Marica abia-şi stăpânea nerăbdarea, găsind la fiece clipă prilej de cârcotă.

— Zoreşte! Nu mă smulge… Ce te-a pălit, fată hăi?!… Ţi-au înţepenit mâinile, de-atâta zăcut în poale…

Înveşmântă cămeşă subţire din muselină, peste care trase rochioară din borangic vârtos. În douăzeci de ani de însoţire, Vodă n-o văzuse despuiată. Tălăniţa ceea a lui

Cristea – se auzise prin slugi – nu cunoştea însă alt port de noapte.

Când Aniţa vru să-i potrivească scufa, Doamna îi dădu peste mână.

— De ajuns! Rânduieşte flacăra candelei, căci orbecăie, şi lipseşti din faţa mea!

Se lăsă în jilţul aurel de lângă foc şi chipul cu nas suliţă se iţea zugrăvit în cărbune pe zidul iatacului.

Aniţa o cercetă cu privire piezişă şi se strecură muţeşte pe uşă. „Îi aidoma Lisavetei lui Ciocălău din Prundu… Buha ceea cu mintea dusă…“

— Ce-ai hotărât, Mărite stăpâne?

Vodă, istovit, îi ocoli căutătura. Arăta galben lămâie şi osteneala, ca de obicei, îşi înfipsese ghearele vinete sub ochii Măriei Sale. Făcu câţiva paşi prin cămară şi se rezemă ameţit de-o mescioară, vieţuind lângă zid pe trei picioruşe. Doamna i se propti în faţă. În colţurile gurii se aciuaseră două bulzuri albe.

— S-a pornit, Doamne, aşa-i?

— Cine să se pornească?

— Nu mă căzni. Ştii bine, olăcarul hotărât să-l întoarcă pe boier Andronic.

Încă o clipă de răgaz îşi îngădui Vodă înainte de a slobozi cu oftat greu:

— N-am hotârât nimic, Marie.

— Cum?

— Nimic peste ceea ce Dumnezeu mi-a desluşit a fi calea cea dreaptă.

De fel, Doamna se afla stăpânită, ţinând cu mână hotărâtă hăţurile mâniei. Le scăpase o singură dată, când îl bănuise pe Vodă cu o vară de mâna stângă, băneasa Safta din Cristişoreni. Aceasta se petrecuse însă de mult, nici nu se născuse domniţa Smaranda. Acum, a două oară…

— Cine-i Dumnezeu? Zăludul acela de Andronic?

Glasul îi şuiera şerpeşte, în privire clipocea verdele mătrăgunei.

— Sfârşeşte, Marie, suspină Măria Sa. M-a stors îndeajuns unchiul nostru, stolnicul.

Doamna îşi muşcă mâinile să nu ţipe. Temea cleveteala slugilor, căci nu-i curte domnească şi nici măcar boierească aceea unde stăpânii se sfădesc, ci sălaş ţigănesc. O Evropă şoşotea şi râdea despre cele ce se întâmplau la curtea ţarului. Dregătorii străini, întâmpinându-se, n-aveau snoavă mai izbutită şi gură-cască mai flămânzi de clănţăneai decât istorisind sudălmile şi ocările ce şi le zvârleau Petru cu burduhănoasa Ecaterina.

Asemenea mojicii însă, îşi zicea Doamna, n-aveau să se petreacă în veci la Curtea lui Constantin Brâncoveanu şi a Maricăi, fiica lui Anton Vodă din stirpea boierilor ot Târgşor, Negoeşti şi Popeşti.

— Te-ai gândit bine oare? întrebă Marica zăticnindu-şi roinicia. Să zălogeşti satanei scaunul, viaţa, avuţia şi ursita odraslelor, toiag fiindu-ţi un vântură-lume crud şi bezmetic?

— Nu satanei, Mario, le zălogesc pe toate, ci Domnului. Îi simţesc, şi-i aud porunca. Iar logofătului Andronic îi aduci defăimare fără pricină. Nu-i paladin, nu-i netot şi nici bolând.

Doamna îi apucă umerii şi prinse a-i zgâlţâi. Lacrimile îi spălau obrajii, scurgându-se pe gâtul firav unde vinele se târau groase şi albăstrii.

— Ţi-apasă cugetul răzvrătiţi, fluieră-vânt şi tâlhari din te miri ce meleag, şi-ţi lepezi izbeliştii pruncii. Cugetă la viitoria lor de-ţi prăpădeşti cuca, ba şi mai rău viaţa! Stanca-i văduvă şi de i s-o aciua în prispă nădrag de căftănit măcar, nu zic os domnesc, mulţămită să aducă la o sută de mânăstiri. Chipeşă şi ţunţurlie cerul n-a hotărât-o, bogată la minte nici cât să semeni palmă de ogor. Ilinca n-are zi domoală în casele ei din pricina pungilor pe care feciorul Exaporitului le socoteşte drept dobândă peste zestre. Şi-i

de trebuinţă oare a-ţi desluşi ce vrăjmaş înverşunat ţi-a fost tată-său?

Brâncoveanu îşi plecă fruntea istovit. Tânguiala pruncilor dacă se urnea, nu seca degrab! Litania urma cu cele patru fete Safta, Smaranda, Ancuţa şi Bălaşa, ce urmau a fi căpătuite, apoi coconii Ştefăniţă, Constantin şi Mateiaş mezinul ce abia prinsese a păşi stâlpit în poalele malcăi.

— La ei chibzuieşte, rogu-te, căci nu pentru netrebnica de mine mă îndârjesc. O fărâmă mi-i de ajuns să-mi îndestulez pântecele, podoabele mi-s urâte – spânzur atât cât îmi porunceşte ighemoniconul – un crivat, un acoperiş şi o icoană cât fac trebuinţă unei făpturi netrufaşe găsesc în toată lumea…

Vodă rămase neclintit cu privirea pironită în covorul de şiraz. Adevărat că Marica nu se afla cheltuielnică, se sătura din două dumicaturi – creierul de pasăre, un bulz de merindeaţă acolo, o săţuia – giuvaeruri anina cu picurişul, căci având piele şofranie odoarele ii întunecau obrazul. Vârfuia însă cu nădejde sipetele ocrotite de zarafii florentini şi nemţi şi ţinea socoată până la cea mai neînsemnată pietricică, fiind dumneaei strângătoare nesătulă de avuţie şi pricepută la cifrărie mai abitir ca un cămătar jidov.

Vodă îşi ridică ochii cercetând-o îndelung. N-o învinuia de judecată scurtă, ori câinoşenie. Muierile îs croite toate într-o sâmbătă: bărbatul, pruncii şi arginţii. La acestea se mai adăugeşte când şi când biserica, apoi nu le mai taie capul, căutătura le e scurtă, nu bate dincolo de zăplazul ogrăzii.

Doamna Marica, adunată în genunchi la picioarele Măriei Sale, plângea cu faţa ascunsă în pumni. Îşi cunoştea îndeajuns bărbatul spre a pricepe că se va îndărăpnici până la urmă, că zbuciumul îi e zadarnic. O simţea cu toată făptura din tăcerea apăsătoare, din chirceala Brâncoveanului, chiar din pâlpâitul lumânării.

Vodă îi dezmierdă cosiţa sură, scăpată din scufa de horbotă.

— Nu te mai căzni, Marie! De-acu Domnul hotărăşte peste inimile şi vrerea noastră. Nu pot jertfi păgânilor atâtea suflete osândite! Chiar dacă hotărârea va aduce prinos neamului, ori Valahiei, pruncii şi viitorimea îs slobozi să mă judece.

Rămase câteva clipe cu ochii pironiţi pe chipul Sfântului Gheorghe, apoi şopti răspicat:

— Porunca n-o întorc.

Doamna Manca suspină lung, apoi sumecându-şi poalele se ridică.

— Cum pofteşti, tu Doamne… Rămâi peste noapte?

Pe obrazul Brâncoveanului flutură adiere de surâs.

— Rămân, Marie.

La fereşti se zvârcolea viscolul, aducând zvonuri din meleag îndepărtat, pe care nu le desluşea nimeni.

* * *

— Unde-i Negulescu, ghiauri blestemaţi?

Ocările, dimpreună cu loviturile gârbaciului ghintuit, cădeau grindină asupra osândiţilor. Limbile cnutului muşcau hain trupurile sărăcite, lăsând urme adânci din care sângele ţâşnea roşu viu, sălbatec ca un răcnet.

„Ce ciudat! gândi parcă din depărtări postelnicul Ioniţă Dumşa. N-aş fi zis că vlaga mea îi atât de purpurie. O chibzuiam leşioasă, zvântată de culoare…“

— Fecior de târfă! Sloboade unde-i ticălosul ori te descăpăţânez!

Ochii lui Osman, îmbrânciţi de mânie, cătau, ouă răscoapte, să se smulgă din obrajii unsuroşi. Se îndârjise asupra dumnealui, Traşcă, pârcălabul de Vaslui, însoţind muşcătura gârbaciului cu lovituri de ciubotă.

La fiece icnet al moldoveanului, Nikos tresărea înfundându-şi căpăţâna între umeri. Rabinul Soman-Aba-El duse mâna la răcliţa cu învăţături sfinte, lăsându-se în voia

Dumnezeului său. Pricepea acum pânda valahilor. Creştinul acela tuciuriu, pierit din hrubă, cerca pesemne să întoarcă vrerea Cerului, smulgând cu de-a sila slobozenie. Ce popor de prunci! Cum de nu desluşeau oare în caznele Anatoliei osândă dumnezeiască şi umilinţă întru căirea greşalelor! Ale lor, ale bunicilor ori răsbunicilor, până departe, la cel dintâi păcat?

Izbitura cumplită în pântece încovrigă spinarea pârcălabului şi-i muie picioarele. Geamăt sfâşietor i se smulse de pe buze.

— Blestemat fii în veci, turc ticălos!

— Unde-i? răcni scos din minţi Osman.

Un şuvoi de sânge ţâşni din gura pârcălabului. Grămădindu-şi puterile, rosti înecat:

— Câine! Ţi-oi spune-o când mi-i smulge inima din piept.

Căzu moale în bahnă purpurie. Postelnicul Ionică Dumşa sări din cotlon şi îngenunche alăturiea. Ciubota lui Osman, repezită în bărbie, îl zvârli peste cap.

— Hoituri scârbavnice! Vorbiţi ori vă răpun. Jur pe Coran că nici pui de păduche nu rămâne viu în vizuina asta puturoasă!

Vornicelul Manole Filipaehe începu să scâncească, împungând cu degetul spre gâde:

— Focul! El îi ticălosul ce a stârnit vipia. El… Arde… Maria îi toată o flăcăraie… Săriţi! Focul!…

Şerpurelul i se descolăcise de pe piept, se urca moale, căutându-i chipul. Ai fi zis că dihania, simţindu-i jalea, cearcă să-l dezmierde.

Şalvaragiul gâfâia de mânie, o spumă trenţuită îi ţâşnise pe buze. Smulse torţa înfiptă în zid şi o vârî în obrazul pehlivanului din Creta. Pe vornicel îl cruţase, cunoscându-l slab de minte. La ce ar mai cheltui vlagă cu un smintit, tot asemenea cu ovreiul ce nu pricepea valaha?

Nikos simţi flacăra hărtănindu-i chipul. Îşi muşcă buzele şi închise ochii, răpus de durere năpraznică. Nu, el boscarul din Creta, hoţoman şi vântură vânt ticăloşit în furtişaguri

mărunte de iarmaroc, fără o vatră în toată viaţa de care să se anine, iscoada măruntă a gâzilor Anatoliei, n-avea să-l vândă pe valahul cel trufaş. O bucurie blândă îl năpădi alinându-i durerea, lacrimile-i curgeau stăvilite de sfârâitul flăcării.

— Nevolnicilor! îi ocări pârcălabul abia suflând. Săriţi-i în grumaji! E singur şi voi o ceată de nemernici.

Parcă imbold aşteptase Slavomir. Se năpusti fiară îndârjită asupra turcului. Osman scoase jungherul şi cu o mişcare iutacă îi vătăma braţul.

— De-ajuns!

Logofătul Balotă îşi rostogolea ochii de şobolan, cerşetorind mila gâdelui.

— De-ajuns! Negulescu îi pitit în ocnă cu gând să descetluiască zăgazul.

Tăcere de mormânt se lăsă asupra hrubei. Osman rămase o clipă fără grai, apoi arătându-şi fundul şalvarilor, o zbughi pe uşă. Pârcălabul Traşcă al Vasluiului şopti sleit de vlagă:

— Fereşte-ţi pielea, Balotă! Nu de moarte bună vei închide ochii.

Se înşela.

Capitolul XIII

RUSTAN

Dimitrie Cantemir îşi făcu socoata că gonind pe deşelate o zi şi-o noapte, poate ajunge din urmă ceata logofătului. Ieri pe înserate se aflau la Nebal…

Încingându-şi dulama îmblănită cu pântece de vulpe muscălească, chibzui că săvârşeşte faptă lipsită de orice judecată. Asemenea isprăvi sunt pe potriva paladinilor lefegii şi nu a unei capuchehaie, frate de domn în felioară de obcină aprig oropsită. Că Andronic izbuteşte ori nu, isprava va mânia oricum urechile lui Mustafa şi ale marelui vizir, trăgând grea osândă asupra Moldovei şi Valahiei.

Îşi puse mănuşi frânceşti cu cinci degete căci se afla slăbiu la frig, oftând mereu după sobă încinsă. De i-ar fi stat în puteri, la Veneţia şi-ar fi călătorit traiul. Îndrăgea culoarea cerului, podurile arcuite – spinare de mâţă mânioasă – muierile cu păr zmeuriu şi sâni vârtoşi, viersul lopătarilor, dugheniţele cu bibiluri care te îmbiau la tot pasul, nopţile aromate şi vineţii, nesfârşite păduri de brânduşe.

Îşi întocmise diata, lepădându-şi avuţia lui Antioh şi rugăciunea ca ocalele de harţaloage asupra cărora opintea de la cincisprezece ani să fie îndreptate spre Academia din Berlin. Poate că Domnul se va îndura şi va apuca să isprăvească Istoria Otomană. Poate şi Letopiseţul de Argint. Poate…

Domniţei Casandra, întemniţată acum la Schitul Vechi îi aşternuse doar câteva cuvinte:

Te iubesc mai presus de viaţă. Domnul să te aibe pază. Dimitrie.

Se închină dinaintea icoanei Sfântului Neculai, ocrotitorul pribegilor, al hagiilor şi drumeţilor, şi părăsi cămara încredinţându-se ursitei şi viforniţei.

* * *

Pe boier Negru Negulescu, rebegit şi orbecăind buhă prin hudicioarele ocnei, îl dibuiră lesne. Înainte de-a apuca creştinul cuvânt de spaimă ori mirare, nouă zdrahoni cu torţe de cânepă, tinicheluiţi până în dinţi, îşi repeziră pumnii ca baroasele.

Doborât, craioveanul fu fulgerat de gând mânios, pogorât de departe, din ceaţă roşietică. „Iuda… Se află o Iudă… Grecoteiul? Balotă?…“

Mai auzi ocările călăilor apoi leşuiala îl răpuse.

Se trezi spintecat de dureri în cămara caznelor. Boier Negru se călătorise mult la viaţa dumnealui, cunoştea bine turcul, franţuzul, îl ştia pe neamţ, pe florentin, pe lombard. Otomanul de pildă îi capeş, încet şi mai cu seamă trândav iar judecăţii sărmane Alah i-a retezat aripile, de aceea, în cei trei ani trudiţi la ocna Anatoliei, se întrebase dumnealui nu odată ce mână diavolească îmbelşugase închipuirea şalvaragiilor cu tipicuri şi unelte de chinuit ce nu se întâmpină într-o Evropă?

Papistaşii pomeneau cu spaimă grijind să scuipe peste umăr, pentru a îndepărta piaza rea, de caznele din Turnul Londrei, de beciurile iezuiţilor spanioli, de temniţele frânceşti ale Bourbonului din Châtelet sau For l’Eveque. Prunci neştiutori, spăimoşi de un mindir mucegăit şi un blid de lături scârbavnice! Aflat-au ei de ceaunul cu jăratec al osmanlâului din care eşti silit a înghiţi cu gura şi vai de

gâtlejul celuia de care Cerul nu se îndură să-i închidă ochii?! Turcul, netot, îşi mănâncă iaurtul din găvănoşel cu gură îngustă, iaca aşa doar ca să se căznească, dar l-a tăiat capul să născocească ţepuşe de fier pentru unghii, cămări roind de cloţani unde truditul nemaiavând vlagă să se apere, sfârşeşte mărunţit de lighioane hulpave asmuţite de sânge.

Şalvaragiul, cum încolţeşte iarba lui prier, îşi vinde caţaveica blănită telalilor spre a dobândi părăluţe pentru halva, şoşab şi o lulea, două, duhănite întins pe sofa, dar i-a trecut prin minte spânzuratul de picioare în cămară năpădită de corbi anume deprinşi să ciugulească ochii osânditului…

Gemând de durere ascuţită, boierul craiovean îşi mai spuse că adăstarea în spaimă îi mai trudnică decât cazna. Acum, de pildă, ştia că avea răgaz scurt doar spre a i se întoarce firea. Turcul, ca gâde încercat, îşi chinuie osânditul când îi treaz şi nu treanţă leşuită. De ce-ai mai opinti la un hoit lipsit de simţire? Şi-apoi boier Negru se cerea trudit spre pildă înfricoşată dinaintea întregii temniţe, călăi şi vitregiţi de soartă.

Negulescu îndreptă încă o dată rugă fierbinte Domnului să-i vâre în mână unealtă spre a-şi lua viaţa singur, înainte de popositul zorilor. Asemenea minuni însă nu se întâmplau, iar dumnealui scris îi era să-şi poarte crucea până în vârful Golgotei.

Sleit, alungă un guzgan carele ţintea cu dinadinsul spre grumaji. În bahna de sânge viermuiau dihănii felurite. Da, Ziditorul, pentru păcate neştiute, îşi întorsese chipul de la boier Negru Negulescu.

* * *

Pentru logofăt era limpede: vor răzbi grohotişurile muntelui călare, căci horaiţa{87} ce ducea spre temniţă,

îngustă în şolduri şi năpădită de troiene, nu îngăduia trecerea rădvanelor. Iar caretele vor rămâne tăinuite în peşteră mititică, iscată de Alah chiar la rădăcina obcinei.

Ceata se strecura anevoie pe drumeagul şerpuitor printre stânci, bolovăniş şi canafuri de iarbă aspră şi ţepoasă, scuturată de viscol. Un vânt vrăjmaş zgâlţâia meleagul, croncănit de pasăre pustnică înţepa văzduhul.

În spatele lui Mirko ce deschidea hudiţă, călăreau dumnealor Ioniţă Fărcăşan şi Chirică, urmaţi de logofeteasa Xana. Închideau convoiul logofătul şi Ilie Machidon. Boier Andronic cerceta cu mândrie portul trufaş al fetei în şa, spinarea dreaptă şi mlădie vergea de alun, mâna sigură înmănuşată în piele albă de Spania, carele stăpânea bidiviul, dovedind ştiinţă aleasă şi deprindere.

Puţine jupânesele ce ştiau a se ţine de-a călare. În afara domniţei Casandra, pe care soarta o mânase prin străini, mult de mai găseai două-trei într-o Valahie. A da, vorniceasa Leurdeanu, dar şi Ileana, orfană de mamă din crudă pruncie, îl însoţise pe tată-său, spătarul Doicescu la Florintia unde îl obrăzuia pe Vodă Şerban. Acolo fusese dăscălită în şcoală anume, cheltuielnică, părintele dumneaei având fumuri ce-o urseau vreunui herb papistaş.

Cât priveşte jupâneasa Irina, şi ca dumneaei întreg conetul valah, nu ţi-ar fi încălecat nici stupite în biserică. Rădvan sau caretă pentru petrecerile de vară la mânăstiri, mult bihuncă pe două roţi. „De aceea a hărăzit Domnul muierii poale şi nu nădragi. Vrânceancă nu mi-s să mân oile sărită în şa, nici halotcă ce însoţeşte oastea la înfruntări cu vrăjmaşul.“

Râsul Xanei ţăndări văzduhul îngheţat. Ioniţă, încă dezmeticit, picotea călare. La cotitură vicleană, fiind gata să se prăvale, stârnise veselia logofetesei.

— Aista trebuia legat de telegar, spuse Ilie Machidon

Radu Andronic îşi muşcă musteaţa cuprins de mânie.

— Alta trebuia! Să nu-i mai îngădui picătură de holercă măcar o săptămână. Îmi betegise însă urechile cu atâta

văicăreală şi i-am îngăduit să bea. Ticălosul dobândeşte îndrăzneală pe măsura cupelor deşertate.

— În zadar te căieşti, logofete. Au Domnia ta nu ştie că beţivanului până şi îngerii îi ies înainte cu bărdacele pline? De pildă, la noi în Chipriana…

Boierul oftă cu tâlc şi întrebă cu blândeţe de batjocură:

— Ce s-a mai întâmplat în Chipriana, împărate? Tot ce se petrece în acel liman binecuvântat de Dumnezeu îi cu osebire însemnat.

Ochii slujitorului scăpărară.

— Domnia ta şuguieşte, dar eu nu mă supăr. Am un cumnat de-i zice Mitrică. Sărac lipit s-a aflat bietul de când se ştie, căci nevoia îi bate şi în scăfârlie, şi în cea şură. Ciudat însă că fără a se ţine de furtişag ori alt matrapazlâc, rostuieşte câte o părăluţă, după care dă fuga a o răpune în crâşmă.

— Hm, făcu boierul, cu siguranţă îi mană îngerească ori lepădată de sfinţii cei cu nasurile roşii din Chipriana.

Plugarul holbă ochii a mirare.

— Te pomeneşti că Domnia ta are neamuri în sat, căci prea ai ştiinţă despre toate celea! Doar că am vrut să spun alta. Mitrică stă toată ziulica în prispă cu butâlca între genunchi şi o mustră părinteşte: „Bre clondire, ce-ai cu mine?“ Iar glaja clipocind îi poartă răspuns zornic. „De Mitrică! M-am avut cu tată-tău bine şi nu mă îndur nici de tine.“ Chibzuiam că tot asemenea cugetă şi cupele ce ţin tovărăşie lui boier Ioniţă…

Ultimele cuvinte se rătăciră năpădite de zgomot înfricoşat. O stâncă, prăvălită de pe creastă, gâtui horaiţa. Un strigăt – făptură omenească aflată în primejdie de moarte – se scufundă în hău.

Xana răsuci chip alb, de nălucă.

— Ce-a fost asta?

Boierul îi mângâie cosiţa:

— Alungă-ţi spaima. Har Domnului, suntem toţi teferi!

Ioniţă Fărcăşan clănţănea din măsele.

— Ne aflăm în iad, nu mă cearcă strop de îndoială. Iacă, din senin pogoară ditamai muntele să ne strivească. Aiasta-i trebuşoară drăcească, îmi zălogesc căpăţâna.

— Ci domoleşte-te, Ioniţă, îl repezi Radu Andronic. Nu se află nici un pui de drac în preajmă, după cum nu-i senin, stânca nu-i munte, iar căpăţâna ta nu-mi face trebuinţă.

Mirko îşi arătă chipul neguros.

— Logofete, văd şi aud ticălosul care a încercat să ne răpună. Îi priponit între două piscuri, chiar la ciubotele noastre.

Boier Andronic şi Ilie Machidon se aplecară peste buza hăului. Adevărată minune, Alah îngăduise viaţă unui şalvaragiu ticălos, aruncându-l din creastă de gorgan, spre a-l priponi, mort de spaimă, între două cioturi iscate din pântecele muntelui.

— Dacă l-a îngăduit Alah, îl vom îngădui şi noi, şopti logofătul.

Desprinse de la oblâncul bidiviului colac de frânghie şi tot suflând în degetele îngheţate, înnodă laţ vârtos. Ilie Machidon îi ghici gândul.

— Lasă-mă pe mine, boierule! Mi-s mai deprins decât Domnia ta, căci în pruncie arcăneam bidiviii buiaci pentru toată Chipriana.

De trei ori zvârli laţul până a cuprinde trupul şalvaragiului. Îl săltă opintind dimpreună cu logofătul şi Mirko şi-l depuseră în zăpadă, cercetându-l cu luare aminte. Era un bărbat în asfinţitul tinereţii, cu căutătură noptatecă şi buze de harap. Aţintea cu îndărăpnicie chipul lui Radu Andronic.

— Iertăciune, şopti.

Ochii logofătului se întunecară. Îl recunoscuse pe Rustan, slujitorul Cantemirescului.

* * *

Stolnicul Cantacuzino apropie cartea întocmită pe pergament verde de ochii nevolnici. Ca întotdeauna, slova spătarului, prunc nedeprins cu pana, îi zgrepţăna privirea. Ce degete sparte şi cele ale lui frăţâne-său! Cercetându-i rândurile, n-ai fi zis că a şcolit amar de ani la Viana, ci că-i vreun grămătic de plasă măruntă ce abia descurcă az-bucoavna.

Se afla în cămara cu sipete a Cancelariei Negre, veghind huhurez hodina târgului. N-avea somn, după cum se ştie, aţipind abia înspre ziuă, un ceas ori două, şi câţi vraci se perindaseră prin Valahia, se dovediseră neputincioşi ori pehlivani născocitori de leacuri netrebnice.

…De aceea îţi scriu, bădie, din han calic, din târg şi mai calic, pre nume Nebal, spre a-ţi vesti că n-am dovedit a birui pe logofăt. Nu mă ocărî şi nu-mi purta mânie, că mult sârg am depus neprecupeţind nici talerii, nici jertfa de om, nu m-ar osândi Dumnezeu! Logofătul însă e mamon, o pricepe şi Domnia ta din cele istorisite mai sus.

Cum în temniţă nu mă pot strecura, am hotărât deci să adăst, spre a vedea ce se alege. De Andronic nu izbuteşte slujba, fac frumuşel cale întoarsă. Dacă dimpotrivă, i-oi pândi pe vrăjmaşii noştri, şi i-oi răzbi în jungher înainte de-a apuca să sărute zările Valahiei. Mă prind că nu voi osteni zadarnic. Logofătul e împovărat de ceată, ba şi de soaţă, căci zălud şi muieratic cum îl cunoşti, s-a însurat cu o venetică şi grija şi gândul i-or sta la altele, nu a veghea să ajungă nevătămaţi în Valahia anume boieri…

Cu acestea, poftind ca olăcarul să se îndrepte cât mai degrabă spre Domnia ta îţi sărut mâna, bădie, dorindu-ţi sănătate şi vreme lină să dea Dumnezeu.

— Neghiobul! scrâşni stolnicul, boţind furios pergamentul. Dărăceşte zece mii de oameni care aleargă iepuri hăituiţi, cerne-i, încercând să dai peste postelnicul Dumşa, ori peste celălalt blestemat, craioveanul!…

Aducerea aminte îi sugrumă gâtlejul, îi cetlui fruntea şi tâmplele în potcoavă de fier. Îi avea dinaintea ochilor… Dumşa, o făptură blajină cu inimă de arhanghel. Pe moşiile dumnealui nu se afla ţăran jupit la scară, robii ţigani tot în dănţuială şi în lăutării o ţineau, în sărbători îşi aveau tain din cuhniile boiereşti. Ursită păguboasă! Să-l vadă pe dumnealui, stolnicul, când strecura otravă în cupa lui Vodă Şerban. Năvălise bezmetic în ietac, căci fiind sfetnic apropiat lui frăţâne-său, ba şi fin, avea îngăduinţe peste ighemonicon. A doua oară, îi pusese gând rău turcul…

Asemenea făpturi mai bine să nu fie zămislite, oftă Cantacuzino. Ca şi bidiviul celălalt, Negulescu. Avea o căpăţână zugrăvită cu tăciunele, neastâmpăr de bondar, îndărăptnicie cât nouă catâri, cutezanţă de zimbru şi dreptu-i, oleacă de minte. Ce folos însă de haruri multe şi de soi, dacă nu le întovărăşesc cârma şi cumpăna? Era parcă anume iscat să dea să-şi umple ţeasta de cucuie, să se arunce singur în miez de vâlvătaie.

„Pieirea ta prin tine, Israile…“ Vorba aceasta se întorcea mereu pe buzele stolnicului. Dintr-o parte, Negulescu aducea cu logofătul Andronic. Atâta doar că aceluia îi descântaseră la căpătâi drăgaice darnice, plouându-l cu noroace. Norocul are însă şi el soroc, nu-i ulciorul vrăjit din basm care nu seacă în veci. Ba încă şi acela, dacă aducerea aminte nu-l amăgea, s-a fărâmat într-o zi… Negulescului îi făcuse mărturisenie despre fapta stolnicului Dumitriţa, slujitoare a iatacului domnesc. Isteaţă fetişcana, dar nu îndeajuns spre a-şi coase gura. După cum nu şi-o cususe nici craioveanul…

Cantacuzinul trăgea nădejde neguroasă: cei doi, Dumşa şi Negulescu, să fi fost răzbiţi de caznele ocnei.

„Până acum, Domnul mi-a ţinut parte. I-a priponit în temniţa Anatoliei, dintr-atâţia căftăniţi valahi, pe vrăjmaşii mei cei mai primejdioşi. Se dovedeşte, dară, că drept era ca Şerban să piară.“

Amăgeli. Stolnicul o ştia în cugetul Domniei sale. De s-ar întâmpla toate după dreptate, de mult ar fi fost ticăloşia răpusă. Căci nu totdeauna bunul izbândeşte, după cum răul dăinuieşte adesea cu belşug de vlagă şi până la bătrâneţi adânci.

După un ceas de cumpănă, hotărâse ce avea de săvârşit. Cinci lefegii arvaniţi, făpturi fără icoană, dar poftalnici de galbeni, vor veghea la hotarul valah. Ceea ce nu va răzbi spătarul în turcime, vor izbuti cumaşii Domniei sale pe drumul Bucureştilor. De Cerul le-a dăruit zile Negulescului şi postelnicului Dumşa, dumnealui, stolnicul, îi va sărăci. La urma urmei, satana tot născocire dumnezeiască se află. Dacă n-ar fi răul, n-ar şti neghiobul ce se cheamă binele. El, Cantacuzinul, o ştia, şi era pesemne unealta Domnului spre a o vesti nătângilor.

* * *

Rustan ţinea ochii închişi. Îl durea piciorul vătămat, dar mai cu seamă cugetul. Mirko şi Machidon încropiseră legănuş din velinţele aşternute pe bidivii, şi-l târau anevoie pe hudicioara îngustă.

Le-o poruncise logofătul, neîngăduind cârteală, şi fără a slobozi un singur cuvânt către slujitorul Cantemirescului. Din vreme în vreme, opintea şi Chirică bombănind îndesat despre şerpi ocrotiţi, dihori corcoliţi şi vrăjmaşi dezmierdaţi.

O lacrimă alunecă pe tâmpla tătarului.

„Îndură-te, Alah, căci căinţa, şi ruşinea, şi umilinţa mă răpun. Ticăloşia mi-au răsplătit-o cu viaţă şi iertare, hainia cu milosârdie. Îndură-te şi aşa cum mâna ta binecuvântată desferecă cer neguros îngăduind Soarelui să scapete din chingile nourilor, cască gropniţă de hău şi îngăduie să mă prăval eu, ticălosul, în adâncuri…“

* * *

Arguzinul din chioşcul cocoţat pe metereze zdruncină clopot de aramă cât al Bisericii de Jurământ, vestind gâzilor că ceată de străini apropie porţile temniţei. Dangătul primi răspuns prelung, scotocind văgăunile muntelui şi scuturând de somnoroşie două acvile pleşuve, scărmănate de iarnă.

Boier Andronic se alătură Fărcăşanului, bucşindu-l cu ultime poveţe:

— Bagă de seamă, Ioniţă! Fesul cela din colivie a dat de veste că poposim. Vom fi aşteptaţi. De-acu încolo multe nu te-oi mai putea dăscăli. Ia aminte să nu slobozi sămânţă de cuvinţel, şi teme-te de clapce. Turcaleţii n-au căpăţâni îmbelşugate dar s-ar putea întâmpla totuşi vreunul mai ţunţurliu care să te încerce, iscând zgomot cu dinadinsul spre a se încredinţa dacă surzenia îi beteşug, ori minciună.

— Şi ce pofteşti să fac? întrebă posac gămanul. Mult dor am să-l văd pe cela căruia îi slobozi puşcoacea ori balimezul{88} în urechi şi n-o ia la sănătoasa. Au mă crezi sfânt, prea sfânt, cu cuget de oţel? Te socoteam mai înţelept, logofete.

Radu Andronic începu să râdă.

— Voi veghea ca asemenea ispravă să nu se petreacă.

— Acum te crezi pe Domnia ta arhanghel. Vei veghea…

Pufni cu dispreţ iar mâna i se scutură a lehămeţeală. Radu Andronic încercă să-l ia cu mierea blândeţii:

— Încredinţat sunt că vei izbuti, Ioniţă. Îţi sunt de trebuinţă doar oleacă de luare aminte şi tot pe atâta iscusealã. Mai cugetă la preţuirea şi mulţămita lui Vodă…

— Iacă mă cearcă şalele de preţuita lui Vodă, stupi pe nări Fărcăşan. Mi-s boier pământean asemeni părintelui meu şi cuprins cum nu-s nici măcar cinci din divăniţii Brâncoveanului. Pentru o palmă de moşioară şi hatârul de a săruta mâna, năuc să fii a umbla după cioară zmeurie şi sfârşit timpuriu.

Boier Andronic îi surâse cu dulceaţă ticluită.

— Pentru mine ai făcut-o, Ioniţă, căci, de când ne ştim tot de mână ne-am ţinut.

Gămanul mormăi ceva, dar cuvintele nedesluşite se rătăciră în barbă şi văzduhul îngheţat. Chirică, simţindu-l pe logofăt muiat şi fără ţâfnă în căutătură şi vorbă, se apropie de sfat.

— Şi Ilie, milogul cel orb din Podul Calicilor, ar fi băgat de seamă cât am trudit în aceste zile îndârjite. N-am pregetat nici vlagă, nici povaţă, iar din drag pentru Măria Sa vârâtu-m-am în gură de lup şi cuib de jivină.

Radu Andronic începu să râdă.

— Pofteşti caftan, jupâne, ori jilţ în divanul domnesc?

— Ba la bucăcioara ceea de moşie, cugetam că m-aş încumeta, cucoane Andronic. Adevărat că mi-s târgovăţ şi de neam ales, dar n-am apucat a-mi înfige măselele în vatră, vremile şi norocul fiindu-mi potrivnice. Mi-ar fi şi mie drag să-mi ştiu bătrâneţile gospodărite, spre a nu pribegi tot slugă pe la ogrăzile altora.

— Bine, Chirică, încuviinţă Radu Andronic. I-oi împărtăşi lui Vodă vrednicia şi oful care te opintesc şi nu m-ar mira să te păleascâ cu vreo danie.

Ioniţă Fărcăşan dădu din cap ca acela care le ştie pe toate şi de mult.

— Tu aşteaptă, netotule, şi întocmeşte-ţi scrânciob din amăgeli. Brâncoveanu-i mai calic decât socru-său, Antonie Vodă, carele căuta la târg fasole în zi de paşti să-şi îndestuleze oaspeţii. Şi mâna cât îi e de zgârcită, i-o mai ţine Doamnă-sa, Marica.

Radu Andronic surâse. Fărcăşan nu grăia chiar în pustiu, Măria Sa, larg cu iscoadele, paşalele şi dragomanii care împleteau iţele politichiei la Stambul, şi tot larg cu ifosele de ighemonicon domnesc, se dovedea scump altfel.

— Fii pe pace, Chirică. Stăpână-tu are azi negreaţă în suflet, şi scapă bidineaua şi pe de lături. Până la răsplată

însă, nu uita că eşti vraci vestit din Viana şi scoate besacteaua cu leacuri mai în privealã.

Adăugă în şoaptă ca pentru sine, cu ochii la zidurile care se apropiau.

— O da Domnul şi-om ieşi cu bine la liman.

Dintr-o dată cerca temeri, de parcă până atunci n-ar fi băgat de seamă că s-a pornit să sfărâme lanţurile lui Ramy-Mehmet rezemându-se pe doi bobletici: Fărcăşan şi Chiricã…

Mirko se întoarse spre Radu Andronic. Se afla în strai măsluit pentru a nu-l recunoaşte gâzii. Inima-i bătea clopot, căutătura sângera ură. Rosti fără trebuinţă, căci după cum soarele nu-l astupi cu degetul, tot la fel, doar legat la ochi, n-ai fi văzut ceata de fesuri care veghea porţile.

— Am ajuns, logofete.

Xana rămase oleacă în urmă şi strânse mâna lui Radu Andronic.

— Madona cu noi.

Capitolul XIV

ÎN IAD

După sumedenie de ploconeli care de care mai fistichii gândea Chirică – „turcul, pesemne, nu pune preţ pe osteneală, căci mâinile i se zbuciumă zălude, ba la barbă, ba la frunte, dezmiardă pământul şi-apoi se caţără în creştet, pentru ca fără astâmpăr să coboare la gură, iar de aici la vale, pe pântece“ – poposiră în chear-chir. Încăperea abia răsufla, împovărată de boscârţe scumpe: porţelănărie, ţesături, jaduri cioplite în ţara lui Soare Răsare, argintărie şi potop de covoare, fildeşuri şi puhoi de mărunţişuri, Alah ţine-le seama!

Ioniţă Fărcăşan, cu genunchii plini de cânepă, dădu să se aşeze pe sofa. Creştineşte, aşa cum o deprinsesese în conacul lui tată-său şi crâşmele înşirate pe malurile Bucureştioarei. Îl deşteptă ghiont tainic, iscat de logofăt, şi avu de furcă până-şi rezemă şezutul pe picioarele încrucişate.

Din ceata de şalvaragii care-i întâmpinase îi însoţiseră în conac doar mai marii gâzilor, Osman şi încă un turcalete, Ali, o ciozvârtă iutacă, numai vlagă ascunsă şi căutătură cotişă. Cercetându-i, boier Andronic cugetă că adevărata primejdie adăsta în Ali. Se arăta iscoditor, prepuielnic şi nu prostănău.

Chirică încerca să ţină hram de vraci vestit, stând ţeapăn şi cu gâtul strâmb de parcă ar fi primit pumn zdravăn în

falcă, sucindu-i-o în veci. Aşa păşea pe uliţele Bucureştilor dumnealui jupân Pantaleon Calliarhos din Chios, doftorul cel trufaş al Curţii plătit de Brâncoveanu cu o mie de taleri în an. Ilie Machidon, stâlpit după obicei în par, îl urmărea cu surâs mijit. Când se sătură, începu a cerceta păreţii de marmoră. Hârşit în isprăvi de primejdie alături de logofăt, se deprinsese a feri cămările fără fereşti, unde se simţea nelaîndemână, cetluit în clapcă de cloţan.

Mirko ţinea căutătura în pământ. Pumnii albiţi de încleştare îi spânzurau de chimir, iar plugarul îi auzea pârâitul măselelor. Ar fi sărit în grumajii lui Osman şi doar stăpânirea, pe care o simţea izbindu-l cu barosul în ceafă, izbutea să-l împietrească.

Depus pe o sofa, Rustan viersuia mut frumoasei Zélidé. Ferea ochii logofătului, iar voroava din cămară îi luneca pe lângă urechi.

Turcii rostogoleau priviri nedumerite. Îi năucea boala ciudată a lui Surme – cine mai auzise de asemenea zăcăşenie, blestemul lui Alah?! – tătarul cu piciorul şontorog şi minţile parcă duse, nu-şi puteau desprinde privirea de chipul muierii cu plete strălucitoare, boboc de chiparoasă în bătaia de argint a lunii.

Ştiau dumnealor că păgânelor le e îngăduit trai neruşinat, chipuri descoperite în priveala purtătorilor de nădragi, dar sălbăticiţi în munţii cei pustii, nu avuseseră prilej să li se adeverească asemenea năzbâtii. Şi-apoi o muiere atât de ghizdavă, oricât de smintite ar fi canoanele ghiaurilor, se cere zăbrelită, căci nu se cheamă bărbat acela care îngăduie altor bărbi şi musteţi să-i strecoare căutături poftalnice. Pesemne însă că novacul ăsta, carele desluşeşte că-i prieten cu Galimet Surme, n-are vlagă în berneveci, deşi-i răsărit şi zdravăn cât geamia.

Amintindu-şi de învăţăturile logofătului, Ioniţă Fărcăşan bătu din palme. Turcul e primitor din fire, iar canoanele ospeţiei se cer împlinite înainte de a te aşeza la voroavă.

Într-o clipită se ivi ceată de slugi, lighenaşe argintuite cu apă de trandafir şi peşchire, ştergare în care poftiţii trebuiau să-şi usuce mâinile. Chiricâ făcu ochii mari. În amar de ani, de când sălăşluia pe lângă casele Fărcăşanului, nu dovedise atâta zor şi doar chemat de patru ori se sălta într-o rână aşteptând ca boier Ioniţă să răguşească.

Se iviră apoi, purtând tipsiile pe cap, alte slugi cu lulele, cafele şi şoşab, o băuturică slăbie întocmită din alune, caise, pere, cireşi şi apă de cedru. După câteva înghiţituri Ali se lăsă în genunchi, sărută poalele caftanului lui Ioniţă, apoi glăsui către Radu Andronic:

— Cerem iertare, effendi, dar tot n-am priceput cum de s-a abătut asemenea năpastă asupra stăpânului nostru.

Osman socoti cuvenit a începe să se văicărească în gura mare. Se bolunzeau de toate în tânguiala aceea. Afurisenia şi fulgerele lui Alah, papucii Profetului, vrăjile blestemate ale ghiaurilor, căinat plâns fără lacrimi.

— Doftorul din Viana, descâlci logofătul arătând spre Chiricâ, prepuieşte că i s-ar trage din căutătură rea şi sperietură straşnică. La Stambul, bidiviii de la rădvan luând-o razna, goneau cuprinşi de streche să se arunce în undele Bosforului căci acestea, fiind îngheţate, desluşeau amăgitor uliţă ninsă. Doar mâna cea puternică a lui Alah i-a oprit la margine de parmaclâc. Senioria sa Galimet effendi a rămas însă din acea seară amuţit şi sărăcit de auz.

Gâzii, clătinară capetele înspăimântaţi.

— Haram! Haram![{89}]

— Mă aflam în tovărăşia Domniei sale, aşa că vă pot face mărturisenie. Am mai rămas trei zile în Stambul, căci îl năpăstuia fierbinţeală straşnică. Doftorul neamţ, vestit pentru învăţătură în şapte ţări şi împărăţii, s-a învoit să-l grijească în schimbul a trei pungi cu aur.

Fălcile şalvaragiilor se făcură dintr-odată moi, ochii li se holbară. Trei pungi cu aur! Cine a mai pomenit de asemenea preţ să cumperi şapte bidivii persieni şi cu mult

mai scump decât a plătit marele vizir pentru Picătură de Rouă, cea mai gingaşă cadână din haremul Domniei sale?!

Radu Andronic zvârlise cu dinadinsul galbeni mulţi ca să le reteze piuitul. Pentru osmanlâi, ce-i scump îi şi bun, fără a mai sta la judecată. Ioniţă Fărcăşan clătină de câteva ori din cap arătând cu degetul spre logofăt.

— Galimet effendi vă face să pricepeţi că până-şi va redobândi glasul şi urechea – Alah e mare şi Domnia sa nu se îndoieşte de puterea şi milosârdia lui – voi fi tălmaci. Doftorul, cu neasemuita-i ştiinţă, îi descâlceşte gândul şi poftele, iar eu le voi poftori în graiul domniilor voastre.

Gămanul bătu o singură dată din palme, semn că-i ostenit. Gâzii avură clipă de şovăială apoi, încurcându-se în numărul temenelilor, ieşiră de-a-ndărătelea. Logofătul rămase o clipă tăcut. Nu-i plăcea privirea lui Ali. Tânguit, căutătură, cerşetoreală la mila lui Alah sau răsuflare, toate aveau aromă fătarnică.

* * *

Straşnic vegheată la Schitul Vechi, domniţa Casandra îşi depăna ceasurile lungi, chibzuind la prilej şi mijloc de slobozenie. În chilie i se îngăduiseră doar ghergheful şi ceaslovul, Doamna Maria fiind de faţă la întocmirea sunducului de călătorie. Fuseseră smulse şi aruncate cu silă stihurile, novelurile, romanţurile, scrieri desfrânate carele strâmbă mintea şi cugetul, hrănind nesupunerea, obrăznicia şi duhul de răzmeriţă ce o stăpâneau pe Domniţă.

Casandra nu cârtise, mulţumindu-se doar s-o cerceteze pe mumă-sa. Iar în căutătură şi gura schimonosită îndesase ocale de dispreţ.

La schit, aruncase ceaslovul în sobă, răpunând-o de spaimă pe maica Apolinaria care se închinase de Ucigă-l Toaca – şi fără şagă, chipul Domniţei era în acel clipe

aidoma cu al lui Satan – sfâşiase cu stilet suleag ghergheful şi cusătura urnită la Braşov.

Zilele şi mai cu seamă nopţile se măcinau anevoie. Casandra zăcea pe crivat, Apolinariei şi Maximilei neslobozindu-le cuvinţel şi nici măcar privire. Maicile – două bufniţe cărora le dădea târcoale jumătatea sutei, anii când muierea îi mai amarnică – fuseseră năimite de Cantacuzinoaie s-o strunească pe fie-sa, să-i întoarcă cugetul smintit la blândă ascultărică, mintea la datorie şi cele sfinte, inima către mumă-sa. Aveau s-o îndrume spre acestea, înfrângându-i fiinţa îndărătnică pătrunsă de duh satanicesc, canon de post vreme de patruzeci de zilei, dezlegare la vin, untdelemn şi pâine îndulcită, Domniţa aflându-se slăbie şi mereu cercată de bolişte.

Casandra arunca blidele cu bucate sălcii, fărâma clondirele ţăndărindu-le de păreţii chiliei, rămânea mereu mută şi cugeta. Maicile îşi vârau nasul în cămăruţă, încercau s-o îmblânzească spre cele creştineşti. Când Domniţa însă, mânioasă de hodorogeală, ţintise capul Apolinariei cu candela plină ochi de oloi mânjindu-i camilafca cea bună din păr de cămilă, moşnegele făcură cârcel la limbă.

Acum, înserarea pripelnică presăra mâini de levănţică în cămară, năpădind-o de umbre. Pâlpâia candelă nouă din sticlă de Boemia şi limba de lumină da târcoale sfântului Neculai, cetluit în veşmânt de argint. Croncănit de cioară spărgea pustiul ţinutului şi Domniţa, toropită din pricina postului, ghici zvon de rădvan boieresc poposit în curtea schitului. Mai trecu o vreme apoi auzi paşi pe săliţă. Încredinţată că oaspeţii nu pot fi decât cotoroanţele celea cu ochi iscoditori, Domniţa întoarse faţa la peretele ocrotit de-o scoarţă din Ţara Maramureşului.

— Casandră!

Uluită de glas străin tânăr şi catifeliu, Domniţa se răsuci sprintenă lăcustă.

— Ileană!

Într-o clipită, în mijlocul chiliei nu se mai desluşi decât ghem de blănuri, taftale, zulufi, canafuri şi alte bodroanţe muiereşti, scântei stupite de diamanticale. Îmbrăţişările curmate, Casandra şi Ileana rămaseră prinse de mâini cercetându-se cu lăcomie. Domniţa întrebă râzând:

— Cum de ţi-au dat slobozenie vrăjitoarele celea?

— Când poftesc ceva nu cer slobozenie nici lui Vodă! Şi-apoi am băgat de seamă că ai vârât teamă în ele fără a te zgârci.

Bucuria învăpăiase obrajii Casandrei, ochii îi străluceau ca în zilele cele sturlubatice când, în fustişoare scurte, goneau fluturei zăluzi pe valea Oltului, unde jupâneasa Draga, mama Ilenei, avea moşie cuprinsă. Fără să-i sloboade mâinile, o trase spre sofa silind-o să se aşeze.

— Lasă-mă să te cercetez, Ileană. Eşti mereu tot mai chipeşă!

Vorniceasa Ileana Leurdean râse dezmierdată, aruncându-şi capul pe spate. Era o muiere cu adevărat falnică, iar vestea-i mersese până la Curtea Engliterei. Împlinise de Sfântul Vasile douăzeci de ani şi număra trei de când se însoţise cu vornicul Leurdean, capuchehaie a Brâncoveanului prin cele străinătăţi. Ochii prelungi, verzi ca mugurii plezniţi în zi caldă de Prier, îşi găseau păreche în smaragdele cât cireaşa nepârguită din urechi, buzele fragede scoteau din minţi valahi şi venetici, musteţi abia iţite şi cărunte, mireni şi feţe bisericeşti, şi doar frica de Dumnezeu o împiedica pe vornicească să aţintească cu dinadinsul sfinţii zugrăviţi pe ziduri de biserică…

În cununa grea de plete tuciurii făceau ochi spelci cu căpeţele de mărgean şi adamante, iar la grumaji, atât cât se desluşea din caţaveica de vulpe albă, licărea colan de mărgean. Casandra îi atinse înveselită colţul buzei.

— Ţi-a răsărit o alunea, Ileana!

— Am aninat-o eu, râse Leurdeanca, şi se cheamă muscă. Acesta-i ultimul canon la Paris şi poţi s-o cetluieşti unde pofteşti. Pe vârful nasului, *obraznica*, pe obraz *galanta*, pe

buză *cocheta*, la sprânceană *pasionata*. Eu mi-am iscat o *sărutare*. Şi pentru a-ţi desluşi toate cele, ţi-oi mai spune că ăst conci se cheamă *viespi şi fluturi*... De ajuns cu mărunţişurile, Casandră... Cât ai de gând a zăbovi în sălbăticiunea asta?

Chipul Domniţei se adumbri.

— Ştii bine că nu mi-e după poftă. Cine ţi-a vestit că-s surghiunită?

— Tolocăneşte un Bucureşti despre utima ispravă a Doamnei Maria. Ba chiar şi Brâncoveanu se mira de asemenea urgie. Pricina osândei n-o cunoaşte însă nimeni.

Se uită curioasă la Domniţă. Se afla cercetătoare din fire, şi apoi o adumbrea necazul prietenei. Casandra oftă, îi ocoli căutătura.

— Pricina ţi-oi desluşi-o altădat', Ileană! La mijloc îi urzeală politicească, despre care nu mi-e îngăduit a face mărturisenie. Atâta mă juruiesc: ruşinea ăstei osânzi, o să mi-o plătească mămuca cu lacrimi de fiere... Ce faci tu, Ileană?

Leurdeanca o mai cercetă cu luare-aminte câteva clipe şi oftă rostind cu glândul în altă parte:

— Îs purceasă către Viana, unde mă aşteaptă vornicul, pentru a face dimpreună drumul spre lagună.

Tăcu, răsucindu-şi încurcată ghiulurile.

Casandra o îmboldi, scuturând-o gingaş de umăr:

— Hai, Ileană, desfereacă-ţi moara! Vreau să mă veselesc. Cine a mai nuntit, cine a peţit, ce isprăvi a mai născocit bezmeticul de Negoescu, mai numără ouăle în cuibare Marica Brâncoveanului?

— Mai abitir ca oricând. Deunăzi a ocărât-o pe chelăreasă pentru că a risipit ceara mucărită la sfeşnice, iar pe Gireau, franţuzul de la cuhnii, l-a povăţuit să caute rânduieli de merindeaţă mai ieftioare. Ţi-oi mai spune că bănoasa Zinca Brăiloiu, cea uitată de moarte, umblă după măritiş...

— La optzeci de ani?!

— Îi tăgadnică, mărturisind doar şaptezeci şi cinci. Dimpreună cu Chiva, sufragioaica, descântă toată ziua ghiocul şi alcătuiesc farmece, spre înlănţuirea ursitului.

— Cine-i acela?

— Boier Neagoe Drăghici.

Casandra izbucni în chiote de râs. Maica Apolinaria îşi strecură nasul cocârjat în crăpătura uşii.

— Nu spre veselire şi petrecere…

Neîngăduindu-i vreme să isprăvească, Domniţa apucă sfeşnicul aflat pe mescioară. N-apucă să-l azvârle, căci băbătia închise uşa iutacă.

Ileana îşi ţinea pântecele de râs.

— Da’ ştiu că le-ai strunit!… Şi iaca aşa, Casandră, mire prea aşteptat îi boier Neagoe

— Şuguieşti, Ileană!

— Mă juruiesc. Mai pot adăugi, că prin slugi, i-a sfeterisit o păreche de izmene şi asupra lor opintesc amândouă, ţigancă şi bănească, dondănind vrăji şi stropindu-le cu sânge de cucoş negru, răpus în miez de noapte, pe lună holbată. Dar venind vorba de cununii, ţi-oi spune-o pe cea mai lată!

— Zi, Ileană…

O mânca din ochi, îi sorbea cuvintele, hulpavă de veşti, părându-i parcă rău că vremea se călătoreşte prea repede, ori că Ileana nu glăsuieşte îndeajuns de iute.

— Dintâi aşează-te, Casandră, căci cleveteala e de soi ales. S-o însurat… Ghici cine?

— Nu mă da în undă, Ileană!

Leurdeanca însă poftea uimire mare, trăgea de cuvinte precum pruncii cei râzgâiaţi.

— S-o însurat… s-o însurat…

— Cine?

— Logofătul Andronic.

Domniţa păli. Ochii alunii, cu o clipă înainte vioi veveriţă, înţepeniră străpungând obrazul vornicesei. Suflă anevoie:

— Îi peste putinţă.

— De ce, Casandră? La o adică, nu se află buestru să nu-şi afle şaua, după cum nu s-a dibuit încă vulpe fără vânător carele să-i vină de hac. Gândeai oare că logofătul va zburătăci în veci, din cuib în cuib, fără să-şi prăpădească inimioara la călcâiaşul vreunui imineu?

Casandra răspunse cu cuget rătăcit:

— Nu… Nu gândeam… Pe cine a luat?

Vorniceasa, după obiceiul dumneaei, îşi lăsă capul pe spate, tras, ai fi zis, de conciul greu şi spelcile iscate din adamante.

— Nu te mai încerc, Casandră, căci închipuirea ţi-i prea săracă. Poate muierea lui Belzebut să fi ghicit asemenea năzbâtie. Doamne, aş zălogi o moşioară, doar să fiu dinainte când zăludul de Andronic îşi va înfăţişa soaţa cucoanei Irina.

— Pe cine a luat? poftori Domniţa.

— O leaşcă, subţire trestioară, vorba Negoiesculuі nici n-ai de ce s-o apuci, cu plete dalbe. Că-i primăvară-vară zici că tot ninge. Mai adăugeşte căutătură tomnatecă.

— Tomnatecă?!

— Chiar aşa. Toată burniţa lui brumărel s-a înghesuit în ochii ceia.

— Le îngroşi, Ileană.

— Şi mai puţin decât oleacă. Pe papistaşă am văzut-o nu o dată la Viana, în Florintia şi chiar la Curtea Bourbonului. Vestea însoţirii ne-a adus-o însă de la Stambul iscoadă de-a Vlădicăi Dositei. Bostangiii vântură târgul în căutarea contesei – îi din stirpea Radowicze – căci logofătul a răpit-o… Ah, istoria are haz… Dar ce-ai, Casandră? Te cearcă vreo năpastă?

Domniţa, albă var, şoptea cuvinte mute. Îi tremurau mâinile, o gâţă vineţie i se zbătea pe grumaz. Speriată, Leurdeanca îşi curmă năvala voroavei. Îi prinse braţul, apoi îi împrejmui umerii.

— Casandră… Desmeticeşte-te, Casandră… Doar nu l-ăi fi îndrăgit pe logofăt! Doamne, cât îs de tută! Iacă aşa se

întâmplă când robeşti clevetelii…

Domniţa cercă să zâmbească. Îşi umplu pocal cu apă de roze şi-l răsturnă pe gât cu poftă năpraznică.

— Cum să-l îndrăgesc, Ileană? Doar ştii că-s ursită lui Cantemir.

Vorniceasa săltă din umeri. De basme pentru prunci se afla sătulă până în cercei. Una-i ursitul şi alta liubovnicul. O flăcăruie trecu, părere, prin căutătura verde. O vară întreagă – după cel dintâi an de împreunare cu vornicul – dezmierdase musteaţa lui Radu Andronic. Neuitate acele ceasuri petrecute în livada de la Troieni, mângâiată de dulce apus de soare, poposit pe trup despuiat, şi mâinile catifelii ale logofătului! Iacă, se aflase la pas mititel de a-şi prăpădi minţile, dar slavă jupânesei Draga, carele pe umeri îi iscase căpăţână sănătoasă şi nu minte de vrăbiuţă! Casandra se afla însă o zgâtie de copilă, cu trei ani mai crudă decât dumneaei, vorniceasa, şi mai moştenise se vede şi patima cea năruitoare a lui tătâne-său, Vodă Şerban. Glăsui, de parcă s-ar fi aflat singură în cămară, sieşi, ori din pricina pustietăţii din cuget, păreţilor:

— …Asemenea bărbaţi nu-s ursiţi doar unei muieri… Unui Andronic logofăt nu-i lepezi inima la ciubote, căci lesne ţi-o va zdrobi între pinteni. Ibovnic, da, nu mire! Nici pe leaşcă n-o pizmuiesc. În astă seară îi juruieşte ei drag pe veci, iar mâine, pe rouă nescuturată, lasă o alta cu pântecele la gură… Să nu crezi… Am chibzuit temeinic când m-am învoit a face bordei cu Leurdeanu. Îi trecut, dar nescuturat, şi la o adică, de nădejde…

Domniţa Casandra dădea din cap fără încredinţare. Se zvoniseră destule la nunta Ilenei cu Leurdeanu, ba zeflemiseala ajunsese până în cetatea Braşovului. Vornicul moşnegea de-a binelea spre şaizeci de ierni, se afla cocârjat cu musteaţă şi barbă cănite după pilda papistaşilor, în vreme ce mireasa îmbobocea şi mai chipeşă în strai de catifea albă, plouat cu smaragde şi mărgăritare. Când ieşiseră din biserică, lumetul rămas în priveală amuţise de

atâta frumuseţe, apoi izbucnise în strigăte de slăvire şi urături.

Boier Ioniţă Fărcăşan, cleveticiul târgului, aflat printre oaspeţi, şoşotise la urechea prietenului dumnealui, clucerul Negoescu:

— Ehe! Geaba dă Dumnezău pită bună, după ce-ţi ia dinţii…

Vorba făcuse pui, dăduse târcoale Bucureştilor, fără a ocoli Curtea Domnească unde Vodă zâmbise, în vreme ce Doamna Marica, pe care necuviinţele o înnegurau, pungise şi mai abitir gura boţită, poposise în cele din urmă la conacul Cantacuzinească din Braşov.

Casandra îşi netezi poalele de canavăţ şi rosti, grămădindu-şi puterile:

— Te înşeli, Ileană. Unuia singur i-am zălogit inima: lui Dimitrie..

Leurdeanca o cercetă printre genele mătăsoase. Îi făcea aceeaşi încredinţare ca şi Dochiilor lui Mărţişor. Dădu din cap, apoi îi prinse mâna.

— Casandră, eu mâine, înainte de prânzul cel bun, îmi urmez călătoria. Cum te pot răzema?

— Cum să mă rezemi?

— Dacă vrei să te lepezi de surghiun mă fac punte şi tot te slobod.

Căutătura Casandrei rătăci pe fereastră. Un pui de prihor se aciuase sub streaşină şi ciugulea nătâng promoroacă.

— Încotro s-o iau, Ileană? La o adică, tot la mămuca îs silită să mă întorc. Într-o lună ori două, mult în primăvară, osânda se spulberă căci îi hotărâtă nunta cu Dimitrie.

Ileana tăcu. Tăcu şi Casandra. Doar cu un ceas înainte gândea altfel…

O toacă harnică începu a asupri văzduhul, vestind slujba de vecernie…

* * *

Când logofătul se ivi în celula valahilor, postelnicul Ionică Dumşa îşi duse mâna la gură spre a astâmpăra strigăt necugetat. Cu primejdie de a-l recunoaşte, se aflau doar dumnealui şi Negru Negulescu. Craioveanul fusese însă cetluit în cămara de cazne şi nimeni nu-i cunoştea soarta. Iar minţile sărmanului Filipache erau de mult călătorite, Pârcălabul Traşcă al Vasluiului abia îşi trăgea sufletul, oblojit cu trenţe trecute în omăt, căci îl asuprea fierbinţeală năpraznică.

Tulburat peste măsură, boier Andranic le cercetă făpturile potopite, cugetând la ceea ce izbutiseră a săvârşi anii trudnici ai ocnei dintr-o cruce de bărbat ca Ionică Dumşa. Ali, însoţitorul logofătului, rămăsese în prag şi-l ţinea în priveală capeşă. Ciudat tare i se păruse gustul veneticului de a hoinări prin hrubele osândiţilor, şi dacă ochiul nu-l păcălea, băgase de seamă că zăbovea cu dinadinsul printre osândiţii valahi. Porunca fusese însă slobozită de însuşi Galimet effendi, folosindu-se de limba vraciului cel priceput şi pas de te împotriveşte!

Boier Andronic simţind frâul, îi şopti lui Ilie Machidon:

— Abate-l pe păgân, cât să slobod două vorbe.

Privirile vitregiţilor îi străpungeau trupul şi dintâia oară în viaţă, logofătul se simţea ruşinat de vlaga boierului, de straiul cheltuielnic, cu risipă de podoabă. Câtă trudă şi jale se desluşeau pe chipurile acestea răzbite de suferinţă, cât alean în ochii şi buzele strânse, în mădularele iţite prin trenţe şi însemnate de gârbaci şi fier!

Gemetele pârcălabului îi sângerau cugetul. Iacă şi acesta fusese bărbat vrednic, cu pumn şi cuget de cremene. Îl văzuse la Curte, pe vremea când ucenicea la Cancelaria Neagră, şi-l cercetase cu luare-aminte căci i se dusese buhul de făptură aprigă şi de temut. Cam ciufut, prea amarnic şi pus pe porunceală, dar de nădejde, vorba celuia, fătat şi nu ouat!

„Până în sară îşi dă sufletul…“ Cunoştea semnele: nările lipite şi galbene, ochii pierduţi în găvane, răsuflarea opintită…

Ilie Machidon, parcă fără treabă şi sastisit de priveliştea întemniţaţilor, se apropie de şalvaragiu. Surâzând, atinse pumnalul ce scotea capul din cingătoarea lui Ali. Păgânul îl cercetă nedumerit şi Machidon zugrăvi colaci în văzduh, semn că-l pizmuieşte straşnic pentru asemenea sculă. Era un jungher de toată mâna şi pe care l-ai fi putut rostui în orice dugheniţă pentru câţiva piaştri. Plugarul se scotoci în şerpar şi dibui un galben. Tot bătând turcimea, aflase că nimic nu-l zgâlţâie mai straşnic pe osmanlâu decât lucirea aurului şi, cupeţ din fire, îi oricând gata de târg, neguţătoreala aţâţându-i sângele.

Simţind prilejul, logofătul se apropie de postelnic. Îi şopti iute, cu spatele răsucit spre gâde:

— Cu voia cerului, mâine sunteţi slobozi.

De tulburare Ionică Dumşa amuţi. Radu Andronic vru să se îndepărteze. Îl opri glasul slăbiu ce opintea a-şi deschide potecă:

— Stai! Negulescu e pus la cazne. Mi-e să nu-l fi răpus… Craioveanul desluşi privirii nedumerite a logofătului: Boier Negru…

Radu Andronic dădu din cap şi făcu cale întoarsă spre poarta hrubei. Jungherul cel prost rânjea la brâul lui Machidon, iar Ali cerca între dinţi aurul.

— Logofete! îi ţâşni dintr-odată glas în spinare. Logofete Andronic!

Nimeni n-avea să priceapă în veci ce candelă se aprinsese în mintea lui Manole Filipache. Cu grumajii încolăciţi de şerpurel, înainta spre boier.

Ionică Dumşa cercă să-l domolească, dar nătângul se zbătea a ajunge la logofăt.

— Ai venit să ne slobozi? De ce nu-mi grăieşti, Andronic?

Slavomir îl prinse în braţe şi-l depuse cu de-a sila pe mindir.

— Taci!

— De ce? Logofătul mi-e prieten, slujbaşul Brâncoveanului.

Simţind primejdia şi privirea aţintită a gâdelui, Nikos, pehlivanul din Creta, sări în mijlocul hrubei în giumbuşluc de iarmaroc. Vornicelul nu se lăsa însă abătut de la ale dumnealui.

— Grăieşte, logofete. Îmi porţi oare pricină?

— Taci! poftori Slavomir scrâşnind din măsele.

I-ar fi astupat gura, dar abia atunci ar fi întărâtat prepuiala şalvaragiului.

— Să mergem, spuse Radu Andronic.

Ali îl cercetă cu luare-aminte.

— Valahul te cunoaşte, effendi?

Boierul săltă din umeri cu nepăsare silită.

— Netrebnicul îi slab de minte. Aşa socot, căci graiul nu-l pricep.

Gâdele îşi coborî iute privirea. Vorbele străinului nu-i făceau încredinţare. O simţise şi Radu Andronic.

În hrubă, Soman-Aba-El închina rugăciune. Dondănitul ţesea ţârâit domol, amintindu-i postelnicului de greierii pitiţi în cotloanele conacului părintesc.

* * *

În cămara temnicerilor – o săliţă măruntă săpată în peştera muntelui, ia o palmă de locuşor acolo, cât ogradă de gospodărie calică – Osman şi Ali hăpăiau pilaf de oaie şi zăboveau la taifet.

— Fereşte-ne, Alah, de clevetitul în pustiu!

Ali cercetă spre Mecca, cerând îngăduinţă Profetului a-şi urma voroava. Osman, nu prea harnic la minte, dar cunoscându-şi tovarăşul, pricepu că netezeşte drum întru şopoteală – cine a pomenit şopoteală să n-ascundă vreo

diavolie? –, lepădă lingura în blidul sleit. Îşi duse căuş palmele la urechi, ca cel ce n-aude bine..

— Cam tocmită cu arnici roşu zăcăşala aceasta a lui Surme. Chibzuieşti într-altfel, Osman?

Namila scutură din cap. Nu chibzuia în nici un fel. Ciozvârta de şalvaragiu urmă a cugeta cu voce tare:

— Dintâi că nu mi-a fost s-aud de asemenea betegire şi har cerului mi-s de patruzeci de ani, soacră-mea numără îndoit, unchiul Daud, împovărat de multe răsărituri de lună, le-a uitat socoata, Iochiuze, hogea din satul meu, a întrecut suta… O ştim cu toţii! Spaima îţi vără ardei iute în nădragi, o iei fulger la sănătoasa, nu-ţi retează însă limba şi urechea.

— Aşa-i, încuviinţă Osman. Tare mai eşti înţelept, bre, Ali! Socot că nu te afli mai prejos de cadiu, nici măcar cu un deget.

Fesul cel pirpiriu se prefăcu nesimţitor la atâta fală. Doar musteaţa îi tresălta gâdilată.

— Şi-apoi nici ceata nu-mi place. Tuciuriul cela care ne tălmăceşte gândurile stăpânului are înfăţişare de lotru cu cheag şi nici ceilalţi nu se ţin mai prejos.

Ochii lui Osman clipiră des.

— Dar muierea? Ce zici de muiere, Ali?

— Îi plămadă venetică, Osman, şi geaba opinteşti. Asemenea sămânţă de cadână n-o cetluieşti între păreţi de faianţă cu eunuci la porţi şi îngăduinţă doar în grădină ferecată.

— De ce, Ali?

— Pomenit-ai oare şoim priponit în lănţugel, ori fulger zăticnit între nouri? Ferecată, muierea cu cosiţă de argint se prăpădeşte, fie că se îndură Alah a-i culege suspinul fie că se leapădă singură de zile.

— De unde ştii?

— Cercetează-i ochii. Sunt aidoma cu ai lui Olur, georgianca, ţii minte? Un an a urzit şi s-a străduit să se sloboadă din haremul lui Ramy. Şi cu ce n-o dezmierda acela?! Şi podoabe, şi cofeturi, şi caic cu vâsle aurii, şi

floare de liliac în miez de făurar. Zadarnic! Şi-a luat zilele, asuprindu-şi grumajii în cingătoarea de caşmir a vizirului. De-acu, las-o păcatelor de muiere. Nu-i de hramul nostru şi, la o urmă, mi-ar fi şi teamă de daradaică cu plete de vrăjitoare. Eu cuget la altceva…

— Cugetă, Ali.

— Adulmec în toată tărăşenia vicleşug ce nu-l pot dibui. Nici iscuseala, nici ţelul. De una sunt încredinţat. În hruba valahilor, tuciuriul a tăifăsuit cu osândiţii în vreme ce tovarăşul său se tocmea cu mine pentru jungher netrebnic şi fără preţ. Şi apoi întâmplatu-s-a vreodată ca în temniţă să pătrundă atâţia străini? Limbă şi cap retezat ni s-au făgăduit de vom cuteza a şopti cuvinţel despre ocnă şi muşteriii ei, iar acum, nimeni nu mai ţine seama de taină, e forfecată fâşioare… De-aceea mă socot să trimitem degrabă şi fără ştirea nimănui olac vizirului, Ramy Mehmet. El va hotărî ce avem de săvârşit şi cui ni se cuvine a da ascultare.

— Judeci înţelept, Ali.

— Binecuvântarea lui Alah să pogoare asupră-ne! Mai socot ca olacul să fie Isan şi să se strecoare prin porticica dosnică ce duce spre văgăuni.

— De ce? Drumu-i cu ocoliş.

— Dar fără primejdie de ochi străin. Osman, Osman! *Gailesiz baş bostanda biter*[90].

Namila rânji de parcă ocara lui Ali i-ar fi adus nespusă dezmierdare cugetului. Pirpiriul îşi îmbrăcă giubeaua blănită şi ieşi zorit să-l cerceteze pe Isan. Într-o zi, mult două, marele vizir avea să afle că neorânduială cumplită stăpâneşte la Iadul Alb.

Capitolul XV

BEIZADEA DIMITRIE ÎŞI ÎMPOVĂREAZĂ CUGETUL

Cea mai bătrână roabă din haremul lui Galimet Surme, cu chip hârbuit, zbârciog asuprit de secetă, vârî pe uşă nas de asemenea creţ, cât benghiul.

— Stăpâna pofteşte să-ţi vorbească, celebi[{91}].

Cerceta aţintit către Ioniţă Fărcăşan, carele făcea pe cela surdul, fără minciună însă, căci nu pricepea boabă din graiul păgânesc. Bun înţeles, auzise dumnealui de vorbe ca scordolea, cheşchet, capama, cuş-cuş, tot bucate cu cheltuială ce dezmiardă pântecele, mai cu seamă după ce l-ai aţâţat închinând de-a doua sănătate cu rachiu de la Periş, rachiu despre carele veneticii zvoneau că ar fi nectar de gură împărătească.

Gămanul însă deprinsese două şi bune: a bate din palme şi a cerceta oţărât în duşumele şi pe pereţi. Săvârşi întocmai şi acuma şi băbătia, speriată de holbătură, pieri vedenie.

Radu Andronic prinse a râde mânzeşte, gândind că pentru un car de galbeni nu s-ar pofti în locul gămanului. Din cele auzite, Fathma, muierea lui Surme, n-avea minte calică, ba adăugându-i-se la aceasta vlagă de cuget şi pinteni vârtoşi. O luă pe departe:

— Ţii minte, Ioniţă, când la crâşma lui jupân Leiba de pe malul Bucureştioarei oftai după harem ghiftuit şi te visai

paşă împărăţind stup de muierlâc?

Fărcăşan îi aruncă privire prepuielnică.

— Hm!… Eram beat ţapăn.

— Nu pricep, stăpâne, sări Chirică, de ce tot trudeşti a te împuţina. Nu ţi-ai rătăcit minţile nici când ai deşertat un poloboc de Cernăteşti, după ce înainte ţi-ai dres gâtlejul cu o ploscuţă de basamac înnădit cu vutcă muscălească.

— Chiar aşa, râse boier Andronic. Cunosc petrecerea aceea înfricoşată de la mânăstirea Cozieni. Stăpânu-tău se afla treaz, mânz neînţărcat, şi doar din prea multă limpeziciune l-a ţintuit pe Daniil, porcul părintelui Vitalie, în strana stareţului, poruncindu-i să sloboadă octoihul. La o parte şaga, Ioniţă! Visul ţi-e pe cale de împlinire, te aşteaptă harem desferecat şi muiere dornică să-şi cinstească soţul mult lipsit.

Odată simţi boier Fărcăşan cum inima, lunecându-i prin berneveci, se opreşte taman în călcâiaşul ciubotelor.

— Ţi-e a râs, logofete? Atâta am a-ţi desluşi, că pentru a păcătui cu păgână, se cere dezlegarea Vlădicăi.

— Mă pun chezaş s-o dobândesc în Valahia, spuse Radu Andronic. La o adică, Dumnezeu n-are stăpân, şi dacă el te vâră în crivatul şalvaragioaicei, se cheamă că Domnia ta îi împlineşti doar voia.

Fărcăşan, speriat până peste urechi, se urnea greu cercetând pricină de zăbavă.

— Dar blestematul cela, Machidon, pe unde bezmeticeşte?

— Nu-i purta de grijă, Ioniţă, răspunse logofătul. Veghează împrejurimile, dimpreună cu jupan Mirko. Până nu desferecăm porţile temniţei, nu îngădui nici unui pui de chiţoran a lua drumul Stambulului. Orice prepuială ajunsă în saraiul sultanului ori al lui Ramy, ne poate reteza biruinţa şi anina juvăţ frumuşel de grumaji.

Grăsceanul tremura tot, era o apă şi doar gândul de a da ochi cu muierea turcului îi fărâma genunchii.

— Şi altfel contesa Xana, bine, sănătoasă?

— Bine, sănătoasă, Ioniţă. Se hodineşte oleacă urându-ţi izbândă vrednică de vlaga cea vestită a valahilor.

— Dar ticălosul cela betegit de picioare?

— Se află în săliţă alăturată, cu mădularul stâlpit în lopăţele. Îţi mai pot purta veşti despre Petru, ţarul muscalilor, craii Leopold şi Bourbon, şi dacă mai pofteşti, cu oleacă de închipuire, ţi-oi spune cine ridică pocalul acum în crâşma Rădiţei. Hai Ioniţă! Dibuie-ţi inima în izmene şi du-te!

Fărcăşan oftă din adâncurile cugetului păcuriu şi păşi anevoie spre uşă. În urmă-i, Chirică închină cruci mărunţele şi trase gât zdravăn de basamac.

— Bietul cuconu’ Ioniţă! Parcă avea plumb în opinci, aşa se îndura spre iatacul păgâniţei. De, nu-i bine când plăteşte oaia pielea lupului. Chibzuiesc…

Chibzuia la păreţii înveşmântaţi in chilimuri şi covoare persieneşti. Logofătul pierise.

Slujitorul ridică glaja spre răsărit din deprindere, căci în căsuţa din mahalaua Broştenilor, acolo grămădise icoanele sfinţilor Damian din Chilichia şi Antim al Nicodimiei, tovarăşii dumnealui de petrecere însingurată:

— De-amu sănătate, fasole în post, cârnaţi la Crăciun, brânză-n pască şi pârţ în trenţe!

Se trânti pe sofa chibzuind că de dormit dormise, dar cuvenit era să se şi hodinească oleacă. Ultimul gând, înainte ca pleoapele să-i cadă grele, fu pentru stăpânu-său. Cerea ocrotirea Satanei, îngerii şi sfinţii robotind după, judecata dumnealui, la seceră, stână ori rânitul vacilor, şi nu într-ale crivatului.

Din înălţimi albastre, Ziditorul săltă sprânceana a veselită mirare. Apoi un pui de vânt şturlubatec, ca o coadă de zmeu, îi fură surâsul.

* * *

Nu-i plăcu rânjetul lui Ali, dar se prefăcu a nu-l lua în seamă.

— Dacă aceasta-i porunca lui Galimet effendi…

Zeflemiseala era străvezie, cer spălat de ploaie în dimineaţă răsărită de florar.

— După cum auzi, rosti logofătul cu buzele strânse. Surme pofteşte a fi slobozit din caznă ori osândă de moarte orice vitregit, cât de ticălos s-ar afla. Şi mai cugetă dumnealui că despre pricini nu are a da socoată decât lui Alah şi marelui vizir.

— Prea bine, effendi.

Ali îşi stăpâni surâsul. De un ceas, Isan a luat în piept drumul Stambulului. Dacă se dovedeşte vrednic, mâine înainte de apusul soarelui va bate la porţile lui Ramy Mehmet. La o urmă, petrecerea tărăgănată dovedeşte preţ îndoit. Dumnealor, gâzii, s-or desfăta şi mai abitir de chinuiala Negulescului, peste număr de zile.

Cercetând după cheia cămării de cazne spre a-l slobozi pe boier Negru, Ali era încredinţat, putând să juruiască pe barba Profetului, că în temniţă pătrunsese vrăjmaş primejdios. Iar acest vrăjmaş zăticnise cu vicleşug limba şi poate chiar şi minţile lui Surme. El, Ali, îi dibuise şi răsplata, bun înţeles, va fi pe potrivă. Răsuci cheia şi porticica se crăpă cu vaiet de buhă.

— Iacă, effendi! Porunca s-a fost împlinit.

Boier Negru Negulescu le îndreptă căutătură orbită de beznă. Ali îi repezi ciubota în pântece,

— Scoală, stârv de căţea! Eşti slobod!

Logofătul îşi îndesă pumnii în clapcele dulămii, opintind să-i stăpânească, Craioveanul se sculă anevoie, răpus de dureri. Ieşi clătinat din cămară. Când ajunse dinaintea gâdelui, îl fulgeră scurt.

— Dacă cerul mă îngăduie, şi-n gropniţă de cârtiţă te dibui, Ali. Ţine minte, căci eu deprins sunt a-mi ţine vorba.

Apoi, uimire fără seamăn îi vopsi obrazul. Îl recunoscuse pe logofăt.

„Îndrăgesc tămâioasa de Cernăteşti şi muierea boită“, obişnuia să spună dumnealui, boier Ioniţă Fărcăşan, când deşerta cupa cu tovarăşi de petreceri în tunelurile{92} Bucureştilor.

Vorbe de clacă! După cum Chirică adeverise, gămanul călca arar prin uliţa Brezoianului, unde se grămădiseră la acea vreme podăresele cuprinse, iar pe Podul Calicilor, mahalaua teleleicilor ce nu izbutiseră a dobândi cheag din neguţătoreala trupului, păşea doar spre a da bineţe Rădiţei, crâşmăriţa.

Aşa-l zămislise pe dumnealui cucoana Safta: harnic la pahar, nesătul la pântece, milostiv de cuget şi sfielnic dinaintea muierii. Inima însă i-o întocmise îmbelşugată şi blândă mioară, lăcrămând pentru boboc de floare înrourat, apus de soare purpuriu, mână întinsă lângă zidul bisericii, butâlcă de vin brumată în răcoarea pivnicioarei, obraz catifeliu şi, mai cu seamă, căutătură perdeluită de geană mătăsoasă.

Mulţi ani avea să pomenească boier Ioniţă despre întâmpinarea Domniei sale cu Fathma, soaţa lui Galimet Surme. Mulţi ani, căci Cel Veşnic e îndurător cu netrebnicii şi ştiut este că degrabă strânge din astă lume doar mieluşeaua albă şi porumbelul neprihănit. Pricină pentru bezmetici de a-şi bucşi traistele cu ticăloşii, căci de-ai cerne toate călindarele greceşti, n-ai să dibui sfânt cu barbă colilie. Dumnealor trudesc să-şi macine iute aţişoara de pe mosorel, fiind zornici să se lepede de basamac şi merindeaţa Crăciunului, ori a Sfintelor Paşti, spre a se înfrupta cu laptele şi mierea celei împărăţii.

Da, cerul avea să-l mai îngăduie multă vreme pe cuconu’ Ioniţă, iar dumnealui, bunel cu musteaţă albă şi şale ocrotite în blăniţă de iepure, nu va osteni istorisind despre amiaza aceea de Cărindar, când păşise în haremul lui Surme.

Din lemnărie şi boscârţe, faianţa, fildeşurile şi aurăria încăperii nu luă nimic în seamă. Ţinerea de minte îi era hâţânată doar de eunuci, doi zdrahoni în nădragi răsurii, care la vederea dumnealui îşi descrucişaseră suliţele, îngăduindu-i intrare, şi aroma puternică de ambră, mosc şi tuberoză ce îmbălsăma odaia.

Câteva roabe tinerele, zgâtii de treisprezece-paisprezece ani, crude şi iutace, strânseră în grabă niscai mărunţişuri şi pieriră adiere de vânt.

La început, cu ochii păienjeniţi de tulburare, gămanul nu desluşi mare lucru din muierea ce năvăli să-i sărute mâneca halatului şi umărul, culcându-şi tot acolo tâmpla parfumată. Doar vălătuc de muselinuri, tafte şi brocarturi si oleacă de pântece gol, cu buricele înflorit de trandafir ghiordiu.

Fathma ba lăcrima, ba gângurea cuvinte nedesluşite urechilor lui Fărcăşan. Îl înlănţuia cu braţe meşteşugit aromite şi primenite cu oloiuri scânteietoare, de ziceai că-i toată un licurici. Muzici dulci – pesemne diblari persieneşti, căci meterhaneaua osmanlâie aprig asupreşte urechile – năpădea odaia străpungând zidurile prin ocniţe tainice.

Ţinând seama de învăţătura logofătului, gămanul atinse cu nasul fruntea muierii şi începu a se descinde. Abia atunci văzu chipul Fathmei. Şalvaragioaica îşi deznodase obrazul din grimeaua de borangic şi-l cerceta cu ochi hulpav. Căutătură albastră, prelungă, trăgând cu dinadinsul spre tâmple, gură poftalnică, rodie înrourată, tânjind după dezmierdarea soarelui. O muselină albă, priponită în creştet de pieptănuş auriu, îi îmbrobodea pletele noptatece. Cuconu’ Ioniţă i-o desprinse cu dulceaţă şi cosiţele se zvârcoliră, şerpi negri, până la brâu.

Muierea îşi urma ciripitul, dar urechile Fărcăşanului se aflau cu adevărat surde. Ameţit, tulburat de vraja păgâniţei, toată o flacără albastră, cu ochii pironiţi în sânii primăvărateci ce împungeau ţesătura borangicului, boierul o cuprinse sălbatic zăticnindu-i gânguritul. Fathma i se

înlănţui de grumaji, iederă cuminte, floare noptatecă cu gură fragedă.

— Alah fii binecuvântat! şopti Fathma. I-ai astupat urechea, ia-i împiedicat limba. L-ai dezdăunat însă cu vlagă, împătrind-o.

Chibzui la miluială îmbelşugată în folosul moscheii Alty-Minareli şi se alătură iar cu meşteşug pisicesc de trupul boierului.

* * *

Din brânciul lui Ali, boier Negulescu căzu pe pântece la încălţările sârbului.

— Aştept să-ţi ţii vorba, valahule! Încearcă să dovedeşti că nu eşti o spurcăciune netrebnică. Doar că ziua aceea n-a fost încă născocită de Alah.

Gâdele trânti porticica zăvorând-o cu poftă ce răbufnea din zvârcolitul sălbatec al cheii răsucite în broască.

Postelnicul Ionică Dumşa îi fu într-o clipă la căpătâi.

— Eşti vătămat tare, boier Negru?

Pe chipul Negulescului, dârele de sânge închegat păreau glod. Slavomir îl ajută să se ridice.

— Cum te-au dibuit?

Sârbul grăia rău valaha. Altceva voise să întrebe. Craioveanul, rânji:

— De dibuit m-au dibuit, căci aceasta nu era lucrare anevoioasă. Din voroava arvaniţilor, Ali le pricepe păsărească, gâzii au desluşit că m-am pitit prin preajmă, urzind gând de slobozenie pentru întreaga temniţă. Nu cunoşteau însă unde-s pripăşit şi cum anume chibzuiesc a-mi împlini dorul.

— Arvaniţii! scrâşni Slavomir.

Negulescu îi domoli mânia.

— N-au vină, săvârşind totul din neluare-aminte. Iuda e aici. Cine m-a vândut?

Tăcere de ţintirim sugrumă hruba. Osândiţii îşi cercetau ciubotele, temând chipul craioveanului. Şarpele lui Manole Filipache unduia pe crivat dănţuială molcomă cu ispite trândave de cadână. De când îl recunoscuse pe logofăt, vornicelul se încăpăţânase în muţenie vârtoasă, întorcea spinare surdă vorbelor, că erau de ocară ori dezmierdare.

— Cine m-a vândut, Ionică? tună Negulescu.

Pârcălabul Traşcă al Vasluiului deschise ochi ostenit. Se simţea la capătul puterilor, al zilelor şi mai cu seamă al pizmelor mărunte. Adunând grămăjuie vlaga rămasă, rosti ostenit:

— Nu fi prunc, Negulescule! Abia acum pricep… Îmi eşti pereche geamănă şi de aceea ne scăpăra mereu amnarul. Te preţuiesc mult, fătule, şi ţi-o desluşesc cu limbă de moarte: ridică rugă de mulţămită cerului că te afli întreg, înalţă mânăstire căci veţi fi slobozi.

Deşi tulburat, craioveanul nu-i luă în seamă cuvintele. Domnia sa avea poliţă de plătit iar datoriile îi erau silnice. Răcni bezmetic:

— Cine?

Soman-Aba-El deschise în sfârşit ochii. Tichiuţa de catifea neagră îi alunecase pe ureche, lipindu-i zuluful de obraz.

Boier Negru se aruncă asupra pehlivanului din Creta.

— Tu, grecule, aşa-i?

Nikos, sugrumat de strânsoare, cercă să zâmbească. Îi sări în ajutor Slavomir, desprinzând cu de-a sila degetele Negulescului..

— Îl urgiseşti fără vină, boier Negru. Las-o boalelor de răsplată!

Postelnicul Ionică Dumşa i se alătură.

— La ce-ţi foloseşte gâlceava, Negrule? Ce chibzuieşti a îndrepta? Dumnealui, Traşcă, vorbeşte cu dreptate. Nu ne e nouă dat a-l judeca pe Iuda. S-o griji bunul Dumnezeu şi despre aceasta.

Cuvânta zadarnic, căci ochii Negulescului se pironiseră asupra logofătului Balotă.

— Deci tu, stârpitură! Tu mi-ai fost vânzător hain!

Cloţanul, pierit de teamă, înghesuia zidul cu spinarea, cercând parcă să-l străpungă. Nikos sări iutac ca un ţânţar şi se vârî între ei.

— Nu-i clipă de răfuială, boier Negru.

— Lipseşti din faţa mea, boscarule! răcni craioveanul. Nimeni nu are a-mi desluşi învăţătură şi mai puţin un pehlivan de iarmaroc.

Traşcă al Vasluiului ridică anevoie capul.

— Domol, Negulescule.

În urechile boierului bubuia însă doar glasul mâniei. Dintr-un salt fu în grumajii lui Balotă. Mâinile puternice îi căutau beregăţile, acolo unde viaţa ghemuită într-o nucă se alungă fulger, sub apăsare dibace.

Porticica hrubei se deschise lăsând să pătrundă răsuflarea îngheţată a viscolului. Osman porunci:

— Valahii să-şi strângă trenţele. Zăcaşul – arătă spre pârcălab – poate rămâne.

Postelnicul Ionică Dumşa se apropie, rostind în şoaptă:

— Îngăduie să-i stau în preajmă. Până în zori îşi dă sufletul.

Gâdele săltă din umeri.

— Aceasta-i porunca. Valahii să fie despreunaţi spre a stârpi sămânţa de zavistie. L-or veghea alţii.

— Cine a poruncit? întrebă Dumşa.

Osman îl cercetă cu dispreţ.

— Când o intra lupul slugă la miel, ţi-oi spune-o.

Logofătul Balotă, zăluzit de spaimă, îşi freca grumazul Ţipă, muiere cuprinsă de stenahorie, arătând cu degetul spre craiovean:

— A încercat să mă omoare. Osândiţi-l! Doar el vi-i vrăjmaş! Osândiţi-l, n-auziţi? A vrut să-mi facă de petrecanie.

Gâdele se hlizi:

— Rândul ce vine, trag nădejde să izbutească.

Soman-Aba-El, cu ochii închişi, se preumbla prin livada înfloritã de pruni. Şipot de undă limpede şi viers dulce legănau văzduhul. Iacă răsplată pentru fapte legiuite şi zilişoare trăite în cinste şi jertfă. Dumnezeu îi răsplăteşte pe ucenicii săi, îngăduindu-le rai chiar în străfundurile gheenei. Neclintirea şi dăruinţa lui Soman-Aba-El tovărăşiei ovreieşti din Stambul nu fusese zadarnică…

Craioveanului îi tremurau mâinile. Ţinuse în pumni firicelul scârnav de viaţă al lui Balotă, şi-i lunecase printre degete, şopârlă vicleană.

„Tot îmi pică sub ciubotă! N-o fi nici nenorocul umbră, să n-o poţi lepăda la cot de uliţă…“

* * *

Contesa Xana zăbovea pe sofa răsfoind cărticică de stihuri legată în piele de Cordoba, cu podoabe de argint şi alexandrine. Nu se despărţea niciodată de stanţele domnului de Ronsard, ţinându-le mereu la îndemnă, în besacteaua cu odoare.

Înveşmântată în rochie de catifea azurie, cu bibiluri de dantelă iscată în Englitera, părea o păpuşă franceascã, slăbie, răpusă sub povara cosiţelor de argint şi cerşetorind ocrotinţă cu gingăşie de prunc.

De câte ori o vedea – şi aceasta se întâmpla măcar de nouăzeci şi nouă de ori în zi, căci logofătul născocea din te miri ce mărunţiş, pricină de a intra în cămară – inima lui Radu Andronic se boţea de teamă. Teamă nedesluşită de parcă logofeteasa ar fi putut pieri păsăruică vrăjită în văzduh, ori vreun zgripţor pizmaş şi mânios de bucuriile pământenilor ar căzni să i-o smulgă din braţe. Mai temea şi darurile cele fără de hotar ale contesei: chipeşă, milostivă, învăţată, de neam ales, fragedă şi neprihănită ca o copiliţă ce nu s-a desprins încă de catrinţa maicii sale. Şi acestea doar la socoată de deasupra! Cu câtă dulceaţă ştia Xana a-şi

încolăci braţele după grumajii logofătului, ori a-l deştepta în miez de noapte, rugându-l cu glas mititel să-i dea îmbrăţişare şi oblăduire căci vis păcuriu şi aprig i-a răpus somnul. Dar ceaiul grijit dimineaţa?! Până deunăzi, Radu Andronic deprinsese să dea cep zilişoarei cu măsură zdravănă de holercă, după învăţătura părintelui dumnealui. Cam aşa dădeau bineţe soarelui toţi căftăniţii valahi ce se socoteau bărbaţi, iar anii nu-i blagosloviseră încă cu beteşugurile vintrelor şi ale sângelui. Xana nu îndrăgea însă aroma basamacului, cât de cheltuielnic, şi-i vâra cu râs, colan de zurgălăi, ceaşca aromită în mână. Boierul, care nu se înghesuia la licori muiereşti ce-ţi poartă închipuirea spre guri ştirbe şi iatace duhnind a bolişte şi buruiană de leac, îndura cazna cu bucurie.

— Ţi-i urât, Xană?

Muierea îşi săltă privirea brumărie.

— Mi-a fost dor de tine. Îi un veac de când te aştept.

Logofătul o cuprinse în braţe râzând.

— Doar un ceas.

— Nu se poate.

— Juruiesc.

Xana oftă.

— Se desluşeşte dară că nu trebuie să mă părăseşti nici bucăcioară de ceas. Acum silit eşti de slujbă, dar în Valahia nu ţi-oi îngădui minută departe de mine.

Boierul îi sărută mâinile catifelii.

— Să nu îngădui, Xană.

— Nu le pricep pe păgâniţe în ruptul capului. Dintâi, dacă ţi-ai lua a doua soaţă…

— Ce-ai face?

Bruma din ochii logofetesei se grămădi devenind tuciurie. Îşi opintea mintea după răspuns năpraznic.

— Ţi-aş… ţi-aş reteza capul!

— Te făleşti.

Muierea zâmbi, întinzându-i gura rubinie.

— Cearcă numai…

I se desprinse din braţe ameţită. Când deschise ochii, logofătul surâdea blând, cu căutătură călătorită în depărtări.

— De ce zâmbeşti?

— Am aflat de puţină vreme că fericirea are chip. Şi chibzuiam ce-ar spuse maica mea, jupâneasa Irina, purtându-i astă veste de preţ.

— Ce-ar zice?

— Că fecioru-său s-a smintit pe de-a-ntregul în păgânime. Totuna cum aş fi spus că găina fată, ori vaca ouă.

Logofeteasa întrebă în şoaptă, plecându-şi privirea:

— Şi ce chip ai aflat că are fericirea?

— Ştii bine, Xanã… chipul tău.

* * *

Dimitrie Cantemir hotărâse popas de o noapte la hanul din Nebal. Dintâi că-şi simţea şalele răpuse, apoi că dobândise junghi şi o sărăcie de gutunar ce-i vopsise nasul, făcându-l pătlăgică, mai dihai decât al beţivanilor cei mai haini din Podul Iloaiei. Tot astfel, nu putea răzbate pe drum primejduit de clapcele muntelui şi ale nămeţilor, la vreme de noapte.

Poruncise hangiului odaie încălzită, cât ar fi de cheltuielnică, şi până a o dovedi, zăbovea în cămara lungă şi lată, bucşită de mescioare negeluite, dinaintea unui clondir fierbinte. Stăpânul rateşului slobozi la rându-i poruncă, apoi se rezemă de tejghea trăgând din lulea păcurie care mai afumase patru-cinci rânduri de măsele ce rânjeau acum în ţarină, aşteptându-l pe Alah să-i deştepte în cea zi, din cel veac.

Preumblându-şi ochii fără treabă – se aflau doar câţiva muşterii care hăpăiau capama de oaie cu stafide – beizadea Dimitrie îşi zise că hangiul trebuie să fie unul din şalvaragiii dărăciţi prin ciur şi dârmon. Avea ochi pătrunzăreţi, urmă

de spadă pe obrazul drept – deci neguţătoria îi venea al doilea meşteşug – pântece supt. „Să nu tragi la rateş cu stăpân şi câini slabi, căci rămâi flămând“, povăţuiesc oamenii prin Moldova. Ăsta se descotorosise însă de dobitoace, nezărindu-se nici măcar coadă de zăvod.

Apoi, alt fes îi chemă luare-aminte. Îngheţat zdravăn, cu promoroacă în barbă şi musteţi, se prăbuşi pe un scăunaş în apropierea beizadelei şi rosti scurt către hangiu, în grai persienesc:

— Răchie, Uzbec! Iuteş căci pipota mi-i boţ de gheaţă.

Basamacul fiind marfă doselnică, hangiul moşmondi oleacă în spatele tejghelei şi i-l purtă tăinuit în ceaşcă de ceai. Şalvaragiul goli mai bine de jumătate dintr-o singură înghiţitură şi-şi zbuciumă buzele în nechezat de cal.

— Ce necaz te poartă pe drumuri, Isan? întreba hangiul.

— Tărăşenie ciudată ce se petrece în temniţă.

Glăsuiau tare şi fără ocolişuri, încredinţaţi că-s ocrotiţi vârtos de graiul persan. Beizadea Dimitrie ciuli urechea, prefăcându-se a ţine seama doar de fierbinţeala licorii aromate.

Ochii hangiului stupeau poftă hulpavă de a afla.

— Ce anume se petrece în temniţă?

— Anevoie de priceput, însă tâlcul l-o desluşi vizirul Ramy. Lui am poruncă să-i port vânteş vestea.

— Însuşi lui Ramy? se minună Uzbec.

Isan se fuduli săltându-şi barba pe care o zgrepţănă cu unghii cernite.

— Aşa cum îţi spun. Chiar lui Ramy Mehmet, surâsul şi darurile lui Alah asupră-i!

— Tot nu mi-ai desluşit pătărania.

— Într-o clipită afli tot, căci vestea de soi îi totdeauna scurtă. Căpetenia Galimet Surme s-a întors de la Stambul mut şi surd.

— Mut şi surd?!

— Întocmai. Îl însoţeşte o ceată de haidăi păgâni printre carele şi o muiere, cum nu întâmpini în cinci hotare. Ali şi

Osman, socotind că nu-i întâmplare curată, m-au trimis la Ramy şi poate Domnia sa o descurca tâlcul. M-am strecurat în taină mare, pe la văgăuni… Mai poartă-mi o măsură, Uzbec!

Hangiul, năruit de uimire, dădu fuga la tejghea.

În pieptul Cantemirescului inima bătea ciocan.

„Ce potrivire! Mâna lui Dumnezeu…“

Simţea primejdia de moarte în care se afla logofătul, necazurile ce se vor abate asupra Valahiei şi, bun înţeles, asupra Brâncoveanului. Chipul Casandrei, porunca ei, îi alungă din cuget pizma ce-o hrănea din pruncie, aşa cum o deprinsese la Curtea lui tată-său, împotriva lui Vodă Constantin. Mai ştia că n-avea vreme de prăpădit: ce va hotărî trebuia săvârşit iuteş.

— Odaia-i grijită, effendi…

Cantemir îşi săltă căutătura spre hangiu.

— Da… Mulţămesc… Mă simt cuprins de slăbiciune aprigă.

— Pricina-i pesemne un junghi netrebnic. Să poruncesc Domniei tale cărămidă fierbinte.

— Cunosc leac mai temeinic, surâse beizadeaua.

— Care anume?

— Clondiraş de basamac… Aş răsplăti un galben cupa. Doar că pe moşia Profetului, asemenea leac nu se află…

Ochii lui Uzbec sticliră.

— Poate se mai află… Tot pentru bolişte păstrez o butelcuţă. Mai adăugeşte că nu îndur să văd făptură în suferire, de-i om ori lighioană…

Se îndepărtă şi pieri pe uşa perdeluită cu hurmuz. Cantemir cercetă spre Isan. Răpus de holercă, îşi rezemase fruntea în palmă şi moţăia.

Beizadeaua hotărî iute. În teaca stiletului de Damasc păstra otrava scumpă, dobândită la Florintia. Răsuci oleacă smaragdul din moţul jungherului şi culese două gămălii de culoarea nisipului. Încredinţându-se că nu-l vede muscă, întinse braţul şi lepădă bobiţele în ceaşca olăcarului.

Când hangiul se întoarse cu holerca, beizadea Dimitrie îşi ştergea în maramă chipul asudat.

— Da, da, răceală straşnică te-a doborât, effendi. Încredinţat sunt însă că leacul îşi va dovedi dreptatea. Să poruncesc cărămidă?

— Porunceşte-o, hangiule, şi ţi-oi mulţumi după rânduială.

Răsuflă cu uşurare abia când îl văzu pe Isan deşertând întreaga cupă. Sfârşitul şi-l va da abia peste patru ori cinci ceasuri, gonind spre Stambul. „Iartă-mă, Doamne! se rugă beizadeaua. Îi dintâia uciganie ce-mi pâcleşte cugetul.“

Îndreptându-se spre cămară, îşi zise că de bună seamă Domnul Isus îi va pricepe şi ierta fapta. Cât despre Alah… „Ei bine, pe Alah l-o îndulci el, Mântuitorul, la o cupă de basamac deşertată printre nouri…“

Închipuirea îl purta spre doi moşuci tolăniţi în scrânciobul de aur al lunii, cercetând cu ochi blajin poznele pământenilor.

* * *

„Stele răsar, stele asfinţesc, gândesc mereu la tine Zélidé… Fecioară de crin, fecioară de soare-apune înflorită pe ram de cireş, cercel de argint aninat pe boltă, primeşte-mi sărutul cald şi dulce… Zélidé, bună-dimineaţa mea de safir! Zélidé… Obrazul mi-i jăratec, cugetul pâclit de ruşine. Nu-ţi mai cerşetoresc dragoste, ci iertare şi îngăduinţă… Zélidé, Zélidé… Dor şi neuitare-ţi las… Rămas bun! Spre alţi zori şi praguri nepăşite, în veci mă călătoresc…“

Rustan bâjbâia cuvinte nedesluşite, răpus de zăcăşeala piciorului şi căinţă. Tot într-o toropeală o ţinea. Dinainte, i se perindau privelişti vechi ce-i stârneau lacrima. Iac-o de pildă pe maica Zárá, frământând somun-ul[{93}] ori pide-ul[{94}] din veseliile Ramazanului, iacă-l pe Mârza spintecând pe lună rumeioară cucoş pintenat spre a alunga duhuri şi

năluci oploşite în îngrăditura bordeiului, iacă muezinul cu barba năpădită de păduchi dar mintea doldora de învăţătură chemând la canoanele zilei, iac-o pe Zélidé! Zélidé cu ochi dulci de seară şi buze trandafir sălbatec. Zélidé cu boi suleag şi sâni iezi izvodiţi din singurătatea zorilor. Zélidé cu pântec de izvoriu pecetluit în ban de aur, Zélidé sidefie ca orezul şi căutătura bătută în stele… Iertăciune, Zélidé… Iertăciune…

— De ce?

Rustan, scuturat de vis, deschise ochii. Logofătul Andronic îl cerceta aţintit, fără pizmă, cu nepăsare de gheaţă. Tătarul cercă să se salte în capul oaselor:

— Şi Domniei tale îţi cer iertare.

Radu Andronic îşi plecă privirea.

— Nu vreau să te vâr în încurcătură, Rustan, şi nu te cercetez asupra pricinii.

— Mă cunoşti, dară…

Chipul tătarului, năpădit de purpură, începu a isca lacrima ruşinii. Nu putea desluşi boierului valah că împlinise poruncă străină de inimă, dar săvârşită cu sârg, prea credincios aflându-se stăpânului său, prinţul Dimitrie. Rustan îngenunchease mereu cu ochii spre Mecca, miluindu-se de Alah să nu-l ţintuiască în clipă ori pricină cheie, când a alege încotro s-o iei îi mai anevoios decât a vânători iepuri în codru noptatec, năpădit de frunză şi buruiană.

Primejdie şi alean, năpastă şi mustrări oriîncotro ai cerceta! În aceste zile de obraz terfelit şi pârjolit de umilinţă, tătarul făcu jurământ sieşi: în veci n-avea să dispreţuiască pe nimeni căci fiece faptă, cât de nelegiuită, îşi are părinte, prilej şi zămisleşte pui, în veci n-avea să mai rostească vorbă trufaşă: „Asemenea trebuşoară, eu unul n-aş făptui în veci!“ Nedesţelenite îs potecile lui Alah şi dincolo de hotarul închipuirii omeneşti încercările pe care ţi le hărăzeşte, tocmai pentru a te tămădui de fală deşartă.

Vru să-şi tălmăcească gândul, dar logofătul îi zăticni vorba:

— Socoată vei da cerului, Rustan, căci mie nu-mi face trebuinţă. Şi iertăciunea tot acolo s-o caţi, fiind singurul cotlon unde se dobândeşte asemenea dar.

— Să nu-mi porţi sâmbetele, logofete.

Radu Andronic surâse ostenit.

— Prepuiam că despre aceasta ţi-am adus dovadă. Mai cunosc că eşti slujitor şi nu stăpân…

— Nici Domniei sale să nu-i ţii vrajbă, şopti tătarul fără a rosti numele beizadelei.

Ochii boierului sticliră. Coborî pleoapele, muşcându-şi buzele.

— Da… Iacă, Rustan, ce voiam a-ţi desluşi: mâine îi hotărâtă slobozirea creştinilor. Nu ţin tainã, căci o cunoşti, slujba ce ţi s-a fost încredinţat fiind să-mi încurci mâţe între ciubote. Vinovat că urzeala a răsuflat sunt singur, căci mi-am deznodat limba dinaintea vornicului Purice. Socoteam la acea vreme că voi găsi reazăm puternic şi umăr de prieten în anume conac de cărturar moldovean aflat la Stambul… Iar domniţa Casandra, după cum chibzuiam, a pus aripi tăiniciei făcând-o să se călătorească. Doar că am cules rod răsucit…

Tătarul suspină şi îşi culese cu mână slăbie, sudoarea de pe frunte:

— Dimitrie bey te preţuieşte mult, logofete. Poftind doar să se-nalţe în ochii domniţei, căci ştiut este, orice purtător de nădragi vrea să fie cel dintâi în inima şi cugetul ursitei…

Radu Andronic nu-i îngădui să urmeze:

— Nu despre stăpânu-tău am venit să port taifet, Rustan. Trebuie să-ţi descâlcesc că pentru a te feri de primejdia zilei de mâine, Domnia ta aflându-te betegit, vei fi purtat în astă seară la hanul din Nebal. De acolo, îţi vei griji singur întorsul la Stambul. De-ţi lipsesc taleri de trebuinţă…

— Am cu prisos…

Ochii tătarului, înrourați, cercetau hulpav făptura lui Radu Andronic. Mintea i se zbuciuma după cuvânt ales, de mulţumită.

— N-am să te uit în veci, logofete, iar de Alah o binecuvânta vreodată pântecul unei muieri dăruindu-mi prunci, i-oi învăţa să-ţi sărbătorească numele.

Boierul surâse cu tristeţe.

— Ştiu că n-ai să mă uiţi, Rustan, căci musulmanul are bună ţinere de minte mai cu seamă când îi vorba a răsplăti binele cu hainie.

— Nu spune asemenea vorbe, logofete!

— Cât despre pruncii tăi, împovărează-le tărtăcuţa cu învăţătură mai folositoare. Rămas bun, Rustan şi facă-se ca Zélidé să-ţi umple bordeiul cu fesuleţe, iar legănuşul din Divan-cané{95} să nu rămână mut şi ţeapăn nici măcar o clipită.

Capitolul XVI

IATACUL PĂGÂNIŢEI

Mirko pândea cuvintele logofătului, sorbindu-le cupă de nectar. Dacă Dumnezeu se îndură, mâine în astă vreme, creştinii sloboziţi vor viermui prin târgurile şi cătunele Anatoliei. Dumnealui, unul, ştia cum avea să săvârşească. Va alcătui ceată cu sârbii şi va opinti fără zăbavă spre Bosfor. Rostuise îndeajunşi taleri pentru a tocmi corabie greacă ce-i va purta vânteş spre malul valah. Odată ajunşi acolo, nici Dumnezeu cu toate trupurile de sfinţi nu le-or mai putea înnoda drumul către Serbia…

Simţea nod în grumaji şi carnea încreţită, doar la gândul că va păşi iar pe uliţele Moskarului… Doamne, dimineţile celea fără seamăn, lacuri albe dezmierdate de negura muntelui, văzduhul tare şi iute, şi îmbătător ca o cupă de basamac, nopţile de mătasă ce scapără luceferi! Dar mestecenii din ograda cumetrei Miliţa, cumpene argintii îndurând povara bolţii înecate în ceaţă?! La Moskar, primăvara poposeşte vânteş, în conduri de aur. În câteva ceasuri, un soare harnic poleieşte livada, grădina, zidurile caselor fără alegere, de-i conac chivernisit ori bordei întocmit din vălătuci. Margaretele se desbrobodesc cele dintâi, fudulindu-se apoi cu scufiţe albe, primenite în omăt. Brânduşele cască ochişori speriaţi, iscaţi de amurg târziu, iar iorgovanul, plesnind de sănătate, aduce în fereşti arome vineţii căţărate pe zăplazurile văzduhului…

— Când răsar margaretele în Chipriana?

Ilie Machidon se uită buimac. Sârbul părea într-o doagă, ochii-i străluceau licurici.

— N-am luat aminte, răspunse plugarul în doi peri. Socot că în Florar…

— La noi, de mărţişor, fecioara împleteşte cunună de margarete. I-o potriveşte însă pe creştet flăcăul care-i e drag.

Chirică clătină din cap ca cela pentru care nu se mai află pricină de îndoială:

— Alt bobletic! Iacă ce-l apăsa pe dumnealui! Când se iscă o prăpădită de buruiană, în sat şi mai prăpădit de pe malul Milcovului! Sfinte Vitalie şi tu, prea cuvioasă Anastasie! De când mi-s pe lume n-am întâmpinat atâţia zăluzi, grămădiţi laolaltă.

Glăsuise în şoaptă, nu îndeajuns de drămuită însă pentru urechile logofătului.

— Care-s aceia, Chirică?

Târgovăţul îşi cercetă speriat ciubotele:

— Nu la Domnia ta chibzuiam, logofete.

— Dar la cine?

Încurcat, Chirică cercetă cu sfială spre sârb şi Ilie Machidon, apoi rosti fără încredinţare:

— Iacă, la turcaleţii din târla asta blestemată. Îs cât perii pe spinarea de mâţă.

— Chirică, Chirică! Blând ţi-a fost stăpânul şi rău rod culege. Când şezutul slugii nu-i dezmierdat de harapnic limba creşte, împuţinând judecata.

Slujitorul îşi săltă nasul.

— Îngăduie, logofete, a-ţi aminti că eu mi-s târgovăţ slobod şi cu stare, şi doar de chef mă aflu aciuat la curţile cuconului Ioniţă. Aşa că-i lesne de priceput: nu îndur nici obraz ocărât şi nici spinare urgisită, biciul fiind născocit pentru ţigani robi ori plugari oropsiţi, goi făcăleţ…

Strecură căutătură cu miez spre Ilie Machidon care prinse a râde încetişor.

— Multe înveţi, Doamne, de la minte bogată şi tot mă hitirâsesc că m-am nimerit prin preajmă. Prepuiesc jupâne, că pe meleagul Domniei tale…

— Mahalaua Broşteni din Bucureşti, la pas micşoruţ de Curtea Domnească! desluşi trufaş Chirică.

— Chiar aşa… Prin cel hotar, încredinţat sunt, băţul întreabă spinarea.

Chirică se hlizi cu nasul mereu aninat în plop.

— Altă netoţie! Cine a pomenit joardă cuvântăreaţă? Mulţămeşte că nu-mi pun mintea cu Domnia ta, ţărane, spre a nu te umili din cale-afară.

— Întocmai, surâse plugarul potrivindu-şi musteaţa păcurie, cum a zis ariciul când i-a fărâmat ursul vizuina: „Straşnic l-aş fi suduit, dar mi-era că-l sperii prea tare…“

— Unde ţi-e stăpânul, Chirică? întrebă Radu Andronic.

Târgovăţul ridică umerii a mirare.

— Unde l-a trimis Domnia ta, logofete. În iatacul şalvaragioaicei.

— De azi-dimineaţă?

— Adevărat, rosti Mirko apropiindu-se. Îs zece ceasuri, nu i-am zărit nici umbra.

— L-o fi răpus harpia! se sperie Chirică bâţâindu-se pe picioarele scurte.

Machidon râse:

— Spaimă pe potrivă a tras şi lelea Anghelina când omul ei zăbovea în bordeiul Floricăi, vădana satului. „Văleu! ţipa din gură de şarpe. L-o fi obijduit vrăjitoarea cu te miri ce şoricioaică, ori i-a betegit picioarele de nu mai biruie omul meu să iasă în uliţă!“

Logofătul bătu din palme şi un tuciuriu cu turban galben îşi iţi barba prin crăpătura uşii.

— Îndrumă-mă spre harem.

Turcul făcu pas în urmă, speriat:

— Aceasta îi peste putinţă, effendi.

— Nu înlăuntru, prostane, ci doar până la străjile de eunuci.

Abia-şi isprăvi cuvântul, şi boier Fărcăşan îşi făcu loc cu pântecele. Slujitorul pieri încovoiat de temeneli, iar Ioniţă începu a se preumbla ţanţoş prin cameră, cu mâinile scurte înnodate peste şezut. Le zvârli căutătură trufaşă, săltând barba de o palmă:

— Ce mai faceţi?

Logofătul izbucni în râs sălbatic, urmat de Ilie Machidon şi zâmbetul sârbului. Chirică îl cerceta, pălit de bâtă. Hohotele scuturau trupul lui Radu Andronic zvârlindu-l pe sofa. Din ce căuta spre găman, din ce zghihuială şi mai aprigă îi cutremura pântecele. Boier Ioniţă îl milui cu privire plină de dispreţ.

— Eşti nechitit, logofete!

Radu Andronic urla de râs, în vreme ce gămanul, cucoş şi fudul, nu-l lua în seamă. Sătul de preumblare şi ros de anume neastâmpăr, se propti dinaintea plugarului.

— Auzi, bre Machidoane?

Chiprinaşul îl încredinţa clipind harnic.

— Stăpân-tu, urmă grăsceanul, şi-o prăpădit cu totul bruma de cumpănă. Când s-o dezmetici – bag de seamă că-i îmbuibat de ţucsuială precum bahna de brotaci – desluşeşte-i că vremea mi-i drămuită.

— Încotro roboteşti cu atâta sârg, Ioniţă? întrebă Radu Andronic printre sughiţuri. Şi de când anume te-a pălit, hărnicia de-ţi coşi cu cărpănoşenie petic la petic ceasurile?

Se-nălţase dintru început nasul gămanului, dar acum adulmeca dincolo de soare, scotocind prin bărbile celor sfinţi şi mucenici.

— Geaba, logofete! Nu m-ai priceput atâta amar de ani, zadarnic oi trudi acuma a-ţi destrăma ceaţa în care ţi-s înecate minţile.

Chirică îşi cerceta stăpânul năuc şi se legăna pe ciubotele răşchirate, gata s-o apuce când la stânga, când la dreapta. Mirko aştepta să sece veselia logofătului. Boierul însă se căznea doar să se stăpânească. Un spiriduş rău părea să

sălăşluiască în pântecele Domniei sale. Hohot de râs însoţea aproape fiece cuvânt.

Ilie Machidon dezmierda măciulia parului, cu zâmbet şugubăţ.

— Ci deşartă-ţi odată gândul, logofete, rosti răpus de nerăbdare boier Fărcăşan. Îs adăstat, şi urât mi-a fost de când mă ştiu să nu-mi ţin vorba.

— Cine te aşteaptă, Ioniţă?

Gămanul, semeţindu-se mereu, i se proţăpi dinainte:

— Bărbatul cumpătat şi de bună credinţă pune cep iscodeniei. Şi tot asemenea, purtătorul de nădragi cu creştere aleasă silit îi să nu răspundă la anume întrebări cu deşucheală.

— Acestea le-ai învăţat în iatacul păgâniţei? Bată-te mântuirea să te bată, Ioniţă, că mult m-am desfătat! răsuflă adânc Radu Andronic. De-acu, să ne lepădăm de giumbuşluc căci avem a chibzui la trebuşoare mai însemnate.

— Nu mă bântuie vrere mai aprigă, rosti Fărcăşan din creastă de munte.

— Am priceput. Mâine dară, deşertăm temniţa. În zori, voi grămădi toţi gâzii şi le voi vesti că la porunca ta, însufleţită de duhul lui Alah şi consimţită de Ramy Mehmet, osândiţii îs slobozi s-apuce în cele patru vânturi. Slujbuliţa ţi-i una singură, Ioniţă. Să-mi stai ţintuit alăturea şi să dai din căpăţână a încuviinţare. Mirko va griji să sufle sârbilor că zorul, taina şi fereala de bostangii îs de mare trebuinţă. Eu mă voi griji de valahi, zvonul călătorindu-se după aceea singur în toată ocna. Să nădăjduim că la Stambul vestea nu va poposi prea degrab.

— Să nădăjduim, oftă Ilie Machidon. Cuget mereu că pe unele, cerul le-a iscat de-a-ndoaselea. Vestea-i ca vorba cea rea se află roinică şi într-aripată câta vreme cea bună face noduri pe drum, se împiedică singură de umbră.

Logofătul îl cercetă lung, cu gândul într-altă parte:

— Cum o vrea ursita! Dacă din zece mii de creştini izbutesc să treacă hotarul jumătate, ba chiar numai o mie şi tot am izbutit faptă creştinească neasemuită. Atâta ştiu! Că îndată ce toate lacătele vor fi desferecate, trebuie s-o ţinem într-un suflet, scăpătând fulger din meleag. Iar de ursita îi potrivnică vreunuia şi-i priponit de şalvaragii, povaţa mi-i să-şi ia singur zilele, căci nu s-a născocit făptură să îndure caznele osmanlâilor. Să ţineţi îndeobşte minte: turcul nu trebuie să afle în veci că slobozenia temniţei din Anatolia s-a săvârşit la porunca tainică a Brâncoveanului. Dumnezeu să ne ajute!

— Fruntea şi cugetul ţi-s înnegurate!

Logofătul îşi trecu palma peste chip, vrând parcă să alunge păcura. Cercă să zâmbească.

— Mâine se hotărăsc sorţii. Ai noştrii şi ai osândiţilor. Vei griji din zori, Xana, să fii gata a încăleca în fiece clipă.

Femeia îl cerceta aţintit:

— Despre acestea am mai vorovit. Te frământă alt necaz.

— Mărunţişuri nevrednice…

Îi prinse bărbia, însă Xana se smulse, ţinându-l mereu în privealã îndărăpnică.

— Nu-i săptămâna de când ne-am însoţit şi ai început să ai taine.

Logofătul râse cuprinzându-i umerii.

— Xana, floarea mea de argint… Iaca, ţi-oi desluşi arcanul{96}. Am prăpădit vulturul cu două capete.

— Podoaba ceea mititică de aur?

— Podoaba ceea mititică, surâse, Radu Andronic îi însemnul Brâncoveanului.

— Tot nu descâlcesc unde-i pricina mohorelii. Ţi-o dărui altul, Măria Sa ori ţi-i porunci unul geamăn, la giuvaergiu priceput.

Boierul dădu din cap cu amărăciune:

— Tem întâmplările cu tâlc ce vestesc impas ori năpastă. Iacă un beteşug ce mi-a rămas din pruncie. În toate celea,

mama desluşea semn. Şi în cer anume ţăndărit de fulger, şi în căpeţelele răsucite ale zorelelor, în mieunatul cotoşmanului şi în grâul de colivă ce se îndărăpniceşte a nu da în undă. Vulturul de aur nu m-a părăsit niciodată la clipă de primejdie, socotindu-l talisman. Iar acum l-am rătăcit…

— Sfântă Fecioară! surâse logofeteasa. În Lehia doar moşnegele caută noimă în asemenea pătăranii.

— Cred Xana, doar că necazu-i mai vârtos. Vulturu-i dovadă că mă aflu în slujba lui Vodă. El îmi deschide anume uşi tainice între hotarele împărăţiei, când reazăm ori alt soi de ajutor îmi face trebuinţă. Iar până în Valahia teamă mi-e că se va cere măcar o dată să fiu stâlpit. Al doilea: încredinţat sunt că talismanul l-am prăpădit aici, în temniţă.

Xana făcu ochii, mari.

— Şi?

Logofătul oftă şi surâse cu tristeţe:

— De-l dibuiesc, şi-l vor dibui, se află oare dovadă mai bună că un slujbaş al Brâneoveanului a tras zăvoarele temniţei?

— Prepuiam că însemnul îi tainic. Îl cunosc otomanii?

— Pe spinarea vulturului e încrustată pecetea lui Vodă.

* * *

Rânjetul lui Ali trăda mătrăguna sufletului.

— Ai mai pomenit, Osman, atâta tevatură şi du-te vino în amar de ani? Iacă amu’, încă unul iscat la porţile noastre!

Gealatul nu făcea la stânga ori dreapta din canonul ştiut:

— De ce l-ai slobozit înlăuntrul temniţei?

— Cu Domnia sa, ori fără, tot acolo ne aflăm. Şi-apoi, străinul are carte către Surme. Dreptu-i, dacă chibzuim, urechea stăpânului îi betegită, limba retezată, dar ochii sunt zdraveni. Îngăduit mi-era oare să-l alung pe venetic? Şi nu uita, rogu-te, că îs ceasuri multe de când zăboveşte în haremul Fathmei. Muierea îi dracu’ gol. De-l întârzie atâta,

înseamnă că liliacul a înflorit a doua oară. Un singur cuvinţel de-al halotcei, şi-i deajuns a mi-l stârni pe frate-său, Ramy Mehmet. Poftim noi oare, Osman, a zădărî mânia vizirului?

Namila se grăbi a încuviinţa că nu acesta îi e dorul.

— Mai am o nădejde: până mâine, în prânzul cel mare, Ramy Mehmet ne întoarce cu siguranţă veste… îşi atinse nasul cu unghia cernită: Nasul nu mă păcăleşte. Vei avea oleacă de robotit…

Buzele cele groase ale lui Osman se împletiră a desfătare. Râse gros, ca cela ce se dezmiardă ştiindu-şi însuşirile, dar se preface a le socoti păcate.

— Eu, unul, nu mi-s trândav…

Dinaintea ochilor sclipeau uneltele mârşave din cămara de cazne.

* * *

— Ai oaspete de soi, logofete, vesti Ilie Machidon în spinarea uşii.

Bezmetic, simţind în braţe povara dulce a muierii, pe buze şi în nări întreagă livadă înflorită a înfricoşatelor sărutări, cu întreaga făptură secată în lăcoviştea celor ochi brumării, boier Andronic pătrunse în chear-chir.

Dimitrie Cantemir îşi dosi surâsul în palma aromită cu ambră şi mosc. Trei ghiuluri preţioase, o alexandrină cât pruna, un zaramfir şi o perlă grămădeau lumini pe degetele Domniei sale. Logofătul se afla amuţit de dragoste, dar năucia de a se întâmpina aci, în văgăuna Anatoliei, cu vestitul cărturar îi sporea tulburarea judecăţii. Zugrăvi închinăciune scurtă de bun venit, apoi grăi într-o doară, lăsându-şi răgaz pentru a-şi aduna gândurile:

— Cum ai pătruns în cuibul acesta de şerpi, beizadea Dimitrie?

Cantemirescul săltă din umeri.

— Socotit-am totdeauna că anevoie nu-i să te strecori, ci să ieşi neprimejduit, şi mai cu seamă, nevătămat.

— Domnia ta, încredinţat sunt, ai grijit de asemenea porţi.

— Păcatul mare, logofete, ţi-i acela că judeci în locul semenilor care îndeobşte ţi-s mai nătângi, ori că le împrumuţi gândul. De-o pildă, acum te înşeli.

— Nu-i dintâia oară, zâmbi Radu Andronic cu tâlc.

Dimitrie Cantemir îi întoarse surâsul.

— Nu spre înţepătură şi zeflemeală am venit să te cercetez în locuri vrăjmaşe, logofete.

— Dar?

Cantemirescul îşi descopcie giubeaua şi se trase lângă tandurul ce împrăştia dogoare binecuvântată.

— Două ţeluri, oftă beizadeaua, m-au îndrumat către Domnia ta. Dintâi, aflând că te pândeşte primejdie vârtoasă, am zorit spre a ţi-o vesti.

— Dincotro apasă şi cum se cheamă?

Beizadea Dimitrie surâse a neputinţă:

— Nu-i ştiu numele şi n-are chip. Încredinţat însă am fost că-ţi dă târcoale, neaflându-se mai departe de întinsul unui braţ. Mai am a adăugi că Maria Contacuzineasca, fiind scumpă la arginţi, nu plăteşte iscoadă nevrednică.

Radu Andronic îl cercetă iute:

— Pricep… Vestea-i urnită de degetele Domniţei Casandra.

— Întocmai, şi nu fac taină. Ieri am primit cartea.

— Mda… Ochii boierului se subţiaseră: Şi ce slujbă i-a fost încredinţat Cantacuzineasca vrăjmaşului?

— Turcul va cunoaşte cine a poruncit slobozenia cu vicleşug a creştinilor din Anatolia. Cantacuzineasca vânează pielea Brâncoveanului, şi opinteşte să i-o jupească fără a lua seama la preţ. Iar Domnia ta vei fi jertfă de care, cea dintâi, se va lepăda însăşi Cancelaria Neagră.

— Îi desluşit, şopti pe gânduri Radu Andronic. Cum nu se poate mai desluşit. Îţi mulţămesc, beizadea Dimitrie.

Cantemirescul îşi cercetă chimirul după lulea. Îl preţuise dintotdeauna pe boier, îi cunoştea însuşirile şi mai cu seamă agerimea minţii. Cărturar de soi, îndrăgind cotlonul tihnit – lumânarea şi pergamentele vechi îi erau tovarăşi credincioşi – pricepea anevoie cum făptură de hramul şi soiul logofătului se risipeşte în slujbă fără căpătâi pentru care craii şi rigile tocmesc netrebnici hainiţi, gata să se lepede de tabără, meleag ori Dumnezeu pentru adaos de câţiva taleri.

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti, logofete.

Radu Andronic îşi stăpâni căutătura, ţinând-o pironită în duşumele. Aştepta.

— Ai prepuit, dară, ori ai simţit… Beizadea Dimitrie cuvântăreţ îndeobşte, orbecăia pentru cea dintâi oară în viaţă după vorbe îmbinate. Nu mulţămită mi se cuvine, Andronic, ci dispreţ şi urgie. Cunoscându-ţi cugetul, te vei îndura poate a-mi păstra doar nepăsare. Dezvălui acum şi a doua pricină pentru care mă aflu aici, dinaintea Domniei tale: îţi cer smerită şi plecată iertăciune.

Logofătul îşi petrecu degetele furcă prin părul tăciunos. Ocolea cu bună ştiinţă privirea cărturarului, buzele, parcă cusute, se boţiseră sub musteaţa subţire. Cantemirescul îl privi lung, apoi se apropie de geamlâcul zugrăvit cu poame şi flori stacojii. Grăi cu spatele întors:

— Fapta ticăloasă ne rămâne totdeauna bine înfiptă în inimă. Trag totuşi nădejdea că vei dovedi ţinere de minte sărmană. Şi pentru aceasta, dator sunt a mă desluşi. Mă asculţi?

Radu Andronic nu răspunse. Doar căutătura îi trăda luarea-aminte.

— Am greşit, urmă beizadeaua împleticit, şi mult mă căiesc. Domnia ta, logofete, eşti dintre făpturile care cheamă pizma şi gândul hain cu trâmbiţi, flamuri şi mâini întinse. Nemaivăzutul şi neauzitul sunt un blestem,

Andronic! Greu să nu stârnească ciudă un chip zugrăvit, pe trup de gladiator, cu minte de sfetnic bătrân şi cutezanţă drăcească, un chip după care suspină o oaste de inimi crude ori colilii, un chip vestit într-o Moldovă şi Valahie, la Curtea Bourbonului şi în împărăţia turcului! Iar eu nu mi-s sfânt, Andronic, ci biet purtător de nădragi leşeşti carele s-a aşternut preş cu mâini legate sub paşi de zână năzdrăvană. De ce taci?

Logofătul îl îmbie din căutătură să urmeze.

— Inima unui bărbat, suspină beizadea Dimitrie, nu va înflori niciodată, când îndrăgita îi caţără pe piscuri darurile vecinului, ba-l mai şi înghionteşte la fapte nechibzuite. Nu-i ridic vină Casandrei. Încredinţat sunt de dragostea ce mi-o poartă şi doar belşugul din suflet şi puterea de preţuire au împins-o a-mi aşterne cărţi pe care altcineva le-ar fi socotit nesăbuite.

Radu Andronic îşi săltă o clipă ochii. Încredinţat era dumnealui, Cantemirescul, de inimioara domniţei, precum cumătrul acela al lui Machidon, ce-şi auzise muierea întrebând printre megieşi: „Mi-o plecat bărbatul la moară. Ce ziceţi, oameni buni? Să-l aştept, ori îmi iau altul?“

— Şi spre a lepăda oleacă din povara ruşinii – nu-ţi tăgăduiesc slăbiciunile fiind numeroase, albăstriţe pe tăpşan primăvăratec – mărturisenie fac că nici măcar nu mă pot făli cu ticăloşie fără pereche. De-ţi urneşti gândul îndărăt, o sută, o mie, ori cinci mii de ani vei rămâne uluit, logofete, de câte pot isca o căutătură înstelată, ori un nas mititel, despre care ne închipuim că-i cel mai frumos din lume. Istoria îi bucşită de asemenea pilde. Bărbaţi vrednici, viteji cu cunună de diamanticale ori lauri, căpetenii vestite de oşti, stihuitori şi înţelepţi, şi-au călcat în ciubote cugetul de dragul muierii îndrăgite, au făcut uciganie, vânzare de crez şi chiar de obcină străbună. Ţi le-am înşirat pe acestea spre a descâlci pricina păcatului. Căci greşit-am, oftă beizadea Dimitrie, şi dinaintea domniei tale şi a Casandrei. Socotind că izbânda în Munţii Anatoliei te-ar înălţa din cale-

afară, am opintit a-ţi presăra clăpci… Clăpci, Andronic, şi nu beteşug ori moarte. Prepuiesc că le-ai dibuit…

Logofătul, strană de biserică, clipi mărunt. Încuviinţare? Răbdare ce începea să ostenească?

— Rustan, spuse beizadea Dimitrie zâmbind, îi viclean ca şarpele, dar nu ţi se poate împotrivi. N-aveam însă alt om de credinţa la îndemână. Socoteam… mai socoteam ca slujba s-o izbutesc eu, năimind lefegii greci şi nemţi.

Din nou se aşternu tăcerea. Dimitrie Cantemir căuta tulburat obrazul logofătului, cercând să-l citească.

— În semn de căinţă adevărată, m-am înfăţişat aici, ascultându-mi inima şi urmând imboldul domniţei. Dacă mă îngădui, te-oi stâlpi atât cât mă ţin puterile şi norocul. Întinse mâna: Primeşte, Andronic, rugăciunea de izbăvire şi iertare a unui nătâng cu inima bobotaie.

Boierul avu scurtă clipă de şovăială. Prinse mâna lui Beizadea Dimitrie, cu zâmbet ostenit.

— Iacă un ceas de când îmi depeni chinezării. Îţi place să şuguieşti, bădie…

* * *

Se grămădiseră toţi în chear-chir, aşteptând poruncile logofătului. Xana, panseluţă somnoroasă, cerca să desluşească prin ferestre zorii unei dimineţi iernatice. Din căciuliţa de cacom se revărsau cosiţele în bucle lungi şi strălucitoare, după rânduiala statornicită de Ann Stuart a Engliterei. Zulufii argintau umerii mantiei de catifea şoricie, umplând cămara cu lumină.

Mirko îi strecură căutătură scurtă. Da, chipeşă muierea, dar minţile dumnealui suspinau spre altele. Se simţea atât de aproape de ţintă, încât spaima de neîmplinire îi înţepenise în pântece. Ilie Machidon, rezemat în par, surâdea unui gând tainic. Îl ţinea în coada ochiului pe Chirică. Târgovăţul cugetă că pe ţăran îl asupreşte

zăpăceală cumplită. Doar zăluzii râd singuri, iar în afară de hlizeală, ţăranul nu dovedea spor la nici o trebuşoară, tăindu-l căpăţâna doar la mojicii şi vorbe de clacă.

— Pesemne, zâmbi Ilie Machidon, ţi-s drag peste măsură, de mă aţinteşti cu atâta sârg, jupâne!

Chirică, arcănit, întoarse capul. Iacă ce pricepuse netotul! Că-l ţine lângă inimă, taman când Domnia sa nu se sătura minunându-se de făptură atât de nevrednică. Beizadea Dimitrie surâse. Ochii catifelii n-aveau astâmpăr, trudeau prin împrejurul cămării, cântărind cetaşii. Simţea vlaga din mădularele dârze ale sârbului – iaca om, să te avânţi cu el la capătul pământului! – isteţimea din căutătura plugarului, neghiobia cu haz a lui Chirică. Contesa Xana îi zâmbi şi cugetul cărturarului înflori. Vrăjită acea fiinţă carele izbuteşte a zori cu un singur surâs o inimă închinată altei catrinţe… Se uită în aceeaşi clipă la logofăt. Alcătuiau dimpreună cadră şi cu siguranţă cea mai îmbinată păreche a veacului lor.

Pântecele gogonat al Fărcăşanului îi zăticni priveliştea. Gămanul dădea din colţ în colţ, apăsat de grijă nemărturisită.

— Ci stai locului, creştine! spuse Radu Andronic. Te bălăbăni că o limbă de bou însetat.

Ioniţă rosti uşurel, cu glas ce se voia nepăsător:

— Mai trebuie înşeuat un cal.

Şase părechi de ochi îl străpunseră cu nedumerire.

— De ce?

— Ştii bine, logofete, că nu grăiesc niciodată în deşert. Se care înşeuat încă un misir{97}. Sloboade, rogu-te, poruncă şi tot asemenea grijeşte ca bidiviul să fie blajin.

Radu Andronic îl cercetă cu luare-aminte. În tărtăcuţa jupânului dospea bezmeticeală, şi după câte îl cunoştea dumnealui, încă din cele nărăvaşe. Nici băut nu se afla, lucru de mare mirare.

— Ascultă, Ioniţă, nu-mi arde de giumbuşlucuri.

— Mie nici atât.

— Atunci vârâ-ţi minţile în căpăţână. Trăim clipă de mare strâmtoare, ce nu se va ostoi până nu îmbucăm hotarul Valahiei.

— Mi-ai poftorit-o de o sută nouă ori, logofete! Nu-s capiu, nici surd. De trebuinţă îmi e un telegar.

Se îndărăpnicise şi boier Andronic, ştia că picat în toană, nu-l mai opinteai nici cu boii. Ilie Machidon râdea muţeşte pricepând încotro bate Fărcăşan. Radu Andronic se răsti:

— Desluşeşte-te, omule! Pentru ce ai nevoie de al doilea bidiviu?

— Dintâi, spuse gămanul săltând un deget, nu mugi căci ne farmi urechile. Al doilea, ţi-oi spune că acel cal îmi e de trebuinţă pentru jupâneasa Fathma. Mă va însoţi în Valahia. Ţi-i limpede?

Fără grai, răpus de buimăceală, logofătul îl aţintea cu ochii căscaţi, cât blidele de bogdaproste. Chiricâ, prepuind că auzul nu-l mai slujeşte ori visează, se apropie de stăpânu-său şi începu a-l pipăi din toate părţile. Fărcăşan se lepădă mânios:

— Lipseşti din faţa mea!

Machidon râdea pe săturate şi până şi Mirko îşi îngădui zâmbet firav.

— Eşti bolund, Fărcăşane? Vrei să furi şalvaragioaica?

— N-o fur. Vine singură, puicuţă domesticită.

— Dezmeticeşte-te, bobleticule!

— De ce? Începu să vorovească iute, cu gura plină. Se cunoştea gândul chitit şi cuvintele întocmite dinainte: Mi-i dragă şi-i sunt drag şi nu pot chibzui la viaţă de aici înainte fără dumneaei.

— Şi unde cugeţi a-ţi măcina acea vieţişoară dimpreună cu mieluşeaua neprihănită? În crâşma Rădiţei ori la jupân Leiba?

Gămanul se stropşi oţărât:

— Ci nu mă umili, logofete, şi poartă-te după ighemoniconul şi creşterea ce ţi-a fost hărăzită. Nu pricep de ce Domnia ta îţi îngădui toate cele, iar eu nevoit sunt a-ţi

cere încuviinţare, când nici măcar lui Vodă nu i-am zugrăvit vreodată spinare încovoiată.

Se uită cu tâlc la Xana. Râdea cu dulceaţă, dimpreună cu beizadea Dimitrie care-i tălmăcea vorbele bezmeticului.

— Iar într-o ceată unde se află o logofeteasa leaşcă îi loc de ajuns şi pentru o jupânească otomană.

— Zăpăugule! De când te cunosc, opinteşti a întrece pe oricine în sminteală! Doară că a ta se însuteşte. Te stâlcesc bostangiii, căci însoţirea dintre un păgân şi o drept-credincioasă, fiind urâtă şi sare în ochi Profetului, îi osândită cu descăpăţânarea. Dezlegare vă poate da doar hogea şi numai dacă pui fes, ridicând şezutul întru slăvirea lui Alah.

— Silit, rosti trufaş Fărcăşan, oi săvârşi-o şi pe aceasta.

Chiricâ se tângui cu spaimă:

— Nu-ţi lua asemenea păcat pe cuget, stăpâne. Ne înfăţişăm toţi la o judecată.

— Ţi-am spus să piei!… Geaba, logofete, fără Fathma nu mă clintesc.

Un râs şoltic lumină obrazul lui Radu Andronic.

— Să ştii, Ioniţă, că mie nu mai îmi eşti de trebuinţă. Şi dacă pofteşti cazne sataniceşti, n-ai decât a-ţi aştepta gâzii şi te vor îndestula după dor. Întâi că i-ai minţit, luând hramul lui Surme, apoi că ai batjocorit iatac de păgâniţă, carele, punând moţ, se mai întâmplă a fi şi sora marelui vizir. Vei căi până şi ceasul când s-a născut răsbunică-ta.

— Nu plec fără Fathma! rosti capeş Fărcăşan.

— Ascultă! Şalvaragioaica ştie că nu eşti turcaletele ei legiuit?

Ioniţă săltă din umeri.

— Ştiu doar că aprig mă îndrăgeşte şi gata îi a mă însoţi şi în iad.

— Cum ai aflat? Graiul nu-l cunoşti, iar limba, după înţelegere, ţi-e legată.

— Se cunoaşte, râse gămanul umflat de îngâmfare, că n-ai praxis[{98}]. Cu tălăniţele de sub podurile Veneţiei şi

negustoresele vădane din Sfântul Gheorghe n-ai avut a deprinde decât măscări şi năravuri de desfrâu, iar contesa Xana, iertăciune că-ţi vâr degetele în ochi, logofete, îi noroc ce nu ţi se cuvine, şi pe carele trag nădejde că vei şti a-l preţui. Dragostei celei adevărate nu-i sunt de trebuinţă cuvintele.

Xana se uită cercetătoare spre cărturar.

— Ce spune, prinţe Cantemir?

Beizadea Dimitrie născoci:

— Boier Fărcăşan desluşeşte că nu se află în tot pământul făptură care să-i priceapă mai bine dorul decât Andronic. După cum Domnia sa îi răpus din pricina unor neasemuiţi ochi de negură şi ceaţă, tot asemenea Fărcăşan îi rob căutăturii de peruzea a păgâniţei.

Obrajii Xanei se împurpurară, pleoapele frănjurite, se zbătură fluturi, poposiţi pe o floare.

— Am chibzuit totul, urmă iute gămanul, spre a nu-i lăsa vreme logofătului întru cârteală. Contesa Xana va lepăda un rând de straie Fathmei, spre a se putea strecura neluată în seamă pe drumurile Islamului. N-are cine să o recunoască, fără feregea, văzând-o doar roabele.

— Şi bărbatu-său, apăsă logofătul.

— Şi! Ioniţă dădu din mână. Nu-s cel dintâi căftănit ce-şi ia de soaţă muiere care a mai nuntit odată. Adu-ţi aminte, rogu-te, de jupâneasa Davida a lui Duma jumătate, de Stanca Ştirbei, de Oltea a banului Paladi. Oi cere Vlădicăi despărţenie legiuită şi-apoi însoţire tot asemenea.

Lehămeţit, boier Andronic nu-şi mai dădu osteneala a-i desluşi canoanele musulmane. Doar marele muftiu putea hotărî despreunare, dar niciodată pentru a vârî o drept-credincioasă în aşternutul unui ghiaur. Xana îşi culcă palmele pe pieptul logofătului, rostindu-i cu dulceaţă:

— Îngăduie-i să-şi culeagă floarea îndrăgită. O iubeşte şi de-o leapădă, în veci nu-i va mai zări nici umbra. Te rog…

Radu Andronic cugetă câteva clipe cercetând zidul aţintit. Aspru ham şi grea povară, căci ceata se înmulţise,

iar păgâniţa venea să vârfuiască încurcala. Şi-apoi, să te ţii vraişte şi harababură, când or scăpăta pe porţile temniţei creştinii osândiţi! Mânios, căci se simţea muiat, se răsti la găman:

— Şi-acum ce ştergi zidurile acelea?

Cu adevărat, boier Ioniţă stâlpea pereţii, parcă tot ocrotindu-şi spinarea.

— Te cunosc prea bine, logofete, rânji Fărcăşanul căci nu degeaba am cărunţit împreună. Eşti în stare să-mi dezmierzi căpăţâna cu un par, spre a-mi rostui somnuleţ de-un ceas-două, răgaz numai bun pentru a le rândui pe toate după plac.

Ilie Machiclon zvârli logofătului căutătură cu tâlc.

— De boierule… Spune o vorbă, la noi în Chipriana, că după vulpanul hăituit odată şi neprins, să nu goneşti a doua oară căci cunoaşte şi vânătorul şi ogarii.

— Sat de cugetători Chipriana ceea, împărate, mârâi Radu Andronic. Şi poate de-aş fi cunoscut vorba această, n-aş fi căzut în greşeală, iar acum nu m-ar fi jucat cuconu’ Ioniţă ca pe urşii din iarmaroace. Nu-i minciună! Socoteam a-l otânji oleacă, şi amorţit, să-l punem dinaintea faptului împlinit.

Fărcăşan îşi frecă palmele cu mulţămire.

— Ai văzut? Ştiu eu ce oaste de draci sălăşluieşte în tărtăcuţa Domniei tale.

— Ai câştigat, Fărcăşene! Te-am socotit oaie bezmetică şi bag de seamă că eşti doar pe jumătate.

— Miaua, surâse Machidon, cât de hoaţă ar fi, nimeni n-o va prepui.

Fărcăşan se apropia cu picurişul de uşă.

— Mă duc s-o vestesc pe Fathma?

Logofătul, tot cu strângere de inimă, mai şovăia. Dimitrie Cantemir zâmbi:

— Joacă cinstit, Andronic. A câştigat, după cum singur ai spus-o.

Boierul îi strecură privire scurtă, cu miez, şi chipul cărturarului se învolbură. „Joacă cinstit“… Cuvinte nepotrivite pe buzele beizadelei.

— Fie, hotărî Radu Andronic.

Chirică îl prinse de straie.

— Logofete, n-am priceput. Se însoară cuconu’ Ioniţă?

— Aşi! Tocmeşte doar lăutari…

Mirko îşi părăsi cotlonul neguros.

— A sosit ceasul. Dacă zăbovim, osândiţii sunt mânaţi în ocnă.

Radu Andronic o căută din ochi pe Xana: „Doamne! îngăduie s-o pot păstra. Îngăduie să ne izbăvim slobozi şi nevătămaţi din încercare…“

Cuprinse scurt umerii muierii, după care începu a-şi îndestula cingătoarea cu cele patru stilete de Damasc.

„Hm, chibzui Ilie Machidon cercetându-l îngândurat, vrăjmaşi să dea Dumnezeu, că junghere sunt destule.“

Niciodată, atâta cât îl rezema pe plugar ţinerea de minte, logofătul nu-şi ispitise astfel sorţii, încumetându-se la ispravă mai nesăbuită.

Capitolul XVII

LACĂTE FĂRÂMATE

Abia când îi văzu grămădiţi laolaltă pe cei zece mii de creştini osândiţi la caznele ocnei din Anatolia, logofătul Andronic gândi cu lacrimă ce-i aburea obrazul inimii, că de-ar fi să-şi lepede în înfruntare şi viaţa, tot n-avea să încerce părere de rău. Cuvenit era să-ţi slobozi din asemenea chinuri semenii, căci dacă Dumnezeu a născocit un iad, acela era rânduit sufletului hain călătorit din această lume, şi nu pământenilor, nefiind dreaptă osânda îndoită pentru aceeaşi pricină.

Nu pomenise boier Andronic şi nici ceata Domniei sale făpturi mai căznite. Trăise de pildă Ilie Machidon, în vremea prunciei, foamete mare la Chipriana, când creştinii rodeau scoarţa copacilor şi-şi amăgeau pântecele zgrepţănând ţarina, după mâlul cela clisos, pe care înfometaţii îl cheamă mana pământului, văzuse dumnealui, logofătul, lazaretele de ciumaţi din Neapole, jupan Mirko leproşii din Beograd, iar beizadea Dimitrie, într-o vară vitregă a Moldovei, zăcaşii hăpăiţi de vărsat negru. Adevărat, osândiţi de Dumnezeu netrebnicii ceia, dar încă se puteau fuduli dinaintea trupurilor batjocorite de gâzii Anatoliei. Dintâi ochii rămâneau pironiţi asupra rănilor netămăduite, cheag de sânge şi putregai galben, apoi asupra trupurilor stoarse. Te minunai băgând de seamă că vieţuiesc, că se mişcă, dar mai cu seamă că nu le auzi oasele clămpănind în saci de piele

scuturaţi când încercau să păşească, ori doar clipeau. Prin trenţele ciugulite, li se zăreau ici un os căţărat pe umăr cât nuca, dincolo braţ sau picior cu semn de rană şi sărăcit de sânge. Pe chipurile gălbejite se citeau toate caznele la care Dumnezeu osândise lumea, de când străbunul ei, sastisit de bine şi poame de aur, păcătuise întru iscarea răului pe pământ: bolişte, deznădejde, foame, şi rugă înfierbântată spre curmarea răului şi uitare…

Gâzii îi străjuiau covrig şi doar Ali şi Osman ţineau urma cetei lui Radu Andronic. În dreaptă-i se afla Ioniţă Fărcăşan, înveşmântat în straiele de mare ighemonicon ale lui Galimet Surme. Gămanul, izbutind să şi-o alăture pe Fathma care-i străjuia spinarea îmbrăcată cu strai evropenesc dobândit din sunducul Xanei, deşertase de bucurie o ploscuţă, şi-acum cerceta grămădeala creştinilor cu ochi blajini.

Din tabăra valahilor îl recunoscuse doar pe boier Negru Negulescu. Cum Sfânta să uiţi asemenea chip?! Obrazul cela de cărbune, ochii jăratec, bărbia repezită să ia toată lumea în coarne, nu-şi aveau pereche! Craioveanul cerceta aţintit, într-o singură parte, şi anume spre scărişoara ce ducea în cămările lui Surme, unde capul contesei Xana, descotorosit de glugă, lepăda betealã de argint dimineţii abia trezite.

— Xana! şopti Negulescu. Peste putinţă… Îi vis sau vedenie?

Boierul nu credea în minuni, ori de două zile, părea că plouă şi grindină cu năuciri. Ceasurile petrecute în hudicioara ocnei, vânzarea lui Balotă şi cetluiala… cămara de cazne, apoi picat din cer, înger izbăvitor, logofătul Andronic… făgăduiala de slobozenie şi acum Xana… Xana, contesă de Radowicze. Câţi ani se izbăviseră de atunci? Doar trei? O întâmpinase dintâia oară la Curtea lui Leopold. Îi îngăduise o mazurcă şi boier Negru simţea şi azi căldura spinării sprintene, gingăşia mijlocului slăbiu. Juruise atunci că nu va închina în veci altarului decât o singură mireasă. Xana…

— Xana, tu eşti?

— Cea bălaie, ori dimpotrivă, tăciunoasa?

Craioveanul tresări. Grăise tare, fără a băga de seamă. Postelnicul Ioniţă Dumşa i se alăturase pe nesimţite, pândind neluarea-aminte a gealaţilor.

— Straşnic mă bucur, boier Negru, că te văd întreg şi nevătămat.

Negulescu îi prinse mâna. Cercetat în lumina zorilor, postelnicul se dovedea în prag de călătoria cea mare, gata a-şi da duhul după unul ori doi paşi. În preajmă, lăturiş arvaniţilor şi bulgarilor, aşteptau cu sufletul la gură ceilalţi valahi, nedumeriţi că la ăst ceas nu trudeau în bezna şi vitregia ocnei. Vornicelul Manole Filipache ţinea în privealã capeşă făptura logofătului, nu clipea. Geaba încercase dumnealui, postelnicul, a-l ţine alături. Smintitul, din tulburealã şi năuceală, căzuse în îndărăpnicie. Ochii cercetau limpede, nu mai scâncea, doar că amuţise. I se rezema de umăr pârcălabul Traşcă al Vasluiului. Zeflemisind prepuielile, ghiujul izbutise a-şi amăgi zilele şi, răsuflând anevoie, apucase răsărit de soare şi întâmpinarea cu logofătul. Beteşugit totuşi – anii şi clipele trudite, că-i cazną sau bolişte, nu fac casă bună – se clătina pe genunchii moi între vornicel şi rabinul Soman-Aba-El. Ovreiul nu pricepea nimic din cele ce se petreceau, şi puţini opinteau să i-o desluşească. Nici Nikos, pehlivanul din Creta, nu se simţea mai dumirit. Băgase de seamă că tulburarea valahilor întrece măsura, aşteptase slobozenie după cum făgăduise Negulescu, dar acum, minţile îi bezmeticeau. Boier Negru se afla între osândiţi, însă porţile temniţei nu fuseseră desferecate… Logofătul Balotă, zgâlţâit de spaimă, cerca să-şi strângă trenţele înnădite în curmeie de sârmă şi sfoară. Tremura de geruială, dar mai cu seamă din pricina craioveanului. Valahii nu-l îngăduiseră alături, şi chiar pârcălabul Traşcă, îmblânzit de bolişte, îşi întorsese căutătura cu silă nefăţărită. Postelnicul Dumşa, tot astfel se răsucise pe călcâie. Ochii craioveanului scăpărau lucoare

drăcească. Se trăsese aşadară, cătinel, cătinel spre tabăra arvaniţilor.

Un zumzet, stup de albine roinice, stăpânea curtea temniţei. Gând fugar străfulgera mintea logofătului: „Îs zece mii de suflete, oleacă de îndrăzneală, opintind umăr lângă umăr, într-o inimă şi-o sâmbătă, aşa cum îs grămădiţi laolaltă, lesne şi-ar fi putut birui gâzii.“

Mai ştia însă dumnealui, boier Andronic, că nimic nu-i mai anevoie de făptuit în această lume decât alăturarea oamenilor într-un singur ţel şi într-aceeaşi clipă. Dimpotrivă, la ceasuri de restrişte, pizma, judecata strâmbă, trufia şi neîngăduiala despreunează chiar tovărăşii vechi, sfinţite cu sânge.

Chiricâ cerca să citească chipul şalvaragioaicei. În strai evropenesc, păgâniţa semăna cu orice jupâneasă din mahalalele Bucureştilor. Atâta doar că nu sălta căutătura din ciubote, iar ochii, ori de câte ori străfulgerau, lepădau tăciuni aprinşi.

„Puiculiţă nedezmierdată, cugetă târgovăţul. Turcul, fiindu-i îngăduite patru soaţe legiuite şi înmulţit număr de ibovnice, nu mai are vreme de drăgosteală, dă cu paraua să afle spre ce crivat să apuce. Iar muierea singură… Vorba prostanului din Chipriana care uneori le mai nimereşte: să te ferească Cel veşnic de mânia ţăranului şi dragostea de văduvă…“

Mugetul mulţimii încetă dintr-o dată. Căţărat pe parmaclâc, logofătul Andronic prinsese să glăsuiască:

— Oameni buni! Prin voia Cerului, a Luminăţiei sale sultanul Mustafa al II-lea şi a Marelui Vizir Ramy Mehmet, sunteţi slobozi!

Boierul se opri, trăgând în piept văzduhul îngheţat. Dintâi, oamenii nu pricepură, şi tăcere netulburată de-o singură răsuflare stăpâni curtea temniţei. Radu Andronic îl împinse pe Ioniţă înainte.

— Iacă, aceasta este porunca lui Surme effendi. Nu vi-o poate desluşi singur, asuprit fiind de zăcăşeală a gâtlejului.

Pricepe însă toate celea, iar eu îi sunt tâlmaci.

Gămanul, bine dădăcit, dădu din cap a încredinţare. Fathma i se ţinea scai de umbră şi doar Domnul ori Satana ar fi putut citi chipul şi sufletul păgâniţeî. Muierea era bine împlinită, cu piele nălbită de zăbavă îndelungată între zidurile haremului, şi căutătură învăpăiată care desluşea multe. După cum multe desluşeau bărbia capeşă, şi născiorul sturlubatic, cu nări străvezii şi pripelnice, părând a se zbuciuma chiar şi sub adierile blânde ale unei înserări de gustar.

Logofătul îi dărui frântură de gând zicându-şi că la aprig şi necruţător stăpân se vârâse Fărcăşan. L-o fi îndrăgind şalvaragioaica, dar ştiut este că uneori prisosul de dragoste poate aduce năpastă mai mare decât o inimă trândavă.

Ali şi Osman se cercetau nedumeriţi, simţind cum spaimă rea li se strecoară în cuget. Curtea temniţei părea o singură lighioană vie, înfricoşătoare. Încă pălită de năuceală, simţeai c-o să se dezmeticească, mii de braţe vlăguite de netrai, dar învârtoşate de ura sufletului căznit, de patima clipei mult aşteptate a răsplăţii, aveau să împlinească răzbunarea.

Zgomote nedesluşite poposeau din văgăunile muntelui, o ceaţă vineţie scălda ţinutul şi în lumina tulbure, chipurile vitregiţilor îşi rătăciseră hramul prinzând o singură înfăţişare: mânie neîndurată, din care va izvodi înfăptuirea talionului.

Osman căuta sămânţă de nădejde spre gâzii căţăraţi pe metereze, apoi spre ceilalţi, risipiţi în spinarea întemniţaţilor. Şi dintr-odată avu încredinţarea că trăieşte clipă de mare restrişte, cea mai aprigă din vieţişoara netrebnică a Domniei sale. De va izbuti să scape nevătămat, cu siguranţă va căţăra acele culmi despre care băsnesc cărţile vechi, cu bătrâni uitaţi de moarte, ce deapănă nepoţilor aducerile aminte.

„Alah e mare, Alah e bun!“ spune turcul vârât în strâmtoare. Dar – cerul iartă-l! cugeta Ali – ce poate însăşi

Prea Adevăratul dinaintea unei dihănii dezlănţuite? O dihanie cu mii de braţe neîndurătoare şi tot atâtea inimi însufleţite doar de pizmă, pizmă veche, împătimită şi îngheţată, pizmă dinaintea căreia însuşi muntele, învăluindu-se în nour şi ceaţă, îşi fereşte chipul…“

Zgomotul creştea, la fel de nedesluşit, nu dibuiai nici glasuri, nici tropăit de ciubote, ci doar suflare răzbunătoare învăluind văzduhul adormit, vestind furtună şi urgie.

Gloata, mereu nemişcată, aţintea chipul logofătului. Tulburat peste măsură, Radu Andronic poftori:

— Sunteţi slobozi, oameni buni! Şi rugăciune îndrept celor ce-mi pricep graiul, s-o tălmăcească mai departe. Mai îndrept rugă şi povaţă să nu săvârşiţi măcel. Zoriţi spre meleagurile şi bordeiele voastre, lepădând în seama Cerului socoata nelegiuirilor ce vi s-au fost săvârşit. Domnul cu voi!

Abia acum izbucni glasul furtunii. O larmă cumplită zgudui albia până în adâncuri, sfredeli apoi cerul, trâmbiţând biruinţă. Răcnetul de slobozenie, ţâşnit din mii de piepturi, cutremură împrejurimile, alungind vietăţile din văgăuni. Un pâlc de corbi reteză văzduhul, dar nu-l luă nimeni în seamă. Cine mai cugeta acum la semne? În sodomul de chipuri răvăşite şi glasuri, nu mai desluşeai decât căutături aprinse, strigăte de bucurie, braţe înlănţuite şi lacrimi. Oamenii se îmbrăţişau, alţii, buimaci încă, se miluiau după desluşiri, se aflau şi dintre cei care, năuciţi, rămăseseră stâncă, cercetând în gol, mulţi năvăliseră asupra porţilor şi-acum viermuiau pe cărările muntelui.

Ilie Machidon se alătură logofătului.

— Socot că-i vremea să ne urnim umbra, boierule.

— Da, făcu pe gânduri Radu Andronic. Aşa e…

Cerceta mulţimea cu amărăciune în suflet. Prepuielile i se împlineau, osândiţii, mai cu seamă tabăra sârbilor, începuseră răfuiala. Năvăleau asupra gâzilor câte zece-cincisprezece, măcelărindu-i cumplit, cu pietre, cu ascuţişuri iţite din clăpci tainice ori chiar din şerparele

şalvaragiilor. Sângele împărăţi dintr-odată curtea, zvârcolindu-se ca un şarpe zălud.

— Îşi prăpădesc vremea, şopti mohorât Radu Andronic. Nu-şi dau seama că doar graba şi norocul îi pot slobozi cu adevărat.

Mirko rosti întunericit:

— Nu ştii ce-au îndurat, logofete, şi de aceea nu-i pricepi. Şapte zile să fi vieţuit în iadul ăsta blestemat, şi acum, în ceas de răzbunare, le-ai fi fost căpetenie.

Boier Andronic tăcu. Cunoştea dreptatea sârbului dar şi primejdia care-i pândea pe osândiţi, zăbovind între zidurile temniţei. Se afla însă neputincios, nici Isus n-ar fi mai putut înfrâna gloata dezlănţuită, goarna arhanghelului Gavril s-ar fi dovedit gângurit de prunc fără vlagă, dinaintea furtunii de urlete.

— Să ne urnim,

— Rămas bun, logofete!

Boierul îl cercetă cu blândeţe.

— Pricep că vrei să mai zăboveşti.

— Fireşte! rânji Mirko cu ochi scăpărând de o lumină rea, verde, ochi puşi pe uciganie. Sunt dintre cei obijduiţi şi nu puţine am a răsplăti.

— Cunoşti primejdia.

— O cunosc, logofete. De trei ani aştept răfuiala. N-are Domnia ta îndeajunsă închipuire spre a ghici câtă otravă mi s-a grămădit în suflet, cât sârg voi depune spre a mi-l spăla în sângele gâzilor.

— Fii cu luare aminte, jupan Mirko, şi nu săvârşiţi nelegiuiri de prisos! Cruţaţi-le muierile şi pruncii.

— Aceasta o vom vedea. Primeşte mulţămita sârbilor si îngăduie-mi, logofete, îmbrăţişare frăţească. Poate cerul ne mai hărăzeşte întâmpinare. Încredinţat fii că dacă am zile, te-oi cerceta la vatra Domnie tale. Dacă nu, păstrează în dar preţuirea lui Mirko din spiţa Vladomirilor.

Pentru o clipă, lacrima stinse lumina cea rea din căutătura sârbului.

— Iacă trei pungi cu galbeni, Dumşa, spuse boier Andronic străduindu-se să se facă auzit în prăpăstenia de zgomote. Împarte-i eu tovarăşii şi povaţa mi-e să lipsiţi cât mai degrabă din ţinut. La Nebal, rostuiţi-vă cai şi goniţi fără zăbavă spre Valahia.

Postelnicul tremura de tulburare. Strângea pungile la piept, cu ochii pironiţi pe chipul lui Radu Andronic.

— Ia-ne în ceata Domniei tale, logofete.

— Mi-i peste putinţă, Dumşa, şi-aşa mi-s împovărat având de ocrotit două muieri, iar tovărăşia prea numeroasă stârneşte prepuieli. Vă fac acelaşi îndemn: nu vă grămădiţi mai mulţi de trei-patru laolaltă şi goniţi! Goniţi fără a vă cruţa şalele şi potcoavele cailor.

Dumşa dădu din cap suspinând.

— Vom cerca.

— Încă una, Dumşa! Care dintre voi se ştie pricinaş stolnicului Cantacuzino, să-şi cerceteze cu luarea aminte spinarea, unde pune ciubota şi căpăţâna.

Postelnicul îl privi iute, cu căutătură ascuţită.

— Am priceput, logofete.

— Dumnezeu să vă ajute!

Strecurându-se anevoie prin puhoiul ce năpădise porţile şi hudicioara povârnită a muntelui, logofătul azvârli privire în urmă. Ceata sârbilor năvălise asupra călăilor. În mijlocul ogrăzii, lângă puţul de sânge ghiftuit până mai ieri cu leşurile creştinilor, Negru Negulescu îl judeca pe Ali. Ochii turcului grămădiseră spaimă de şapte vieţi. Un răcnet cutremură văzduhul şi boierul întoarse capul.

Corbii, asmuţiţi de sânge, se lăsau tot mai jos, învăluind ţinutul în năframă neagră.

* * *

Nebal, Ereğli, Konya, Ilgin, Afyon Karahisar, Eskişehir, Inegöl, Brussa, Izmit… Boier Negru Negulescu străbătuse târgurile, neîngăduindu-şi răgaz decât înşeuatul altui bidiviu. Drumurile troienite, ulicioarele gheboase unde omătul se înălţa în gorgane, iscau ades pricină de zăbavă şi craioveanul afurisea cerul neînduplecat, turcimea trândavă care nu-şi râneşte nici prispa, zările Islamului şi mai cu seamă pe Alah pentru a fi zămislit pământ atât de ticălos. Primise treizeci de galbeni din mâna postelnicului şi fusese printre cei dintâi care părăsiseră temniţa. Răsplătise întreit ticăloşiile lui Ali, iar de alte răfuieli se lepădase. Gâzii nimeriseră în mâini harnice, Balotă izbutise să se ascundă, jivină scârbavnică, în cine ştie ce vizuină. De bună seamă, avea să-l dibuie într-o zi…

Zorit de porunca inimii, luase în piept drumul Stambulului. Ici-colo, întâmpina pâlcuri de osândiţi şi boier Negru chibzui că doar îndestulându-se din avutul gâzilor rostuiseră cai, taleri şi junghere. Îi recunoştea lesne după privirile hăituite, după graba de a pieri în umbra zidurilor, după straiele încropite şi amestecate, după goana bezmetică fără hodină. Ţelul le era să ajungă la Stambul, unde lesne îşi vor prăpădi urma, scufundându-se în potopul de terfegoşi, milogi, dervişi rătăcitori şi lefegii venetici. Aici urmau să ochească corabie greacă ori toscană cu căpetenie dârză, lacomă de arginţi, carele avea să-i treacă peste mare. Marea, hotarul iscat de Dumnezeu poftelor netrebnice de agoniseală de ţarină şi nesocotit de păgâni!

Nădejdea umflă pieptul craioveanului. Va reteza unda apei dimpreună cu Xana… Dumnezeu nu săvârşeşte nimic în batjocură. Şi chiar fapte ce par zălude îşi dobândesc într-o zi noima. Ori nu în van – încredinţat era, şopocăindu-i-o într-una glas tainic – le rânduise Cel Veşnic întâmpinare aici, în capăt de glie străină. Şi mai desluşea dumnealui, Negulescu, tâlc adânc pătăraniei: Ziditorul socotise a-l răsplăti cu dreptate pentru anii trudiţi în jale şi urgie…

Nădejdea ningea luceferi şi fluturi afbi în cugetul boierului.

* * *

— Cum ne-ai dibuit, boier Negru?

De uimire, logofătul stâlpi un sfeşnic înalt de biserică ortomană, care căzu cu bufnitură surdă pe covorul gros de Ispahan.

— Mi-a fost mai lesne să vă dibui, surâse ostenit Negulescu, decât să-l înduplec pe armean a-mi deschide porţile.

— Neguţătorul mi-a călcat porunca.

— Ştiu, logofete, ştiu… Şi-acum ţi-oi desluşi cum v-am adulmecat urma.

În vreme ce vorbea, ochii păcurii îi lunecau scotocind ungherele, cercetători, pătrunzăreţi. Radu Andronic îl măsură mirat: „Ce-i cu ăsta, după ce scormoneşte?“

— Am chibzuit, istorisi boier Negru, că fugăriţi de primejdie, nu vă veţi îngădui odihnă până la Stambul de-ar fi să înţepeniţi în şa. Aici însă, siliţi veţi fi la popas, având două muieri firatice în cârcă şi de rânduit fuga peste hotar.

Logofătul zâmbi. Un sfeşnic de argint spăla întunecimea cămării, trenţuind taina cotloanelor. Umplu două cupe cu rachiu. Negulescu privi îngândurat potirul împodobit cu rubine şi bălaşe.

— Îi cel dintâi pocal pe care-l ţin în mână după trei ani. Închină scurt şi-l deşertă dintr-o înghiţitură. Ochii şi obrajii i se învăpăiară. Mi-am prăpădit deprinderea, râse amăraluţ.

— O vei redobândi iuteş, zâmbi cu blândeţe Radu Andronic, şi nu mi-i greu să ghicesc sârguinţa ce-o vei depune.

— Mai toarnă-mi, logofete… De-ajuns! Spuneam dară că aş fi pus rămăşag cu oricine asupra răgazului domniilor voastre la Stambul.

— Târgul e mare…

— Adevărat, dar iar am socotit că ferind iscoade şi bostangii, veţi ocoli caravan-seraiul trăgând în Pera la gazdă creştină.

— Cugeţi bine, boier Negru.

— Le brodesc câteodată… Am început apoi a bate uliţele Perei, scoţând din socoată conacele dregătorilor străini pe lângă Mustafa. Nici un sfetnic zdravăn la minte nu te-ar fi primit în ospeţie după isprava săvârşită, primejduind pacea dintre craiul obrăzuit şi Poartă.

— Cum ne-ai găbuit totuşi în casele armeanului?

— Opintindu-mi încă oleacă judecata şi aducându-mi aminte că de ieri a secat ninsoarea. Am început deci a cerceta pragul ogrăzilor, zvârlind căutătură şi peste zăplaz.

Logofătul prinse a râde.

— Am priceput. Grămădeala de urme…

— Urme de bidivii, nu de rădvan, apăsă craioveanul, căci din acestea se aflau destule. Şi-arată-mi rogu-te, papistaş să se preumble pe asemenea vreme hapsână, altfel decât în caretă încălzită şi corcolită…

Logofătul spori lumina cămării aprinzând încă un sfeşnic. Scrinurile frânce sclipeau mieriu, aurul şi agintul scăpărau focuri sărbătoreşti.

Boier Negulescu suspină, dezmierdând fără luare aminte chilimul de Aram, lepădat pe un jilţ. Radu Andronic îl cerceta cu strângere de inimă. Abia acum băga de seamă batjocura ursitei. Craioveanul fusese bărbat chipeş, zdravăn, muchelef şi cu vraja ceea fără nume – frâncii îi spun farmec – şi care cheamă cu tulnice muierile cât de înălţate. Acum avea dinainte un bărbat aproape bătrân, cu obraz aspru şi neîndurător, pecetluit în tot locul de gârbaci ţintat.

Un glas viersui în spatele Negulescului. Xana îşi vârâse căpşorul prin uşa perdeluită.

— O… Iertăciune…Te socoteam singur.

Craioveanul sări în picioare ars. Se îndreptă spre muiere, tras de aţă, tulburare mare îi stăpânea faţa.

— Contesă Radowicze… bâlbâi… Contesă Radowicze.

Îi căzu ţeapăn la picioare, depunând sărutare smerită pe chenarul straiului de brocart. Căci în argint era înveşmântată Xana, iar podoabele, doar perle şi adamante, aduceau în cămară surâsul ninsoriu al lunii. Speriată, duse mâinile la piept şi făcu pas în urmă.

— Contesă Radowicze! poftori cu lacrimă boier Negru.

Logofătul îşi cercetă muierea cu căutătură scurtă, apoi măsură făptura prăbuşită a Negulescului. Nu-i lăsă răgaz să urmeze. Alăturându-se Xanei, îi prinse mâna, i-o sărută, apoi desluşi cu zâmbet.

— Contesa Radowicze, astăzi logofetească Andronic.

Dintâi, boier Negulescu nu se dumiri. Căscă ochii îmbrăţişându-i în privire buimacă.

— Nu… nu pricep.

— Ne-am însoţit de curând, boier Negru, descâlci Radu Andronic. Iar nuntă cu oaspeţi, cobzari şi zaiafet înfricoşat vom săvârşi în Valahia şi mult ne vei îndatora blagoslovind cu înfăţişarea Domniei tale astă sărbătoare.

Răcnet de zimbru răpus se smulse singur din pieptul Negulescului. O clipă, Xana şi Radu Andronic temură să nu-şi rătăcească minţile, mai rău, să nu cadă fulgerat de ursită hapsână. Nu tot astfel se întâmplase paharnicului Codriş, vestit cu două zile înainte de nuntă că jupâniţa Ilinca a fost răpită de un boiernaş moldovean?

Xana îl privea speriată, lacrimile îi înecau căutătura brumărie.

— Nu mi-s vinovată…

Boier Negru îşi grămădi puterile. Căută lung în ochii muierii, apoi îşi plecă privirea.

— Nu… Nu eşti… Rămas bun şi fiţi… binecuvântaţi.

Se răsuci în ciubote, dând ghes spre uşă. Logofătul îl prinse de umăr.

— Stai, omule! Ascultă-mă… Nu-i pricina nimănui. Iar dacă o dibui pe vreundeva, să ne desluşim.

— Ai dreptate, logofete. Pricinaş nu se află… Sloboade-mă!

Cerca zadarnic să se smucească din strânsoare.

— Încotro? îl zăticni Badu Andronic, Nu poţi pleca acum, n-ai unde trage… Îi ceas târziu de noapte, bostangii furnică uliţele… Ascultă-mă…

Grăia zidurilor. Una ştia boier Negulescu! Încă o clipită, şi hohotul de plâns, abia zăticnit, avea să-şi deschidă hudicioară. Tropot îndrăcit de telegar îi vestiră plecarea.

— I te-ai făgăduit?

Logofătul o ţinea de umeri, căutătura îi pârjolea obrazul

— Niciodată, scânci femeia. Cercă să se desprindă. Mă doare…

Boierul n-o luă în seamă. Caznă şi ghimpe i se înfipseră în cuget.

— De unde te cunoaşte?

Xana grăi printre suspine:

— L-am întâmpinat la balul de iarnă al Vianei. Acum trei ani… Mă aflam cu Vladimir… Şi încă de două ori la soarelele Doamnei de Segur… Nu mi-s vinovată, bucuria mea…

Întinse buzele cerşetorind sărutare, dar braţele logofătului nu-i îngăduiau apropiere.

— De ce mă asupreşti? Socoţi că-i dintâiul bărbat care a poftit să mă înfăţişeze altarului?

— Câţi? scrâşni boierul. Câţi au fost?

Xana surâse printre lacrimi.

— Mulţi, nenumăraţi… Alta să te dezmierde. Ai fost singurul ales. Singurul îndrăgit…

Braţul logofătului slăbi, chipul muierii i se cuibări la piept. Radu Andronic îşi tufli nasul în cosiţele de argint sărutându-le cu nesaţ. Durere dulce, bucurie amară, se îmbinau. Afla acum ce se cheamă zavistnicia[{99}].

Tot la Zachi-Ibben trăsese spătarul Mihai. Abia când dăduse ochi cu puhoiul osândiţilor ce se prăvălea din munte, urlătoare sălbatecă, pricepu dumnealui, buimăcit de privelişte, că mai degrabă dibui păduchele corcolit în blană bârsană, decât anume făptură în viermuiala ce năpădise ţinutul. Privind cu luare aminte oastea de terfegoşi, desluşeai babilonie de chipuri şi straie: tăciunoşi de la câmpie, cu căutătură noptatecă şi obrajii supţi, munteni bălani cu umeri de sfarmă-piatră, nasuri cocârjate, spinare de cămilă, scăfârlii guguiate, arvanite, obraji smeazi şi ochi catifelii iscaţi dincoace de Dunăre. Tot astfel veşmintele ferfeniţite desluşeau, prin câte un mărunţiş, obârşia netrebnicului. Fesurile albaneze, giubelele sârbeşti, bumbii născociţi din fier la Lipsca, saricele căftăniţilor din moţul Moldovei ori dulama muntenească, ciubotele din piele muscălească şi rubăştile bulgare, cuşma valahă şi chivără lombardă puhoiau pârâu viu, răspândindu-se la poalele gorganului.

Spătarul hotărâse dară să încalece iuteş spre Stambul, îngăduindu-şi răgaz o singură noapte după care avea să dea năvală la hotar. Căci, socotea Cantacuzinul, acolo sita fiind mai deasă, întemniţaţii împrăştiindu-se care încotro, lesne s-or cerni boierii ale căror sâmbete împovărau răbojul stolnicului.

Zachi – mereu uleios, să juri că se scaldă în seu şi unsoare, primenindu-şi trenţele în aceeaşi zeamă – îi depuse pe mescioara de lângă sofa ceainic fierbinte. Spătarul se strâmbă a silă:

— Te-ai betegit la căpăţână, bre Zachi? Ci lipseşti cu leşia aceasta şi adă-mi o bărdacă de basamac muscălesc.

Hangiul se supuse vânteş şi aşteptă cea dintâi înghiţitură a Cantacuzinului.

— Logofătu-i în Stambul, spătare…

— Domnul ori satana cu el! De-amu mi-i tot aceea.

— De! suspină Zachi. Norocul ţi-i mai capeş decât zece catâri de Alep. Cuvenit însă-i a nu ne mânia căci toate-s

dinainte rânduite, iar înţelepciunea poruncilor lui Alah nu ni se dezvăluie decât la vremea potrivită. Se cere dar a aştepta răbdurii, călătorindu-ne ceasurile în rugăciune şi cugetare.

Să fi cercetat cu torţa, n-ar fi rostuit cuvinte care să scapere mai vârtos mânia Cantacuzinului.

Izbi cu pumnul în masă, fărâmând bărdaca. Lipsa de cumpăt îi încrucişă căutătura, mărul lui Adam i se zbuciuma, nucă dată de-a rostogolul.

— Vreai morţiş să mă scoţi din minţi cu Alah! Bate metanii la păreţi până te-oi deznoda şi scarmănă-i barba de scaieţi cât ţi-i fi pofta, şi tot asemenea măselele găunoase, dar nu mă răpune pe mine cu neghiobiile! Auzi… Răbdureală! Rugăciune şi cugetare! Du-te, omule, în calea dumitale şi grijeşte ca mâine, înainte de rage calicul cela cocoţat pe geamie rugăciunea din zori, bidiviul să fie înşeuat.

Îi întoarse spinarea, turtindu-şi fruntea înfierbântată de geamlâc. Strigăt de mare năuceală i se smulse de pe buze. Făptură neguroasă descălecase în ograda hanului şi, ţinând dârlogii bidiviului, cerceta din ochi după sămânţă de argat. De tulburare, mâinile Cantacuzinului se răciră.

— Boier Negru Negulescu! suflă. Aceasta zic şi eu minune cerească.

Zachi îi citi bucuria şi rosti fără zâmbet:

— Alah e mare! Alah e bun…

Spătarul nu-l scăpa din ochi pe craiovean. Luase o mână de zăpadă şi, trecând-o peste obraji, de parcă ar fi vrut să le alunge fierbinţeala, înălţase ochii închişi spre cer.

— Aşa, aşa, şopti Cantacuzinul. Satură-te cu omăt, căci mâine ai să muşti ţărână.

* * *

— Socot, rosti dumnealui Dimitrie Cantemir, că trebuie să părăseşti cât mai degrab Turcia. Dacă se poate, şi peste un ceas, Ramy Mehmet nu ştie încă nimic asupra celor întâmplate, dar necunoaşterea nu poate dăinui. Târgurile şi cătunele-s năpădite de osândiţi, aşijderea drumurile, iar atâta lumet venetic şi trenţăros nu se strecoară neluat în seamă.

Logofătul îşi îndesă luleaua cu tutun. Se afla în casele Cantemirescului poposit cu pricină.

— Şi aşa mă păleşte uimirea, urmă cărturarul, că până acum zvonul n-a străpuns porţile.

— Aceasta-i isprava sloboziţilor, surâse Radu Andronic. Un singur gâde, încredinţat sunt, n-a scăpat cu viaţă. Cine era să poarte vestea? Cât despre bostangiii din târguri, chiar miraţi de năvala mişeilor, încă nu s-au dezmeticit.

Beizadea Dimitrie se strâmbă neîncrezător.

— În locul Domniei tale, nu m-aş bizui prea mult pe asemenea nădejdi, ci aş da bici la o sută de telegari. Aripi de le-oi anina, ar fi încă şi mai bine! Mai ţine seama şi de povara ce-ţi asupreşte umerii. Două muieri şi doi nătângi, căci fără supărare, Fărcăşanul, vrednic cum nu se află în zaiafeturi, în isprăvi de primejdie se dovedeşte prunc de albie.

Radu Andronic râse.

— Ciudat mi se pare că Domnia ta nu te zoreşti. Cugeţi să înfrunţi aici mânia vizirului?

— Teama mă îmboldeşte de umeri, judecata însă îmi împiedică pintenii, oftă cărturarul.

Grăia încălzindu-şi mâinile gingaşe de muiere asupra unei sobiţe olandeze. Deşi îmbrăcat în dulamă blănită, tot nu se putea descotorosi de geruiala intrată în oase.

— Silit sunt a rămâne până se vor limpezi apele, căci părăsind Stambulul acum, singur mă învinovăţesc. Sunt frate de domn şi poznele lesne se pot întoarce împotriva Moldovei. Mult nu voi zăbovi însă, căci hotărâtă mi-e nunta cu Domniţa Casandra.

Radu Andronic îşi plecă iute ochii. Glasul beizadelei tremură uşor.

— Trag nădejde să nu-mi porţi supărare, logofete.

— Supărare? Nu ştiu despre ce grăieşti… Rustan s-a înzdrăvenit?

— Aproape! Şchioapătă prin odăi cu piciorul în găteje şi gândurile tot duse, amarnic simţindu-se apăsat dinaintea Domniei tale, tot astfel precum şi stăpânu-său.

Boier Andronic îi alungă vorba:

— Despre altele am a-ţi vorovi, beizadea Dimitrie… Mărturisenie fac, am poposit în casele Domniei tale cu rugăciune.

— Ferice de mine să ţi-o pot împlini.

— Socotind prea primejdioasă călătorie călare până în Valahia, aleg drumul apelor. Mi-s de trebuinţă corabie de nădejde şi căpetenie vrednică. A scormoni însă acum târgul după omul şi catarga ce poftesc, m-ar zăbovi din cale afară.

Cantemirescul îl privi cu surâs. Nu zadarnic îi bătuse la uşi Radu Andronic, căci nu se afla capuchehaie în Stambul, dregător străin ori te miri ce lefegiu venetic mai de seamă, fără să se grijească de asemenea mijloc de izbăvire. La mânie, turcul nu o dată a descăpăţânat, a întemniţat ori a spânzurat feţe alese, trimişi de-ai lui Bourbon, Leopold sau Petru. La Şapte Turnuri zăcuse şi Petru Cercel, groful Szilagy, contele Orlov şi câţi alţii!

Dregătorii se deprinseseră ca la vreme de zavistie, când cerul cel limpede al Bosforului se mânjea cu dohot, să-şi lase de izbelişte tărăbuţele şi, înşfăcând săculeţul cu odoare, să dea năvală în port. Şi aceasta, aşteptând să se întunericească şi în mare tainã.

— Am omul şi caravela, logofete! Îi un toscan, pre nume Silvestro Sabatucci, iar veacul şi-l face la hanul lui Zachi cel chior. Înainte de a-i grăi, leapădă-i în palmă un zimţ leah, căci aceasta-i înţelegerea pentru a-i desluşi de departe că trimisul mi-i prieten. Îl vei recunoaşte lesne, după un braţ otânjit rezemat în grimea răsurie.

Într-o clipă logofătul fu în picioare.

— Îţi mulţămesc, beizadea Dimitrie, şi cu datorinţă mare îţi rămân.

— Una singură, surâse Cantemirescul, şi cu adevărat mare: hiritiseşte-mă şi de aci încolo cu prietenia Domniei tale. Semn sigur îmi vei da, învoindu-te a-mi învrednici dimpreună cu dumneaei, jupâneasa Xana, casele din Ieşi, la nuntă. Drum fără primejdie, logofete, şi facă Domnul să ne întâmpinăm sănătoşi!

Înainte de a deschide uşa, Radu Andronic întoarse capul:

— Ciudat, beizadea Dimitrie! N-am dibuit încă iscoada ceea primejdioasă, despre carele ştiricea domniţa Casandra. Tare ciudat, căci răsuflarea i-o simt în ceafă.

* * *

N-avea de ce o ocări pe Xana, nici măcar cu atingere de rază ori bătaia aripii de fluture, îşi poftorea mereu dumnealui, boier Negru Negulescu. La o adică, nu-i făgăduise credinţă, aşteptare sau nuntă, iar el zăludul, din două ori trei danţuri dăruite de contesă la serbările uneia şi alteia din curţile papistăşeşti, ajunsese a înălţa visuri cu cununiţă şi floare de mirt şi ochi brumării iscaţi doar spre desfătarea unui anume boier craiovean, copt la ani, scuturat de toate vânturile pământului – că-i băltăreţ, armatan, cosavă, crivăţ sau zapat – şi netot pe săturate!

Deşi cu cugetul viscolit, nu-i purta pizmă nici logofătului. Să-l urgiseşti că i-o căzut dragă icoană de muiere cum nu întâmpini de-ai străbate Evropa din capăt în capăt? Şi tot astfel cum să nu-şi prăpădească inimioara contesa după o cruce de creştin cum se înfăţişează boier Andronic?

Porunci hangiului basamac pe săturate şi, deşertând cupa cu înghiţituri hulpave, luă hotărâre nestrămutată. Va purcede degrab în Valahia, unde va destrăma vatra Neguleştilor. De vânzare vor fi şi ocinele, şi conacul

părintesc, livezile din Sărata şi via din cotul Davidei, lemnăria şi toate boscârţele. Spre zoreală, va tocmi un grec hârşit în răpusul avuţiilor boiereşti. De mai trăieşte mama Evdochia, maica dumnealui, va căpăta chiag pentru hodina liniştită a bătrâneţilor.

Trăgând încă o gură zdravănă, Negulescu socoti că avea să se statornicească în lagună. „Cine ştie, chibzui, ce neam oi întemeia în cele străinătăţi şi cum se vor brodi pruncii zămisliţi din stirpe venetică!“

Ameţit de rachiu, se vedea răsbunic în zările acelea fierbinţi, împrejmuit de o liotă de odrasle care nici măcar n-au ştiinţă că pe pământ se află ţărişoară ce se cheamă Valahia. Gândul îi aduse lacrimă şi strivindu-şi-o în podul palmei, porunci încă o carafă.

Zachi îl cercetă cu milă. Ticăloşit şi hainit peste măsură, nu îndrăgea ucigania şi mai cu seamă pornită din jungher mişelesc care caută spinarea. Blestemat pesemne de ursită, nenorocitul – plângea şi pământul sub el de mâhniciune – nu va apuca răsăritul. Ascuns după perdeaua ce ducea spre cămări, spătarul Mihai pândea doar să se ridice… Iar valahul parcă îşi trăgea cu dinadinsul nenorocul de mână, ameţindu-se zdravăn cu fiece înghiţitură. Să dobori făptură pălită de ţucsuială îi trebuşoară de prunc…

— Voia lui Alah! suspină Zachi, apoi ieşi în întâmpinarea unui muşteriu burduhănos.

Logofătul şopti numele căpeteniei la urechea lui Zachi. Hangiul îi zvârli căutătură furişă, apoi îl îndemnă din ochi să-l urmeze. Pătrunseră în săliţa lungă şi îngustă, doldora de miasme ce, năpăstuind amarnic nările, îţi rămâneau aninate în gâtlej. Său rânced, duhoare de trup neprimenit şi ciubotă veche, olm de cloţan şi murdărie de mâţă alcătuiau disodie ce n-avea să piară decât odată cu zidurile răpuse de flacără.

Pe boier îl uimi rânduiala odăilor după pilda rateşurilor din Evropa papistaşă şi prepui că hududaia fusese ridicată

de unul din talienii care, goniţi de urgia şi nemila neamului Borgia, se aciuaseră la Stambul acum mai bine da un veac.

Zachi ciocăni cu tâlc şi o voce arsă de toate rachiurile născocite din miazăzi în miazănoapte, îngădui intrare. Era un bărbat puţintel la trup, numai vână, cu pielea încreţită, teşcherea de calic, dimprejurul ochilor pătrunzăreţi. Braţul drept, otânjit în cine ştie ce înfruntare de ascuţişuri, îi spânzura fără vlagă într-o legătură răsurie, dar, îşi zise logofătul, socotind după cele trei junghere de la şerpar, lombardul se folosea dibaci şi cu aceeaşi ştiinţă şi de mâna stângă.

Cântărindu-l dintr-o privire, boier Andronic îşi zise că omul îi place. Îl simţea şiret, dar nu ticălos, ager, iscusit pe mare şi iutac. Fără a prăpădi vremea, scoase zimţul leşesc şi i-l lepădă în palmă. Don Silvestro dădu din cap şi, zvâcnind scurt din bărbie, îl alungă pe Zachi.

— Ştiu cine eşti, signore…

— Prietenul prinţului Cantemir, surâse boierul.

— Bun înţeles, dar înainte de aceasta, dregător vestit al principelui valah. Te-am recunoscut după înfăţişare şi rana închisă care-ţi însemnează tâmpla. Mi te-a zugrăvit la o cupă de mossella, sicilianul Pedro, iscoadă a gonfalonierului bisericesc. Dar nu spre clevetală ai venit să-l cercetezi pe bătrânul Sabatucci. După goeletă îţi sticlesc ochii, aşa-i?

— Mintea ţi-i ageră, Don Silvestro. De ţi-ar fi şi corăbioara la fel de iutacă, te-aş mulţămi pe îndestulate.

— Dintâi marfa şi apoi plata, ştiut este fără a te trage din spiţă neguţătorească. Mai prepuiesc că pofteşti pornire zornică. Fără îndoială… Nimeni nu mă tocmeşte la preumblare sărbătorească pe Bosfor, pentru aceasta fiind de-ajuns acăriţele lustruite şi aurite din port. Nu azi, nu mâine, dar cealaltă zi, la a doua rugăciune a turcului, dăm vâsle.

— Nu se poate mai degrab? Am mulţi tovarăşi în cârcă şi ne pândeşte primejdie mare.

Creştinul clătină din cap hotârât:

— Bărcuţa-i betegită, teafără va fi abia mâine după chindie. Mai trebuie năimiţi oameni de nădejde, grijită merindeaţă şi băutură, iar acum, după cum Domnia ta bagă de seamă, ne aflăm în faptul serii.

Radu Andronic simţea că fierbe, nicicând nu-i aromise primejdia atât de aproape.

— Poate ai vreun prieten de nădejde, signor Silvestro, ce ne-ar putea împlini oful mai iuteş.

Bătrânul surâse cu miez:

— Ascultă încoace! Mi-s vântură-lume al apelor de patruzeci de ani şi număr tot atâţia de când mă foiesc pe sub nasul şalvargiilor, izbăvind din impas muşteriii la descăpăţânare. Ce s-a întâmplat, nu mă taie capul. Am ştiinţă doar că toţi tovarăşii mei au fost tocmiţi. Du-te şi cercetează cheiul de lângă geamia tătarilor, unde ne grămădim indeobşte. Îi pleşuv genunche…

„Am zăbovit pe drum, socoti Radu Andronic, şi din zece mii măcar o sută, două mi-au luat-o înainte…“

Văzându-l mohorât, lombardul îi întinse mâna teafără, zimbind larg.

— Nu te lăsa adumbrit de grijă, valahule! Eşti dintre făpturile îndrăgite de muieri, iar ursitoarele cele milostive şi darnice tot de parte femeiască se află… Să-mi ţii minte vorba, căci bătrânul Silvestro nu se înşeală niciodată…

Zgomot de ascuţişuri şi întâmpinare înverşunată îi secă râsul. Dimpreună cu logofătul, dădu năvală pe săliţă. În lumina calică – fanar chior spurcat de-acum o vară de muscărie şi ţânţărime – se desluşeau două trupuri prinse în încleştare crâncenă. Spătarul Mihai, după cât se dovedea, dobândise chiag de câştig, aflându-se la un pas de a-şi răpune vrăjmaşul. Deşi ţucsuit, boier Negru ţinea totuşi piept vârtos, izbutind a cetlui mâna Cantacuzinului care cerceta după jungher. I-l smulse din cingătoare Radu Andronic şi-l zvârli peste umăr.

— Ce-aveţi de împărţit, oameni buni? se minună signor Silvestro.

Până a se dezmetici, spătarul săltă în ciubote şi dibuind cu iuţeală de pehlivan al doilea pumnal, îl zvârli în grumajii craioveanului.

Dibace lovitură – logofătul cunoştea vicleşugul din auzite – dar şi craioveanul, înţărcat cu jungher, nu cu lapte. Negulescu ocolise primejdia plecându-şi doar umărul. Pieptul spătarului slobozi răcnet mânios, dovedind ciuda neputinţei. Săltându-şi apoi călcâiele în şezut, slobozi vânteş locul.

Boier Negru, deşteptat acum pe de-a-ntregul, se ridică ştergând zidul cu dulama. Cercetă fără multă luare aminte la talian, proptindu-şi cu dinadinsul căutătura în obrazul lui Radu Andronic.

— A treia oară şi amarnic mă umileşti, logofete!

— Te umilesc? întrebă buimac boierul.

— Chiar aşa, răspunse cu tristeţe şi treaz fără cusur craioveanul. M-ai slobozit, dovedindu-mi neputinţa, căci în aproape patru ani de cazne, vrednic de aş fi fost, găseam singur cărare către zări nezăticnite.

— Te apeşi singur şi fără socoată, boier Negru…

Craioveanul închise ochii şi rosti cu mohoreală:

— Nici gând… Dar povăţuieşte vorbă veche, ca biruitorul să fie darnic. Pesemne, aş fi vorovit la fel în locul Domniei tale. Umilit am fost apoi iarăşi, dinaintea contesei de Radowicze. Nu spun, vină nu poartă nimenea, dar iarăşi Domnia ta a ieşit deasupra… Iar acuma, îmi izbăveşti viaţa a doua oară…

Radu Andronic surâse silnic:

— Cum să mă răscumpăr oare de toate păcatele?

Negulescu dădu din cap a încuviinţare:

— Batjocura mi se cuvine. Rămâi cu bine, Andronic, şi-ţi spun fără şovăială că de-acuma, umilirea şi datorinţa faţă de Domnia ta cruce-mi vor fi.

Radu Andronie cercetă fără grai spinarea biruită, umerii din care vlaga se alungase.

Don Silvestro îl bătu uşor pe umăr.

— Leapădă-ţi necazul. Nu cunoşti istoria turcului? Selim seamănă grâu pentru Iosub. Iar Iosub, punând rămăşag că va fi secetă, se supără straşnic când iese bobul, şi-l ocărăşte pe Selim…

„Ce mireasmă oare-i aceasta?…“ Ciudat… Venea din adâncuri, din cotloane îndepărtate, străbătea peste miasma silnică din han, înflorind sfielnic, gingaş nenufar în bahnă de putreziciune…

Zadarnic se străduia logofătul să-i prindă amintirea. Ca fâlfâitul aripei de rândunea, ca o adiere firavă, din uitată seară de primăvară, ca aroma îmbătătoare a nopţii de Crăciun, balsamul pieri în negura hanului.

O mână de gheaţă lunecă pe spinarea boierului.

Capitolul XVIII

ISCOADA

În mintea postelnicului Ionică Dumşa stăruiau cele din urmă cuvinte ale bătrânului.

„Leapădă-mă, Dumşa! Mi-s vârstnic, amarnic betegit, aţa de pe ghemuleţ îi doar curmei. Vă căzniţi zadarnic, iar pe mine mă osândiţi a-mi da trudnic suspinul. Atâta cerşetoresc, un mindir, o lumânare şi iertăciunea voastră. Du-te, fătul meu şi Dumnezeu să vă ocrotească.“

După aceea, Traşcă al Vasluiului închisese ochii, îndărăpnicindu-se să nu mai sloboadă vorbuliţă. Îl lepădaseră la mijloc de drum, în rateş de la Inegöl, încredinţându-l hangiului, creştin amărât din Plovdiv.

Postelnicul îi numărase zece galbeni, rugându-l cu lacrimă să îndulcească ultimele ceasuri ale pârcălabului, cu înghiţitură de apă şi lumânare aprinsă.

Nesocotind povaţa logofătului Andronic, Ionică Dumşa încropise ceată. Nu puteau rămâne de izbelişte Traşcă, zăcaş cu ceasuri numărate, nici vornicelul Filipache carele, din pricina scrântelii, trebuia dus de mână. Nikos, pehlivanul din Creta, ififliu, greiere la scuturat de iarnă, se milogise spre a i se îngădui tovărăşia. Recunoştea însă postelnicul că le fusese de reazăm vârtos. Pusese umăr la urnitul pârcălâbului, cu mierea blândeţii domolise îndărăpniciile lui Filipache, le netezise, după puteri şi lumina judecăţii, cărările.

Şi se mai adăugise şi logofătul Balotă, dar abia la Cavac unde Dumşa, dimpreună cu Nikos, scărmănau portul corcind să rostuiască luntrişoară cât de amărâtă.

De sârb şi Soman-Aba-El se rupseseră încă din ograda temniţei, Slavomir alăturându-se cetei muntenegrene, ovreiul plecând în calea Domniei sale. Frecând între degete cei câţiva galbeni pe care i-i dăruise Dumşa, cerceta năuc în jur, opintea să priceapă încotro bate voinţa lui Dumnezeu. La o urmă, luase pilda celor ce dădeau buzna pe porţile vraişte ale latomiei, şi o apucase moşnegeşte, pe hudicioara povârnită a muntelui.

„Har Domnului, îşi zise Ionică Dumşa, în câteva ceasuri vom fi în Valahia!“

Minune neasemuită ce-i întrecea închipuirea, umplându-i ochii de lacrimi. Iacă, mai ţinea şi acum în clapca pieptului zapisca îndreptată jupânesei Anastasia. Chibzuia înfiorat de bucurie la conacul din Uliţa Mare, îl avea dinaintea ochilor aşa cum se zărea cercetat din pragul prăvăliei lui Dima neguţătorul. Porţile trufaşe, pridvorul chindisit în piatră, foişorul unde în nopţile dulci ale lui gustar trândăvea cu luleaua strânsă între degete, călătorindu-şi căutătura pe bolta ţintuită în copci de argint. Uneori i se alătura şi Dima ce-i era prietin drag. În mahala i se zicea spudeul – adică cel învăţat – cupeţul având ştiinţă de carte. În tinereţile dumnealui fusese în hagialâc la Ierusalim şi la muntele Sinai, căpăţâna fiindu-i doldora de învăţătură, după cum ghiftuit i se afla şi chimirul. Din prăvălia lui Dima îşi dobândea Vodă Brâncoveanu veşmintele de samur, cacom şi sângeap, plătind de un Crăciun numai pe o zibelină a Doamnei Marica patru mii de taleri…

Hagi Dima, samur, Vodă… Postelnicul îşi strunea într-adins gândul pe anume cărare, spre a ocoli teama ce-i înjunghia cugetul. Anastasia… L-o fi aşteptat oare, sau după datină, socotindu-se văduviţă, întocmise bordei cu vreun altul? Căci aşa glăsuia legiuiala: bărbatul ori muierea,

pieriţi fără de urmă şi nici slobozind semn de viaţă vreme de doi ani, sunt cu dreptate socotiţi răposaţi întru Domnul…

Şi una-i s-o îndemni la nuntă, ştiindu-te osândit şi cu nădejdile biruite, şi alta-i, prin minime cerească, să te înfrupţi iar din slobozenie şi să găseşti în prispa casei păreche de ciubote străine…

Nikos, pehlivanul din Creta, îi dibui suspinul şi se trase mai aproape. Vetrela{100} – adevărată jelanie scrâşnind din toate încheieturile – îi zgâlţâia amarnic, şi trebuiau să se anine vârtos de crivatul cetluit în duşumea, spre a nu se izbi cu căpăţânile de păreţi. Prin şubrezeala lemnului, vântul răsufla slobod, zeama fierbinte cu care-i săturase căpetenia se răcise înainte de a apuca să-şi scufunde lingurile în blid.

— Îngăduie-mi întrebare, kir Dumşa…

Postelnicul surâse a încuviinţare.

Boscarul îşi umezi buzele, căutătura harnică bezmeticea de la Balotă la Filipache, se întorcea la postelnic.

— Ce chibzuieşti a face odată poposit în Valahia?

Ionică Dumşa săltă nedumerit din umeri.

— Ce pofteşti să fac? Voi zori pe bidiviu hrănit cu jăratec spre casă… Doamne! Nu-mi vine a crede că voi păşi iar pe uliţele Bucureştilor, că voi ţine în palmă ciocănelul de la poartă, c-oi urca treptele pridvorului! Un ciubuc al parmaclâcului s-a fărâmat acum cinci ani. Argaţii n-au fost cu luare aminte, cercând să vâre cu de-a sila o masă de zaiafet… Tot gândeam să-l dreg… Dar clopotul Bisericii de Jurământ! Mă seacă dorul să-l aud. Are vlagă şi viers dulce să-l desluşeşti dintr-o mie… Acela mi-era ceasornic şi nu mărunţişul cu nisip adus din Viana…

Pehlivanul îl cerceta lacom, fără să-l slăbească clipită. Suflă încet, cu ochi scăpărând de dorinţă:

— Ia-mă cu Domnia ta, boierule.

Ionică Dumşa, îl privi mirat.

— Ce să faci la mine, bre omule?

— Orice… Împlinesc slujbă cât de netrebnică, ori mai de soi dacă m-oi socoti vrednic. Cu vremea poate izbutesc a

încropi neguţătorie mititică, ia, o ciozvârtă de prăvălioară acolo, cât să-mi trag zilele…

Oftat adânc aburi căutătura postelnicului.

— Îs în doaga morţii creştine, nu pricepi? Caută-mă cu dinadinsul şi ai să bagi de seamă că miros de-acuma a pământ. Mult de-oi ajunge – dar de la Dumnezeu – să-mi mai văd vatra, muierea şi pruncii… Anină-te de umeri mai vârtoşi, Nikos…

Pehlivanul o ţinea însă pe-a lui, în glas îi tremura lacrima.

— Mi-s răzleţ în tot pământul ăsta… Şi tot stingher am fost de când mă târam de-a buşilea… Mereu singur, mereu pustiit, ciubotă desperecheată, zvârlită de colo-colo. N-am avut bordei, dar ce şuguiesc bordei, n-am avut un crivat al meu! Singurul, mărturisenie înaintea icoanei fac, a fost mindirul puturos de la temniţă. Flămând, cu oasele pe tăpşane şi drept bagdadie cer găunos, ăsta mi-a fost traiul… Nu mă lepăda, boierule…

Logofătul Balotă surâse cu dispreţ nefăţărit.

— Vulpea, simţind vrăjmăşia pădurii, cearcă a-şi schimba vizuina. Cât te cunosc, postelnice, slab de înger şi cu cuget de babă pierită în temenele dinaintea icoanelor, te vei lăsa înduplecat.

— Nu m-am dovedit mai tare de virtute, surâse trist Ionică Dumşa, când m-am îndurat de Domnia ta la Cavac.

— Ceasul nu-i prielnic, Dumşa, spre a ne sfădi în junghere. Cutezi a mă asemăna acestui pungaş de iarmaroc?

— Nu-i cunosc tinereţile, am ştiinţă doar că în trei ani, ticăloşie n-a săvârşit. S-a pus dimpotrivă cu vorba, niciodată cu fapta. Iar la vânzare – adăugi cuvântând rar şi apăsat – chiar de s-a fost năimit, nu s-a spurcat.

Nările lui Balotă pufniră a dispreţ:

— Când oare s-a întâmplat ca mintea neghiobului să priceapă iscuseala politicească?

— Aşa-i, încuviinţă postelnicul. În lumea cea veşnică, mi-o desluşi Dumnezeu şi m-o stâlpi să înţăleg că dându-l în

vileag pe Negulescu, logofătul Balotă ot Baloteşti a împlinit faptă legiuită şi mult binefăcătoare viitorimii.

Vornicelul Manole Filipache, singurul pe care mânia şi ţâfnele apei nu-l urgiseau, rosti cu glas de gheaţă:

— N-am auzit zicându-se că un om, umblând pe căi piezişe, şi-a făcut semenii drepţi şi cinstiţi.

Ionică Dumşa îl privi cu nedumerire. Ce se întâmpla oare cu vornicelul? De la întâmpinarea cu Andronic în temniţă, fără a-şi fi redobândit firea, îl pălise muţenia, nu-l mai bântuiau vise vrăjmaşe, iar când îşi descleşta buzele, slobozea vorbe în doi peri cu belşug de miez, parcă nimănui îndreptate.

— Mă îngădui, kir Dumşa?

Nikos, mistuit de alean, nu luase în seamă cuvintele vrăjmaşe ale Balotescului. Postelnicul dădu din cap:

— Te îngădui..

* * *

Zdrahon cu căutătură şi cuget noptatec dădu năvală în ghimirlia pescarului Gavrilă.

— Nae[{101}] şubredă trage la ţărm, stolnice.

Cantacuzinul se urni de pe laiţă. Iacă al optulea văscior poposit pe malul valah. Le dărăcise pe toate, căutându-şi muşteriii în ciotca de creştini. Zadarnic! Zadarnic, dar încredinţat era că boier Negulescu şi postelnicul Dumşa nu puseseră ciubota pe ţărmul valah.

Să fi izbutit ispravă spătarul, dincolo, pe pământul Islamului? Mult se îndoia tartorul cel bătrân al Cancelariei Negre. Pentru asemenea scofală, îţi sunt de trebuinţă judecată şi închipuire. Iar nici una nu-l împovăra pe Mihai. Un Andronic poate ar fi izbândit. Sorţii făceau însă ca de astă dată, logofătul să se afle în tabăra vrăjmaşă.

Şi socotind calic norocul spătarului, stolnicul se pornise dimpreună cu ceată de lefegii la Brăila, aflând dumnealui

de la iscoadele plătite la Stambul că mai toţi osândiţii dau târcoale porturilor, neîndemnându-se la drum călare, din pricina drumurilor troienite.

Lui Vodă, dat fiind că urma să se răzleţească de curte două ori trei zile – mai mult nu, căci vestea slobozirii a zece mii de osândiţi, cât de trândavă, dar tot avea să ajungă la Humayun-Serai, şi-atunci pas de mai trece muscă nescărmănată peste hotar, că-i apă ori pământ – îi desluşise că necazuri de moşie îi poruncesc plecare grabnică spre ţinuturile de jos ale Valahiei. De-atunci se scurseseră două zile, dar odată cu nerăbdarea, sporiseră şi nădejdile Cantacuzinului.

Cam treizeci de stânjeni rupeau cocioaba pescarului Gavrilă de ţărm. Stolnicul îşi spori vlaga căutăturii cu ocheanul. Cercetă corăbioara sărmană – „doar deznădăjduirea te poate încumeta la călătorie pe mare şi furtună într-o asemenea raclă“ – apoi făpturile netrebnice care coborau împleticite, pe ţărm. Inima, ciotul de cremene ce sălăşluia în pieptul stolnicului, îi vesti izbânda. În grămăjuia de oameni desluşise chipul lui Balotă – un nemernic spăimos, lipsit de însemnătate – al voinicelului Filipache, alt prostan, al lui Ionică Dumşa…

Cu pocnet scurt din degete chemă cumaşii, cinci namile vopsite la cuget, împunse cu degetul spre Dumşa, desluşind:

— Cela răsărit şi firatic în dulamă şoricie. Luaţi aminte! Nu vătămătură poftesc, ci moarte!

Cârjaliii rânjiră şi nu fără pricină, îşi zise Cantacuzinul. Nu erau de trebuinţă cinci harambaşi{102} spre a-i veni de hac unei fiinţe netrebnice, oase pustiite de măduvă într-un săculeţe trenţuit. Nelegiuiţii se năpustiră spre ţărm.

„Împlinească-se voia ta, Doamne, şi facă-se ca vrăjmaşul să fie răpus!“

Chibzui apoi că ruga s-ar fi cuvenit s-o îndrepte satanei.

Ionică Dumşa păşi ultimul pe ţărm. Se grămădise dintâi Balotă, făcându-şi loc cu coatele, îl urmaseră vornicelul Filipache şi Nikos.

Un vânt roinic trudea asupra malului şfichiuindu-le obrajii cu frânghie udă, vuietul mării cutremura văzduhul! Din ghimirliile pescarilor, răzleţite pe un gorgan, ieşea o aţă de fum ce se risipea în cenuşa înserării.

Postelnicul ridică ochii înlăcrămaţi spre cer, şoptindu-i mulţămită, apoi căzu în genunchi. Fruntea înfierbântată sărută nisipul viscolit şi un hohot de plâns îi scutură umerii. Strigătul lui Nikos îi săltă capul. Văzu novacii apropiindu-se în goană şi-i cercetă cu nedumerire. Încotro alergau şi din care pricină?

— Au gând vrăjmaş, boierule, suflă pehlivanul. Îi simt…

Puteau s-o desluşească cu toţii. Şi postelnicul, şi Filipache, şi Balotă. Buzele mişăului tremurau cu clănţănit de foarfece.

În ochii cumaşilor ardea pofta de uciganie, jungherele le rânjeau în mâini. Se năpustiră trei dintr-odată asupra postelnicului, nelăsându-i răgaz să facă pas înapoi. Boscarul cercă să-i sară într-ajutor, dar fu zăticnit în cetluială de fier.

— Ticăloşilor! urlă Nikos opintind să se rupă din strânsoare.

Alt netrebnic ţinea zadarnic sub cuţit viaţa lui Balotă. Ticălosul se zgâlţâia vierme înfricoşat, cu palmele săltate, ca muierile.

Căutătura lui Manole Filipache dobândi ascuţiş. Cumaşul ridicase pumnalul gata să-l răpună pe Dumşa. Nătângul dibui şarpele încolăcit, brăţară, şi i-l zvârli în grumaji. Răcnet aprig smulse cuţitul din mâna vrăjmaşă. Nedumeriţi, ceilalţi cârjalii rostogoliră privire buimacă. Dintâiul, se dezmetici o namilă cu ochi văduv şi grimea roşie la cingătoare. Fără a sta la gânduri, răsuci ascuţişul în inima vornicelului.

— Ucigaşilor! Casapi blestemaţi! strigă Nikos. L-aţi răpus.

Priponit, îşi înfipse, adânc dinţii în mâna gealatului. Hoherul slobozi ţipăt de durere şi izbi cu pumnul ceafa grecului. Pehlivanul i se mototoli la picioare.

Sticlitul pumnalului arse căutătura lui Ionică Dumşa. Simţi arsură năpraznică în inimă şi se prăbuşi.

— Hain mi-ai fost, Doamne!

Din ochii stinşi mai alunecă o lacrimă.

Galbenii făgăduiţi adăstau grămăjuie de aur pe mescioara cu trei picioare a pescarului. Stolnicul se îndreptă spre uşa strâmbă.

— Zăbovim încă o zi, două în ţinut, căci mai am muşteriu cu pielea în zălog. Luaţi aminte: tainele îngropate în ţărână se veghează singure. Iar gura cusută ocroteşte căpăţâna. Nu uitaţi acestea dacă poftiţi a nu întâmpina primăvara sub oghial de buruieni.

Le răsuci spinarea cu dispreţ, după cum se cuvenea unor cumaşi lefegii.

Zdrahonii împărţiră talerii, apoi ieşiră în ogradă. Pe ţărm, preumblându-se stingher, stolnicul se desluşea făptură neagră, fioroasă, înfruntând singur, cu trufie satanicească, cerul şi marea.

* * *

Fusese înscris în stele ca logofătul să nu uite ziua aceea în veci. Ceasurile se târau anevoie, mai trândave decât melcul, iar boierul le ţinea răbojul, tot socotind câte rămăseseră până la sorocul hotărât de don Silvestro.

Fără treabă, şi temând să-şi preumble chipul prin târg, se foia din cămară în cămară, cercetând mereu uliţa prin fereştile perdeluite. Îl apăsa teamă încă necercată, simţea primejdia dându-i târcoale. Atunci află Radu Andronic că spaima rea ţi-o pricinuieşte vrăjmaşul cu chip ascuns, ce-ţi cade în spinare pe neştiute şi ocrotit de umbrele nopţii, izbind cu mişelie. Despre un asemenea vrăjmaş nu cunoşti

nimic, iar închipuirea îl chiverniseşte cu vlagă şi iscusealã împătrite.

La o vreme, începuse a-şi rândui ascuţişurile, frecându-le cu cenuşă şi nisip, apoi, sastisit, intrase în iatacul Xanei.

Femeia, trântită pe sofa, avea chipul golit de sânge, sub ochii speriaţi se înfipseseră flori vineţii, grija şi nesomnul.

Logofătul îi dezmierdă cosiţa cu cuget vinovat. Din pricina dumnealui înfrunta Xana primejdii şi necazuri cu mult peste puterile unei muieri. Totuşi, venind din plămadă aleasă, viţă de bărbaţi cutezători şi viteji, logofeteasa dovedea curaj. Chiar acum, buzele albe încercară să zâmbească.

— S-a întors armeanul?

Radu Andronic încuviinţă dând din cap,

— Da. Se pare că vestea s-a poticnit undeva pe drum, căci îi linişte. Totuşi, în Pera ştirea a răsuflat. Aşa prepuieşte neguţătorul,

— De ce?

— Domnul de Férriol, capuchehaia Bourbonului la Poartă, a părăsit în zori Stambulul; în curtea dregătorului neamţ, cupeţul a văzut zarvă mare de călătorie, două rădvane căptuşite şi vârfuite de sunducuri şi bodroanţe.

— Tem mânia turcului, suflă Xana.

— Au şi de ce, surâse logofătul cu tristeţe. Când vreun creştin săvârşeşte pocinog de soi, răzbunarea se abate asupra întregii Pere.

Xana se închină cu palma deschisă, după canonul papistăşesc.

— Sfântă Madonă, ocroteşte-l pe Vladimir!

Boier Andronic cercă să-i dea inimă şi o cuprinse în braţe.

— Cu siguranţă o să-l ocrotească! Şi pe Vladimir, şi pe noi! Am avut totdeauna noroc, Xană, şi zâne bune care să mă ocrotească. Iacă, cea mai temeinică dovadă: mi te-au dăruit, mi-au îngăduit să mă însoţesc cu tine…

Îi luă buzele, cupă vrăjită de nectar şi miere. Cămara se umpluse dintr-odată de soare, salcâm alb şi aromă de amiezi aurii. O sărutare lungă, sfâşietoare.

Era ultima, dar logofătul n-o ştia.

— Nu, vestea n-a poposit la palatul vizirului, dar pocinogul se poate petrece în orice clipă. Îi peste fire ca slobozirea a zece mii de osândiţi să rămână taină.

Ilie Machidon îşi privi stăpânul cu luare aminte. Grijă mare îi însemna chipul, înnodându-i fruntea şi colţurile gurii.

— Armeanul, urmă Radu Andronic, mai desluşea că au început să se ivească pe uliţi pâlcuri de sloboziţi. Cheamă privirile fiind din cale afară de oropsiţi la straie şi trup, şi spre nenoroc, din pricina vremii, milogii păzesc vatra. Trăgeam nădejde că s-or pierde mai lesne înecându-se în gloata de mişei.

Machidon întrebă după o vreme:

— Ce istoriseşte armeanul despre răpirea jupânesei Xana?

Boierul surâse.

— Dumnezeu nu-i hain. Zvonul celor întâmplate a fost slăbiu şi molcom, nezgâlţâind Stambulul după cum ne-am temut. S-au îmbinat multe: iarna vrăjmaşă, boliştea padişahului, plecarea zornică a contelui Vladimir în ţara muscalului, poruncită de craiul Ladislau. Bostangiii au vânzolit oleacă Pera, fără însă a se trudi din cale afară.

Lui Chirică îi tremurau bernevecii, ziceai că-i bate vântul. Întrebă cu glas iepuratec:

— Punem, de-o pildă, că ne dibuie şalvaragiii! Ce socoate Domnia ta, logofete, că ne-or face?

Un râs amar strâmbă gura boierului.

— Ne întind masă cu pui fripţi şi poame de la Rusalim.

— Aceasta n-o mai cred, rosti moale târgovăţul, privindu-l cu îndoială.

Radu Andronic săltă din umeri şi se îndreptă spre fereastră. Îl trăgea mereu aţa, nu numărai o sută şi iar cerceta uliţa. Se dovedea pustie, un câine alb adulmeca porţile conacului megieş.

Ioniţă Fărcăşan, scufundat între perinile sofalei, pufăia alene din lulea. O mulţumire fără margini i se desluşea în toată fiinţa, un surâs molălău, cam tont, îi bleojdea obrazul. N-auzise o vorbă din cele cuvântate de logofăt, gândurile ţopăindu-i pe plaiuri de rai. Radu Andronic îi strecură căutătură scurtă:

— Te zâmbăreşti ca oaia…

Gămanul se trezi şi-l măsură cu îngăduinţă.

— Aceasta-i credinţa Domniei tale, logofete. Se află însă făpturi de soi care socotesc altfel.

— Te-o fi minţit şalvaragiţa că însuşi Profetul nu se hlizea mai ghizdav şi drăgălaş.

— Poate, răspunse boier Ioniţă cu tâlc, lăsând să se creadă că la mijloc ar fi taină mare. Ascultă, logofete, pofteam să mă povăţuiesc cu Domnia ta. Am hotărât să ridic conac nou căci hudubaia ce o am în Podul Mogoşoaiei nu mi se pare îndeajuns de falnică pentru o muiere din stirpea Fathmei, carele se întâmplă a fi şi sora marelui vizir.

— O să se bucure al naibii cumnatu-tău când o să afle isprava voastră.

— Încredinţat sunt căci orice frate care-şi îndrăgeşte surioara îi pofteşte fericirea.

— Cugeţi adânc.

— Bun înţeles. Socoteam, nu vreau să-mi rătăcesc gândul, să poruncesc conac nou pe palma aceea de moşioară pe care a dobândit-o tata în coasta caselor Văcărescu. Socoţi oare, logofete, că vecinătatea e îndeajuns de strălucită pentru cea carele va fi jupâneasa Fathma Fărcăşan?

Grăind, îşi semeţise plin de fală glasul, îmbătându-se singur de cuvintele dumnealui. Radu Andronic îl cercetă cu uimire nefăţărită.

— Bre, zăluzitule, ai cobză la căpăţână? Te-a vârât în sminteli păgâniţa? Nouă ne stă turcul în spinare, primejdia smulge de lacăte să năvălească asupra noastră, vai de bietele oase dacă ne găbuiesc, că pielea ne-o jecmănesc dinainte, şi ţie îşi zburătăcesc ciocârlii prin ţeastă, bordeie stupite cu aur şi megieşi de fală! Asemenea bolând n-am pomenit nici la Sărindari! Du-te bre, la hoge să-ţi citească!

Văzându-şi stăpânul mustrat, Chirică se făcu mititel, una cu zidul. De-o parte însă se cam bucura, n-o ţinea pe turcoaică lângă inimă, şi mai ştia că altfel se vor înfăţişa casele Fărcăşanului cu muiere la bătătură, şi alte pânze se vor ţese. Rămas bun trai dulce, şi somn pe săturate până spre nămiezi, şi butălcuţe cu rachiu cheltuielnic, deşertate dimpreună cu stăpânul în cafas năpădit de liliac.

— Cum se desluşeşte, Andronic, că nu cunoşti ceea ce se cheamă dragoste adevărată! Ocară, spinare smintită în gârbaci, temniţă ori descăpăţânare, pe toate sunt gata să le îndur! Gata-s de moarte, căci măcar am aflat că se întâmplă şi fericire pe lumea asta păcătoasă şi tot asemenea, cum viersuieşte inima unei muieri ce se poate alătura sfintelor…

Logofătul nu-l asculta. Până la întâmpinarea cu Silvestro aveau să se mai scurgă zece ceasuri.

Răvăşel din partea lui Cantemir, primit spre înserare, îl nedumeri straşnic. Logofătul sfâşie peceţile şi citi hulpav.

Andronic, prietene!

Primejdie mare îţi pândeşte volnicia şi viaţa. Mă grăbesc a-ţi ştirici vestea în puţine cuvinte, căci pânzele urzite împotriva Domniei tale poruncesc zor mare. Rustan, carele ţi se simte îndatorat peste măgură şi cercetează după mijloc de plecată căinţă, îţi trimite vorbă să cobori în astă noapte spre ceasurile zece în pivniţele caselor neguţătorului armean. Dosindu-ţi făptura, vei avea prilejul să afli şi să vezi multe. Rustan ţine novitaua[{103}] *de la prieten tătar năimit în slujba Cantacuzinească Doamna şi*

faţă de care-şi îngăduie trădare din preţuire pentru domnia ta.

Adăugesc că armeanu-i cinstit, întâmpinarea din beci mijlocind-o un argat de curte, ce va griji la noapte de porţi strâmb ferecate. Alăturea Domniei tale, ca un frate, Cantemir.

* * *

Lumânare firavă desluşea logofătului cotloanele başcăi{104}. Ce nu grămădise în hrubă cupeţul?! Poloboace, trenţe, cofăiele pentru salep şi apă rece, putioare, ghioburi şi borşinci, sobiţe de fier şi porţelan, lemnărie veche fără căutare în acel leat, dar cu nart{105} acum veacul, şi mai abitir de preţ, peste altă sută de ani.

Căci armeanul, aşa l-a croit Dumnezeu, dă bineţe zilei de azi, se închină celei ce s-a călătorit, dar aprinde lumânări şi cheltuieşte jertfă următoarei. Îndrăcită fiinţă! Valahul dă de pomană să nu-l clevetească megieşul, întinzând mese dusului de pe lume. Sprâncenaţii însă, necercetând prea mult în urmă, opintesc pentru pruncii şi străpruncii lor, îndulcindu-i gândul că şi peste o mie de primăveri, mlădiţă din spiţa lor se va înfrupta din cheagul răsbunicului

Tot aşa îşi făcea pesemne socoata şi neguţătorul. În răstimp, cincizeci, şaptezeci, ori o sută de ani – vremea oricum merge la vale, zici că e nesfârşită da-i clipă – bodroanţele nefolositoare vor costisi iarăşi bune parale.

Nu însă la ale neguţătorului cugeta dumnealui Radu Andronic. Pitit dinapoia unui blidar olandez, adăsta cu inima şi cugetul trudite de negură.

O lumină firatică zdrenţui bezna hrubei. Un motălău în şalvari albaştri, argatul cupeţului, îndruma cu glas scăzut o mogâldeaţă ce abia se desluşea sub mormanul de blană bârsană. Dacă n-ar fi păşit, ai fi zis că-i măldăruş de marfă în dugheniţa vreunui mămular.

— Aşteaptă aici, jupâne, şopti argatul.

Agăţă fanarul într-un cui şi dădu să plece. Clăiţa încercă să-l tragă de limbă.

— Ia ascultă…

Argatul clătină din cap hotărât,

— Poruncă am să nu ascult şi să nu vorovesc de nici unele! Sănătate.

Întunericul cuprinse pivniţa. Logofătul îşi ţinea răsuflarea, temând urechea harnică a iscoadei. Cunoştea din isprăvile dumnealui că două făpturi ţintuite între patru păreţi, cât ar fi negura de adâncă, sfârşesc prin a-şi auzi bătaia inimii.

Amnarul scăpără şi un muc de lumânare dobândi viaţă. Paşi uşurei, paşi de pisică, dezmierdară treptele pivnicioarei. Radu Andronic săltă capul, cercând să desluşească făptura.

— Plecată închinăciune, şopti mogâldeaţa.

— Păsuieşte-ţi şalele!

I-o retezase glas aspru secure. Şi totuşi… Logofătului i se încreţi pielea. Unde-l mai, auzise?

Mogâldeaţa se mieluşi, zugrăvind ploconeli.

— Poruncă!

— Vei purcede de îndată la palatul marelui vizir.

— Cruţă-mă, Alah! îngăimă cu spaimă iscoada.

— Cutezi a mă înfrunta? N-ai decât a rosti patru vorbe şi porţile lui Ramy Mehmet ţi se vor deschide la orice ceas. Ţine minte: *Kemiksis dil kemik kirar*[{106}]. Vizirului şi numai lui, fără ureche străină, îi vei ştirici că lacătele temniţei din Anatolia au fost fărâmate din porunca principelui valah Brâncoveanu. Dovada şi vinovatul se află în casele neguţătorului armean Agopian din Pera. Clipă de zăbavă să nu-şi îngăduie, căci acel ticălos va purcede pe calea apei spre Valahia, înainte de ultimul suspin al nopţii. Ai priceput?

Iscoada tremura sub blănuri.

— Marele vizir îi cercetător şi dă încredinţare săracă vorbelor slobozite în vânt. Îmi va porunci desluşire

măruntă.

— O va dobândi aici.

— Prea bine.

Ştergând zidurile, mogâldeaţa dădu zor spre scară. Îi reteză pasul glas mânios:

— Stai!

Logofătul Andronic ţâşni din umbra beciului. Apoi zgomotele se vălmăşiră: ţipăt ascuţit de spaimă, bulendre răsturnate, tânguitul iscoadei carele cerşea îngăduială. Şarpe viclean, căci în vreme ce se văieta, mâna cerceta pripelnic după hanger. Îl dibui şi-l zvârli cu mişcare scurtă, ţintind pieptul boierului.

Arhanghel mereu treaz însă, şi un ceasornic frâncesc dosit în clapcă deasupra inimii, îi ocrotiră viaţa. Pumnalul, nimerit în carapace de aur, căzu neputincios la picioarele lui Radu Andronic. Chipul i se golise de sânge. Cu căutătura arsă de patimă şi durere, se aruncă asupra iscoadei.

— Primeşte!

Îi răsuci adânc jungherul în trup, poruncindu-i moarte iuteşă, lipsită de cazne. Un horcăit fără vlagă vesti că sufletul hainului se urnise spre cele împărăţii neguroase.

— A primit! rosti glas netulburat.

Radu Andronic nu răspunse. Chipul de var îşi prăpădise tinereţea, părea stâncă cioplită de dăltuitor cu mintea căznită de vise sataniceşti. Desprinse ciotul de lumânare şi-l apropie obrazului învăluit în taină. Îl cercetă îndelung.

— Deci tu eşti! Tu… Am nădăjduit mereu într-o minune.

— Ştii bine că acestea nu se petrec după ce ai împlinit zece ani, iar basmele doicii îşi prăpădesc dulceaţa.

— De ce-ai făcut-o? Dumnezeule, de ce?

În vocea boierului gâlgâia jale aprigă, ce n-avea să se tămăduiască multă vreme.

Xana îşi zvârli gluga şi dintr-odată, hruba se umplu de lumină.

— Diavol, şopti logofătul, diavol cu cosiţă de argint.

Încerca din răsputeri să-şi stăpânească lacrimile.

— Le înzeceşti, Andronic! De ce diavol? Nu socoţi oare că împlinim aceeaşi slujbă? Iscoade de soi, lefegii crăieşti de mare cheltuială. Doar că stăpânii ni-s feluriţi, iar soarta s-a îndărăpnicit să ne înfrunte.

Boierul se chircise, alean cum n-avea să mai încerce niciodată i se înfipsese în inimă.

— Tu mi-ai tâlhărit vulturaşul de aur! Aşa-i?

— Eu. De trebuinţă îmi era prubă că cel ce a cutezat şi izbândit desferecarea temniţei îi slujitor brâncovenesc.

— Am prepuit, şopti logofătul. Am prepuit, dar m-am pus de-a curmezişul, mi-am înnodat singur, cu bună ştiinţă, grimea neagră pe ochi. Şi era de-ajuns să ţin seama doar de nepăsarea contelui de Radowicze. Un altul, să-i fi pierit sora, giuvaer scump, ar fi răsturnat Stambulul…

Un râs mic înflori buzele Xanei. Pe chip se alungau gânduri răzleţe.

— Sfarmă-inimi… Acesta-i numele cu care te dezmiardă jupânesele din Pera, şi pricina ce te-a împiedicat să descâlceşti urzeala. Iar pentru a spori vicleşugul năzii şi a-ţi fi mereu în preajmă, te-am împins la însoţire legiuită…

Radu Andronic şopti sugrumat de durere:

— Te-am îndrăgit încă dinainte de a te cunoaşte. Îţi zărisem chipul zugrăvit pe felioară de email, în dugheana unui meşter din Viana… Mi-am juruit atunci… Nu-şi isprăvi vorba. Dar… n-are însemnătate…

— Mărunţişul acela, desluşi Xana, fusese poruncit spre a zăpăci minţile contelui de Chantilly, al cărui cuvânt…

— Taci! gemu boierul. De când te afli în slujba Cantacuzinească?

— S-au împlinit cinci ani, la Crăciun. Ţi-oi mai spune că nu cuget croit strâmb, ori doruri de vântură-lume m-au împins la asemenea îndeletnicire, ci avuţia cea mărunţită de părintele meu, contele de Radowicze. La cincisprezece ani, aveam de ales între trai sărman ţinut cu acul, nuntă netrebnică cu moşneag desfrânat şi fără herb, sau zănatul{107} de iscoadă. Pricină de şovăială nu încăpea…

Cercetă, adumbrită de milă, făptura logofătului. Îşi cuprinsese capul în palme, trupul i se adunase peste genunchi, după cum stă pruncul în pântecele mamei. Aşa se grămădesc zăcaşii de moarte. În glasul Xanei răsună ciob de milă:

— Hai să ne dăm mâna, Andronic, şi să nădăjduim în întâmpinare mai însorită.

Logofătul îşi ridică anevoie capul. Rosti strivit de jale:

— Îi peste putinţă… Sunt… Silit sunt să-ţi răpun viaţa. Pricepi? Nu soarta mea o ocrotesc, ci a Brâncoveanului şi a Valahiei. O sută de jurăminte la icoana Prea Sfintei nu m-ar putea încredinţa că ţi-a secat gândul vrăjmaş. Al tău şi-al Cantacuzinească…

— Aşa… spuse încet Xana. Încercă să zâmbească: Nu mi-e teamă de moarte… Văzut-ai oare iscoadă biruită de bătrâneţe? Iscoadă carele să-şi dea sufletul într-un crivat cumsecade, cu priveghi de icoane, lumânări şi neamuri? Vei avea aceeaşi soartă, Radu Andronic! Nu-i blestemul meu. E al slujbei ce împlinim… Ciudat, adăugi. Am ştiut dintotdeauna că voi lepăda suspin timpuriu. Ursita pletelor de argint. Nu încărunţesc niciodată…

Hohot de plâns cutremură făptura logofătului. Contesa Xana îi puse mână uşoară pe umăr.

— Îţi cruţ osteneala şi jungherul, Andronic. Rămâi cu bine.

Dibui podoabă mititică ce-i spânzura de grumaji în lănţugel trainic. În hrubă, liniştea ţesea giulgiu greu. Xana, contesă de Radowicze, îşi făcu semnul crucii şi purtă leftul la buze.

Boier Andronic depuse trupul pe un brocart rostuit între bodroanţele armeanului. Ciotul de lumânare pâlpâia lângă tâmpla de argint a Xanei. Părea un înger doborât.

Logofătul sărută ochii brumării, închizându-i.

FLORAR, LEAT 1097 DE LA HEGIRA

Primăvară mierie, iscată dintâi pe malurile cele bâhloase ale Bucureştioarei, aninând peste noapte cerceluşi cruzi în pletele salcăi tânguitoare, însufleţea obrajii târgului. La conacul Dumşa din Uliţa Mare, ciorchinii liliacului îşi lepădau aroma ferestrelor deschise, o oaste de muieri cu pestelci şi pulpane albe roboteau săvârşind primenitul cela atât de drag jupâneselor valahe, carele vesteşte apropierea Paştilor. Le stăpânea din porunci slobozite cu glas catifeliu dumneaei, Anastasia, postelniceasă Dumşa. Strigătele unui bogasier grec îi desluşi chipul între bulgăraşii iorgovanului.

— Ci nu-mi zgrepţăna la porţi, creştine, şi du-te în calea dumitale! După cum vezi, împovărată mi-s de trebi şi nu-mi stă gândul la marfă cât de aleasă.

— Cu alt soi de marfă m-am pripăşit, cinstită jupâneasă. Domnia ta te afli postelnioeasa Anastasia Dumşa?

— Mă aflu.

— Ţi-aduc carte pornită din împărăţia turcului.

Muierea simţi nod în inimă. Pofti neguţătorul în casă şi luă cu mâini tremurânde o legăturică ciudată, învălită în maramă de mătase.

— Cine ţi-a încredinţat-o?

Nădejdea şi teama dimpreună, o sugrumau.

— Un milog grec ce cerşetorea pe malui Bosforului. Aflând că mă îndrept spre Valahia, m-a rugat cu lacrimă să-ţi port astă bocceluţă despre carele spunea că ar cuprinde răvaş.

Degetele bezmeticeau la noduri. Pe o bucată de piele, forfecată dintr-un suman, fuseseră aşternute cu trudă slove încâlcite.

…Îi carte şi zapiscă de bun rămas, Nastasie. Şi după îndătinatul an, cercetează după boier cumsecade care să

nu-ţi înjosească făptura şi hramul. Gândul meu cel din urmă va fi pentru Domnia ta…

— Ionică! şopti muierea biruită de lacrimă.

Îi auzea glasul poposit o clipă din negura altor împărăţii.

* * *

— Binecuvântat fii, stăpâne, belşug, sănătate şi norocul să nu-ţi plece din casă după cum cămila nu se poate strecura prin urechile acului!

Ortomanul rânji gâdilat şi aruncă în ţărână patacă de aramă. Nikos, pehlivanul din Creta, o culese harnic. Anevoie îl mai recunoşteai pe boscar în făptura ciumpavă ce bătea uliţele portului cerşetorind. Pumnul zdrahonului, tocmit de stolnic, îi betegise spinarea, păşea ghebos, cu mâinile măturând ţărâna.

— Lipseşti din drum, ologule!

Bostangiu pântecos şi trufaş, călare, se repezi gata să-l prindă sub copitele bidiviului. Nikos se rostogoli la marginea drumului.

Gârbaciul bostangiului îi arse obrazul. Păgânii – gură cască, neguţători, lumet de toată mâna – izbucniră în râs. Ba, un cotângan de vreo doisprezece ani îi stupi în faţă doi sâmburi de măslină, asmuţind veselia prostimii.

Pe chipul pehlivanului, o lacrimă trudea să-i spele sângele.

* * *

Galimet Surme dezmierdă umărul ibovnicii. Razăde Soare, arvanita cu păr creţ şi chipul stupit de alunele, i se încolăci pe trup, iederă supusă. Gâdele suspină de mulţumire, tăgând în piept aroma portocalului înflorit.

Alah se dovedise cruţător, izbăvindu-l de toate necazurile: slujba în pustietatea Anatoliei, ţâfnele Fathmei şi rudenia apăsătoare a lui Ramy. Ba dimpotrivă, pentru ca fărădelegea Fathmei, fugită după un ghiaur, să nu înnegureze chipul sultanului, vizirul, spre desăvârşită taină, cetluise gura lui Surme, bucşindu-i chimirul cu galbeni. La asemena preţ, n-ar mai fi deschis Galimet gura nici să bea apă.

— Am zărit în prăvălia lui Güle, grăi Rază de Soare cu glas ce aducea a cântecel, paftale drăgălaşe şi mititele iscate din bălaşe…

Cuvintele muierii îi mângâiau urechile. Iadului şi neghiobului valah vocea de cimpoi a Fathmei!! De-ajuns aducerea aminte, şi pielea turcului se crâmpoţea. Zâmbi îmbătat de vrajă:

— Le vei dobândi, porumbiţa mea…

* * *

Boier Negru Negulescu cercetă încă o dată zidurile pustiite ale conacului părintesc. Îşi ţinuse vorba şi în şapte zile numărate stârpise agoniseală de aproape trei veacuri. Nici măcar foc nimicitor n-ar fi izbutit prăpădenie şi pustiu mai desăvârşit. Botforii răsunau pe duşumelele goale ca în lăcaşuri de ţintirim, la fereşti plângea dimineaţă mohorâtă de florar.

Poposise în Valahia cu zăbavă de aproape patru luni, fiind dumnealui zăcaş de moarte în casele Cantemirescului. Cărturarul îl dibuise la caravan-seray, unde şalvaragiii nu ştiau ce să dreagă cu veneticul pălit de beteşug la cap, de vreme ce bolborosea cuvinte fără noimă, zidurilor şi bodroanţelor. Îl tămăduise ştiinţa doftorului neamţ şi blestemul cerului care lecuindu-l. Îl osândea a-şi purta până la capăt crucea.

Şi tot zăcăşeala, dar aceasta n-avea s-o afle dumnealui niciodată, îl smulsese jungherului cantacuzinesc, stolnicul părăsind hotarul după o săptămână de veghe.

Boier Negru păşea din cămară în cămară lăsând în urmă vraişte şi jale.

Ieşi în ogradă şi lepădă cheile pe parmaclâcul pridvorului. În cămări suflase crivăţul, iar zidurile nu le tâlhărea nimeni. Neguţătorul care dobândise conacul zăbovea. Dumnealui, boier Negru îşi măcinase la prea multe mori răbdarea.

Încălecă şi pieri în uliţă, urnindu-se pe drumul cu pulbere care nu duce nicăieri.

* * *

Soman-Aba-El stătea pe duşumelele ghimirliei din Mahalaua Edirné-Capusi, cercetând cu nedumerire în jur. Iar nedumerirea îl ţinea de trei zile. Ajunsese greu la Stambul, căci bătrâneţele nu-s toiag de nădejde şi nici picioare de telegar nu au…

Îl pălise mirare mare, băgând de seamă că muierea dumnealui, Leea, nu veghează pridvorul îngăduind hodină mâinilor, după cum poruncesc cărţile copiilor lui Israel de sabat. Şi mai abitir îl pusese pe gânduri bordeiul, căci trenţele şi lemnăria încremeniseră sub crustă grea de colb, în vatră nu pâlpâia focul, oalele pustii nu aromeau merindeaţa aleasă a sfârşitului de săptămână.

Până la urmă, se îndurase o megieşă milostivă, Haia a Cavafului, care-i deşertase în blid o zeamă fierbinte, iar la urechi, tărăşenia Leei. Aşa află dumnealui că soaţa înţeleptului Meir-Abd-Aşida, căpetenia tovărăşiei ovreieşti din Stambul, se prăpădise acum trei ani de boală grea. Catrinţa lipsindu-i din bătătură – câte nu împlineşte o muiere în gospodărie! – iar Leea aflându-se singură şi plină

de vlagă, marele învăţător a poftit-o să întocmească bordei dimpreună. Au făcut bine, au făcut rău, megieşa nu ştia. La o chibzuială, toţi îl socoteau pe Soman-Aba-El zălogit de mult morţii…

Iar dumnealui, Soman-Aba-El, aşezat pe duşumele, rosti rugăciune:

— Ajută-mă, Doamne, şi luminează-mă să nu cârtesc, şi să nu mă lepăd de dar, căci eu de două ori l-am dăruit pe înţeleptul Meir. I-am dat cu palmă răsfirată slobozenie, l-am miluit şi cu muierea. N-aştept răsplătiri, o, Dumnezeul meu! Ia-mi doar orbirea şi întărâtarea mâniei şi binecuvântează-mă cu lumină în inimă şi judecată. Şi mai îngăduie-le lor, păcătoşilor, a dobândi iertarea mea…

După carele, înveşmântând strai de sac, şi aşezându-se în cenuşă, Soman-Aba-El începu a cugeta, opintind să pătrundă tâlcul cărărilor ce duc spre mântuire.

* * *

În ograda conacului domniei sale de la Târgovişte logofătul Balotă asculta cu sufletul la gură desluşirile în bobi ale Zamfirei.

Deşi primăvară blajină – o adiere molcomă necăjea în hârjoană petalele florii de piersic şi cais – dumnealui se îmbrobodise în caţaveică de vulpi, căci vremea, cât de dulce, e amăgitoare şi lesne te procopseşte cu junghi un gutunar.

Logofătul se corcolea cu sârg. În fiece seară, chelăreasa îl trăgea cu oloi şi oţet, bea zeamă de buruieni în toată ziua, iar dimineţii îi da brânci, deşertând bărdacă umplută ochi cu sânge de cucoş întru sporirea vlagăi.

Şi tot în fiece zi, Zamfira avea slujbă să-i dea în zodii, trăgând bobii.

Ţiganca, simţindu-l iepuratec, îi băsnea acelaşi cântec: grăunţele desluşesc sănătate, bucurie de la drum, şi

izbândă în pricina de la Mitropolie. Căci fără a da măcar ochi cu conacul din Bucureşti, Balotă gonise către Târgovişte, de unde îndrumase Vlădicăi jalbă spre a-i îngădui despărţenie de jupâneasa Evdochia. Muierea nu se punea de-a curmezişul, ba se zorise a-şi da încuviinţarea, şi mulţumirea lui Balotă rămăsese cam ciuntită. Nu că – ferească Dumnezeu – ar fi tânjit după trai cu zăluda ceea, cât o biserică, vârfuită de clopotniţă, ci pentru că ar fi poftit s-o ştie năpăstuită, s-o vadă miluindu-se pe genunchii ceia bolovănoşi de ţopârcă, după iertare.

— Ce dă, ce dă?

— Apăi ce să dea, stăpâne! Numai bine, după cum bagă de seamă şi Domnia ta, că de-acum le-ai deprins rânduiala. Iacă belşugul, iacă-ţi bordeiul ghiftuit cu desfătări – unde nu mi se întind şi mie bobii tot asemenea – iacă-ţi sănătatea, să baţi munţii în capete!

— Zău? Aşa dă? Păi dă bine, dă bine, Zamfiro!… Ce taci, fă? Zi! Ce mai dă?

Îi râdeau ochii. De bucurie, gura i se umpluse şi un firicel îşi croia albie spre barbă.

— Ar mai fi ceva. De… Ţiganca părea să se codească. Mi-e că te-oi supăra.

Balotă se sperie.

— Zi, cioară! Dacă tot te-ai pornit…

— Uite, sa nu-ţi căşuneze pe mine, dar se lasă cu moarte.

— Moarte?! Ai bolunzit, fă?!

De mânie, boierul răsturnă mescioara şi bobii se risipiră în iarba necosită.

— Moarte, boiarule! Ţi-i cineva aproape, muiere…

— Muiere? Care muiere, nescărmănato?!

— Legiuită, că i-am văzut ghiulul. Au, da greu pricepi, boiarule, pupa-ţi-aş buricu’! Jupâneasa Domniei tale…

Ochii lui Balotă crescură blide.

— Evdochia?

— Dumneaei.

— Încredinţată eşti, fă?

— Ca de sfânta duminică.

Balotă începu să râdă. Dintâi chiţăit firav, apoi în hohote, care-i desluşiră cerul gurii găunoase. Îl înfierbânta bucurie sălbatecă, nu se putea opri din zghihuială.

— Aoleo, ferească sfântu’! stupi balaoacheşa. Grijeşte, stăpâne, să nu păţi vreo belea!

— Mâna lui Dumnezeu! sughiţă Balotă. Ia adună, fă, grăunţele să vezi ce mai dau…

Peste grădină, stăpânea un soare molatec şi râsul vesel al ciocârliei. Ţiganca îşi urmă vreme îndelungată dondăneala cernită.

* * *

Nu-i vorbă, pogorâse sărbătoarea primăverii şi asupra conacului din Podul Mogoşoaei al boierului Ioniţă Fărcăşan. Dar în cugetul dumnealui?

Se îndurase Domnul, bunuţul şi drăguţul, şi poposiseră cu bine în cetatea Bucureştilor întregi şi nevătămaţi. Dânsul, cuconu’ Ioniţă, Fathma şi jupân Chirică. Ba, miluindu-se de soru-sa care îi trimisese carte de desluşire, marele vizir Ramy Mehmet, înfigându-şi pintenul în inimă – lasă că-i rămâneau şi avuţiile şalvaragioaicei! – îngăduise însoţire păgână între dumneaei şi boier valah îndeajuns de smintit spre a netezi aşternut năpastei. Nici bărbatul păgâniţei, gâdele Galimet Surme, nu cârtise…

„Ştia turcaletele ce ştia!“ rostea pe înfundate cuconul Ioniţă îndesându-şi pumnii în căpăţână.

Căci, Doamne, la aprig stăpân se vârâse gămanul! Unde erau zaiafeturile înfricoşate de nouă zile de la crâşma Rădiţei, unde ceasurile dulci de trândăveală cu mâinile încrucişate sub ceafă şi glaja la îndemână, unde pieriseră vorbele trufaşe „nimeni nu mă întreabă de sănătate, încotro mă pornesc, de unde purced şi la al câtelea ceas m-oi închina prispei“?!

Fathma deprinsese repejor oleacă de valahă, strunea slugile, cunoştea pe de-a rostul cifrăria pivniţei.

La o vreme, sătul de stăpânirea neîndurată a păgâniţei, Chiricâ îşi strânsese trenţele şi îşi luase ziua bună.

— De-ajuns mi-i slugăritul, stăpâne, rostise cu ochii în pământ, mă trag spre ale mele.

— Încotro te îndrepţi oare, Chiricâ?

— Ia, la o azvârlitură de piatră, în Mahalaua Broştenilor, unde am o fărâmă de căscioară.

— Fălos ţi-i avutul, Chiricâ, de te înduri a-ţi lepăda slujba.

De astă dată, plânsul zgâlţâi umerii slujitorului.

— Fălos?! Nu mi-a năpădit urechile şi nici măcar subţiorile. Lui Christos şi Domniei tale mulţumesc că nu-s silit a întinde mână nevrednică la biserica Sânt-Nicolae din Mahalaua Calicilor.

O ţinuse pe-a dumnealui şi dăduse cep gospodăriei din Broşteni. Cu boier Fărcăşan ajunsese a se întâmpina în taină la crâşma Rădiţei. Stâlpind aici mese negeluite, deşertau dimpreună butelcuţe de vinars şi carafe cu pelin, plângându-şi pe umeri isprăvile cele demult călătorite. Crăciunul de la Cozieni, vestitul Sânt-Vasile din Mărginenii de Jos, pozna de la biserica Scaune…

„Vinovat îi Andronic, cugeta neguros boier Ioniţă. Apoi prieten ţi-i acela care văzându-te dând cu căpăţâna de ziduri ţi-o îngăduie? Cinci joarde la şezut şi un bolovan în ţeastă m-ar fi dezmeticit cu siguranţă… Geaba! Nu se află tovărăşie adevărată în astă lume! Iar acum, harpia mă joacă în hăţuri! Aferim, boier Fărcăşan!“

— Ioniţă!!

Glasul Fathmei străpunse conacul, făcând bortă în ziduri. Fărcăşanul săltă iuteş din jilţ şi alergă la poruncă.

— Unde lâncezeşti? Doar nu mi-oi seca gâtlejul strigându-te, Doamne, urât mi-a fost în viaţă omul modârlan!

— Iertăciune, inimioara… Mă pălise din senin somnoroşia,

Chiricǎ, aflat iscoadǎ pe lângǎ garduri, se îndepǎrtǎ câine urgisit, cu coada atârnând în ţǎrânǎ. Iacǎ ce putea izbuti o muiere în gospodǎrie chivernisitǎ şi prea bucuroasǎ de becheraşi! Apǎi neghiob se dovedea *creştinul* cela, Profetul, priponind puzderia de Fathme şi Aïşe-le şi Amire, în temniţa haremului?

Poposit în bordeiul dumnealui, jupân Chiricǎ umplu douǎ cupe cu basamac şi închinǎ oglinzii:

— Sǎ trǎieşti, cucoane Ioniţǎ!

* * *

— Cuvenit este a aduce mulţǎmitǎ Domnului!

Vodǎ Brâncoveanu hodinea în chioşcul iscat de meşteri iscusiţi la poalele grǎdinii Curţii Vechi. Douǎ havuzuri care zugrǎveau privelişti de-o clipǎ chenǎruiau foişorul, pe pajiştile semǎnate cu lalele, printre statuile dǎltuite în piatrǎ şi marmurǎ hǎimǎneau pǎuni trufaşi, târând mantii crǎieşti bǎtute în smaragde, chihlimbaruri şi zaramfiruri. Arome ameţitoare, iarbǎ crudǎ. înrourată de grǎdinari, chitri necolbuiţi, vǎzduh primenit de adierea serii şi bǎtaia aripii de rândunea, îmbǎlsǎmau împrejurimea, picurând în cugete bucurie linǎ.

Stolnicul Cantacuzino îşi lepǎdǎ luleaua stinsǎ.

— Adevǎrat, Doamne! Primǎvarǎ chipeşǎ ca aceasta, nu-mi amintesc sǎ fi trǎit decât în vremea prunciei, pe când hǎlǎduiam, ied fǎrǎ frâu, prin codrii Cotrocenilor.

Vodǎ zâmbi înserǎrii. La altele gândea Mǎria Sa…

— Mare povarǎ mi s-a urnit din suflet. Osândiţii creştini din Anatolia sunt slobozi, soarta a rânduit ca pe umerii Valahiei, deşi pricinaşǎ, sǎ nu se abatǎ nǎpastǎ.

— Mde, fǎcu Cantacuzinul, iacǎ soiul de noroace pe carele n-aş povǎţui nici un crai sǎ se bizuie.

— Mi-amintesc cele zile, râse liniştit Brâncoveanu, când însuşi Domnia ta cuvântǎreai în soborul cǎftǎniţilor: „A ispiti

ursita înseamnă a izbândi pe jumătate!“

— Iertare! Desluşeşte-mi, rogu-te, ce-a izbândit Măria Ta?

— Am să-ţi desluşesc, surâse Vodă, purtând un boboc de roză la nări. Cu inima scăldată în bucurie, înghenunchez azi dinaintea icoanelor, căci am săvârşit faptă ce a înseninat chipul Domnului. Iacă, cinci mii de valahi, ori aproape, s-au alăturat iarăşi muierii, pruncilor, gospodăriei oropsite. Cinci mii de valahi cărora li s-au fost dăruit iar dimineţile blânde de april, bucuriile cu care datina creştinească şi-a blagoslovit feciorii, voroava nădită la fântâna din mijlocul satului, prispa unde babaca împletea colţuni, stejarul din ogradă, aroma mixandrelor din cerdac… N-am izbutit îndeajuns, stolnice?

Cantacuzinul îşi îndemnă căutătura peste turlele plumbuite ale Mitropoliei.

— Îngăduită îi e principelui judecata limpede, braţul învârtoşat de vlagă, viclenia cu rod, păstoreala aspră dar dreaptă, nu şi inimă de mieluşea. Căci povăţuieşte un înţelept chitaez: Ia de la sfinţi cu amândouă mâinile, lasă-le însă în trăistuţă milostivenia.

— Mă mustri? zâmbi Vodă.

— Nu cutez, Măria Ta! Mă tot minunez de norocul – un car – ce a binecuvântat ultima ispravă a logofătului Andronic. Dintâi, Padişahul, zăcaş de moarte chiar în cele zile, socoate că Alah îi trimite semn şi tămăduindu-se, nu se mânie, şi nu cercetează cine-i pricinaşul temniţei fărâmate. De-al doilea, deşi Ramy Mehmet şi-a îndrumat iscoade, cercând pentru vremea când sultanul se va fi lecuit de milostenie, a oblici tartorul, găseşte ţinutul pustiit de aprig pojar. Apăs că aceasta nu mai e fapta lui Radu Andronic, ci a osândiţilor. Clopotniţă la toate, pune dragul marelui vizir pentru soru-sa, Fathma. Un altul ar fi trecut prin foc şi jungher, iatagan şi balimez întreaga Valahie numai pentru a dibui şi osândi pe musulmancă. Când colo, ticălosul de Fărcăşan se lăfăieşte bimbaşă, dimpreună cu cadâna!

Brâncoveanu râse încetişor.

— Aud că nu mai sperie crâşmele din Mahalaua Calicilor. Mă cercetai, asupra izbânzii, stolnice. Nu ţi se pare că aceasta e îndeajuns de vrednică? Un Ioniţă Farcăşan domolit de muiere ce ştie a ţine frâul când bobleticul îi trudit de gânduri năzdrăvane, iacă dar de linişte Bucureştilor pentru bună bucăţică de vreme.

— Hm, mormăi cu îndoială stolnicul, n-am văzut plop strâmb, râu întors din cale, călugăr curat şi nici beţivan înnădit la apă. Despre alde Ioniţă Fărcăşan, om mai vorovi, Măria Ta…

Vodă smulse un pumn de iarbă şi-l frământă între palme. Acestea să-i fie grijile! Fărcăşan… Din neam se aflau năuci – nu păşise altfel nici părintele său, boier Zaharia, nici bunelul Manolică – dar neticăloşi, şi aducând o fărâmă de veselie în priveliştea Bucureştilor.

Trase adânc în piept aromele înserării. Gândul că mii de valahi smulşi caznei, şi trudei, şi deznădejdii, cercetează acum zările părinteşti, asemeni Domniei sale, îi picura miere în cuget…

— Ai vreo veste de la logofătul Andronic?

* * *

— Am primit carte de la Andronic, rosti Dimitrie Cantemir. Se află la Viana cu slujbă nouă…

Domniţa Casandra îşi săltă din gherghef căutătura alunie.

— Îi cu muierea?

Cărturarul şovăi o singură clipă.

— Nu ştiu…

Zăboveau în bibliotichia conacului ieşean. Din crâng răsărise o lună ruginită ca un ban vechi, picurând răşină peste salcâmi. adierile nopţii mângâiau gorganele

îngenuncheate, goneau răsuflarea luceferilor. Mestecenii, în platoşe de argint, înălţau lumânări.

Beizadeaua îşi smulse privirea de la fereşti.

— Vrednic bărbat logofătul! De-aş fi fost muiere, cu siguranţă aş fi opintit a-i dobândi dragostea.

Peste chipul Casandrei, surâsul lunecă cu paşi de pisică.

— Strălucirea fără măsură vatămă ochii, Dimitrie

Cantemir o privi nedumerit.

— Nu pricep, Casandră…

— Andronic nu-i bărbatul să ţeasă fericirea unei muieri. Alăturea de dânsul, viaţa îi goană sălbatecă, pe bidiviu smintit, înfruntare cu satana, beznă trenţuită de fulger, mereu dor neîmplinit. Muierii, surâse, dragă îi e vătrişoara şi aromele calde ale cuhniei în noapte biruită de viscol, viaţa cercetată din spatele perdelei, prin iscoadă[{108}], cum spun papistaşii… Zilele îmbelşugate cu cozonaci calzi în duminica paştilor, şi gâlceavă neînsemnată purtată sufragioaicei care prea dă iama în zăhărel… Scutece, colan de chei, cumetrii şi cleveteală pe seama megieşilor. Iar despre veşnicia acestora, muierea vrea să se simtă încredinţată.

Cantemir îi prinse mâna.

— Tu te simţi încredinţată, Casandră?

Domniţa îl privi în adâncul ochilor. Se înălţă pe vârful încălţeilor şi-i depuse sărutare uşoară pe frunte.

Beizadeaua îi mulţămi din căutătură, clipind mărunt. Se însoţiseră de două luni şi se împliniseră trei, de când Casandra fusese slobozită de la Schitul Vechi. Geruială însă fără leac se statornicise între domniţă şi mumă-sa. Cantacuzineasca n-avea să-i ierte până la ultima lumânare că i se pusese de-a curmezişul, zădărnicind mazilirea Brâncoveanului. O însoţise pe fiică-sa la Iaşi, dar de la nuntă lipsise. Rămăsese ca neam de mâna dreaptă doar frate-său, Gheorghe, şi aceasta spre a nu da prilej de taifet şi dârvală oaspeţilor. De la Braşov soseau cărţi puţine, cu veşti mărunte, ce se măcinau pe pergamente cât palma. Şi-aşa avea să se întâmple până la urmă…

Cantemir ridică ochii. Lună, spălată acum de rugină, suliţa auriu asupra miezului de noapte.

— Nu te culci, Casandră?

— Mai zăbovesc oleacă.

Beizadea Dimitrie suspină şi se adânci în hrisoavele dumnealui.

Zorile frângeau noaptea şi cărturarul trudea încă asupra slovelor… Despre izbânda Brâncoveanului însă, slujit cu credinţă de logofătul Andronic, despre cărţile îndreptate de Casandra din Braşov, hainia Mariei Doamna, isprăvile lui Rustan, ori ale domniei sale, Letopiseţul de Argint nu pomeneşte cuvânt. Tot astfel, condur mic de atlas nu lasă urmă asupra vreunei pagini…

Şi nimeni nu ştie că s-a călătorit prin astă viaţă, acum două sute şi mai bine de ani, flacără de argint mistuită în vâltorile vremii, Xana, contesă de Radowicze.

Cuprins

Cartea întâi – IADUL ALB

1. Gheena Anatoliei 7
2. Vodă Brâncoveanu ispiteşte ursita 24
3. Cantacuzineasca 39
4. Boier Ioniţă Fărcăşan trebuie răpus 58
5. Osândiţii 70
6. Blestemul 88
7. Gâdele 108
8. Taina Iadului Alb 125
9. Zi da, Xană... 145
10. Nuntă 166

Cartea a doua – VÂNZAREA

11. Urzeli 182
12. Stavile 204
13. Rustan 222
14. În Iad 233
15. Beizadea Dimitrie îşi împovărează cugetul 248
16. Iatacul păgâniţei 265
17. Lacăte fărâmate 282

18. Iscoada 303

{1} Vechea denumire populară a lunii ianuarie.
{2} Sobă turcească, folosită în special de femei.
{3} Idolatrizare – grecism vechi – admiraţie.
{4} Calea Rahovei de azi.
{5} Vechea denumire populară a lunii august.
{6} Jandarmii Imperiului Otoman.
{7} Băuturi alcoolice în general.
{8} Maxime, cugetări.
{9} Satana (lb. turcă).
{10} Vechiul centru comercial, situate între Calea Moşilor şi Piaţa Unirii.
{11} Curtea domnească se înscria între bulevardul 1848 şi străzile 30 Decembrie, Smârdan, Lipscani.
{12} Testament.
{13} Dracul.
{14} Beţie.
{15} Azi strada Radu Vodă.
{16} Balcon.
{17} Vizitiu.
{18} Cai.
{19} Abecedar.
{20} Cârlig de rufe.
{21} Deodată, împreună.
{22} Prăvălie.
{23} Uliţa principală a Stambulului.
{24} Logodnic – italienism învechit.
{25} Logodnic – regionalisme învechite.
{26} O, Dumnezeule drept! O, Dumnezeule viu (lb. turcă).
{27} Vechea denumire populară a lunii aprilie.
{28} Cină după rugăciunea de seară.
{29} Închisoare.
{30} Liliac.
{31} Comunitate.
{32} Vechea denumire a Siriei.
{33} Ambasador.
{34} Tavan.
{35} Porţie, parte.
{36} Prinţ.
{37} Monograma sultanului.
{38} Închinăciunea de prânz.
{39} Iscoadă.
{40} Săraci cu duhul.

{41} Afluent al Dâmboviţei.
{42} Cojoc.
{43} Bluza.
{44} Lene.
{45} Lumina lui Osman.
{46} Moft, capriciu.
{47} Cartier rău famat în Parisul epocii, ocolit şi de poliţie.
{48} Cap-roşu (ocară turcescă).
{49} Om fără lege şi credinţă.
{50} Porc.
{51} Blasfemiator.
{52} Infidel.
{53} Pacea şi salutul lui Alah asupra lui. Cuvinte care trebuie să însoţească obligatoriu evocarea Profetului.
{54} Judecător.
{55} Comandantul flotei.
{56} Poreclă (lb. latină).
{57} Joc de cărţi.
{58} Privighetoare.
{59} Luceafărul de dimineaţă.
{60} Repetiţie.
{61} Sufragerie.
{62} Bătăuşă.
{63} A-şi bate joc.
{64} Libertatea.
{65} Prohodul.
{66} Masa de dimineaţă.
{67} Femeie uşoară.
{68} Vezi „Agentul secret al lui Altîn bey“, „Logofătul de taină“ şi „Ochii jupâniţei“.
{69} Negustorie.
{70} Hermină.
{71} Beţivan.
{72} Biliard al epocii.
{73} Odaie de marmură, asigurată împotriva incendiilor, unde sa depozitau de obicei obiectele de preţ.
{74} Vrăjmaşul înţelept e mai bun decât prietenul fără minte (lb. turcă, fonetic).
{75} Azi grădina Cişmigiu.
{76} Strada Brezoianu de azi.
{77} Doica.

{78} Serioase.
{79} S-a logodit.
{80} A reprezenta.
{81} Împrejmuire.
{82} Poarta imperială de la Palatul Topkapi.
{83} A se căsători.
{84} Nuntă.
{85} Sos picant.
{86} Pe locul unde astăzi este clădirea CEC.
{87} Drumeag.
{88} Tun.
{89} Rău (lb. turcă).
{90} Cap fără de griji la bostan creşte.
{91} Stăpân.
{92} Cârciumi, în argoul vremii.
{93} Pâine grea, neagră.
{94} Pâine albă.
{95} Odaie în mijlocul casei, care comunică cu toate celelalte încăperi.
{96} Secret.
{97} Cal.
{98} Experienţă (lb. greacă).
{99} Gelozie.
{100} Vas cu pânze.
{101} Navă cu pânze.
{102} Căpetenie de răufăcători.
{103} Informaţia.
{104} Pivniţă.
{105} Cu preţ.
{106} Limba fără oase, oase sfărâmă (lb. turcă).
{107} Meserie, îndeletnicire.
{108} Oglindă la ferestrele caselor din Europa centrală, prin care se poate vedea tot ce se petrece pe stradă, fără a fi văzut.